

Onsdagen den 21 mars

Kl. 09.00–20.02

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollen för den 1 och 2 mars justerades.

§ 2 Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Gabriel Wikström* (S) avsagt sig uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 22 mars 2018.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2017/18:424

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:424 Valfärdsutredningen
av Helena Bouveng (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 10 april 2018.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 19 mars 2018

Finansdepartementet

Ardalan Shekarabi (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2017/18:425

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:425 Vinster i välfärden
av Jörgen Warborn (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 10 april 2018.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 19 mars 2018

Finansdepartementet

Ardalan Shekarabi (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

§ 4 Anmälan om faktapromemoria

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2017/18:FPM58 Meddelande och rekommendation om institutionella alternativ för effektivare EU-arbete *KOM(2018) 95* till konstitutionsutskottet

§ 5 Anmälan om granskningsrapport

Tredje vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till finansutskottet:

RiR 2018:7 Räkenskapssammandraget som underlag för kommunjämförelser – är kostnadsmåtten tillförlitliga?

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2017/18:61, 127, 131, 144, 145 och 187 till skatteutskottet

2017/18:106, 155, 157, 169, 171 och 186 till socialutskottet

2017/18:143 och 180 till utrikesutskottet

2017/18:148, 149, 153, 158 och 159 till finansutskottet

2017/18:150, 176 och 190 till socialförsäkringsutskottet

2017/18:151 och 162 till konstitutionsutskottet

2017/18:164 till kulturutskottet

2017/18:174 och 177 till justitieutskottet

2017/18:179 till näringsutskottet

2017/18:182–184 till utbildningsutskottet

2017/18:185 till civilutskottet

2017/18:192 till miljö- och jordbruksutskottet

Skrivelser

2017/18:90, 114, 136, 139, 146 och 188 till utrikesutskottet

2017/18:103 till konstitutionsutskottet

EU-dokument

KOM(2018) 92, KOM(2018) 99 och KOM(2018) 110 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 11 maj.*

KOM(2018) 113 till finansutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 14 maj.*

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Näringsutskottets utlåtande och betänkande

2017/18:NU26 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till förordning om marknads kontroll av produkter

2017/18:NU11 Handelspolitik

Trafikutskottets betänkande

2017/18:TU10 Luftfart

Skatteutskottets betänkanden

2017/18:SkU10 Punktskatter

2017/18:SkU11 Mervärdesskatt

2017/18:SkU13 Förändrad trängselskatt i Stockholm för förbättrad tillgänglighet och transportinfrastruktur

Finansutskottets betänkande

2017/18:FiU35 Ett par frågor om kontoföring och clearingverksamhet

§ 8 Kriminalvårdsfrågor

Kriminalvårdsfrågor

Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU16

Kriminalvårdsfrågor

föredrogs.

Anf. 1 PETTER LÖBERG (S):

Fru talman! Jag står bakom vår reservation, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

När jag funderade på vad jag skulle säga i denna fjärde debatt om kriminalvårdens verksamhet som vi har under mandatperioden ögnade jag igenom de senaste fyra årens årsberättelser från Kriminalvården och slogs av att det är en ganska välmående verksamhet.

Att fögderiet sköts på ett föredömligt sätt är den bild jag får, inte bara från torra siffror och årsredovisningar från myndigheten utan också genom att läsa JO-anmälningar och Justitieombudsmannens årsberättelse. Jag ser också hur man jobbar med det man inte är så bra på och får kritik för, för

det finns förstås mycket inom kriminalvården där man inte når ända fram i uppdraget. De kunskaper som vi politiker har fått när vi har besökt fängelser, anstalter och frivårdsverksamheter verifierar också bilden av att verksamheten är väl fungerande.

Droganvändningen, som ofta nämns, är låg, 1–2 procent vid screeningtester, och det är mycket ovanligt med rymningar, även om vi under hösten hade några incidenter.

Låt mig lyfta fram två saker. Det ena är att jag är mycket tacksam för att kriminalvården bygger på vetenskaplig grund. Det är ett synnerligen uppfriskande förhållningssätt i denna tid av vetenskapsförakt och misstro mot fakta. Inte minst i programverksamheten och behandlingsmetoderna rensar man efter utvärderingar och valideringar kontinuerligt ut de metoder som inte fungerar. Detta är något som andra politikområden borde ta efter lite mer, särskilt med tanke på en del liberala skolpolitiker och partiledare.

Återfallsfrekvensen sjunker. Det kan bero på det metodiska och vetenskapligt grundade arbetet. Det kan givetvis också vara ett resultat av att övriga rättsvårdande myndigheter inte har varit tillräckligt effektiva de senaste decennierna. Men jag vill tro att åtminstone en del av det faktum att återfallsfrekvensen har minskat med mer än 10 procentenheter är ett resultat av framgångsrikt systematiskt strukturerat arbete inom kriminalvården.

Det andra jag vill lyfta fram är att kriminalvården bygger på den värdegrund som i grund och botten omfamnas av oss alla. Det handlar om humanistiska, demokratiska värderingar hos personalen. Ska vi vara helt ärliga fanns det förr i tiden – eller på den gamla goda tiden, som en del partier kanske skulle säga – en del att göra vad gällde värdegrunden bland personalen. Att de intagna har problem med värdegrunden är ganska uppenbart, för det är ju en av orsakerna till att de sitter där. Men personalen, som arbetar klientnära med dessa individer, måste stå på en stabil grund.

Jag brukar ibland, lite skämtsamt men också med visst allvar, säga att på mina studiebesök i kriminalvården möter jag fler humanister än i politiken. Personalen är oerhört besjälad av sitt arbete i den tuffa miljö de verkar i som professionella. Därför känner jag mig trygg.

I många politiska korridorer är värdegrundsarbete nästan ett skällsord i dag, men det är ett nödvändigt redskap för att personalen inom kriminalvården ska kunna göra ett bra jobb.

Kriminalvården sticker ut på många olika sätt, inte minst i internationella jämförelser. Något av det viktigaste är att man jobbar så klientnära, nära individerna. Man låter inte enbart de intagna själva stå för normbildning och strukturer, utan man är nära. En annan sak är det dynamiska säkerhetsarbetet. Båda dessa är framgångsfaktorer som många besökare från världens alla hörn tittar på och försöker ta det bästa av.

Detta kostar givetvis. Jämfört med många andra länder har vi en dyr kriminalvård per intagen. Men för samhället är det en synnerligen bra affär.

Kriminalvården är mycket omvärldsorienterad, vilket är en märklig paradox med tanke på att man bygger murar mot omvärlden eftersom individerna där inne ofrivilligt inte har klarat av den omvärld och de normer och värderingar som finns där ute. Själva tanken med en anstalt är att stänga ute omvärlden. Men ändå kommer världen där ute innanför murarna och

Gunnebosträngslan. När problemen med extremism på den politiska högerkanten eller religiös islamism ökar märks det innanför murarna, och då måste kriminalvården möta detta med en ökad medvetenhet och konkreta handlingsplaner.

Kriminaliteten i samhället minskar totalt sett. Våldsbrottsligheten har minskat under lång tid, inte minst på grund av att vi dricker mindre sprit. När vi dricker mindre gör vi färre dumma saker, och att alkoholkonsumtionen nästan har halverats bland unga människor, som är de mest brottsaktiva i samhället, påverkar givetvis också kriminalvården, både vad gäller flöden och hur man ska arbeta med att hantera detta.

I synnerhet i våra särskilt utsatta områden ställer de organiserade kriminella ligorna på sin spets hur vi hanterar rättssamhällets alla redskap. Detta kräver också helt andra förutsättningar vad gäller planering av intagna. Man har under lång tid jobbat hårt med att skilja gängmedlemmar från varandra. Det var kanske lättare på den tiden när man hade västar på sig eller när gängstrukturerna var fasta. I dag är det inte så; i dag är det flyktigt, och vänskaper bryts och förändras.

Metoo-diskussionen kommer också in i kriminalvården och bland kriminalvårdens personal. Det är självklart.

Det finns mängder med utmaningar som man står inför. Personalomsättningen är kanske den största. Förmodligen kommer verksamheten att få "uppskiftas" med anledning av att rättssystemet kanske blir mer effektivt när polisen är färdigorganiserad. Man kommer kanske att få öppna nya anstalter, eller rättare sagt bygga ut de befintliga.

Vi har gett uppdrag från riksdagen till Kriminalvården när det gäller transporter som ska avlasta polisen. Vi behöver också se över gränssnitt och se till att kapaciteten byggs ut.

Vi måste orka fortsätta jobba med verksamheten för att bryta isoleeringen. Där finns fortfarande mycket att göra, inte minst på våra häkten.

Slutligen vill jag lyfta blicken lite grann. Det går mycket bra för Sverige – anmärkningsvärt bra, får man säga. Vi är ett av världens mest välskötta länder och har egentligen varit det under hela efterkrigstiden – till och med under de borgerliga åren, kan jag tillägga. Detta är naturligtvis någonting som sticker i ögonen på de värsta dystopikerna, som dessutom ofta brukar vara populister. Det är de som frossar i att stigmatisera redan utsatta grupper och som tar fram det gamla vanliga knepet att leta syndabockar – det enklaste knepet i den politiska verktygslådan. De drar sig inte för att politiskt exploatera tragiska händelser och skeenden i samhället.

Ibland kan jag som gammal gråsose känna att jag önskar ett lite mer stillsamt hantverk och en strukturerad långsiktighet i den politiska debatten. Just när det gäller kriminalvården vill jag nog säga att det är så. Vi har inte haft stora diskussioner och inte speciellt mycket bråk i utskottet om den, och det är väldigt skönt. Här har det varit de långa vågornas politik som har gällt. Vi är nog också i grunden överens om det som vi har sagt så många gånger, nämligen att det bästa beteendet för att inte få nya klienter i kriminalvården är att hålla ihop samhället, att se till att jobba brottsförebyggande, att se till att vårda de verksamheter som bygger människor och som skapar starka samhällen och att prioritera välfärd före skattesänkningar. Så enkelt är det faktiskt, och det kan vi nog vara överens om.

Anf. 2 ELLEN JUNTTI (M):

Fru talman! I dag debatterar vi ett motionsbetänkande gällande kriminalvårdsfrågor.

För att jag inte ska glömma det börjar jag med att yrka bifall till reservationerna 1 och 15. Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till dessa två reservationer.

Kriminalvården står inför många nya svårigheter. Kriminalvården säger själv att den största svårigheten är hur man ska få bukt med de unga gängkriminella som sitter i fängelse. De är mycket svåra att nå, och det är mycket svårt att få dem att ta emot behandlingar.

Dessa gängkriminella börjar ofta begå brott i tidig ålder – många innan de har fyllt 15 år. Många begår väldigt grova våldsbrott. Jag kan nämna att det 2017 skedde 320 gängskjutningar, 42 blev mördade och 140 skadades. Även oskyldiga människor har faktiskt mördats. Här måste samhället reagera med bestämdhet och mycket tidigare än vad man gör i dag.

För ett par veckor sedan debatterade vi ett motionsbetänkande gällande unga lagöverträdare. Tyvärr har den sittande regeringen varit väldigt långsam när det gäller att presentera åtgärder. I den debatten tog jag upp behovet av nya påföljder för unga mellan 15 och 17 år. Många inom rättsväsendet, både poliser och åklagare, säger att vi måste vidta nya åtgärder när det gäller denna åldersgrupp för att så tidigt som möjligt bryta deras kriminella bana.

Ett bra förslag är ungdomsövervakning med fotboja. Trots ett tillkännagivande för tre år sedan har regeringen alltså inte presenterat något förslag när det gäller detta. Under de tre år som har gått har många unga hunnit fastna i kriminalitet och också hamnat inom kriminalvården.

Kriminalvården ska vara effektiv med bra kvalitet och hög säkerhet. Tiden på anstalt ska användas klokt. För ett par år sedan presenterade Riksrevisionen en rapport gällande återfall i brott. Den visade att 70 procent av dem som har suttit i fängelse återfaller i brott inom ett år. Det är en otroligt hög siffra.

Mer än hälften av unga fängelsedömda begår nya brott inom tre år efter att de har kommit ut från fängelset. Det är riktigt dåligt, och detta måste förbättras. Jag tror att det är ännu fler, eftersom det väl inte är någon som tror att alla åker fast när de begår brott – inte minst med tanke på den poliskris som vi har haft.

Vi moderater har många bra förslag när det gäller detta, till exempel om sociala stödgrupper för 18–29-åringar och om tydligare samverkan mellan myndigheter. Vi har också en gemensam alliansmotion med bra förslag till exempel när det gäller skärpningar av villkorlig frigivning och att man ska jobba bättre med avhopparverksamhet.

Vi får igenom tre tillkännagivanden i dag, och det är bra. Ett av dessa tillkännagivanden gäller frivårdsinsatser för just denna svåra grupp med unga gängkriminella. Frivård är alltså kriminalvård utanför fängelset och innebär både kontroll och stöd för bland annat dem som har fått villkorlig frigivning.

Frivården behöver utvecklas, särskilt för just denna grupp med gängkriminella. Vi anser att det är viktigt att införa större möjligheter till olika föreskrifter, till exempel om att de ska genomgå behandlingsprogram, utbildna sig och så vidare. Även kontrollen behöver stärkas, eftersom man måste kontrollera att de går på de behandlingar som det har beslutats om.

Man måste öka frivårdskontorens säkerhet. Som det nu är kan gängkriminella komma in på frivårdskontoren utan att man har möjlighet att kontrollera om de har med sig farliga vapen och så vidare. Det är ett problem. Om de i frivårdslokalerna stöter på några personer från något annat gäng kan det faktiskt få mycket allvarliga konsekvenser.

Fru talman! Reservation 1 handlar om uppsökande verksamhet på häkten. Denna verksamhet är mycket viktig, eftersom häktningstiden är en mycket bra tid för att få den intagne att börja fundera över sitt liv och sin framtid.

Kriminalvårdens personal har uppsökande verksamhet, och avsikten är att motivera den som sitter häktad att försöka fortsätta sitt liv på den lagliga sidan.

Unga häktade prioriteras, och det är viktigt att alla får dessa besök. Det är tärnande att sitta häktad, och jag har hört många säga att häktningstiden har varit en vändpunkt för dem. Att sitta häktad kan faktiskt vara bra från denna synvinkel, inte bara för att man ska hinna utreda brotten.

För några år sedan var jag på ett seminarium i Almedalen. Det var Kris, Kriminellas revansch i samhället, som anordnade det. Där var det en ung man som sa att det var först när han satt häktad en längre tid som han på allvar började fundera på vad han skulle göra med sin framtid. Det var hans vändpunkt. Då fattade han ett beslut, och han hade hållit det i flera år när han var med på detta seminarium.

Enligt Kriminalvårdens årsredovisning för 2017 var det bara 68 procent som uppsöktes i häktena. Det var alltså 32 procent som inte blev uppsökta, alltså var tredje. Det är alldeles för många. Var tredje fick alltså inte detta stöd och samtal för att kunna bryta den kriminella banan.

I Kriminalvårdens årsredovisning sägs också att det är mycket stora skillnader mellan olika häkten när det gäller hur de jobbar med uppsökande samtal. Detta måste rättas till, och alla måste få möjlighet till detta stöd. Det är mycket viktigt för den intagne eller häktade, men kanske ännu viktigare för eventuella framtida brottsoffer.

Fru talman! Reservation 15 handlar om att vi moderater vill att fler ska avtjäna sina fängelsestraff i sina egna hemländer i stället för i Sverige. Vi kan till exempel tänka oss detta när det gäller bostadsinbrotten, som ökar kraftigt i Sverige. Många utländska ligor kommer hit för att begå olika brott. Polisen säger att hälften av alla bostadsinbrott begås av utländska stöldligor.

Polisen säger också att dessa stöldligor anser att Sverige är som ett smörgåsbord – det är bara att komma hit och ta vad man vill, för det är väldigt liten risk att åka fast. Och om man mot förmodan gör det är straffen väldigt låga. Det är bara vid ungefär 4 procent av alla inbrottsstölderna som någon blir dömd för brottet.

Vi moderater har presenterat ett åtgärdsprogram mot dessa stöldligor. Bland annat vill vi införa ett nytt brott, inbrottsstöld, med ett års fängelse som minimistraff. Ett av förslagen i vårt åtgärdsprogram finns med här, nämligen att fler utländska medborgare ska överföras för att avtjäna sitt straff i hemlandet.

Detta är bra ur många synvinklar, så jag är lite förvånad över att inga andra hakar på det. Det innebär mycket bättre utslussning för dessa personer. Om de avtjänar straffet i sitt eget land är det lättare med permissioner eftersom de kanske har bostad och familj i närheten, och framför allt kan

de språket. Här är det svårt med utslussning och permissioner. Man kanske inte känner någon här och kan inte språket, och då säger det sig självt att det blir svårt. Återanpassningen blir alltså lättare med vårt förslag.

Detta är faktiskt också en ekonomisk fråga. Det sitter över 1 000 utländska medborgare i svenska fängelser. Ett fängelseår kostar 1,2 miljoner per person. Det är väldigt mycket pengar, som kan användas till något annat.

År 2015 trädde en europeisk lag i kraft som handlar om prövning av om en svensk dom ska verkställas i en annan medlemsstat. Kriminalvården konstaterar i sin årsredovisning att förväntningarna på fler överföringar inte fullt ut har kunnat infrias. Det finns också en internationell verkställighetslag som möjliggör överförande till länder utanför Norden.

Det är ganska få som överförs: år 2016 var det 67 och 2017 var det bara 51 personer. Antalet går alltså ned, precis i motsats till lagens syfte. Vi moderater vill att regeringen ska vidta åtgärder så att fler avtjänar sina fängelsestraff i sina hemländer.

Vi vill också minska återfallen. Den utredning som alliansregeringen tillsatte för att undersöka vilka återfallsförebyggande åtgärder inom Kriminalvården som fungerar och vilka som inte gör det lade den här regeringen ned bara ett halvår innan den skulle presentera sitt förslag. Nu får vi igenom ett tillkännagivande om att en ny utredning med motsvarande uppdrag ska tillsättas.

(Applåder)

Anf. 3 PETER LÖBERG (S) replik:

Fru talman! Jag tänkte, Ellen, att vi skulle uppehålla oss lite vid den centrala delen av Kriminalvårdens verksamhet, nämligen återfallsfrekvensen. I ditt anförande nämner du att du inte riktigt tror på de siffror jag redovisade – du kanske har en annan verklighetsbild. Jag skulle gärna vilja ha ett förtydligande. Hur ser du på återfallsfrekvensen i Kriminalvården? Det är ju det kanske mest objektiva statistiska underlag man har för att se om verksamheten är framgångsrik eller inte.

Anf. 4 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Jag vet att Kriminalvården har presenterat siffror som visar att återfallsfrekvensen går ned lite grann, men man har inte riktigt kunnat säga vad det beror på. Polisen utreder sedan omorganisationen 2015 mycket färre brott – det är en massa brott de inte har haft kapacitet att utreda – och Kriminalvården har nämnt att det kan bero på detta. Så man kan inte riktigt säga vad det beror på.

Vad jag syftar på är Riksrevisionens rapport, som kom för två år sedan. Där kommer man fram till att 70 procent av dem som lämnar fängelset återfaller inom ett år. Det kanske har gått ned lite grann de två senaste åren; det kan jag väl gå med på. Men även om det skulle vara så är återfallssiffrorna väldigt höga, och då måste man göra allt man kan.

Anf. 5 PETER LÖBERG (S) replik:

Fru talman! Jag förvånas lite över Ellens siffertrixande. Faktum kvarstår ju: Andelen som återfaller efter tre år och kommer in i Kriminalvårdens hägn som återvändande klienter har minskat sedan 13 år tillbaka. Det är egentligen först de senaste tre åren som siffran har stabiliserats och inte

sjunkit. Det ironiska är alltså att polisorganisationen med alla sina fel och brister egentligen inte har inneburit någonting negativt. Däremot har minskningen av återfallsfrekvensen stannat upp, och det är illa nog.

Men rent statistiskt är det 10 procentenheter färre som återfaller i brott. Detta står i svart på vitt i flera årsredovisningar från Kriminalvården. Det är viktigt att stå upp för den siffran, för den är kanske ett resultat av effektiviteten i rättsapparaten, som vi talat om tidigare, men visar också att verksamheten fungerar hyfsat bra och att de validerade metoderna ger resultat.

Vi kan se detta inte minst när det gäller utslusningsåtgärder. Man har undersökt fyra av de vanligaste utslusningsåtgärderna för att försöka se vad som har störst effekt. Man har bland annat kunnat se att frigången har varit en väldigt viktig åtgärd.

Jag tror att vi behöver enas om att trenden är positiv i Kriminalvården och att det fungerar bra. Vi kan inte bara tala om en bristande effektivitet i rättsapparaten, utan bilden är komplex. Vi ska också skörda segrarna. Minskningen i återfallsfrekvensen skedde framför allt under borgerliga år, så svartmåla inte i onödan, Ellen – framför allt inte när det handlar om er egen regim.

(Applåder)

Anf. 6 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag ägnar mig åt siffertrixande. Jag tycker nog att det är Petter Löberg som håller på med en massa siffror. Jag hänvisar till Riksrevisionens rapport för två år sedan, där det framkommer att 70 procent av dem som lämnar fängelset återfaller i brott efter ett år. Detta är väldigt höga siffror. Om det sedan har förbättrats lite de två senaste åren är ingen gladare än jag, men jag tror inte att det har skett någon större förändring.

Vi måste verkligen jobba med återfallsförebyggande. Därför är det väldigt konstigt att Petter Löbergs regering lade ned den utredning som skulle undersöka vilka metoder som fungerar inom Kriminalvården och vilka som inte gör det. Jag tror att det skedde ett halvår innan resultatet skulle presenteras.

Som tur är får vi nu ett tillkännagivande om att en utredning ska tillsättas med motsvarande uppdrag. Man måste nämligen ta reda på vilka metoder som fungerar. Det får inte bara bli lite spridda skurar, utan det behövs en samlad bild: Vad fungerar och vad fungerar inte?

Ta till exempel den uppsökande verksamheten, som jag nämnde i mitt anförande. Var tredje får inte det stödet. Det är en av de bästa möjligheterna till en vändpunkt för dessa kriminella. De sitter avskärmade och får tid att fundera på hur de vill ha det i resten av livet. De blir inte påverkade av kompisar, grupptryck och sådant. Var tredje får alltså inte den hjälpen, och det är ett misslyckande.

Anf. 7 MATS PERTOFT (MP):

Fru talman! Denna debatt handlar om kriminalvården, som i sig har en ganska otacksam uppgift. Det är en verksamhet som måste ta hand om vårt samhälles misslyckanden. Kriminalvården gör detta väldigt bra.

Jag vill ta upp det som Petter Löberg var inne på nyss när han talade om bland annat behandlingsprogram. Jag vill ta upp just att de vilar på vetenskaplig grund och att de faktiskt har haft en ganska bra utveckling.

Att få bort 10 procent av de dömda förbrytarna från brottets bana är fantastiskt. Det måste väl ändå vara en av de mest lönsamma insatser som vi kan göra i samhället?

All kredd åt alliansregeringen, som arbetade med denna fråga under åtta år. Detta är ju inte någonting som bara uppstod de sista fyra åren, utan det är en lång process. Jag förstod inte riktigt varför Ellen Juntti inte ville hålla med om att vi även ger den förra regeringen ett visst erkännande när det gäller detta arbete.

Men det måste naturligtvis bli bättre. Det måste bli mycket bättre, och det måste utvecklas. Det är också detta – att behandlingsprogrammen blir fler – som vi har arbetat med under denna mandatperiod. Det är naturligtvis inte bra om 70 procent av förbrytarna återfaller. Det är hopplöst, och det måste bli mycket bättre.

Men vi måste också se utvecklingen. Om vi inte ser utveckling – och dessutom en positiv sådan – blir det helt hopplöst för kriminalvården att arbeta vidare. Då handlar det mer om att låsa in folk och kasta bort nyckeln, och det är ju inte den världen vi vill leva i.

Jag fick en påminnelse om detta i morse när jag satte på radion och lyssnade på morgonprogrammet. Där tog de upp att det nu i dagarna släpps en bok om arbetet mot Södertäljenätverket, där mycket handlar om att det var viktigt att ledande personer från den organiserade brottsligheten kom bort från gatan. Men det handlar också om att se till att de inte återfaller i kriminalitet och om att samhället med både piska och morot tvingar fram en annan utveckling av deras liv.

Detta är inte ett liv som är värt att leva – det måste vara tydligt. Det kriminella livet måste brytas. I stället ska vi från samhällets sida hjälpa till, både med avhopparverksamhet och med behandlingsprogram. På alla sätt och vis ska vi se till att dessa människor återgår till samhället eller hittar vägen in i det igen. Det är ju det som detta handlar om.

Jag tycker att det är väldigt positivt att vi på detta område har en relativt stor enighet i utskottet. Jag vill passa på att yrka bifall till förslaget i betänkandet. Miljöpartiet står naturligtvis bakom reservation 8, men för tidsvinnande avstår jag från att yrka bifall till den.

När vi ser en utveckling mot att återfallsfrekvensen minskar och att samhället faktiskt kan göra någonting är det vår uppgift att också förmedla detta till det svenska samhället och att bryta den nattsvarta bilden av ett samhälle som bara går mot kaos, där kriminaliteten tar över alltmer. Det är väldigt viktigt att vi som förtroendevalda tar vårt ansvar och har en realistisk bild av detta samhälle.

Det går att förändra världen. Det går att förändra Sverige. Det är inte hopplöst med människor som begår brott. De kan bli färre. Kriminalvården gör ett fantastiskt jobb men kan göra ett ännu bättre jobb. Vi ska politiskt se till att man får förutsättningar för detta.

Vi arbetar även med att förkorta häktningstider, särskilt för barn. Detta är en väldigt viktig fråga.

Vi ska över huvud taget utnyttja den paus i livet som fängelsetiden utgör till att se till att det hela förändras och att dessa människor inte återkommer till kriminalvården utan får ett bättre liv.

Anf. 8 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Mats Pertoft sa att han inte riktigt förstår varför jag inte kan ge alliansregeringen ett erkännande. Där har han nog missuppfattat det mesta. Det gör jag nämligen – jag tycker att vi gjorde väldigt många bra saker. Däremot är jag inte riktigt lika nöjd med den sittande regeringen.

Vi tillsatte till exempel den utredning som skulle undersöka vilka metoder som fungerar inom kriminalvården när det gäller återfallsförebyggande åtgärder. Denna utredning lade ni ned ett halvår, tror jag, innan den skulle presenteras. Nu spretar en massa olika åtgärder hit och dit. Det hade varit mycket bättre att få en samlad utredning om vad som fungerar och vad som inte fungerar. Men vi får ju igenom ett tillkännagivande här.

I mitt anförande tog jag upp den uppsökande verksamheten på häkten. Det har konstaterats att detta är en väldigt gynnsam tid, eftersom dessa kriminella inser att de inte vill fortsätta med kriminalitet. En tredjedel blir inte uppsökta på häkten. Jag tycker att detta är en alldeles för stor del.

Kriminalvården skriver i sin årsredovisning att det är väldigt stora skillnader mellan olika häkten. Det finns ingen rimlig förklaring till detta. Miljöpartiet sitter i regeringsställning. Är ni nöjda med att var tredje inte får det stöd på häkten som vore gynnsamt inte bara för den intagna utan även för de eventuella kommande brottsoffren? Är ni nöjda med att en tredjedel inte får detta stöd? Är ni nöjda med att det är så stora skillnader mellan olika häkten?

Anf. 9 MATS PERTOFT (MP) replik:

Fru talman! Jag kan svara rakt till Ellen Juntti: Naturligtvis är vi inte nöjda med detta. Vi ser väldigt stora utvecklingsmöjligheter i kriminalvårdens arbete över huvud taget, bland annat vad gäller den uppsökande verksamheten. Det finns saker som måste utvecklas vidare, och det är ju detta som man konstant arbetar vidare med under S-MP-regeringen.

Det är inte så att vi slår oss till ro och tycker att allting är klart. Precis som det är positivt att antalet återfall minskar är det en utmaning att det ska bli ännu bättre. Där ingår naturligtvis uppsökande verksamhet som en del bland många andra.

Jag är absolut inte nöjd. Det gäller att fortsätta arbetet.

Anf. 10 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Tack, Mats Pertoft, för svaret!

Jag tänkte på en annan sak som Pertoft sa i sitt anförande och som även Petter Löberg var inne lite grann på. Det var väl riktat mot oss moderater och mot Alliansen. Det handlade om att vi ska sluta att svartmåla situationen i Sverige.

Många har det bra, men viss brottslighet är fruktansvärt allvarlig. Jag tänker särskilt på sexualbrotten, som har ökat kraftigt. På två år har de ökat med 22 procent, tror jag. Detta är inte bara siffror. Det handlar om unga tjejer som blir våldtagna och utsatta för andra sexualbrott. Det är otroligt allvarligt. Detta är ingen svartmålning, utan där har det verkligen gått åt fel håll.

Jag vill nämna den nya lagen från 2015, vars syfte var att fler skulle överföras för att avtjäna sitt fängelsestraff i hemlandet. Som jag sa är detta bra. De kanske har bostad och familj i närheten, och de kan språket. Det är bra för att de ska anpassas in i samhället igen.

Också här är det ett misslyckande, för 2017 var det bara 51 personer som överfördes och året innan 67. Antalet minskade alltså, precis i motsats till vad som var syftet med den här lagen.

Då är min fråga igen: Vad tänker ni i Miljöpartiet göra för att fler ska återföras till sina hemländer? Är ni nöjda så som det är, eller tänker ni vidta några åtgärder för detta?

Anf. 11 MATS PERTOFT (MP) replik:

Fru talman! Ökningen av sexualbrott är väldigt oroväckande. Därför har regeringen gett i uppdrag till Brå att undersöka och återkomma till detta.

I går lade regeringen på riksdagens bord en ny samtyckeslagstiftning, där man bland annat föreslår en höjning av minimistrafpen för de här brotten. Jag tror att det finns en ganska bred enighet i utskottet om den här lagstiftningen. Vi är beredda att göra en hel del för att det här ska bli bättre.

Om jag säger att vi ska sluta svartmåla betyder det absolut inte att vi ska blunda för kriminalitet eller på något sätt försköna. Däremot ska vi våga se att det kan gå mot en positivare utveckling.

Ellen Juntti frågade om återföring till andra länder. Ja, regeringen arbetar hela tiden med det. I förra veckan förklarade justitieminister Morgan Johansson att han förhoppningsvis hade kommit överens med Georgien om att de ska öppna upp för att ta emot sina i Sverige dömda medborgare, att de ska kunna återföras. Det är jätteviktigt, men det är väldigt svårt med länder som vägrar att ta emot sina egna medborgare. För oss svenskar verkar det helt absurt att ett land vägrar att ta emot sina egna medborgare, men den problematiken har vi. Regeringen arbetar hela tiden med detta för att det ska ställas till rätta.

Anf. 12 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! När vi debatterade förra riksdagsårets kriminalvårdsbetänkande vill jag minnas att jag lyfte fram de samhällsekonomiska vinsterna av att förmå en kriminell person att bryta sin brottsliga bana.

Jag har också för mig att jag tog upp hur det verkligen inte är särskilt smart att bli kriminell, i den mån man gör ett sådant val. Det är inget bra liv. Det kanske framstår så när vi har en verklighet där vissa människor växer upp i sammanhang där den enda som har en fin bil eller en dyr klocka är kriminell. Kanske man som ung person bara ser den sidan av det hela och inte känner någon som blivit rik på eget företagande eller arbete. Då är det säkert lätt att tro att den enda vägen att själv kunna förverkliga sina drömmar är att sträcka sig utanför lagens ramar.

Kanske växer man upp med känslan att systemet är riggat för någon annan än mig, att det som det talas om på nyheterna – majoritetssamhället, självdeklarationer och studier – är för de andra, de riktiga människorna, men inte för mig och för oss som är uppväxta här och har den här bakgrunden.

När jag träffar unga människor som mellan raderna ger uttryck för en sådan uppgivenhet blir jag bara så ledsen. Hur kan det vara så? Efter alla årtionden av påstådda strävanden efter jämlikhet finns fortfarande dessa avgrundsdjupa klyftor mellan dem som har gott hopp inför sin egen framtid och dem som inte vågar hoppas på någonting.

I skärningspunkten mellan dessa hittar vi dem som ändå lyckas, som finner sin plats i tillvaron och skaffar sig goda liv. Några kommer i kontakt med sina inre supertalanger och utvecklar företagsuccéer. Andra spelar fotboll så bra att de blir nationalhjältar och rena ikoner. Några av dem söker sin framtid som kriminella. Kanske man bara halkar in där. Kanske man söker sig dit i tron att det ska bli en biljett till rikedom och lycka. Men faktum är att kriminella löper större risk att själva utsättas för brott och drabbas av sjukdomar. De har till och med en större risk att drabbas av olyckor.

Man kanske förleds att tro att med pengar och dyra vanor följer respekt från omgivningen, beundran och högaktning. Så är det inte. Faktum är att det redan i dag är svårt att tillskansa sig sådana avsevärda medel på ett sätt som innebär acceptabla risker att det är mödan värt. Och ännu svårare ska det bli, åtminstone om Centerpartiet och Alliansen får råda.

Livet som kriminell innebär att ständigt behöva se sig över axeln, att umgås med och ha mellanhavanden med genuint opålitliga människor. Du kan inte på samma sätt som andra söka hjälp hos polisen när någon hotar dig. Och om du inte har väldigt bra sätt att tvätta de pengar som du stulit kommer du inte att kunna skaffa dig någonting som har ett bestående värde. När som helst kan den dyra klockan, som du tror att folk blir imponerade av, förverkas av polisen i samarbete med Kronofogden. Hur imponerande är det?

Här är forskningen alldeles entydig: Lever du ett kriminellt liv hamnar du förr eller senare i kriminalvårdens försorg. Och tur är väl det. Det är tur för samhället, men framför allt är det tur för dem som du har utsatt för brott och kanske ännu mer för dem som du hade utsatt för brott om du inte hade åkt dit. Faktum är också att det är tur för dig själv.

Med moderna metoder och arbetsformer har den intagne alla möjligheter att bryta ett negativt och destruktivt livsmönster. Den som har utvecklat beroendesjukdomar kan få hjälp att komma ur dem, och det finns sätt att hantera aggression som inte innebär att andra utsätts för lidande. Men det är alldeles för få som tar den chansen. Det är alldeles för många som sitter av sitt straff och sedan återvänder ut i ett kriminellt liv.

Mina kollegor i utskottet har tidigare här debatterat hur den här utvecklingen ser ut, om den blir bättre eller inte. Men oavsett vilket är det alldeles för få som får en bra återfallsförebyggande kriminalvård. Här måste krafttag till.

Vår förra regering, alliansregeringen, satte fart på det återfallsförebyggande arbetet. Men av någon anledning tyckte inte den nuvarande regeringen att det var tillräckligt viktigt, så utredningen om att utveckla återfallsförebyggande insatser lades ned. Syftet med utredningen var just att titta på de internationella exempel på vetenskapliga metoder som vi kan fastslå fungerar. Varför vill man inte göra det? Nu tillkännager vi för regeringen att utredningen ska fullbordas, vilket är bra och viktigt.

Jag står bakom samtliga Centerparti- och alliansreservationer. Men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 1 från Alliansen, som också lyftes fram av kollegan Ellen Juntti, om uppsökande verksamhet – något som jag tycker är väldigt viktigt.

(Applåder)

Anf. 13 LINDA SNECKER (V):

Fru talman! Det är lätt att dras med i dagens samhällsdebatt om tuffare tag mot kriminalitet, om att otryggheten bara ökar, våldsbrotten likaså, och att det ligger en våldtäktsman i varje buske. Och visst har man som kvinna all anledning att vara rädd för män och för mäns övergrepp. Visst är det förskräckligt när samhällsservicen försvinner från förorten och kvar finns ingenting förutom ett tomt torg med kameraövervakning. Visst är det obehagligt när medierna bara skriver om brottslighet och annonserna tipsar om det bästa hemlarmet.

Men jag ska vara tydlig: Vänsterpartiet vill inte ha längre straff, för det funkar inte. Längre straff varken minskar brottsligheten eller avskräcker människor från att begå brott, och det finns ingenting som visar på att en person blir mindre kriminell av att sitta på anstalt under en lång tid; man blir snarare mer kriminell. Det här är inte någonting som jag har hittat på, utan det är nationell och internationell forskning som visar på att det är just så här.

Därför föreslår Vänsterpartiet att ingen ska sitta på anstalt med ett straff som är kortare än ett år. Döms en person däremot till ett straff som är längre än ett år ska personen sitta på anstalt, eftersom det är den mest effektiva metoden för att få personen att inte begå brott. Därför föreslår vi att personer ska få sin behandling inom frivårdens ramar och att det ska kombineras med intensivövervakning med elektronisk fotboja.

Inte heller detta har jag eller Vänsterpartiet hittat på från tomma luften, utan det är Kriminalvårdens åsikt att man inte hinner med att sätta igång med behandlingsprogram när fängelseiden är kortare än ett år. Kriminalvården efterfrågar inte längre straff utan menar att myndigheten kan göra mer och bättre arbete inom frivårdens ramar med behandlingsprogram och kontroll i frihet.

Det betyder inte att det inte finns många utmaningar inom kriminalvården. Alltför få går i behandling, alltför många återfaller i brottslighet igen. Utslussningen till samhället fungerar för dåligt.

Ett annat problem är att kriminalvårdens klienter till allra största delen är män. Förra året var det 94 procent av de intagna på anstalt som var män och 6 procent som var kvinnor. Det påverkar naturligtvis hur Kriminalvårdens verksamhet ser ut och hur insatserna utformas.

Fru talman! Nära 70 procent av alla fängelsestraff som utdöms är kortare än sex månader. Förra året fick mer än var tredje person som dömdes till fängelse i Sverige ett straff på två månader eller mindre.

För att Kriminalvården ska kunna fylla verkställigheten med konstruktiva insatser som behandling, stöd, påverkan och kontroll krävs inte bara resurser och kompetens utan även tid. Några veckors inlåsning gör varken från eller till för en persons vilja och förmåga att lämna ett kriminellt liv. Det ger också små incitament för den dömda att aktivt ta ansvar för sin kriminalitet och genomföra den verkställighetsplan som Kriminalvården upprättar.

Fru talman! Varför vill Vänsterpartiet inte ha fler personer på anstalt? Jo, för att det finns mycket goda vetenskapliga belägg för att insatser i frihet gör större skillnad och för att det svenska frivårdssystemet räknas som ett av världens mest utvecklade. Det är helt enkelt mer utmanande och svårare att avstå ett kriminellt beteende ute i frihet än inne på anstalt. Kommer personen att komma undan med att göra kriminella handlingar? Nej,

det tror vi inte. Fotboja och tät kontakt med frivården, hembesök och kontroll kommer att stävja det beteendet.

Kommer det efter en intensivövervakning under en längre tid i frivården att ha en större effekt på återfallen i brott? Ja, antagligen kommer det att vara så.

Straff som verkställs i frivård kan göras längre, vara mer ingripande och utformas mer innehållsrikt och individanpassat. I en anstalt begränsas möjligheterna till eget ansvar. Ute i samhället däremot måste klienten själv klara av sin tillvaro och hantera de risksituationer som tidigare har lett till kriminalitet.

Rätt val av påföljd är en viktig förutsättning för att kriminalvårdens arbete ska bli så framgångsrikt som möjligt och för att deras resurser ska användas så effektivt som möjligt. Människor som har begått brott är en del av samhället. De ska efter verkställighet återvända till samhället. Med den utgångspunkten är det mycket svårt att förstå poängen med den utbredda användningen av korta fängelsestraff.

Vänsterpartiet anser därför att antalet korta fängelsestraff bör minska och att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll bör utvidgas.

Jag yrkar bifall till reservation 16.

Anf. 14 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Först vill Liberalerna yrka bifall till reservation 18 som handlar om behandlingsprogram inom Kriminalvården. Det är väldigt intressant att höra regeringspartiernas och Vänsterpartiets analys av den här frågan. Man kan ha en ansats till att diskutera dem som är intagna och huruvida det är bättre att de sitter på anstalt eller inte. Sedan kan man välja en annan ansats som jag vill redogöra för.

Vi får dagligen ta del av hur rättsväsendet och polisen känner en frustration över att man inte agerar tillräckligt kraftfullt mot personer som begår allvarliga brott, inte minst ungdomar. Ungdomsbrottsligheten och straffrabatten är visserligen en parallell fråga, men den påverkar ju hela frågan om straffsatser, påföljder och vilka som till slut hamnar inom kriminalvården, oavsett om det gäller frivård eller anstalt.

Min helhetsbedömning är inte att vi är för restriktiva eller för tuffa mot dem som begår hänsynslösa och allvarliga brott. I synnerhet gäller det den allt yngre kategorin unga brottslingar, unga män i många av de utsatta områdena, som står för den typen av allvarliga brott.

I det här betänkandet som handlar om vissa kriminalvårdsfrågor har Liberalerna särskilt valt att lyfta upp avhoppbarverksamhet och vikten av den. Jag noterar, fru talman, att bland de tre tillkännagivanden som vi gör ingår förebyggande av återfall i brott, bättre anpassade frivårdsinsatser och utvärdering av det återfallsförebyggande arbetet. Det är ju mjuka frågor. Det är positiva frågor i den meningen att de inte handlar om höjda straff eller tuffare tag.

Men jag har lyssnat på de andra partierna från regeringssidan. De har varit emot detta; det är bara det att man har ändrat strategi. Man redovisar inte längre sina reservationer i betänkandet. Men vid en jämförelse med förra året och året innan framgår att det i snarlika förslag stått att regeringspartierna motsätter sig och yrkar avslag på dessa förslag.

Jag tror inte att regeringen i grunden har ändrat politik. Däremot har man ändrat taktik vid riksdagens behandling. Men jag välkomnar att en majoritet av riksdagens partier står bakom uppmaningarna till regeringen, inte minst när det gäller åtgärder för att komma åt de unga kriminella.

Det finns också studier som visar att det är viktigt med avhopparverksamhet. Utvärderingar har återkommande visat att samhällets resurser är otillräckliga, att avhopparverksamheten är sårbar, inte minst utanför den myndighetsdrivna verksamheten, och att det finns brister i samverkan mellan myndigheter. Det finns också studier som tyvärr visar att det är ineffektivt, inte för att det i sig är dålig verksamhet, men bristerna, sårbarheten, ekonomin och organisationen gör att resultatet riskerar att bli ineffektivt.

Jag har också tittat på polisregionerna. Det är inte alla som bedriver en aktiv avhopparverksamhet för kriminella eller för dem som har avtjänat sitt straff och är på väg ut.

I Region mitt, i min valkrets Västmanland, aviseras att man under våren ska starta upp en avhopparverksamhet, vilket är positivt. Tittar man på kommunernas egna avhopparverksamheter har vi tidigare redovisat i kam-maren hur kommun efter kommun av ekonomiska eller andra skäl stänger ned dessa viktiga insatser, trots att det mesta visar att kommunerna, civil-samhället och polisen måste göra mer för att få bort de kriminella, och inte minst ungdomarna, från de här miljöerna.

En viktig del som Liberalerna återkommande lyfter i våra kriminal-vårdsmotioner är utslussningen till arbete och hur man kan förbättra den, inte bara när det gäller Arbetsförmedlingen utan generellt, genom olika typer av inestgsjobb, genom att se över frågan om belastningsregistret et-cetera. Vi har lagt flera förslag till hur man ska öka chanserna för tidigare dömda att komma tillbaka till arbetslivet. Men det är en väldigt tuff utma-ning. I många exempel som jag har fått ta del av har tidigare dömda tyvärr ingen chans på arbetsmarknaden. De faller lätt tillbaka i arbetslöshet. De söker upp gamla kriminella kamrater och umgås i de miljöerna. Sedan be-går man brott igen, och till slut hamnar man återigen inom kriminalvårdens och rättsväsendets rammar.

Fru talman! Den andra frågan som vi återkommande har lyft är vikten av att man deltar aktivt och tar till sig de behandlingsprogram som erbjuds intagna som har begått allvarliga våldsbrott och sexualbrott.

Vi har haft yrkanden som har lett till tillkännagivanden från riksdagen, bland annat 2016, vilka har handlat om att man inte ska kunna få permis-sion eller villkorlig frigivning om man inte aktivt medverkar i eller om man tackar nej till att delta i behandlingsprogram under tiden inom krimi-nalvården. Regeringspartierna har tidigare sagt nej till vårt förslag. De har motiverat detta genom att hänvisa till den utredning som har tittat på frågan om risk för återfall i brott.

Denna utredning är klar. Betänkandet kom sommaren 2017, och re-misstiden är också slut. Jag har noterat att regeringen inte har återkommit med något förslag till riksdagen om hur risken för återfall ska påverka den villkorliga frigivningen. Jag noterar också att utredarens rekommendation till regeringen var att risk för återfall vid allvarlig brottslighet inte ska ut-göra skäl mot villkorlig frigivning.

Jag vill därför fråga Socialdemokraterna om de har släppt den delen av frågan, som de återigen har haft som motivering när vi har föreslagit skärpta krav för behandlingsprogram och skärpta villkor för permission

och villkorlig frigivning. Ni skriver igen att ni inte vill föregripa den här utredningen.

Utredningen är dock presenterad. Den har remitterats. Regeringskansliet har samlat in synpunkter, men vi har ännu inte hört något. Det vore väldigt intressant att få veta hur regeringen tänker i denna viktiga fråga. (Applåder)

Anf. 15 ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Mina allianskamrater har i debatten redan redogjort för de tillkännagivanden som utskottet fått en majoritet för och som bygger på Alliansens förslag. Jag ställer mig givetvis bakom dem och tycker att de är angelägna.

Det handlar om bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella. Det handlar också om att ta upp den utredning om en flexibel och effektiv kriminalvård som regeringen lade ned som en av de första saker som den gjorde. Det handlar slutligen om att försändelser till en intagen – förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost – ska kontrolleras av kriminalvårdspersonal i större utsträckning. Vi tycker att detta är angelägna tillkännagivanden.

En annan angelägen fråga, som återfinns i Alliansens gemensamma reservation nr 5, handlar om avhoppbarverksamheten. Vi är överens om att det krävs en samlad översyn av all avhoppbarverksamhet med en grundlig genomgång av de metoder och resultat som kan utvecklas till samlade nationella riktlinjer för avhoppbarverksamhet. Det behövs ytterligare framsteg i detta mycket viktiga arbete.

Jag vill vidare yrka bifall till reservation nr 9. Det är en kristdemokratisk reservation som handlar om sociala utfallskontrakt. Jag tycker att frivilligorganisationerna ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Civilsamhället har redan i dag en stor betydelse för att stötta tidigare dömda personer i deras återanpassning.

Kristdemokraterna tycker att föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhopparjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivits av bland annat Exit Fryshuset, Kriminellas revansch i samhället och X-Cons. Vi i Kristdemokraterna tycker inte att man kan utgå från att civilsamhällets insatser kommer att fortsätta om vi inte ger dem en tydlig signal om att detta är mycket angeläget. Vi vill ge dem långsiktiga förutsättningar.

Vi tycker dessutom att man ska ta ett steg till och införa något som finns i en del andra länder nämligen sociala utfallskontrakt, social impact bonds. Det finns exempel på hur man kan få ersättning i förhållande till hur väl man lyckas med människors anpassning tillbaka till livet efter att de har kommit ut ur fängelset. Detta finns i Storbritannien och USA och innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten utifrån hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar.

Den offentliga sektorn ska naturligtvis formulera klara och tydliga målsättningar inom det område där man vill nå framgång. Därefter får företag och organisationer erbjuda sig att genomföra projekt och nå dessa mål. Eftersom offentliga pengar bara betalas ut när målen har nåtts är den ekonomiska risken för skattebetalarna obetydlig, enligt vårt sätt att se det.

Men om målen nås är vinsten potentiellt enorm, eftersom kostnaderna som hänger ihop med kriminalitet och utslagning är enorma.

Utmaningarna och den dåliga framväxten av sociala utfallskontrakt beror dels på bristen på kunskap bland offentliga aktörer och hur man använder sociala investeringsfonder, dels på att relationen mellan risk och avkastning för den externa finansiären ofta är blygsam för sociala investeringar som dessa. För att öka antalet sociala utfallskontrakt i Sverige behövs satsningar för att lösa både kunskapsbrist och den bristfälliga viljan att investera. Många gånger handlar det om investeringar i det som kallas för utanförskapsområden.

Jag anser därför att en nationell strategi behövs för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt. En nationell fond bör även inrättas för att göra dessa investeringar mer attraktiva. Detta har vi som förslag i vår budget, och vi har avsatt medel för det. Det finns en färdig modell som skulle kunna införas, och därför yrkar vi bifall till reservation nr 9.

En annan kristdemokratisk reservation som förtjänar att nämnas handlar om möjligheten att senarelägga villkorlig frigivning. Detta återfinns i reservation 22, men för tids vinnande yrkar vi bara bifall till reservation 9.

Reservation 22 handlar kort sagt om att om man exempelvis vägrar att lämna urinprov eller på andra sätt inte medverkar i sin behandling ska anmärkningssystemet kunna användas, vilket ska kunna leda till senarelagd villkorlig frigivning. Detta är en tydlig signal om att vi tycker att det är mycket viktigt att alla anstalter är drogfria. Därför ska man kunna använda den villkorliga frigivningen som redskap för att uppnå detta.

Av detta skäl har vi lagt fram en reservation om det här, men jag yrkar som sagt för tids vinnande bifall enbart till reservation 9, fru talman.
(Applåder)

Anf. 16 PATRICK RESLOW (-):

Fru talman! Låt mig inledningsvis yrka bifall till reservation 14 och till utskottets förslag i övrigt.

En effektiv rättskedja förutsätter inte bara resursförstärkningar till polis, åklagare och domstolar, utan även till kriminalvården. Fler platser på anstalter måste skapas, och det kostar givetvis pengar. I Sverigedemokraternas Sverige kommer initialt fler individer att stifta bekantskap med kriminalvården och dessutom avtjäna längre fängelsestraff än i dag. Det är ett löfte vi ger till väljarna: Kriminella ska sitta inne. De ska inte springa runt i det fria, vilket uppenbarligen Vänsterpartiet vill.

Vår uppfattning är att kriminalvården i dag håller en god kvalitet, och det vill vi att den ska göra även framöver. Sverigedemokraterna är därför det parti som satsar i särklass mest på kriminalvården. I vårt budgetförslag för 2018 anslog vi en halv miljard kronor mer än regeringen. Detta ska jämföras med allianspartierna. Tre av dem lägger inte en enda krona mer än regeringen. Det fjärde, Liberalerna, drar till och med ned på Kriminalvårdens budget med 30 miljoner, vilket är en större nedskärning än vad de föreslog så sent som för ett år sedan. För den som menar allvar med straffskärpningar är det såklart inte en realistisk hållning att skära ned på eller att inte förstärka Kriminalvårdens budget.

Flera av våra motioner på området behandlas förenklat. För den som följer debatten på tv innebär detta att vi debatterat frågorna tidigare, och därför sker ingen fördjupad behandling av dessa motioner i det betänkande som vi diskuterar i dag. Vi har i dessa motioner föreslagit till exempel strängare regler för permission, fotboja vid frisläppande efter allvarligare brott för att förhindra återfall i brottslighet och kriminalisering av rymning från anstalt. Jodå, ni hörde rätt. Detta är inte olagligt i dag.

Vi har även fört fram krav på ökad kameraövervakning på anstalterna, och vi anser att kameraövervakning vid behov även ska kunna ske i cellen på klass 1- och 2-anstalter. Vi har dessutom föreslagit en lägre fängelsestandard för de personer som ska utvisas eller som har dömts till livstids fängelse. Skattepengar ska inte slösas bort i dessa fall. Även om dessa förslag inte behandlas djupare nu vidhåller vi vår bestämda uppfattning.

Precis som vanligt när justitieutskottets betänkanden behandlas har regeringspartierna fått se sig akterseglade i ett antal punkter. I detta betänkande har utskottet inte mindre än tre tillkännagivanden. Sverigedemokraterna har i dessa fall använt sin vågmästarroll för att stödja förslag som ändå ligger i linje med vår politik och således påverkat utgången i utskottet. Det har i vissa fall gjort att regeringspartierna har dragit tillbaka sina aviserade reservationer.

Det första tillkännagivandet innebär att utskottet vill att regeringen skapar bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella. Det är viktigt, inte minst för att förhindra återfall och att unga fastnar i gängkriminalitet som oftast leder till allt grövre brott.

Det andra tillkännagivandet handlar om att tillsätta en ny utredning som ska studera framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande insatser samt kartlägga och analysera Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete. Detta är i enlighet med en utredning som tillsattes av alliansregeringen 2014 men lades ned av den nuvarande regeringen i början av 2015. Vi anser att det är rimligt att en sådan kartläggning sker. Därför har vi ställt oss bakom förslaget.

Det tredje tillkännagivandet handlar om att öka kontrollen av försändelser till intagna. Även om det råder nolltolerans mot narkotika på anstalterna vittnar intagna om hur lätt det är att få tillgång till olika typer av droger. Detta är ett stort problem för kriminalvården, inte minst då drogmissbruket skapar säkerhetsproblem för de anställda och de intagna, men även då det försvårar möjligheterna till effektiv rehabilitering. Det är därför av stor vikt att öka insatserna för att få bort narkotikan från anstalterna. Sverigedemokraterna har föreslagit en rad åtgärder för att komma till rätta med detta problem. Vi vill till exempel förbjuda obevakade besöksrum i klass 1- och 2-anstalter. Precis som i tv-serier borde besöken ske genom en plexiglasruta utan möjlighet till fysisk kontakt.

En annan kompletterande åtgärd är den som utskottets majoritet nu valt att vidta, nämligen att öka kontrollerna av försändelser till de intagna. Det här är helt i linje med vår syn på narkotikafria anstalter, och vi har därför ställt oss bakom förslaget. Vi noterar att Vänsterpartiet däremot som enda parti i utskottet inte tycker att det finns skäl att öka kontrollerna av försändelser, trots att allt pekar på att narkotikan bland annat kommer den vägen. Det är inte ansvarsfullt, särskilt inte när man inte presenterar några andra förslag på hur man ska bekämpa narkotika på anstalterna.

Utöver att ha sett till att dessa tillkännagivanden realiserats har Sverigedemokraterna också drivit frågan om att verkställighet ska kunna ske i annat land även om den faktiska strafftiden förlängs. I dag finns nämligen en risk att personer inte kan överföras till ett annat land för fortsatt verkställighet av ett fängelsestraff eftersom fängelsestraffet där skulle riskera att bli längre än vad det skulle bli i Sverige. Detta framgår bland annat av Svea hovrätts beslut den 28 februari 2017. Vi menar att det här är helt orimligt. En längre fängelsestid på grund av villkorlig frigivning i Sverige ska inte hindra att en utlänning överförs till sitt hemland för att avtjäna straffet. Men övriga partier ser uppenbarligen inte några problem med detta. Därför har vi reserverat oss i utskottet.

Fru talman! I Sverigedemokraternas Sverige ska ett fängelsestraff vara just ett straff. Det är i grund och botten en fråga om rättvisa i förhållande till brottsoffret. Alltför länge har det talats om vård i stället för straff, och alltför länge har kriminalpolitiken präglats av svängdörrar. Den som döms till ett fängelsestraff ska också känna en markant skillnad mot det liv i frihet som annars gäller. Fängelsestiden ska präglas av disciplin och strikta förhållningsregler. Kriminalvården ska se till att den som avtjänat sitt straff kommer ut som en bättre människa. Och det får ta den tid det tar.

Det är också vår bestämda uppfattning att tvåtredjedelsfrigivningen måste avskaffas. Det är inte rimligt att en person som dömts till låt oss säga tio års fängelse är ute efter knappt sju år. Var finns brottsoffertanken i detta? Det är också märkligt att det inte finns något annat parti i denna församling som anser det orimligt att vi har ett system med obligatorisk förtida frigivning. Moderaterna föreslår förvisso att villkorlig frigivning ska ske efter tre fjärdedelar av tiden. Det är en marginell förändring av nuvarande system. För ett tioårigt straff innebär det en förlängning av straffet med knappt elva månader, men straffet blir ändå två och ett halvt år kortare än vad personen i fråga dömts till. Om Moderaterna verkligen menat allvar med sin retorik om straffskärpningar hade de anslutit sig till vår uppfattning.

Riktigt allvarligt blir det när reglerna om villkorlig frigivning tillämpas i kombination med omvandling av livstidsstraff till tidsbestämt straff. Ett bra exempel på detta är Mattias Flink, som den 10 juni 1994 avrättade sju personer och skottskadade ytterligare tre. Han dömdes till livstids fängelse, vilket tidsomvandlades till 30 år av Högsta domstolen. Eftersom reglerna om villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden tillämpades blev han fri sommaren 2014, 20 år efter massmorden. Med trefjärdedelsfrigivning hade han varit fri efter 22 ½ år. Det tycker Moderaterna är acceptabelt. Ni andra tycker att 20 år är acceptabelt. Med Sverigedemokraternas politik hade han aldrig kommit ut, eftersom vi vill ha riktiga livstidsstraff, men det är en fråga som vi debatterar i ett annat sammanhang, fru talman.

(Applåder)

I detta anförande instämde Carina Ståhl Herrstedt och Christina Östberg (båda SD).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 9 Ökat konsulärt skydd för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar

Prot. 2017/18:88
21 mars

Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU28
Ökat konsulärt skydd för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar (prop. 2017/18:48)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 10 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU19
Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall (prop. 2017/18:64)
föredrogs.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 11 Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU7
Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling (skr. 2017/18:65)
föredrogs.

*Riksrevisionens
rapport om över-
utnyttjande av tand-
vårdsstödet till följd
av överbehandling*

Anf. 17 LENNART AXELSSON (S):

Fru talman! Inom alla välfärdsområden är det viktigt att vi gör vad vi kan för att se till att våra gemensamma skattepengar används till det som är tänkt. Det må gälla skolan, äldreomsorgen eller något av alla de andra områden där skattemedel används. I dagens ärende handlar det om tandvården.

Tandvården är för övrigt ett av de områden i välfärden där mycket fortfarande behöver förbättras. Det är många som, trots att de skulle behöva det, avstår från att gå till tandläkaren på grund av att de helt enkelt inte har råd.

Därför känns det bra att vi under den här mandatperioden har lyckats skapa ett ekonomiskt utrymme som gjort att vi kunnat höja gränsen för den fria tandvården upp till 23 år och fördubbla det allmänna tandvårdsstödet för alla andra. Men det behövs mer för att göra tandvården jämlik och tillgänglig. Det är av denna anledning glädjande att regeringen nyligen tillsatt en utredning som ska komma med förslag på hur vi kan se till att alla verkligen får råd att gå till tandläkaren.

Fru talman! Den skrivelse från regeringen som vi nu behandlar har sin grund i en rapport från Riksrevisionen som har granskat ett eventuellt överutnyttjande av det statliga tandvårdsstödet till följd av överbehandlingar. I rapporten hävdar man att mycket tyder på att det finns ett sådant överutnyttjande och att regeringen bör överväga att skärpa sanktionsmöjligheterna mot vårdgivare som använder stödet felaktigt. Kritik mot vilka metoder som använts i granskningen har framförts av bland annat Privat-tandläkarna och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att Försäkringskassan bör ges förstärkta kontroll- och sanktionsmöjligheter. Med anledning av vad rapporten visar utreder också regeringen just nu förutsättningarna för att ge Försäkringskassan utökade möjligheter att avansluta vårdgivare som missköter sig. Ett enigt utskott ser positivt på regeringens åtgärder.

De fyra borgerliga partierna med stöd av Sverigedemokraterna anser dock att det finns behov av att uppmana regeringen att behandla alla vårdgivare lika och vill framföra det i ett så kallat tillkännagivande. Vi socialdemokrater tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet anser inte att det finns något behov av en sådan pekpinne. Att gå efter annan driva igenom tillkännagivanden utan någon egentlig substans urvattnar ett viktigt instrument för riksdagen att kunna påverka olika regeringars politik.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 18 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Åhörare och lyssnare! Den rödgröna feministiska regeringen arbetar systematiskt och målmedvetet för en långsiktigt hållbar välfärdspolitik. Det gör vi även på området tandvård.

I dag debatterar vi ett betänkande med anledning av rapporten från Riksrevisionen om ett eventuellt överutnyttjande av tandvårdsstödet. Jag kan egentligen hänvisa till Lennart Axelssons anförande, men jag vill ändå säga några saker.

I alla sammanhang där skattefinansierad verksamhet utförs av privata utförare i någon form är det angeläget att politiken är väldigt uppmärksam på att den typen av modeller alltid inbegriper ett mer eller mindre uttalat intresse av att omfattningen av verksamheten ökar.

Risken för ett överutnyttjande av tandvårdsstödet är exempel på att mer omfattande åtgärder än nödvändigt eller dyrare åtgärder än nödvändigt kan vara ett sätt för utföraren att öka sin omsättning och därmed uttaget av skattemedel och möjligheten till ett större överskott.

Självklart finns risken för överutnyttjande även när verksamheten bedrivs i offentlig regi. Men drivkraften till sådan överbehandling är en annan än vinst. Osäkerhet från utföraren kan leda till överbehandling. Men även viljan att gå patienten till mötes i val av metod och behandling kan leda till samma sak. Att alltid vilja göra det bästa kan leda till överbehandling liksom någon form av tävling mellan olika behandlare på en enhet i samma organisation. Det finns många skäl till överbehandling.

Jag tror att många som arbetat i offentlig verksamhet har varit med om att den som gör av med mest resurser är den som får de ökade anslagen. Självklart finns det behov av att granska och följa upp volym- och kostnadsutveckling även när utförandet sker i egen regi.

Jag tror också att metoderna för uppföljning är bättre utvecklade för situationer där man har ett tydligt organisatoriskt gränssnitt, som i fallet

med privata utförare, än man har när det gäller granskning av verksamheter i egen regi. Här finns ett behov av utveckling från oss politiker.

I betänkandet riktar utskottets majoritet, den politiska oppositionen i riksdagen, ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen: ”i det pågående arbetet med att utreda förutsättningarna för att avansluta tandvårdsgivare som missköter sig från ersättningssystemet, bör beakta att likvärdiga villkor liksom likvärdig tillsyn och uppföljning ska gälla för alla aktörer som verkar inom tandvården oavsett driftsform”.

Formuleringen är väldigt byråkratisk och, tror jag, väldigt svår för många att tolka. Det betyder i alla fall att oppositionen ställer krav på att regeringen ska se till att arbetet med att skapa regler, som alltså pågår, för hur man ska gå till väga för att stoppa rätten till utbetalningar från tandvårdssystemet för de utförare som inte sköter sig utformas så att villkoren blir lika för alla oavsett om det handlar om privata eller offentliga utförare. Med lite vanlig enkel svenska är det vad det betyder.

Som ni förstår är det inte så hemskt enkelt eftersom förutsättningarna ur en del perspektiv är ganska olika. Ett exempel är att offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen gäller för de offentliga utförarna men inte för de privata. Likaså måste offentlig verksamhet anpassa sig efter meddelarskydd och efterforskningsförbud och sådant när det gäller affärshemligheter, som mycket väl kan förekomma, i de metoder man använder på ett helt annat sätt än de privata utförarna.

Fru talman! Ett arbete med att utarbeta nya möjligheter för att stänga av de som inte sköter sig från ersättningssystemet pågår redan i Regeringskansliet. Miljöpartiet anser, liksom som vi hört Socialdemokraterna säga, och vi kommer säkert att få höra Vänsterpartiet säga samma sak, anser att oppositionens tillkännagivande närmast kan ses som att de slår in öppna dörrar.

Att överutnyttja de medel som riksdagen har, som oppositionen till exempel valt att göra väldigt ofta denna mandatperiod, och att överutnyttja verktyget tillkännagivande gör bara att verktyget tillkännagivande urholkas.

Anf. 19 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Vi ska vara rädda om välfärden. Vi ska se till att alla skattepengar till välfärd går just till välfärd. Hos borgerligheten – dit Sverigedemokraterna numera hör – finns alltid en övertro på marknadslösningar av allehanda slag. Det värsta exemplet är förstås Stockholms läns landsting.

Riksrevisionen har granskat överutnyttjande till följd av överbehandling inom det statliga tandvårdsstödet och gett lite tips på vägen. Syftet med granskningen har varit att studera om det finns ett överutnyttjande i det statliga tandvårdsstödet på grund av att vårdgivare, tandläkare, ger en mer omfattande och dyrare behandling än vad tandvårdsstödet medger.

Överbehandling är inte samma sak som fusk eller bedrägeri, så vi lämnar det. För att studera det tittade man på ett fältexperiment som genomfördes under 2015 i samarbete med forskare vid Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet och Försäkringskassan. Det var ett väldigt rigoröst arbete.

*Riksrevisionens
rapport om över-
utnyttjande av tand-
vårdsstödet till följd
av överbehandling*

Det var 735 tandläkarmottagningar som ingick. Ett mycket stort antal utvalda mottagningar, 369, fick ett brev med information om att deras behandlingar avseende en viss åtgärd skulle komma att kontrolleras i efterhand. Det innebar att vårdgivarna redan på förhand hade koll på att det skulle granskas om det överensstämde med reglerna i tandvårdsstödet.

Riksrevisionen menar i sin utomordentliga rapport att förhandsinformationen leder till en förändring av behandlingsmönstret. Det blev en minskning av den kontrollerade åtgärden, och det var uppenbart att det förekom en överbehandling.

Riksrevisionens granskning visar att överutnyttjandet i form av överbehandling, att man helt enkelt gör för mycket saker som kostar för mycket med patienterna, förekommer främst bland de 10 procent som utgörs av de största privata tandvårdsmottagningarna. Det är en ganska tydlig bild. Bland dem minskade användningen av den kontrollerade åtgärden med omkring 30 procent.

Samtidigt ökade i det gäng som fick brevet användningen av ett mindre omfattande och för vårdgivarna mindre lönsamt alternativ till den kontrollerade åtgärden. Är det en slump, tror ni? Det tror inte jag. Ni på högerkanten har kanske en annan utredning om överutnyttjandet som berör landstingsdriven tandvård. Jag vet inte.

Med anledning av det som framkommit i granskningen rekommenderar Riksrevisionen Försäkringskassan att förbättra arbetet med att kontrollera vårdgivarnas rätt till ersättning från tandvårdsstödet.

Nu har regeringen satt igång en mängd aktivitet för detta. Som exempel kan nämnas att ge Försäkringskassan möjlighet att hindra vårdgivare som bedöms som oseriösa från att få tillgång till det elektroniska system som hanterar utbetalningar från tandvårdsstödet.

Det finns också ett behov av prisjämförelser. Om du som brukare av tandvård går till en tandläkare vill du också veta vad saker och ting kostar, inte sant? Då kan du jämföra prisnivåerna mellan vårdgivare. Jag noterar att regeringen har fattat beslut om att ge Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket i uppdrag att etablera prisjämförelsetjänsten för tandvård. Det är jättebra. Det kan annars vara ett mysterium att se vad man ska betala. Det är väldigt bra.

Jag tycker att ni till höger överreagerar. Det gör ni ofta när det kommer rapporter som belyser nackdelar med en marknad. Då hoppar ni högt. De rapporterna tror ni inte riktigt på. Ni vill även att likvärdiga villkor och likvärdig tillsyn och uppföljning ska gälla för alla aktörer som verkar inom tandvården oavsett driftsform. Det fanns inget av det i rapporten, som jag tycker var ganska modest. Lite mer systematik och koll kan inte skada när det gäller skattepengar. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 20 AMIR ADAN (M):

Fru talman! I dag ska vi debattera betänkande SoU7. I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse *Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling*.

Alliansregeringens tandvårdsreform från 2008 och införandet av särskilt tandvårdsbidrag och stöd för tandvård vid långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning från 2013 innebar en betydande förstärkning av statens tandvårdsstöd. Redan det första året anslogs närmare 6 miljarder kronor till tandvårdsreformen. Denna reform vill vi värna.

Det är i dag Försäkringskassan som betalar ut ersättning till utförare av tandvård och som sköter administrationen av det statliga tandvårdsstödet. Denna handläggning är i huvudsak automatiserad via ett elektroniskt system, där utförare av tandvård rapporterar in via detta elektroniska system och får ersättning. Systemet möjliggör också automatiska kontroller av de uppgifter som har rapporterats in.

Detta elektroniska system medför bland annat att om något inte skulle stämma får inte utföraren någon ersättning. Det finns alltså en kontrollmekanism i det elektroniska systemet. Så långt är det inga konstigheter. Automatiska kontroller kan emellertid inte helt förhindra felaktiga tillämpningar av regelverket. Det krävs därmed en manuell kontroll och ibland uppföljning i efterhand.

Fru talman! Riksrevisionen har i den rapport som vi diskuterar i dag valt metoden att genomföra ett fältexperiment. Detta innebar att 735 tandläkarmottagningar valdes ut, såväl privata mottagningar som folktandvårdsmottagningar. Dessa mottagningar utgjorde ungefär 15 procent av landets tandläkarmottagningar. Urvalet gjordes även ur perspektivet att avspejla fördelningen mellan privata mottagningar och folktandvårdsmottagningar, det vill säga åtta folktandvårdsmottagningar mot tio privata utförare. Så långt är det inte heller några problem med Riksrevisionens upplägg av granskningen. Därtill påpekar Riksrevisionen att bedrägeri och renodlat fusk ligger utanför ramen för denna granskning.

Det är ett allvarligt problem att den avgörande metod som Riksrevisionen har valt att använda bygger på antaganden om tandvårdsåtgärderna 800 och 801. Dessa åtgärder handlar i detta fall om tandkronor. I fallet med åtgärd 800 gäller att en patient endast får *en* tandkrona i en käke. Om patienten i stället får flera tandkronor i samma käke vid samma behandlingstillfälle ska endast tandkroneåtgärd 801 tillämpas. Med andra ord är detta två helt olika metoder och två olika behandlingar. Därmed är det svårt – eller i det här fallet omöjligt – att likställa dessa två åtgärder.

Riksrevisionen, däremot, hävdar att man kan visa på ett överutnyttjande av tandvårdsstödet genom att revisionen via förhandsinformation till hälften av tandläkarmottagningarna i fältexperimentet gett dessa mottagningar information om att deras behandlingar gällande en viss åtgärd skulle komma att följas upp och kontrolleras i efterhand. Riksrevisionen anser att om denna förhandsinformation leder till en förändring av behandlingsmönster i form av en minskning av den åtgärd som kontrolleras är det ett starkt tecken på att överbehandling förekommer.

Men eftersom de utvalda undersökta behandlingarna inte är utbytbara håller inte logiken. Därtill riktar sig kritiken mot att Riksrevisionen i sin granskning utgått från ett regelverk som upphävdes redan 2008.

Det är bra att även regeringen noterar de tydliga bristerna i Riksrevisionens granskningsrapport. Det som samtidigt är tydligt är att regeringen ändå inte kan låta bli att i skrivelsen låta ideologi gå före fakta och analys. Den privata tandvården i Sverige har den högsta nöjdheten bland brukare av alla verksamheter som Svenskt Kvalitetsindex utvärderar. Därtill har Försäkringskassan, som administrerar detta system och även utför regelbundna manuella efterhandskontroller, dragit slutsatsen att det generellt sett inte går att fastslå några tydliga signaler eller mönster som tyder på att det statliga tandvårdsstödet överutnyttjas.

Försäkringskassan genomförde under 2015 också egna kontroller. I ett antal fall slogs det fast att felaktigheter som föranledde återkrav på utbetald ersättning hade ägt rum. I fem av fallen bedömdes felaktigheterna vara så grova att tandläkarmottagningarna polisanmälades. Av 5,3 miljarder kronor i utbetald ersättning under 2015 vidtogs återkrav på motsvarande 13,6 miljoner kronor.

Trots att Riksrevisionen slår fast att deras granskning inte omfattar bedrägeri och renodlat fusk och trots att regeringens egen myndighet Försäkringskassan inte anser att det går att dra några slutsatser om generella mönster av överutnyttjande av statligt tandvårdsstöd skriver regeringen i sin skrivelse att det finns indikationer på att det statliga systemet missbrukas. Det missbrukas dels av vårdgivare för ekonomisk vinning, dels av aktörer som i vissa fall bedöms ha kopplingar till organiserad brottslighet.

Det är en självklarhet att allt fusk och bedrägeri med skattemedel ska beivras och att brottslingar ska lagföras. Anslagna gemensamma resurser avsedda att användas i välfärden ska alltid följas upp noggrant, systematiskt och regelbundet. Därifrån är emellertid steget långt till att svepande tala om indikationer och om att tandvårdsstödet missbrukas av vissa privata tandvårdsgivare.

Allianspartierna delar regeringens bedömning att Försäkringskassan bör ges förstärkta kontroll- och sanktionsmöjligheter. Det är bra att det nu utreds förutsättningar för att ge Försäkringskassan utökade möjligheter. Detta gäller även möjligheter att avansluta utförare av tandvård som missköter sig från ersättningssystemet.

Det vore emellertid ännu bättre om regeringen samtidigt slog fast den tydliga principen att all välfärdsverksamhet, oavsett regi, ska ske på likvärdiga villkor. Därtill kommer tillsyn, kontroll, uppföljning och utvärdering gällande alla utförare av tandvård oavsett driftsform. Jag är glad att Alliansen i dagens betänkande har ett tillkännagivande till regeringen om just detta.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 21 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Fru talman! Eftersom det mesta redan är sagt kommer jag bara att kort kommentera dagens debatt angående Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet.

Sverigedemokraterna står bakom regeringens skrivelse. Rapporten har ifrågasatts och kritiserats av bland andra Tandvårds- och läkemedelsförhållningsverket och Privattandläkarna. De åtgärder som Riksrevisionen har undersökt rör tandkronor, och de metoder man har jämfört är inte utbytbara eller jämförbara med varandra. Den granskning som Riksrevisionen har gjort utgår från ett gammalt regelverk som upphävdes 2008. I och med detta faller hela grunden för rapporten. Flera av remissinstanserna anser också att den beräknade samhällskostnaden för eventuell överbehandling är kraftigt överdriven.

Vi anser att granskningen är mycket illa genomförd. Tandvården fungerar i dag på ett mycket bra sätt, med många fungerande privata aktörer. Vi instämmer dock i att Försäkringskassan bör ges förstärkta kontrollmöjligheter, och för att det ska vara verkningsfullt fordras att eventuella felaktigheter får konsekvenser för vårdgivaren.

När det gäller nyttjandet av det statliga tandvårdsstödet är det viktigt att alla aktörer som verkar inom tandvården, oavsett driftsform, kontrolleras på lika villkor.

Prot. 2017/18:88
21 mars

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 12 Socialtjänstfrågor

Socialtjänstfrågor

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU13
Socialtjänstfrågor
föredrogs.

Anf. 22 YASMINE LARSSON (S):

Fru talman! Vi debatterar nu socialutskottets betänkande 13 *Socialtjänstfrågor*. Även denna gång vill jag inleda med att säga att jag tycker att det är oerhört glädjande att så många lyfter upp socialtjänsten som ett viktigt område. Socialtjänsten har nämligen ett av samhällets viktigaste uppdrag och är en grundläggande del av vår välfärd, både som samhällets yttersta skyddsnät och som en central del i vårt välfärdssystem.

Fru talman! Min politiska övertygelse är inte bara formad i ungdomsförbundets källarlokal; den bygger också i mångt och mycket på min egen personliga livserfarenhet. Jag blir alltid lite extra varm i hjärtat när vi här i kammararen debatterar socialtjänsten och de sociala frågorna. Anledningen till det är att jag har stor egen personlig erfarenhet.

Jag vet hur viktigt det är att det starka sammanhållna samhället kliver in och finns där fullt ut när en nioårig flicka står helt utan familj och de övriga sociala funktionerna och de personliga institutionerna fallerar. Jag vet hur viktigt det är att det då finns ett starkt gemensamt samhälle som ser efter och tryggar varje enskilt barn och barnets möjlighet till en god och trygg uppväxt. Det, fru talman, är grunden till varför vi har en socialtjänst.

När den nioåriga flickan står där helt utan föräldrar – då kliver vår välfärdsstat in och säger att även hon ska ha chansen att förverkliga sina drömmar.

Och här står jag i dag, fru talman, stolt och tacksam över den starka välfärdsstaten som fanns där för mig. Min personliga livserfarenhet ger mig naturligtvis inget tolkningsföreträde men däremot en god insikt om att alla människor kan hamna i en situation där de behöver samhällets stöd och hjälp.

I dag ska vi debattera och diskutera fel och brister, saker som behöver förbättras och lagar som behöver förändras och förnyas. Det är bra, för vi ska alltid ha det enskilda utsatta barnet för våra ögon, och vi kommer alltid att behöva utveckla och förbättra det starka samhällets organisation så att vi kan fånga upp vartenda enskilt barn när det behövs.

När jag efter valet 2014 kom in i riksdagen och fick ansvar för bland annat socialtjänst- och barnfrågor i riksdagens socialutskott insåg jag ganska snabbt att socialtjänsten var hårt eftersatt. Jag skulle kunna stå här i talarstolen och hävda att det var den borgerliga regeringens åtta år vid

makten som var anledningen till det, men sanningen är att socialtjänsten har varit politiskt bortprioriterad mycket längre än så.

Som riksdagsledamot har jag under mina många besök på socialtjänster runt om i landet mött en hårt ansatt och eftersatt socialtjänst. Det var ofta oerhört pressade socialsekreterare som tog emot mig och som vittnade om orosanmälningar som blivit liggande, om utredningar som inte hunnits med och om en stressad arbetsmiljö. Samtidigt som trycket på socialtjänsterna hade ökat under en lång rad år var personalbristen och den höga personalomsättningen också en käpp i hjulet för en väl fungerande socialtjänst. Det ledde naturligtvis till att allt fler klienter tvingades konkurrera om socialtjänstens kompetens, behandlingsinsatser, tid och pengar.

Jag har också mött unga nyutexaminerade socialsekreterare som fått lite eller ingen introduktion alls och som fått ta sig an de tuffaste fallen redan från dag ett. Det var nya socialsekreterare som kom in i socialtjänsten fulla av energi men som snabbt insåg att det sociala arbetet, det som de ville syssla med, inte alls hanns med och att energin i stället fick gå åt till att hinna med all dokumentation som blivit liggande. Minst sagt, fru talman, upplevde jag en socialtjänst som behövde mer av oss politiker.

Jag tänker inte stå här i dag och slå mig själv för bröstet och hävda att vi har löst alla problem i socialtjänsten under den här mandatperioden, då vi har suttit vid makten. Tvärtom är det här ett område med ständiga utmaningar. Men vi har gjort mycket. Sedan dag ett har vi jobbat hårt med de frågor som rör socialtjänsten.

För första gången någonsin har det gjorts en direkt riktad förstärkning av den sociala barn- och ungdomsvården i form av en miljardsatsning över fyra år som ska gå just till personalförstärkning, kompetenshöjning och kvalitet.

Det har avsatts 10 extra välfärds miljarder till kommunerna årligen från 2017. Det är pengar som absolut bör komma socialtjänsten till del.

Det anställs nu socialsekreterarassistenter som kan vara den där oerhört viktiga resursen i socialtjänsten som möjliggör för socialsekreteraren att ägna sig åt det sociala arbetet.

Vi har sett till att unga nyutexaminerade socialsekreterare kan ta del av ett viktigt webbaserat stöd till yrkesintroduktion.

Vi har höjt riksnormen för försörjningsstödet för barnfamiljer, höjt barnbidraget med 200 kronor per barn, avsatt mer pengar till sommarlovsaktiviteter för barn och sett till att kvinnojourerna runt om i landet fått ett välbehövligt ökat stöd.

Och, fru talman, nu gör vi äntligen barnkonventionen till svensk lag. Den nya lagen innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Trots att Sverige har förbundit sig att följa barnkonventionen finns det brister i både lagstiftning och praxis.

En inkorporering av barnkonventionen bidrar till att synliggöra barnets rättigheter. Det är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Fru talman! Dessutom är vi nu en god bit på vägen mot att ta fram en helt ny socialtjänstlag. Det är över 30 år sedan dagens socialtjänstlag tillkom. Under de 30 åren har vårt samhälle förändrats mycket. De många samhällsförändringarna har inneburit att socialtjänsten har fått ansvar för

nya grupper, uppgifter och utmaningar. Det ställer naturligtvis stora krav på kommunernas socialtjänst och deras personal.

Vi vill ha en socialtjänst som arbetar med tidiga och förebyggande insatser för barn, våldsutsatta kvinnor, personer med missbruksproblem och andra grupper och att insatserna ska stärka dem som vänder sig till socialtjänsten.

Det förebyggande arbetet, som ett led i att utveckla det sociala arbetet och förhindra att människor hamnar snett och blir föremål för myndighetsutövning från början, är en viktig del i socialtjänstutredningen. Jag är glad över att jag är med i det arbetet som en del i den parlamentariska referensgruppen.

Med detta sagt, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 36 samt till förslaget i betänkandet i övrigt.
(Applåder)

Anf. 23 ANN-BRITT ÅSEBOL (M):

Fru talman! Varje enskild människa är den viktigaste utgångspunkten och perspektivet för Moderaternas politik och vårt samhällsengagemang. Våra värderingar formas av vår syn på människan. Vi vill se hela människan. Våra förslag tar sin utgångspunkt i att de allra flesta barn i Sverige har det bra. Samtidigt finns det många barn, unga och vuxna som mår dåligt – barn, unga och vuxna som lever i en miljö som är direkt skadlig.

En viktig utgångspunkt är att socialtjänstens verksamheter ska finansieras gemensamt, rättvist och solidariskt. Socialtjänstens stöd och hjälp ska ges efter behov och vara tillgängligt oavsett var i landet man bor.

Alla barn, unga och vuxna har rätt att få känna trygghet. Den tryggheten växer sig stark av att det finns tillit till såväl sin familj som till att samhället bidrar till att alla barn och unga ges rimliga uppväxtvillkor.

Ett tydligt barnperspektiv är också en central utgångspunkt. Vi måste alla kunna lita på tydliga lagar och regler som finns till hands närhelst det behövs. Dessa lagar och regler ska bidra till skydd och omsorg om barnens bästa. Den nuvarande socialtjänstlagen utgör ett lapptäcke av föreskrifter och är för otydlig och oöverskådlig. Den behöver bli den ramlag som den var avsedd att fungera som och bli mer överblickbar och anpassad till dagens levnadsförhållanden.

Fru talman! Det är helt avgörande att arbetet med och uppföljning av kvalitetsaspekter förstärks. Det är krävande tider, men det ska inte innebära att kvalitet och rättssäkerhet tummas på. Det finns i dag inte tillräckligt tydliga kvalitetsinstrument, utan dessa behöver stärkas och synliggöras.

Socialtjänsten är satt under starkt tryck. Det leder till en stark press på kvalitet, säkerhet och arbetsmiljö. Socialsekreterarnas vardag präglas av hög arbetsbelastning, en känsla av otillräcklighet och hög personalomsättning. Mycket av socialsekreterarnas uppgifter går åt till administration i stället för till möten med klienter.

Fyra av tio chefer inom barn- och ungdomsvården uppger att de inte förmår leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Många socialsekreterare upplever att det blir långa utredningstider, att det tillkommer nyanställda som blir utan introduktion och därtill att många slutar på egen begäran. Det blir en ond cirkel med fler och fler inkomna anmälningar som måste behandlas och utredas.

Flera berörda aktörer har krävt att regeringen ska upprätta en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Alliansregeringen såg tidigt dessa problem och tillsatte därför en nationell samordnare. Det var ett bra steg, samtidigt som det var avsett att vara en första åtgärd av många för att kunna förbättra situationen inom socialtjänsten i hela landet.

Fru talman! Rapporter visar att en kombination av aktivitetskrav och ekonomiska incitament har störst betydelse för att minska bidragstagandet och öka sysselsättningen. Många kommuner arbetar aktivt med aktivitetskrav inom försörjningsstödet, men på många håll kan det förbättras ytterligare.

Inom ramen för migrationsöverenskommelsen som slöts mellan Alliansen och regeringen beslutades att aktivitetskraven för att få försörjningsstöd skulle skärpas inom ramen för socialtjänstlagen.

Moderaterna anser att fler som lever på bidrag behöver omfattas av aktivitetskrav. Ett rimligt krav att ställa är till exempel att språkundervisning ska kunna ske under föräldraledigheten för den som också får försörjningsstöd. Det skulle kunna hjälpa utrikes födda kvinnor att ta steget närmare arbetsmarknaden.

Många kommuner arbetar också framgångsrikt med hembesök och uppsökande verksamhet för dem som lever på bidrag. Hembesök är ett viktigt verktyg för att kunna ge rätt stöd till dem som är i behov av försörjningsstöd men även för att identifiera fusk och felaktiga utbetalningar. Det ger också möjlighet att nå den som inte har kontakt med arbetsmarknaden alls. Socialtjänstlagen bör därför ses över i syfte att alla kommuner ska göra regelbundna och vid behov oanmälda hembesök.

Fru talman! Att föräldrar inte räcker till är bland det svåraste barn och unga kan tvingas uppleva. Vårdnadshavares förmåga att ge barnet vad det behöver för sin utveckling är avgörande när det gäller att bedöma om ett barn löper risk att fara illa i sitt eget hem.

Det finns dock ingen tydlig gräns för vad som kan anses vara oacceptabla brister i vårdnadshavarens förmåga att ge barnet omsorg. Mellan två tydliga ytterligheter – fullgott respektive klart bristfälligt föräldraskap – existerar en gråzon som medför att socialtjänsten i en bedömning om ett eventuellt omhändertagande måste ta hänsyn till kompenserande faktorer i barnets och familjens nätverk.

Varje år är det tyvärr nödvändigt att av olika skäl placera många barn och unga utanför hemmet. Det handlar om familjehem, jourhem, hem för vård eller boende och särskilda ungdomshem. Brist på kontinuitet och personal i dessa hem riskerar att leda till sämre kvalitet och lägre rättssäkerhet och därmed drabba redan utsatta barn.

Så ska det inte få vara. Barn- och ungdomsvården ska vara trygg och präglas av kontinuitet. Den ska vara byggd på respekt, omtanke och en helhetssyn på individen. Nuvarande lagstiftning i LVU saknar dock tydliga regler gällande dessa grundläggande frågor, vilket ur rättssäkerhetssynpunkt är djupt otillfredsställande.

Fru talman! Det finns synliga brister gällande samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och vård. Det finns säkert många anledningar till detta. Vad som är helt säkert är att dessa brister måste minimeras. Såväl barn och unga som deras föräldrar och övriga anhöriga riskerar att hamna i kläm

mellan olika myndigheters ansvar och skyldigheter. Detta gäller inte minst i utanförskapsområden.

Barn och unga växlar mellan att kontakta skolhälsovården, vårdcentralen, ungdomsmottagningen och barn- och ungdomspsykiatri. Dessa olika enheter arbetar med och använder olika metoder. Det ska de göra, men de borde gemensamt försöka utveckla metoder för gemensam styrning och ledning. Det borde alltid vara tydligt vart barn och unga som mår dåligt och behöver hjälp och stöd ska vända sig. Så är det inte i dag.

Fru talman! En del av socialtjänstens verksamheter har möjlighet att mer metodiskt använda sig av digitaliseringens utveckling.

Ett spännande projekt är ett samarbete mellan bland annat Lunds universitet och Helsingborgs stad. Syftet med projektet är att undersöka och analysera möjligheterna för en delvis digitaliserad socialtjänst. Detta är ett exempel på möjligheterna att våga pröva nya former inom socialtjänsten som kan möta människor med vana av att ha många av sina kontakter delvis via sociala medier. I detta projekt kommer en grupp bestående av forskare, klienter och medarbetare i socialtjänsten att försöka ta reda på hur klienter upplever sina kontakter med socialtjänsten och utifrån den kunskapsbasen ta fram lösningar på hur arbetssätten kan moderniseras och vilka digitala verktyg som krävs.

Digitaliseringens virtuella kommunikation kan emellertid aldrig ersätta det mänskliga mötet. Däremot kan den som behöver socialtjänstens hjälp och stöd bli mer aktiv i sin egen vård och behandling.

Fru talman! Det är tillfredsställande att vi får två tillkännagivanden i detta betänkande. Jag stöder naturligtvis Moderaternas samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 2, 11, 14 och 15.

(Applåder)

Anf. 24 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Fru talman! Betänkandet *Socialtjänstfrågor* berör många frågor inom många olika områden, och vi har behandlat och tagit ställning till massor av motioner. Det är frågor som handlar om socialtjänstens arbete, samverkan mellan kommuner och begränsningar av rätten till bistånd, för att nämna några.

Båda talarna före mig har på ett föredömligt sätt beskrivit vikten av en väl fungerande socialtjänst och hur viktigt det är för att ha ett väl fungerande samhälle. Naturligtvis ställer jag mig bakom den beskrivningen.

Det finns massor av reservationer och ämnen som jag skulle vilja beröra här i dag. Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag har försökt begränsa mig till några konkreta ämnen.

Socialtjänstens arbete är inte lätt. Till största delen handlar det om att göra mänskliga bedömningar. Därför är det enligt vår mening viktigt att man efter sådana bedömningar ser till att det finns fungerande tillsyn och uppföljning av socialtjänsten. Därför har vi också ställt oss bakom att regeringen bör utreda hur just tillsyn och uppföljning av socialtjänsten kan förbättras.

För oss är det också viktigt att barn inte faller mellan två stolar på grund av att olika myndigheter har olika ansvar och olika skyldigheter. Därför måste socialtjänstens samverkan med andra myndigheter öka.

I dagens betänkande finns ett tillkännagivande om att öka samverkan mellan socialtjänsten, skolan, polisen, vården och den ideella sektorn. Det ställer vi oss bakom, för häremellan är det inte glasklart vem som bär ansvaret för vad. Vi menar att man bör ta fram ett förslag för att tydliggöra detta och återkomma till riksdagen för att den ska kunna fatta beslut.

Det är dock inte bara mellan myndigheter som samarbetet och samverkan måste öka utan också över kommungränserna. Där kan vi se vissa hinder för samarbete, och de hindren måste undanröjas.

Lagstiftningen är i dag integritetsskyddande. Det är förvisso bra, men jag menar att det också finns en del problem i det – till exempel att en kommun inte skickar en orosanmälan till en annan kommun om att ett barn far illa när familjen har flyttat.

Jag har själv suttit i socialnämnden i min hemkommun och läst sådana utredningar. Inte sällan kan man se att det finns ett system – att föräldrar sätter det i system. När det kommer in en orosanmälan väljer familjen tyvärr att flytta, och den nya kommunen får inte ta del av orosanmälan.

När det handlar om barn menar vi att orosanmälan måste finnas på riksnivå, på nationell nivå, så att det plingar till i systemet när en familj flyttar och det finns en orosanmälan från en tidigare kommun. Så fungerar det inte i dag. Här måste man ta fram förslag som verkligen ser till barnens bästa. Det handlar inte om att jaga föräldrarna, utan det handlar om att säkerställa att inga barn far illa oavsett hur mycket en familj flyttar.

Som jag sa tidigare har socialtjänsten inget lätt arbete. Under en period har man också varit väldigt pressad, och i samband med det har man haft svårt att rekrytera. Yasmine Larsson beskrev tidigare socialtjänstens situation på ett väldigt bra och korrekt sätt; det är precis så det har sett ut, och det är precis så det ser ut.

Det finns i betänkandet en reservation om just behörighetskrav, som vi också ställer oss bakom. Det handlar om att det har framkommit förslag om att lätta på behörighetskraven för socialsekreterare just för att lättare kunna rekrytera. Här tänker jag att man har gjort en tankekurva, och jag instämmer i reservationen. Det är fel väg att gå. Ju större utmaningar man har, desto viktigare är det att de som ska fatta besluten har rätt kompetens. Därför anser vi att man inte bör lätta på behörighetskraven för socialsekreterare.

Vikten av detta belyses inte minst i dagens medierapportering, där man kan läsa att personer med vissa typer av funktionsnedsättningar riskerar att inte få det stöd de behöver – just på grund av bristande utbildning hos handläggarna och för att det inte finns nationella krav på de handläggare som ska arbeta med att bedöma personer. Här menar jag att man kan se exakt samma problematik. Det borde finnas nationella krav även vad gäller socialsekreterare som ska handlägga och bedöma.

Herr talman! Mycket i detta betänkande handlar kort och gott om att säkerställa god kvalitet, tydliggöra och utvärdera. En annan sak jag menar behöver förtydligas och som inte är tillräckligt klarlagd är i vilken mån och hur länge kommunerna är skyldiga att ge bistånd till den som befinner sig i landet utan tillstånd. Det handlar alltså om bistånd till personer som egentligen inte ens har rätt att vara bosatta i vårt land. Här är vår bestämda uppfattning att den som har nekats uppehållstillstånd inte ska ha rätt till bistånd från kommunen, och därför yrkar jag bifall till reservation 13.

Regeringen har tillsatt utredningen Framtidens socialtjänst, som ska se över socialtjänstlagen i ett brett perspektiv. Jag välkomnar det och tycker att det är jättebra. I direktivet saknar jag dock frågan om hur äldres rättigheter ska kunna stärkas i socialtjänstlagen. Vi anser att regeringen bör undersöka möjligheten att ge utredningen ett tilläggsdirektiv i den frågan. Därför yrkar jag bifall även till reservation 4, herr talman.

För övrigt vill jag tillägga att jag dagen till ära naturligtvis har olika färg på mina strumpor.

Anf. 25 JAN LINDHOLM (MP):

Herr talman, åhörare, tittare och lyssnare! Den rödgröna feministiska regeringen arbetar systematiskt och målmedvetet för en långsiktigt hållbar välfärdspolitik, och då inte minst med att utveckla och förstärka verksamheter inom socialtjänstens område.

Vi debatterar nu ett motionsbetänkande på närmare 200 sidor, och det innehåller totalt 401 olika yrkanden. Det är dock kanske inte riktigt sant, för många av yrkandena är väldigt snarlika till sitt innehåll. Men det är ändå 401 olika yrkanden som hanteras. Att förslagen i många motioner liknar varandra kan man exempelvis se på att dessa 401 yrkanden bara har resulterat i 48 beslutspunkter och endast 73 reservationer. Det kunde ha varit många fler.

Detta säger jag inte för att uppmuntra debattörerna att yrka på många reservationer, herr talman, utan snarare tvärtom. De flesta av oss ledamöter tycker nog att det många gånger är ganska onödigt med långa voteringar – det viktiga är ju att reservationerna finns i betänkandet så att vi kan visa på dem till exempel i det kommande valet när vi ska jobba med att påverka våra väljare att stödja våra ståndpunkter.

Till de lyssnare som inte är bekanta med riksdagens arbetsformer kan man, väldigt förenklat, säga att ett motionsbetänkande behandlar förslag från riksdagens ledamöter. Oavsett om riksdagen anser att förslagen är bra eller inte är rutinen att de avslås. Det kanske kan låta konstigt, men bra förslag kan sedan bearbetas till exempel i departementen och komma tillbaka till riksdagen som förslag från regeringen – det som kallas propositioner. Det är nog den vanligaste gången för de förslag vi ledamöter lämnar under allmänna motionstiden.

Den här rutinen är till för att säkerställa att förslag som antas här i kammaren har granskats och nagelfarits av de främsta juristerna; det är det vi har lagrådsremisserna till. Vi vill självklart inte att riksdagen ska förhastiga sig och ta beslut som kan få oväntade och väldigt besvärliga konsekvenser. Man kan säga att det här arbetssättet är riksdagens metod för att praktisera det som i EU kallas försiktighetsprincipen.

Det normala är även att vi som företräder regeringspartier inte är så flitiga med att motionera. Vi kan nämligen föra fram våra förslag direkt till våra ministrar. Därför kommer naturligtvis merparten av alla yrkanden från oppositionspartiernas företrädare. När jag gick igenom listan över alla förslag kunde jag dock konstatera att vi miljöpartister inte helt kunde hålla oss borta från att motionera på socialtjänstens område, men det är bara 6 av de 401 förslagen som kommer från Miljöpartiets ledamöter.

Bland annat är det ett krav jag själv har drivit sedan 2004, nämligen kravet att FN:s barnkonvention ska bli svensk lag. Och i dag fick jag den med posten – propositionen från regeringen om att barnkonventionen ska

bli lag i Sverige. Att jobba i riksdagen kräver alltså ofta både lång uthållighet och väldigt stort tålamod.

Som har påpekats handlar det här motionsbetänkandet om förslag på området socialtjänst. Det innebär att betänkandet är mycket brett och innehåller mängder av intressanta frågor, som vi har hört föregående talare ta upp exempel på och som jag skulle kunna prata i timmar om. Jag har dock förstått att vi har uppmanats att hålla oss till den väldigt begränsade talartid som finns, eftersom kammaren har ont om tid fram till att denna riksdag upplöses i sommar. Jag har därför beslutat att inte ta upp för mycket tid.

Om jag skulle börja beskriva grön politik på områden som till exempel huvudmannaskap för socialtjänsten, digitaliseringsfrågor, de kompetensförsörjningsproblem vi alla är väl medvetna om, missbrukarvård, vårdnadsfrågor, barnäktenskap, ensamkommande, våld i nära relationer eller adoptionsfrågor vet jag att jag skulle överskrida min anmälda talartid väldigt mycket, även om detta bara är några exempel. Jag lämnar därför detta; andra talare har tagit upp exempel, och fler kommer säkert att göra det.

Jag ska inte heller försöka uppmana till repliker på något jag har sagt, för det brukar också ta lång tid. Jag ska i stället avsluta med att säga följande: Miljöpartiet är med i en av reservationerna i betänkandet, men vi vet ju alla att regeringen faktiskt redan arbetar mycket med att utveckla och förbättra välfärden – även på det område som reservationen gäller. Det handlar om ett tillkännagivande om bättre möjligheter att inom utsatt tid skriva yttranden av hög kvalitet.

Vi har hört det berättas om detta tidigare, och vi vet alla hur ansträngt det är. Men vi vet också att regeringen jobbar med detta. Vi hörde till exempel Yasmine Larsson nämna att man under den här mandatperioden faktiskt har tillfört väldigt mycket resurser, och jag hade kanske också nämnt det om jag haft mer talartid. Det har hänt en hel del saker som har varit mycket ansträngande för yrkeskollektivet socialsekreterare, så vi vet att situationen är svår. Regeringen jobbar dock med detta.

Tilkännagivanden är något som ska användas restriktivt om de ska behålla sitt värde. Jag tycker att det gärna blir lite sandlåda över riksdagen när oppositionen gör tillkännagivanden om att regeringen ska vidta åtgärder som man vet att regeringen redan jobbar med och som man vet att det kontinuerligt görs mycket arbete för.

I de här frågorna är det faktiskt kommunerna som är huvudansvariga. De gör prioriteringar utifrån de förutsättningar som de har. Vi har sett till att de har fått bättre ekonomiska förutsättningar. Att det förhåller sig på det sättet måste alla regeringar acceptera.

Anf. 26 MAJ KARLSSON (V):

Herr talman! I dag har vi samlats här i kammaren för att för en gångs skull debattera klassamhället, eller i alla fall dem som får betala priset för det.

Socialtjänsten är det yttersta skyddsnät vårt välfärdssamhälle har. Dit kommer vi när vår livssituation verkligen är ohållbar. Det är socialtjänsten som ska se till att vi inte faller helt utanför samhällets ramar eller hamnar i total fattigdom.

Men socialtjänsten är också en temperaturmätare när det gäller hur vårt land mår och hur utbrett klassamhället är. Ju fler människor som behöver

få sina rättigheter tillgodosedda genom socialtjänsten, desto större är klyftorna mellan människor. Hur vi sedan bemöter dem som söker stöd hos socialtjänsten är en direkt spegelbild av vilken människosyn som råder i vårt land.

Insikten om klasssamhällets betydelse för att människor hamnar i social eller ekonomisk utsatthet var en av anledningarna till uppkomsten av den socialtjänstlag vi nu har. Tidigare hade fattigvårdslagarna präglats av stark kontroll av människor, som skulle tuktas till bättring – en syn grundad på utgångspunkten att den fattige var odygdig och hade sig själv att skylla. I den nya lagen kom man att ta en helt ny riktning med förståelse för samhällsstrukturernas inverkan på människor. Med utgångspunkt från den enskilde individen skulle socialtjänsten nu vara serviceinriktad och hjälpande. Det var en lag som skulle stå upp för människors värde och säkra deras rättigheter.

I dag befinner sig socialtjänsten i djup kris. I rapport efter rapport kan vi läsa om hur socialsekreterarnas arbetssituation blir alltmer ohållbar. Vi ser hur sjukskrivningarna ökar, att allt fler upplever stress och att fler och fler lämnar sitt arbete på grund av den tunga arbetsbelastningen. Larm efter larm kommer om att de snäva ekonomiska ramarna och den ökade politiska styrningen i kombination med den höga arbetsbelastningen gör att risken att bryta mot lagen är överhängande.

De som får betala det högsta priset är de som lever i social eller ekonomisk utsatthet. Människor som av olika anledningar lever under mycket svåra förhållanden riskerar att inte få den hjälp de har rätt till. I värsta fall är det människors liv som står på spel.

Från att socialtjänstens arbete tidigare varit behovsstyrt har det i dag blivit mer och mer prestationsstyrt. De enorma krav som ställs på individer i dag har sin utgångspunkt i förlegade idéer om att den socialt utsatta inte ansträngt sig tillräckligt och i själva verket försöker sko sig på våra system.

Herr talman! En av orsakerna till den kris vi i dag bevittnar är de politiska prioriteringar som den tidigare regeringen och Sverigedemokraterna genomförde. Deras mycket effektiva nedmontering av våra gemensamma socialförsäkringssystem har lett till att människor som blivit sjuka eller arbetslösa inte längre omfattas av vårt välfärdssystem utan i stället hamnar i knät på socialtjänsten.

Samtidigt har tilliten till socialarbetarnas kompetens bytts mot gedigna kontrollsystem där det är effektivitet som är målet, inte att människor ska få hjälp att komma på fötter. Det sociala arbetet har fått stå tillbaka för marknadsmässig logik, där att hålla budgeten är socialtjänstens yttersta mål.

Vad säger då detta om vårt samhälle, och hur står det egentligen till med vår människosyn? Att lägga skulden på den utsatta är ett sätt för nyliberaler att dölja den orättvisa fördelningspolitik de bedriver. Ju mer man bespottar dem som får betala priset för deras politik, desto lättare är det att slå sönder våra trygghetssystem. När sedan en rödgrön regering inte använder sin tid vid makten för att stoppa den utvecklingen, utan i stället fortsätter jakten på den utsatta, vittnar det om att regeringen har fallit för borgerlighetens retorik. Att en socialdemokratiskt ledd regering står närmast visionslös inför en socialtjänst i brinnande kris talar tyvärr sitt tydliga språk om såväl människosyn som samhällets tillstånd.

Herr talman! Socialtjänstens roll är att motverka de klassklyftor som finns och att förebygga de effekter klassamhället ger. Därför har Vänsterpartiet en vision om hur socialtjänsten ska utvecklas till en modern och tidsenlig samhällsfunktion med det sociala arbetet i fokus – en socialtjänst där det är lätt för oss att söka hjälp när vi behöver det, som stärker människor i utsatta livssituationer och som möjliggör förändring. Det ska vara en socialtjänst där personalen känner stolthet, där det sociala arbetet är styrande och där personalen varje dag ska känna att de vid arbetsdagens slut har kunnat ge människor verktyg att komma på fötter. För oss är socialtjänstens roll inte att förstärka människors utsatta position utan att ge möjlighet att bekämpa den.

Vi i Vänsterpartiet vill bygga ett Sverige för alla och inte bara för några få. Därför har vi sett till att stärka välfärden och få igenom ekonomiska satsningar till socialtjänsten i budgetförhandlingarna. Men det behövs mer än så. Vi har därför väckt en motion där vi föreslår en rad åtgärder för att bygga en moderniserad socialtjänst som är rustad att möta människors behov ur ett rättighetsperspektiv.

Vi står självklart bakom alla våra reservationer, men för att spara tid yrkar jag bifall bara till reservationerna 1 och 37.

Anf. 27 CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L):

Herr talman! Liberalismen i Sverige har alltid uppmärksammat glömda grupper i samhället, från Bertil Ohlins ”det glömda Sverige” på 1930-talet till Bengt Westerbergs LSS-reform och den senaste tidens arbete för en förbättrad och fördjupad integration.

Det handlar om dem som lever under svåra förhållanden men får ingen eller mycket liten uppmärksamhet i debatten eller av politiken. Det handlar om människor som har svårt att göra sina röster hörda. De tillhör ofta små grupper, vilket har gjort det enkelt för beslutsfattarna att helt bortse från dem.

Fortfarande är synen på människor med ett problematiskt bruk av narkotika eller alkohol att de får skylla sig själva. Fortfarande, trots de senaste decenniernas arbete med att uppmärksamma och förklara psykisk ohälsa, sägs alltför ofta att det bara handlar om att ta sig i kragen och jobba lite hårdare. Fortfarande far barn illa i Sverige.

Detta är människor som ofta glöms bort eftersom de på grund av sin röstsvaghet väger lätt på valdagen. Ett tecken på detta är svaret på motionen om utsatta EU-medborgare, där man hänvisar till samarbetsavtalet med Rumänien. Det är ett avtal där romer, den mest utsatta gruppen, inte ens nämns.

Ibland behöver barn omhändertas för att de ska garanteras en trygg och säker uppväxtmiljö, och då ska det göras. Det händer dock att barn omhändertas för fort och utan tillräckligt underlag. Det förekommer också att ingripanden sker för sent när ett barn far illa, och resultatet blir då tvångsomhändertaganden som annars hade kunnat undvikas. Med intensiva insatser på hemmaplan skulle sådana försenade ingripanden kunna undvikas helt. De hemmaplanslösningar man har genomfört har visat sig vara lyckade. Vi ser färre återaktualiseringar hos socialtjänsten, bättre resultat i skolorna och familjer som mår bättre.

Socialstyrelsens studie *Vård och omsorg om placerade barn* visade bland annat att dödligheten nästan är fem gånger högre för placerade barn

och unga, att självskadebeteendet är tio gånger högre och användandet av psykofarmaka är mellan 15 och 19 gånger högre än hos barn och unga i befolkningen i stort.

Det är därför jag med förvåning läser Centerns motioner om att sänka kraven på utbildningen av personal inom socialtjänsten och kraven på utbildning för nya familjehem. För mig och Liberalerna är detta helt fel väg att gå. Vi vill ha högre krav och mer utbildning för familjehemmen.

Förutom bättre handledning och kompetensutveckling hos familjerna finns det ekonomiska villkor som behöver ses över för att fler ska kunna ta på sig detta viktiga uppdrag. Familjehem är uppdragstagare och inte anställda, vilket gör att de under tiden som familjehem har en mycket otrygg anställning. De får till exempel inte någon tjänstepension eller a-kassa.

Vi pratar ofta om samarbetet och om samverkan. Samverkan mellan olika instanser, som skola, skolhälsovård, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri, kring barn som har placerats utanför det egna hemmet behöver verkligen stärkas. Många placerade barn har eftersatta hälsoproblem och har på grund av omsorgsbrist inte fått gå på de rutinmässiga hälsokontrollerna.

Forskning visar att familjehemsplacerade barn har mycket höga överrisker för framtida problem, till exempel problematisk konsumtion av narkotika eller alkohol, kriminalitet och psykisk ohälsa. Vi har också sett att godkända skolresultat har en stor skyddande verkan för dessa barn. Skolmisslyckanden hos placerade barn beror inte sällan mer på luckor i skolgången och stress i kombination med låga förväntningar än på bristande kognitiv förmåga. I några kommuner har man utvecklat modeller för ett strukturerat arbete med dessa barn. Skolfam är ett lysande exempel.

Socialstyrelsen och Skolverket kom redan 2013 med en vägledning för placerade barn, *Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar*, där man bland annat pekade på just att det för många placerade barn saknas uppgifter om hälsokontroller och vaccinationer. Detta gäller rimligtvis också de som i dag är vuxna men som var placerade som barn.

Vi vet att den som har varit placerad som barn löper stora överrisker för psykisk ohälsa som vuxen. Men i dag finns ingen nationell uppföljning av hur många barn som är eller har varit placerade i samhällets vård eller av hur det har gått för dem. Det finns heller inget register över orosanmälningar. Kommunerna har sina egna register, men de ser olika ut på olika håll och har olika kvalitet. Det finns väldigt lite forskning på detta område, men de studier som finns pekar på att ungefär en fjärdedel av alla anmälningar leder till insatser. Problemet är att vi inte vet hur det är med de tre fjärdedelar som inte leder till någon insats; vi vet inte om det behövs någon insats eller om det är av andra skäl som det inte blir någon insats.

En nationell uppföljning skulle också underlätta när det gäller att säkerställa att alla omhändertagna barn får ta del av en obligatorisk hälsovårdsplan samt screening av kunskapsnivå för att bättre få rätt stöd i skolan. Det skulle också leda till att man skulle få kunskap kring de barn som faktiskt avlider under omhändertagandet, vilket vi inte har i dag. Det behövs nationella rutiner och regler för vilka åtgärder som ska vidtas när ett barn avlider i samhällets vård.

Vanvårdsutredningen visade på att många barn placerade i samhällets vård utsatts för såväl övergrepp som misshandel och ibland ren vanvård. Efter utredningen har väldigt lite gjorts för att följa upp de barn som i dag

är vuxna, trots att vi vet precis det som jag har räknat upp. De saknar vaccinationer. De har bristfällig skolgång. Många lider också av posttraumatisk stress. Det behövs mer forskning om och uppföljning av placerade barn för att öka kunskapen framför allt hos vården och psykiatri och för att kunna nå dem som tidigare har varit placerade och för att kunna ge dem rätt stöd.

Enligt skollagen ska elevhälsan främst arbeta förebyggande och hälsofrämjande, och varje elev ska erbjudas minst tre hälsobesök. Vi vet att våld är alltför vanligt i Sverige trots barnagalagen, som är gammal. Att rutinmässigt fråga om våld är en förebyggande åtgärd, och det bör finnas tydliga riktlinjer för skolhälsovården att rutinmässigt ställa frågor just om våld.

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga i åldersgruppen 0–20 år. Om man har bedömt att en ung person behöver stöd från socialtjänsten bör det inte upphöra tvärt på 18-årsdagen, utan det bör fasas ut. Men när en ung asylsökande eller en nyanländ anses vara över 18 år försvinner ofta en stor del av samhällets stöd på en gång. På kommunal nivå görs olika bedömningar av hur mycket stöd som unga asylsökande och nyanlända behöver när de är över 18 år. Olika ungdomar har givetvis olika behov. Vi anser att det bör vara det individuella behovet, inte hur länge man har befunnit sig i landet, som ska avgöra när stödet upphör.

Vi hade för några veckor sedan här i kammaren en debatt om situationen inom barn- och ungdomspsykiatri. Där sas väldigt mycket klokt. Psykisk ohälsa är tyvärr väldigt vanligt bland barn och ungdomar i Sverige. Upp till 40 procent lider enligt en kunskapsöversikt av oro, nedstämdhet och sömnsvårigheter. Och ungefär 10 procent av alla barn och unga lider av allvarligare psykisk ohälsa, som depression. Bland ensamkommande barn och unga är detta ännu vanligare och handlar ofta om posttraumatiskt stressyndrom, ångest och depression. Självskadebeteende och suicidförsök är överrepresenterade i denna grupp. Även genomförda självmord rapporteras det om i en sådan utsträckning att vi måste se denna grupp som en extra utsatt grupp. De långa handläggningstiderna är en bidragande orsak men också oron inför framtiden och för de familjemedlemmar och vänner som finns på andra håll i världen. Liberalerna lyfter i andra motioner fram vikten av kortade handläggningstider, återinförd familjeåterförening, särskilda skäl som grund för uppehållstillstånd och treåriga tillfälliga uppehållstillstånd. Det är viktigt också i detta sammanhang.

Sedan ska jag gå över till en annan fråga som jag tycker får ett bristfälligt svar i betänkandet. I FN:s mänskliga rättigheter står det att varje vuxen människa har rätt att få barn. Det är ett ställningstagande som bland annat är till för att förhindra att vissa grupper ska utsättas för tvångssterilisering. Rätten att bli förälder gäller alla, och personer med kognitiva svårigheter är inte och ska inte vara undantagna. Däremot behöver personer med kognitiva funktionsnedsättningar ofta mer stöd.

Unga vuxna med kognitiva svårigheter, exempelvis en utvecklingsstörning, en förvärvad hjärnskada eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning inom autismspektrumet, som Asperger, har många gånger inte förmågan att ta hand om ett barn på egen hand. Många har också svårt att acceptera att de är i behov av extra stöd, vilket drabbar både dem själva och barnen. När det gäller att få stöd ligger det ett stort ansvar på individen

själv att söka och ta emot hjälp och stöd. Vi ser också att en hög andel av dessa barn blir omhändertagna och placerade i samhällets vård.

I dag finns det inga nationella riktlinjer att hålla sig till när en person med kognitiva svårigheter väntar barn. På vissa håll har man kommit långt i arbetet inom kommun och landsting. Det handlar både om det förebyggande arbetet och om arbetet under en graviditet och efteråt. Det finns exempel på kommuner där man kan låna en datadocka och helt enkelt träna sig på att ta hand om ett barn och testa att vara förälder. Det har visat sig att det leder till färre tonårsgraviditeter.

Det finns väldigt lite forskning på detta område, men det finns forskning som visar att rätt stöd för blivande föräldrar ökar förutsättningarna för att de ska kunna ta hand om sina barn. Men denna hjälp och detta stöd behöver finnas under hela barnets uppväxt. Det behöver också förändras. Det finns de som klarar av ett föräldraskap, men inte alla. Och det finns i dag ingenting som reglerar att förebyggande insatser ska ges.

För barnen behöver detta stöd finnas under hela uppväxten. Kunskapen om vad det innebär att ha en förälder med kognitiva svårigheter måste öka. Det gäller inte minst inom skola och förskola. Många gånger är det dessa barn som hamnar utanför gemenskapen. De blir mobbade eller har av olika orsaker svårt att klara skolan. Enligt forskning var 42 procent av barnen till föräldrar med en utvecklingsstörning försenade i sin egen utveckling utan att de hade en egen utvecklingsstörning.

Eftersom det är först när föräldrar misslyckats i sin föräldraroll som socialtjänsten har ett ansvar har det ofta gått alldeles för långt innan barnen får den hjälp de borde ha. Det obligatoriska stödet borde finnas så snart en graviditet konstaterats, men det saknas.

En uppskattning säger att ungefär 1 400 barn till föräldrar med kognitiva svårigheter föds varje år, och någonstans mellan 40 och 60 procent av dem placeras mer eller mindre direkt i samhällets vård. Detta är barn vars röster aldrig någonsin hörs.

Avslutningsvis: Som ett av de första länderna i världen ratificerade Sverige barnkonventionen 1990, och nu har äntligen förslaget om att göra den till lag landat på riksdagens bord. Även det första och det andra tilläggsprotokollet till barnkonventionen har ratificerats, men inte det tredje tilläggsprotokollet, som innebär att barn ges en individuell klagorätt, som annars saknas i barnkonventionen. Det innebär inga nya rättigheter för barn, utan det utgör ett kompletterande verktyg för barn att hävda och utkräva sina rättigheter utifrån barnkonventionen. Barn ges i dag i praktiken begränsade möjligheter att överklaga beslut som rör dem, särskilt med tanke på att barn alltid måste ha vårdnadshavares godkännande för klagomål.

Barnrätten måste stärkas på många områden, och barnkonventionen som lag är en del i det. Men det går självklart inte att slå sig till ro. Det finns alltid mer att göra. Självklart rockar jag därför sockorna i dag – på internationella Downs syndrom-dagen – för att slå ett slag för alla människors lika värde och rättigheter och för att lyfta allas våra unika förutsättningar.

Vi liberaler står självklart bakom alla våra motioner och reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 30, 32 och 50.

Anf. 28 PENILLA GUNTHER (KD):

Herr talman! Enligt Socialstyrelsen var 124 000 personer beroende av försörjningsstöd någon gång under 2016, inte hela tiden, men någon gång, och det berodde just på arbetslöshet. Utöver detta fanns det ett antal andra skäl som gjorde att man hamnade i beroende av försörjningsstöd tillfälligt eller för längre tid.

Det är intressant att den viktigaste verksamheten, skulle jag kunna säga, när det handlar om de grundläggande villkoren för människor – att ha någonstans att bo, att ha någonting att göra, att arbeta och kunna bidra till sin egen försörjning och att ha ett någorlunda gott liv – ligger i en kommun, på en myndighet vars arbetsvillkor många gånger inte alls tillgodoses positivt för personalen. Man kan tycka att det borde vara den viktigaste verksamhet vi har.

I socialtjänstlagens huvudparagraf står det: ”Socialtjänsten ska på demokratins grund främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet.” Det är alltså något av de viktigaste uppdragen i offentlig verksamhet som man över huvud taget kan ha. Det handlar om stöd till mat och hyra, omhändertagande av barn, boende för missbrukare och beslut om adoptioner med mera. Det är sådant som verkligen rör hela livet för människor och som kan vara av otroligt viktig karaktär för att man över huvud taget ska vilja och orka leva och ta hand om sin familj, om man har en sådan.

Alla svåra uppgifter kräver både fakta om bakgrund och nuläge samt empati med den enskilda personen som kommer och söker hjälp. Organisation och ledarskap har stor betydelse för hur arbetsuppgifter hanteras och hur arbetsmiljön upplevs. Detta vet vi; det finns det gott om forskning på. Att det offentliga inte är bäst på det, det vet vi dessvärre också, och det sociala området är definitivt inget undantag.

Att behålla och utveckla personal som har och får erfarenhet av svåra och komplexa frågor som rör människors väl och ve borde vara prioriterat i just socialtjänsten i en kommun. Det är inte rimligt att nyutbildade sociologer får de svåraste uppgifterna, som gör att de blir utarbetade och vantrivs med sitt jobb innan de knappt hunnit börja och därför byter arbetsplats i tron att det kanske blir bättre i någon annan kommun.

I det fallet kan man tycka att det borde vara som i vården, där den mindre erfarna läkaren får göra en första bedömning och det sedan går vidare till en mer erfaren läkare och specialist som gör själva åtgärderna.

Jag började med att nämna att det var 124 000 personer som har varit beroende av försörjningsstöd på grund av arbetslöshet. Därför blir jag väldigt förvånad när Vänsterpartiets retorik handlar om människosyn och att allianspartierna under den förra regeringsperioden inte förstod just människors väl och ve.

Då kan jag berätta för Vänsterpartiet och alla andra att när man stängde ned fas 3, alltså jobb- och utvecklingsgarantin som den förra regeringen var ansvarig för, slängde man också ut över 30 000 personer i arbetslöshet – alltså till ingenting. Människor som hade en plats i arbetspraktik, arbetsutbildning eller på ett arbete i ett arbetsintegrerande socialt företag fick inte heller vara kvar. Vad är det för politik för människors väl och ve? Vad är det för syn på människovärdet när man slänger ut människor utan ersättning?

Vi hörde tal om ”stupstock” från vissa partier under den förra regeringsperioden. Vad har hänt med socialförsäkringssystemet nu? Det havererar fullständigt när människor inte får de beslut de behöver trots att de har varit hos kvalificerade läkare. Man undandrar alltså mattan för en hel profession genom att säga att era bedömningar duger inte, utan vi som sitter på det här kontoret på Försäkringskassan, vi vet bättre än alla andra som tydligen har gjort medicinska bedömningar, och om vi gör administrativa bedömningar blir det en helt annan följd och konsekvens.

Var hamnar dessa människor? De hamnar i socialtjänstens hägn, kan jag berätta, mina vänner. De hamnar där så småningom, därför att de inte har någon annan möjlighet.

Det konstiga är att just den verksamhet som vi debatterar här och som vi allihop värnar om på olika sätt är den verksamhet som vi själva aldrig skulle vilja bli beroende av. Men just av den anledningen, att ingen av oss vet något om den stunden eller den dagen i våra liv när vi skulle kunna bli beroende av socialtjänsten, tycker jag att vi har ett extra ansvar att påverka socialtjänstens utformning så att den blir så bra som möjligt.

Herr talman! Jag överskrider också talartiden just nu, men jag är engagerad i frågan, och jag vill i min avslutande del särskilt gå in på två områden.

Min kollega från Liberalerna nämnde tidigare just omhändertagande av barn och placeringar i familjehem. Jag vill verkligen poängtera att vi kristdemokrater tycker att familjehemmen gör ett fantastiskt jobb. Förutsättningarna för att bedriva familjehem är dock väldigt olika, inte minst när det gäller ersättningarna, något som nämndes här.

Jag tycker att det är helt otroligt att vi inte har lyckats lösa situationen med att detta fantastiska jobb som görs inte ska kunna bidra till en bra pension. Jag tycker verkligen att det finaste förtroendeuppdrag man kan få är att kunna ta hand om andras barn, och i andra typer av förtroendeuppdrag hade man aldrig köpt den lösning som familjehemmen har och har haft så länge.

Det andra området som jag bara kort vill lyfta, och där jag dessutom yrkar bifall till reservation 73 från Kristdemokraterna, rör dem som har kommit till Sverige från ett annat EU-land, som är tillfälligt bosatta här och som lever i en utsatt situation både i hemlandet och när de kommer hit.

Det är otroligt viktigt för den fria rörligheten inom EES att det ramverk som finns ska följas. EU:s socialfond borde ha inriktningen att man ska kunna ge direkt till ideella organisationer som arbetar inte minst med romer i Rumänien och Bulgarien, i stället för att stödet ges till dessa länder, som uppenbarligen inte kan ta hand om det.

När vår riksdagsgrupp var i Bryssel och pratade med högst ansvariga i kommissionen för det här arbetet höll de med om att detta borde gå direkt till de organisationer som jobbar med de människor som det berör. Därför anser vi att regeringen bör verka för ett sådant arbete inom EU och återkomma till riksdagen så fort som möjligt.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 18.)

§ 13 Äldre frågor

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU14
Äldre frågor
föredrogs.

Anf. 29 CATHARINA BRÅKENHIELM (S):

Herr talman! Det stora antalet motioner i år som handlar om äldreomsorgen visar både på intresse och på en stor samsyn om äldreomsorgsfrågorna över partigränserna när det gäller hur vi vill att äldreomsorgen ska se ut i framtiden.

För att vi ska kunna vara säkra på att människor får en omsorg där de är trygga och känner delaktighet behöver vi dock utveckla och förändra en hel rad saker. Man ska också veta att en bra omsorg också måste prioriteras när det gäller budgeten. Går verkligheten ekvationen fler äldre, som vi blir i samhället i rask takt, ihop med stora skattesänkningar?

Men trots detta handlar inte allt om resurser, utan det handlar också om ett förhållningssätt, ett annat sätt att organisera omsorgen med de stora resurser som redan finns och har kommit speciellt den här mandatperioden. Regeringen har under den här mandatperioden genomfört historiskt sett stora ekonomiska satsningar på äldreområdet med 7 miljarder mer för personal av olika slag, dietister och så vidare. Det behöver inte bara vara omvårdande personal.

Många motioner tar också upp frågor och områden där kommuner egentligen bestämmer helt själva hur omsorgen av de äldre kommuninvånarna ska se ut. Det kommunala självstyret råder. Vi får ofta höra från talarstolen att många partier vurmar för det kommunala självstyret, men det är inkonsekvent. Det används då och då lite som det passar.

Herr talman! I december 2017 presenterade regeringen lagrådsremissen *Förenklad beslutsfattande om hemtjänst för äldre*. Den lagen är tänkt att gälla redan från den 1 juli i år. Man kommer att erbjuda äldre personer enklare omsorgsinsatser utan att man behöver göra någon större utredning. Det är positivt för alla äldre, inte minst för deras anhöriga som tidigare har fått gripa in och göra de enkla insatserna. Det ökar också möjligheten för de äldre att få vara med och bestämma över vad de vill ha hjälp med i vardagen. Hjälpen blir på så vis förebyggande och avlastar de anhöriga. Administrationen minskar betydligt, och de resurser som blir över, kronorna och örena, kan i stället användas direkt i omsorgen.

Detta arbetssätt har praktiserats i Linköpings kommun under sex år, och det har i praktiken fungerat ypperligt. Den lagändring som nu snabbt genomförs är ett steg i rätt riktning, men det kommer att vara frivilligt för kommunerna att införa arbetssättet. Jag hoppas och tror att alla kommuner inser hur bra arbetssättet är och tar till sig av det, det vill säga är snabba i startgroparna och fattar beslut om att införa arbetssättet.

Propositionen ska upp till debatt i kammaren den 22 maj. Trots att propositionen är färdigarbetad och framme för beslut – den lades fram i förrgår, är färdig och kammardebattdatum är satt – har de borgerliga ledamöterna begärt ett utskottsinitiativ. Jag kan inte riktigt förstå anledningen. När jag läser utskottsinitiativet kan jag konstatera att det som finns på papperet är genomfört och ska börja gälla den 1 juli. Vad är det man vill att reger-

ingen ska göra? Instrumentet utskottsinitiativ innebär att uppmana regeringen att göra något som man inte har gjort eller som man egentligen inte alls vill göra. Vad är det de borgerliga ledamöterna vill med detta?

Herr talman! Att få känna doften av nylagad mat är en självklarhet – det borde vara en självklarhet. Mat är inte bara en överlevnadsfråga, utan det är något som är förebyggande. Den hjälper oss alla att hålla oss friska och pigga om vi äter rätt. Äldre personer löper dock en mycket högre risk att drabbas av undernäring. Det är ett av våra stora problem inom äldreomsorgen. Då hjälper det inte att näringsinnehållet är riktigt i den mat som ligger på tallriken eller i plastlådan som man har framför sig om maten inte är aptitlig. Måltidssituationen är kanske tråkig och trist, och man äter ensam. Om man inte får i sig maten hjälper den inte.

Herr talman! I dag finns en kvalitetsmässigt bra äldreomsorg, men alltför ofta brister möjligheten till glädje och en meningsfull tillvaro. Finns det något att se fram emot när man vaknar varje dag? Längtar man till i morgon? Vad händer i dag? Det är ofta tomt. Man sitter och väntar på måltiden, som dessutom inte alltid är så mycket att längta till.

Nya generationer har också andra vanor än den tidigare generationen – den tacksamma generationen. Det måste finnas tid för det man vill göra, för det man tidigare har varit van vid att göra, när man exempelvis bor på ett särskilt boende. Det är alltför skralt med det innehållet i dag i vardagen.

Många boenden har inte ens en internetuppkoppling. Det är bedrövligt. Man vill kunna kommunicera med sina barn, barnbarn eller vänner. Inte heller i tv-utbudet finns särskilt många kanaler. De flesta äldre på äldreboendena i Sverige kunde inte följa OS i år. Den möjligheten var borta eftersom boendena inte hade satsat på de kanalerna. Det är gammaldags och inskränkt, och det handlar egentligen inte om några stora pengar.

Fru talman! Bemanningen är viktig, och det måste finnas tid att utöva omsorg. Då behövs personal.

Därför har vi under den här mandatperioden satsat på att anställa många fler, och det gäller även framåt. Omsorgen kommer att öka med 14 000 personer framöver. Men det gäller inte bara att ha en person anställd, utan det är minst lika viktigt att den personen är rätt person för jobbet, har rätt utbildning och att vi vet vad utbildningen innehåller. Det är otroligt viktigt.

Därför pågår nu en utredning om att klarlägga hur en likartad undersköterskeutbildning ska se ut i hela landet med en eventuell undersköterskelegitimation. Välutbildad, initiativrik personal med bra chefer är nyckeln, och det är det som utvecklar äldreomsorgen.

Fru talman! Samhället utvecklas och förändras i rask takt – och därmed också kraven. Det vi i dag anser vara en bra äldreomsorg för dagens pensionärer är inte alls samma äldreomsorg som behövs för morgondagens äldre.

Jag yrkar bifall till reservation nr 9 och avslag på samtliga övriga motioner.

(Applåder)

Anf. 30 KATARINA BRÄNNSTRÖM (M):

Fru talman! Vi står bakom alla moderata reservationer, men för tidsvinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 1 och 13.

När vi lever allt längre måste vi betrakta ålderdomen med nya ögon. Forskning visar att lärande och utveckling är möjligt långt upp i åren. Med nya höft- och knäleder, starropererade ögon och hörapparater ges möjlighet till ett aktivt och friskt liv länge. Det är fantastiskt och ger både seniorer och samhället oanade möjligheter.

Tyvär talar vi alltför lite om den aktiva roll som de äldre kan ha i samhället efter pensioneringen. De är en stark resurs som borde tas till vara bättre. Det finns drygt 2 miljoner som är över 65 år i Sverige, det vill säga 20 procent av vår befolkning. Cirka en halv miljon är över 80 år. Ökningen av antalet äldre går snabbt.

Naturligtvis kommer med stigande ålder problemen. Då ska det finnas god omsorg med kvalitet och valfrihet. Det ska självklart finnas en värdig vård och en trygghet att räkna med. Då måste vi få bort de långa vårdköerna, och hela vårdkedjan ska hålla ihop – särskilt för dem som behöver den allra mest, det vill säga våra multisjuka äldre.

Tyvär ser vi nu resultatet av snart fyra år med rödgrön politik. Vårdköerna har fördubblats i Sverige. De äldre multisjuka riskerar att få den absolut sämsta vården. Merparten av besöken på våra akutmottagningar är sorgligt nog äldre människor som riskerar att valsa runt i vården. Man kommer in på akuten, i bästa fall till en öppen vårdavdelning ett tag. Sedan skrivs man ut till ett korttidsboende och får sedan åka hem med sjukvård i hemmet. Sedan blir man sämre, och så är man tillbaka på akutmottagningen med väntan och otrygghet. Så ser det ofta ut i Sverige på alltför många ställen, och det är inte acceptabelt.

Vi moderater vill stärka den äldres rätt till ett långt och värdigt liv utifrån varje individs behov och önskemål. Det handlar om rätten till privatliv, till kroppslig integritet, till delaktighet och större möjligheter till självbestämmande än i dag i den egna omsorgen och i vården.

Ensamhet är en stor risk när man blir gammal. Vi vill bryta den ofrivilliga ensamheten så att man regelbundet kan få komma ut i friska luften, träffa andra och känna gemenskap. Det är viktigt att påpeka att äldre ska behandlas med respekt, och deras önskemål ska tas på allvar.

Vi moderater menar att socialtjänsten ska och kan utformas med en förenklad biståndsbedömning när det gäller rätten till hemtjänst. Då minskar administrationen, och den äldres egna rättigheter ökar. Varför ska en tjänsteman besluta om varje minut av hemtjänsttiden? Även som gammal kan jag oftast avgöra vad som är bäst för mig.

Vi är särskilt glada för det tillkännagivande som utskottet gör till regeringen om just förenklad biståndsbedömning med ökat egenbestämmande över vardagen.

En sorglig siffra är att närmare 40 000 äldre i Sverige lider av undernäring. Det är en hel stad eller kommun. Dessutom riskerar över 100 000 att drabbas av undernäring. Det är helt oacceptabelt. Vi vet alla att det inte handlar om brist på mat utan om andra bakomliggande orsaker.

I vår motion föreslår vi därför ett måltidslyft i hela äldreomsorgen. Måltiden är ju så mycket mer än maten på tallriken. Det är framför allt en viktig faktor för ett friskt liv. Får man inte näring blir man snart skör. Att så många lider av undernäring inom särskilda boenden och vården är särskilt allvarligt. Som vi ser det gör regeringen alldeles för lite för att komma åt detta problem.

Fru talman! För att omsorgen ska fungera krävs många fler undersköterskor. På alltför många håll är det i dag svårt att säkerställa äldreomsorgen. Sex av tio kommuner svarar att de har svårt att rekrytera, och bland dem som jobbar i omsorgen saknar fyra av tio adekvat yrkesutbildning. Behovet av att anställa ökar för varje år framöver, och behovet är 10 000 undersköterskor varje år i både kommunal och privat omsorg.

Det råder stor brist i alla yrkesgrupper inom välfärden. Det gäller inte bara undersköterskor utan sjuksköterskor, läkare, psykologer med flera. Problemen är större än regeringen tillstår, och satsningarna är för små, trots att vi har en väldig högkonjunktur.

SKL har larmat om att 50 procent av alla kommuner har svårt att få tag på undersköterskor och att det aldrig har varit så svårt. Här måste det till rejäla åtgärder och satsningar för att kvalitet och behov ska klaras. Vi ser inte att regeringen har tagit denna stora utmaning på tillräckligt stort allvar.

Vi moderater säger att det behövs fler utbildningsplatser, kontinuerlig kompetensutveckling och långsiktig ledarskapsutbildning. Vi måste ju ha personal som trivs och vill arbeta inom svensk äldreomsorg.

För att säkerställa hög kvalitet i hela landet vill vi moderater införa kvalitetskontrakt där man fastställer vissa krav. Ett golv, skulle man kunna kalla det, för att säkra äldres trygghet oavsett vilken bostadsort de har. Det ser ju väldigt olika ut i Sverige.

Det kommer att krävas mycket mer digital teknik för att vi ska klara av framtidens omsorg. Det kan handla om sådant som redan finns i dag, läkemedelsautomater, kameraövervakning och robotar som underlättar i vardagen. Vi är bara i början av den digitala eran.

Fru talman! Om vi politiker inte tar ansvar och ser problemen kommer stora svårigheter att prägla morgondagens äldreomsorg. Det handlar om brist på boenden, brist på personal och risk för försämrad kvalitet och trygghet. Moderaternas utgångspunkt är att vi sätter människan före systemen. Det finns delar i svensk vård och omsorg som vi kan vara stolta över, och vi har fantastisk personal på många håll. Men det finns också stora skillnader och brister. Ensamhet, undernäring och personalbrist är sådana exempel och är inte godtagbart. Vi kan vara överens om mycket, men Moderaterna anser att regeringen inte tar tillräckligt stort ansvar på detta mycket angelägna område.

(Applåder)

Anf. 31 PER RAMHORN (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu äldre frågor.

Man brukar säga att man kan mäta ett lands grad av anständighet utifrån hur sjuka, äldre och barn behandlas. Det är något vi kan ha i åtanke i dag.

De äldre i Sverige förtjänar att få tillgång till världens bästa äldreomsorg. Vi kan aldrig acceptera att äldre dör ensamma eller slutar sina liv socialt isolerade eller att människor känner stark oro för att bli gamla på grund av brister inom omsorgen.

Här har vi politiker ett stort ansvar, för människor ska kunna åldras med värdighet. Den dag man får svårt att klara sig själv ska samhället gå in och erbjuda den hjälp som behövs för att äldre ska kunna fortsätta leva ett tryggt och meningsfullt liv.

Fru talman! Jag ska ta er tillbaka i tiden. Låt oss friska upp minnet lite och göra en tidsresa till hösten 2010. Det var då *Uppdrag granskning*

gjorde ett uppmärksammat reportage om den bristfälliga bemanningen inom äldreomsorgen. Bilderna vi fick se då, som ni säkert minns, var demenssjuka som ensamma och endast iklädda blöja irrade omkring på ett äldreboende i Piteå.

Detta reportage fick till följd att Socialstyrelsen gjorde oanmälda besök på 94 demensboenden i 48 kommuner. Det som då framkom var att på drygt 60 procent av boendena låstes demenssjuka in nattetid och lämnades stundtals ensamma. På 70 procent av boendena var bemanningen så låg att det inte gick att garantera trygghet och säkerhet nattetid.

Fru talman! Som en följd av detta drev vi sverigedemokrater och den dåvarande oppositionen i riksdagen, S, MP och V, igenom att Socialstyrelsen skulle få i uppdrag att ta fram riktlinjer för bemanning på demensboenden. Därefter utvidgades uppdraget till att gälla alla äldreboenden, inte bara demensboenden.

Våren 2012 kom det första utkastet till föreskrifter för nattbemanning. Flera år senare, i april 2015, presenterade Socialstyrelsen nya föreskrifter för bemanning på äldreboenden och demensboenden. Detta förslag innehöll bindande regler om bemanningskrav på personal dygnet runt. Med andra ord skulle det inte längre finnas några obemannade avdelningar inom äldreomsorgen.

Men i februari 2016 avfärdade den nuvarande regeringen Socialstyrelsens förslag på nya föreskrifter och slängde dem i papperskorgen. I stället lanserade man ett eget förslag som var betydligt vagare formulerat än Socialstyrelsens.

Regeringens förslag innebar endast regler för tillgång till personal på äldreboenden och inte som i det tidigare förslaget från Socialstyrelsen att äldreboenden och avdelningar på äldreboenden skulle vara bemannade dygnet runt. Vi sverigedemokrater varnade redan då i flera debattartiklar för att de nya reglerna inte skulle komma att förändra någonting.

Vi har sedan dess väckt ett flertal motioner i riksdagen om att införa regler för bemanningskrav inom äldreboenden, men vi har tyvärr inte fått gehör för dessa krav.

Nu har det gått två år sedan regeringen införde det urvattnade förslaget. Hur blev det då? Vi fick tyvärr rätt. Det har inte blivit bättre. I tidningen kan man läsa att äldre fortfarande blir inlåsta nattetid på äldreboenden trots nya regler. Detta beror på att de regler som regeringen införde är alldeles för vaga och luddiga.

Enligt IVO är det fortfarande alldeles för låg bemanning på många äldreboenden runt om i landet. De boende, bland dem många demenssjuka, blir fortfarande inlåsta nattetid. Det är naturligtvis både oanständigt och ett svek mot de äldre att de behandlas på detta vis.

Fru talman! Det som är mest anmärkningsvärt och beklagligt är att regeringspartierna i dag inte tycker som de gjorde när de var i opposition. Jag satt själv i socialutskottet 2010, och då var vi alla överens om att det inte skulle finnas några obemannade avdelningar inom äldreomsorgen. Men den åsikten gäller tydligen inte i regeringsposition. Jag skulle vilja påstå att detta är ett av regeringens största svek mot de äldre under denna mandatperiod.

Om regeringen menar allvar med att äldre ska kunna känna sig trygga på äldreboenden bör man ta till sig av den kritik som finns och skärpa

lagstiftningen på detta område så som vi sverigedemokrater föreslår och länge har föreslagit.

Vi menar att man ska kunna vara säker på att det finns personal till hands när man behöver den, oavsett vilken tid på dygnet det är. Därför behövs det bindande krav på bemanning.

Fru talman! En annan sak som är viktig är att äldre människor ska kunna känna meningsfullhet med sin tillvaro. Det handlar om att skapa förutsättningar för det som ger livsmod, livsglädje och en känsla av sammanhang. Äldre som besväras av ensamhet känner ofta inte en livsglädje eller en känsla av sammanhang, utan de känner sig många gånger sjukare och tröttare och äter mer mediciner än äldre som inte känner sig ensamma. Detta leder i förlängningen till ett ökat vårdbehov.

Socialstyrelsen uppskattar att det är närmare 100 000 äldre inom äldreomsorgen som besväras av ensamhet.

Vi sverigedemokrater menar att de äldres sociala behov behöver uppmärksammas i större utsträckning än vad som görs i dag. Därför anser vi att en lämplig myndighet ska få i uppdrag att följa i vilken utsträckning som kommunernas stöd i form av dagverksamhet och sociala mötesplatser kan minska äldre personers ensamhet, och med ledning av denna uppföljning utforma vägledning för kommunerna när det gäller arbetet att minska äldre personers ensamhet.

Fru talman! Vi står bakom samtliga våra reservationer, men för tidsvinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 8 och 20.

Anf. 32 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman, åhörare och lyssnare! Ni börjar kanske tycka att jag är tjugig. Men den rödgröna feministiska regeringen arbetar faktiskt systematiskt och målmedvetet för en långsiktigt hållbar välfärdspolitik. Äldrefrågorna är kanske det område där detta förhållningssätt är tydligare och viktigare än på många andra områden – men kanske inte när det gäller miljö- och naturresursområdet.

I detta motionsbetänkande om äldrefrågor behandlas totalt 99 olika yrkanden, och de har samlats i 17 olika beslutspunkter, eller politikområden, och det har blivit 23 reservationer. Men det betyder inte att äldrefrågorna skulle vara mindre viktiga än socialtjänstfrågorna, som vi diskuterade tidigare, bara för att det är färre beslutspunkter och färre reservationer. Det är verkligen viktiga frågor.

Ansvar för äldrefrågorna ligger huvudsakligen hos kommunerna, och denna regering har sett till att kommunerna har fått avsevärda förstärkningar av sin ekonomi under denna mandatperiod för att de bland annat ska kunna öka sina ambitioner på äldreområdet.

Det som vi från riksdagen kan göra handlar, förutom att skjuta till resurser, om att förenkla, utveckla och förbättra lagstiftningen. Bland annat har regeringen arbetat med att förenkla för kommunerna att arbeta med biståndsprövningar när det gäller de äldres behov. Det handlar om att kunna frångå kommunallagens regler om likabehandling, så att man utan en omständlig utredning kan ta beslut om enklare insatser för äldre, det vill säga det som kallas för förenklad biståndsprövning.

Förslaget om förenklad biståndsprövning för äldre lades på riksdagens bord i går – den 20 mars, så som det står i propositionslistan. Man har alltså hållit tidtabellen.

Detta visste oppositionen när man vid justeringstillfället valde att formulera ett tillkännagivande även i denna fråga. När Moderaternas företrädare står här i talarstolen och säger att man är särskilt glad över tillkännagivandet när det gäller det som redan ligger på riksdagens bord, undrar man hur oppositionen funderar.

Den problembeskrivning som har föredragits här från talarstolen är till stora delar, skulle jag vilja påstå, resultatet av två år med allianspolitik.

Jag tycker att det är minst sagt märkligt att oppositionen väljer att göra ett tillkännagivande när det redan finns ett färdigt förslag från regeringen.

Fru talman! Egentligen är jag kanske inte så förvånad över det i mitt tycke mycket ansvarslösa hanterandet av riksdagens verktyg som oppositionen har ägnat sig åt. Att överutnyttja tillkännagivanden gör att värdet av dem minskar.

Jag kan erkänna att jag ibland har funderat över om oppositionen i de olika utskottsgrupperna har någon sorts informell, för oss okänd, tävling om vilken utskottsgrupp som kan åstadkomma flest tillkännagivanden.

Därför skulle jag vilja sammanfatta dagens tre debatter på socialutskottets område med orden: Fy, fy, fy – tre gånger fy för ett ansvarslöst utnyttjande av riksdagens skarpaste form av kritik av regeringen. Tillkännagivanden ska tillämpas med omsorg och eftertanke, så att de inte urvattnar verktyget till ren meningslöshet.

(Applåder)

Anf. 33 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Dagens framtidens äldreomsorg berör oss alla på lite olika sätt. Vi kan vara brukare eller anhöriga. Jag tänker också på alla som bär upp äldreomsorgen och som arbetar där under stressiga arbetsförhållanden och med relativt låga löner. De flesta av oss har säkert familjemedlemmar, bekanta eller släktingar som bor på ett boende för äldre eller har hemtjänst. Därför berör denna fråga oss alla.

En bra äldreomsorg är en välfärdsfråga, men inte bara det. Det är också en viktig jämställdhetsfråga och jämlikhetsfråga. En utbyggd och välfungerande äldreomsorg är också en förutsättning för att kvinnor ska kunna delta i arbetslivet fullt ut och ha en inkomst, och om det vill sig väl också en pension som de kan överleva på.

Vänsterpartiets mål är en jämlik äldreomsorg. För att nå dit behöver äldreomsorgen, och specifikt kommunerna, tillföras resurser, arbetsvillkoren för äldreomsorgens personal förbättras betydligt och vinstintressena i äldreomsorgen tas bort. Det handlar om välfärd, och det handlar om jämlikhet. Då kan man säga att skattesänkningar inte är någon väg framåt, i alla fall när det gäller denna fråga.

Personalen är guld. Det är personalen som bygger äldreomsorgen. I budgetförhandlingarna med regeringen drev vi igenom en satsning på 2 miljarder årligen på äldreomsorgen för att stärka bemanningen. Även de generella statsbidrag som så väl behövdes har ökat med 10 vänstermiljarder för ett permanent stöd.

Jag ska återgå till personalen. Nio av tio av dem som arbetar i vården är undersköterskor. De är alldeles för få. Antalet personer som årligen slutför sin undersköterskeutbildning behöver öka från dagens 4 000 till 16 000. Det är en mycket viktig fråga. Hur ska vi stärka undersköterskornas roll och stärka professionaliseringen av undersköterskorna? Det finns

nämligen inga enkla jobb i vård och omsorg av äldre personer. Men i dag ser utbildningarna lite olika ut över landet och behöver riktas upp för att rollen ska tydliggöras. Detta arbetar man nu med.

Det kan också behövas specialiseringar, eftersom rollen som undersköterska kan vara väldigt olika. Det behövs nämligen nationella riktlinjer för utbildning av undersköterskor.

Det måste finnas olika boendialternativ för äldre. I dag är det svårt, framför allt på grund av bristen på hyresrätter, som är signifikant i alla kommuner, särskilt i storstadskommunerna och i Stockholm. Den marknadsvänliga bostadspolitiken har slagit hårt mot de äldre som behöver en modern lägenhet men inte har råd att köpa en mer anpassad bostadsrätt. Detta handlar också om de pensionärer som har det sämst ställt, varav de flesta är kvinnor – vår tids fattigpensionärer.

Vänsterpartiet har därför medverkat till att i samarbete med regeringen införa investeringsstöd för bostäder särskilt riktade till äldre, för att kunna stimulera byggandet av hyresrätter med rimliga villkor. Men vi behöver göra mycket mer. Det behöver också utredas hur såväl befintliga bostäder som de som byggs nu kan möjliggöra för äldre att stanna kvar, odla sina intressen, ha sociala mötesplatser och så vidare.

Sedan början av 2000-talet har en omfördelning skett från särskilt boende till insatser i det egna hemmet, och antalet personer som bor i särskilt boende har minskat drastiskt. Samtidigt har antalet äldre ökat i befolkningen. Så länge du kan bo hemma ska du självklart göra det, men när den dag kommer då du känner oro och ångest, känner dig ensam eller är väldigt sjuk ska det finnas möjlighet att få ett annat boende.

En del säger att man då kan ta in en robot eller något annat digitalt system i lägenheten, men jag tror att de flesta som kommer upp i 90-årsåldern och inte kan bo hemma längre bäst skulle anpassa sig i någon typ av äldreboende.

Vi tycker att detta är väldigt oroväckande. Det är också så att fler och fler får avslag på sina ansökningar om särskilt boende.

Det är i dag stor skillnad runt om i landet när det gäller riktlinjer och handläggning även om man skulle kunna tycka att det borde finnas ett gemensamt golv att stå på. Det blir helt enkelt något slags boendelotto. Vi vill att regeringen genomför en kartläggning av skillnader mellan kommunerna när det gäller beslut om bistånd till särskilt boende och av orsakerna till dessa. Där kommer jag att lyfta reservation 6.

I dag upplever många äldre att det är krångligt att vända sig till kommunen för att få hjälp med enkla saker i hushållet. Därför måste biståndsbedömningen förenklas; vi har lagt en 80-årsribba för detta. Det behöver också utvecklas ett stöd för kommunernas arbete med information till äldre personer om just detta. Det måste också följas upp så att det blir rättssäkert.

Man ska också komma ihåg att antalet äldre över 80 år som får offentlig äldreomsorg har halverats sedan 1980 – det kan man fundera på. Kan det bero på att de är friskare? Eller kan det vara så att äldreomsorgen är den del av välfärdsverksamheten som rasade när vi hade 1990-talskrisen, som ni kommer ihåg? De har inte fått tillbaka sina resurser ännu.

En stor del av omsorgen utförs fortfarande inte av anställd personal utan av anhöriga, som tar ett stort ansvar när det offentliga träder tillbaka och man känner att det inte funkar längre. De som ger anhörigomsorg har

oftast gått ned i arbetstid eller slutat arbeta helt. Det handlar om väldigt många personer, enligt statistiken 90 000 kvinnor och 50 000 män.

De får minskade arbetsinkomster, vilket leder till en sämre pension. De får också se sina liv krympa. En del upplever det psykiskt och fysiskt ansträngande, fast de vill hjälpa till och vara där. Det kan också leda till sjuk-skrivning. Man behöver alltså utveckla anhörigstödet för dem som vill och kan hjälpa sina närstående eller sin partner.

Ett samhälles äldreomsorg kommer aldrig att utvecklas av skattesänkningar eller fler RUT-tjänster. Ett samhälles äldreomsorg utvecklas av en omsorg som når alla. Guldkant på tillvaron ska inte bara ges till dem som golfar i Portugal i hög ålder utan även till dem som åker spark i Åmål.

För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 6 men ställer mig självklart bakom våra övriga reservationer.

Anf. 34 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! För Liberalerna är målsättningen i politiken att människor ska få leva sina liv så som de själva önskar och ha frihet så länge de inte inkräktar på någon annans frihet. Detta gäller också inom äldreområdet. Vi ska vara hinderröjare här.

Men detta är ett stort område, och en av grunderna för problemen är ålderismen – synen på årsrika människor. Det finns en medveten och omedveten diskriminering på grund av kronologisk ålder inom samhällets alla sektorer. Inom alla sektorer finns också frågor som gäller årsrika personer, inte bara i socialutskottet. I socialutskottet behandlar vi främst det som gäller de 7 procent av de årsrika som är multisjuka eller sköra eller som har stora hälsoproblem eller problem med boende och annat.

Av antalet motioner till riksdagen att döma är detta ett område som engagerar väldigt många av oss. I detta betänkande behandlas 100 motionsyrkanden, men ungefär 60 behandlas förenklat. De har alltså behandlats tidigare och inget har hänt inom de aktuella områdena. Därför läggs de åt sidan tills något händer eller vi går in i en ny mandatperiod. Detta tycker jag är en allvarlig signal: att vi har en rad frågor vi har engagerat oss i men att det har hänt så lite att de alltså behandlas förenklat.

Jag vill lyfta fram reservation 1, som baseras på en motion från Moderaterna och handlar om att vi ska ta fram goda exempel – beskriva vad man har lyckats med och kanske också vad man har misslyckats med ute i kommuner och landsting, för att lära av misslyckandena. I betänkandet redovisas jämförelser av kvalitet och så vidare, men det är på ett plan som man inte har nytta av i den dagliga vården. Där har man nytta av att höra hur man kanske i Borgholm löste ett visst problem.

Jag har just kommit från Värmland, där jag gjorde en rundresa och fick utmärkta exempel av dem som arbetar ute i verkligheten, som jag skulle vilja få beskrivna. I går besökte jag Resurscentrum i Karlstad. Där har man en vårdcentral med fyra läkare och tre sjuksköterskor. Läkarna är anställda av landstinget och sjuksköterskorna av kommunen. Deras uppgift är att göra hembesök hos mycket sköra årsrika äldre.

De beskrev att det första besöket kanske tar en timme eller drygt det, men sedan har man byggt upp en relation som gör att kommande besök går mycket fortare. Man kan också klara av en hel del på telefon. Tack och lov utvärderas detta nu av Karlstads universitet, så vi kommer att få mer detaljerad information.

Jag skulle vilja, vilket står i moderatmotionen och som vi i Liberalerna stöder genom reservationen, att vi fick mer av detta. Visst är det jättebra med kvalitetsjämförelser, men ute i verkligheten ser man egentligen inte vad som ligger bakom dessa beskrivningar.

Jag har i dag upplevt en annan sak som tydliggör hur den stora gruppen årsrika människor är individer med olika behov. Jag fick gå ifrån ett seminarium om hur det är att åldras med neurosedynskador. Där gavs fantastiskt bra redovisningar av vilka problem åldrande neurosedynskadade möter när det gäller att få bilstöd, hemtjänst och andra insatser.

De är bara ungefär hundra, och man har på Försäkringskassan och alla möjliga instanser ingen kännedom om hur det är att leva ett liv utan armar och ben och kanske även med hjärtproblem och annat. Det blir väldigt många avslag, även i kammarrätten, vilket naturligtvis skapar ett väldigt svärmod. Nu har de skapat en organisation där deras röst hörs högre.

Det vi måste göra på detta område, vare sig vi är politiker, tjänstemän eller jobbar i vården, är dock att i tankarna byta plats med den som det gäller och försöka att sätta oss in i hur det skulle vara om vi själva skulle ta oss till arbetet utan armar och ben men med en bil anpassad för just våra behov.

Vi har lovat varandra i utskottet att bara tala i sex minuter. Därför, fru talman, tänker jag sluta precis nu!
(Applåder)

Anf. 35 PENILLA GUNTHER (KD):

Fru talman! Det är aldrig enkelt att komma efter Barbro Westerholm, som har fantastisk erfarenhet och kunskap, kanske inte minst beroende på just en viss årsriksedom.

Jag kan konstatera, fru talman, att väldigt många av mina goda vänner som har kommit upp i min ålder liksom jag själv har åldrade föräldrar, som de värnar om och vill ta hand om på bästa sätt. Ofta bor de dock inte i närheten, utan de måste lita på att det boende som de har eller de insatser som finns fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Vi kristdemokrater talar gärna om äldrefrågor och vikten av värdighet i äldreomsorgen. En värdig vård och en värdig omsorg handlar om att kunna få vara den person man är även när man har blivit äldre och kanske kommer in på ett särskilt boende. Tyvärr får vi konstatera att det på många orter i Sverige inte finns något att välja på. Det finns ett boende – that's it. Man får vara där oavsett vilka behov man har.

När mina kollegor tidigare har talat om boenden med särskild inriktning eller olika kompetenser kan vi konstatera att det är en jättestor brist i Sverige i dag. Det råder brist på specialläkare – det vet vi. Men den geriatriska kompetensen har verkligen kommit i skymundan, och det talas väldigt lite om denna. Särskild kunskap om äldres sjukdomar och om hur deras åldrande ser ut på olika sätt samt om hur detta påverkar både fysiskt och psykiskt är någonting som behöver uppmärksammas ytterligare.

Att behandlas värdigt trots sin ålder – vilket kanske är ett märkligt ordval, men det är ju äldrefrågor vi talar om – innebär inte minst att man kan få välja den mat som man önskar äta.

Jag har kanske nämnt detta i något annat sammanhang, men jag tycker att det är värt att nämna igen. Min mamma, som flyttade in på ett äldreboende för ett par år sedan, fyller 87 nästa vecka. Det är egentligen inte så

gammalt, men hon har sina olika funktionsnedsättningar. Hon har dålig syn, och efter en stroke har rörelseförmågan försämrats på olika sätt.

En otroligt viktig sak under dagen är måltiderna och kaffet däremellan. Man ser fram emot att få sitta till bords och ha en trevlig stund tillsammans.

När vi får rätter serverade, eller när vi går till en restaurang och läser en meny, tror jag att vi allihop känner att vi vill veta vad det är. Om vi inte ser eller förstår vad det står frågar vi vad det betyder. Men på ett äldreboende kan man servera i stort sett vad som helst till de äldre utan att ens förklara vad det är. När det står ”fluff under täcke” på menyn har jag ingen aning om vad det är, och min mamma har inte heller någon aning om vad det är. När jag sedan frågar mamma om hon vet vad det var hon åt svarar hon: ”Nej, men jag tror att det var något slags omelett.”

Då tänker jag: Är detta värdigt? Ålderdomen ska vara en värdig tid, där man får behålla sina intressen och tycka att det är trevligt med den mat man äter, vilket kanske är ett av få glädjeämnen den dagen. Om det inte går att kräva sådana enkla saker, hur ska det då vara med ett gott ledarskap bland dem som jobbar där och med att personalen kan ta sina uppgifter på ett sådant allvar att de känner att de behandlar personen som de själva skulle vilja bli behandlade om de befann sig i samma situation?

Den förra äldreministern, min partikollega Maria Larsson, jobbade inte minst med insatser rörande ledarskapet i äldreården. Jag har själv varit runt i Sverige och besökt olika äldreboenden där de som har varit med på denna ledarskapsutbildning har talat gott om den. Jag tror att det behövs ännu mer sådant i äldreomsorgen för att bibehålla, eller över huvud taget upprätthålla, en värdig äldreomsorg.

Vi ska heller inte glömma att nämna anhängigstödet. Många äldre är beroende av anhängiga innan de kommer in på ett boende eller får rätt insatser. Att vi sliter ut dem ger inget vidare stöd till de andra när de väl får hjälp – då behövs det i stället ännu större insatser.

Fru talman! Jag ska för tids vinnande yrka bifall till reservation 7, som handlar om särskilt boende och tillgången till det. Vi kristdemokrater anser att kommunen ska få böta om den inte kan tillhandahålla ett boende. Man ska inte behöva krångla och göra komplicerade ansökningar om man känner att man har behov av att flytta till ett boende där man känner sig trygga.

(Applåder)

Anf. 36 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det är en väldigt viktig debatt som vi har här i kammaren i dag om äldreomsorgen. Det finns få områden där skillnaden blir lika tydlig mellan å ena sidan Centerpartiets politik och å andra sidan Socialdemokraternas, eller mellan å ena sidan Alliansens politik och å andra sidan de tre vänsterpartiernas.

För oss är ledorden kvalitet och att låta den äldre bestämma så mycket som möjligt själv. Men för vänstersidan är det andra saker som är viktiga: att få bort privata företag och att se till att politikerna får maximal makt.

Jag tänkte ge fyra exempel, fru talman. Det första handlar om en proposition som ligger på riksdagens bord nu. Den handlar i princip om att få bort de privata företagen från hemtjänst och äldreomsorg, trots att vi vet

att de privata entreprenörerna ligger bättre till än de kommunala på 18 av 22 kvalitetsparametrar i Socialstyrelsens mätningar.

Men det bryr man sig inte om från vänstersidan, fru talman. Det viktiga är i stället att av ideologiska skäl se till att man får bort de privata företagen. Det kommer att få förödande konsekvenser för den svenska äldreomsorgen när denna hemtjänst försvinner och när dessa äldreboenden tvingas stänga.

Det andra exemplet, fru talman, handlar om rätten att bestämma själv. Jag, en man som är drygt 50 år gammal, har rätt att bestämma det mesta själv. Men den rätten vill jag ha även när jag blir äldre. När jag blir 80–85 år och kanske börjar bli lätt dement vill jag kunna bestämma till exempel vilken hemtjänst jag ska ha.

Denna rätt har man i dag i 200 av landets 290 kommuner. Men i ett stort antal kommuner, framför allt de vänsterstyrda, görs en princip av att de äldre inte ska ha rätt att bestämma.

I Gävle kommun har äldre denna rätt, men i grannkommunen Sandviken säger arbetarkommunens ordförande att de äldre i kommunen bara skulle bli förvirrade om de skulle fatta dessa beslut själva. Det är också därför man dras med kvalitetsproblem.

Kumla kommun har vunnit en utmärkelse, föga att vara stolt över. Där är det i snitt 26 personer på två veckor som besöker de äldre. Men i Kumla, minsann, har man sett till att man inte har ett enda privat företag. Där är det kommunen som sköter hela hemtjänsten.

Det är en tydlig skillnad i hur vi inom Alliansen resonerar i förhållande till de tre vänsterpartierna.

Det tredje exemplet handlar om den förenklade biståndsbedömningen. Det är egentligen en unik sak som vi nu kommer att få se i Sverige. Det handlar om att jag som äldre ska kunna få ett visst antal timmar hemtjänst mig tilldelade och att jag ska ha möjligheten att själv bestämma, så den där torsdagsförmiddagen när det står rakning och duschning på schemat ska jag kunna säga: Men i dag hör jag fåglarna sjunga och vill hellre komma ut på en promenad. Den möjligheten har funnits i ett antal kommuner under ett antal år.

Så sent som 2014 såg vi från Alliansen till att det fanns en statlig utredning som jobbade fram ett i princip färdigt förslag. Det skulle ha kunnat gälla från den 1 januari 2015. Men vad gjorde man på vänstersidan? Jo, man stoppade utredningen, kastade materialet i papperskorgen. Därav otåligheten, fru talman, från oss i Alliansen.

Vi har sett hur angeläget det är att ge de äldre den här rätten i Sverige, inte bara i Linköping och några få kommuner till utan i hela landet. Det är därför vi har pressat fram ett så kallat tillkännagivande, för det här skulle ha kunnat vara på plats 2015, 2016, 2017 och 2018. Men det här drogs minsann i långbänk beroende på att intresset inte var så stort från vänsterpartiernas sida. Nu äntligen har vi detta förslag på bordet, och det är ju tur det. Men det skulle ha kunnat komma betydligt tidigare.

Det fjärde exemplet, fru talman, som jag också vill lyfta fram är rätten när man blir över 85 år att faktiskt få fatta beslutet om det egna boendet. I det läge där man känner att lägenheten på tionde våningen inte är det mest optimala, när man bor hemma i den egna bostaden långt ute på landet och känner sig ensam och orolig har vi från Alliansen ända sedan 2014 drivit kravet att man ska ha rätten att själv bestämma och säga: Nej, nu

fungerar inte den egna bostaden på det bästa sättet. Nu måste jag få en annan form av boende. Men detta har man konsekvent sagt nej till från vänstersidan.

Det här, fru talman, är fyra exempel på den tydliga skillnaden mellan Centerpartiet och Socialdemokraterna eller mellan Alliansen och de tre vänsterpartierna i synen på de äldre och på äldreomsorgen.

Vi kommer att fortsätta kämpa för att det ska vara kvalitet som gäller – stenhårda kvalitetskrav. Det spelar ingen roll om katten är svart eller vit så länge den fångar råttor, sa Deng Xiaoping. Det spelar ingen roll om hemtjänsten är privat eller offentlig så länge den levererar hög kvalitet.

Vi måste se till att den äldre, även om man är 80, 85 eller 90 och även om man börjar bli lite dement, ska ha rätten att fatta de avgörande besluten om sitt liv. Däri ligger skillnaden, fru talman, mellan våra olika partiers syn på äldreomsorgen. Därför är den här debatten så viktig.

Därmed vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 37 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Ni vill ju skära ned 30 miljarder i skatt, Anders. Hur kan man värna de äldre på det sättet? Det motsvarar 66 000 sjuksköterskor och betydligt fler undersköterskor.

Vi är inte emot de privata företagen. Vi är emot de extrema vinstuttagena. När det verkligen blir utväxling när det gäller de privata initiativen kan vi se hur det ser ut i Stockholm, som under åtta år hade en borgerlig regim. Då var det typ 250 privata utförare. Då var man så mån om att folk skulle välja de privata företagen, så alla hette någonting på A, i alla fall 60 företag. Jag vet inte om det här utvecklade äldreomsorgen så extremt.

När det gäller boendet är vi överens. Man ska självklart få flytta hemifrån när man inte kan bo hemma längre. Men det var ju under era åtta år i Alliansen som de stora nedskärningarna gjordes i antalet boenden för äldre. Det kan vi se i statistiken. Varför kämpade inte ni under den perioden för att få era kompisar med på banan för att det skulle byggas fler? I dag är det ju en väldig brist. Och det är inte heller så att den marknadsorienterade bostadspolitiken har hjälpt till på vägen.

Detta är några modesta små frågor till dig, Anders.

Anf. 38 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det är tre ganska väsentliga frågor som Karin Rågsjö ställer och som även de visar ganska tydligt på skillnaden mellan våra partier.

Frågan är hur vi ska få mer pengar till välfärden, och den kommer valet väldigt mycket att handla om. På den ena sidan har vi partier som säger att om vi bara höjer skatterna tillräckligt mycket strömmar pengarna in i den gemensamma skattkistan, och kommer vi upp mot 60, 70 eller kanske 80 procent kommer vi att ha hur mycket pengar som helst.

Vi visade, fru talman, under våra åtta år i regeringsställning att det sambandet faktiskt inte existerar. Vi sänkte skatten med 140 miljarder, oerhört mycket pengar, framför allt för låg- och medelinkomsttagare, som därmed fick ytterligare en månadslön att leva på. Under samma tid kunde vi dessutom kraftigt öka statsbidragen till kommuner och landsting. Totalt sett var det oerhört mycket mer skattepengar som kom in 2014 jämfört med 2016. I kommunsektorn tror jag att det rör sig om 150–200 miljarder.

Vi visade alltså att sättet att få in mer pengar till den svenska välfärden är att se till att få fler människor i jobb och att få de svenska företagen att leverera ännu mer. Det är så Sverige blir ett rikare land, inte genom att höja skatterna.

Den andra avgörande frågan är om det centrala inom äldreomsorgen ska vara att jaga privata företag, entreprenörer, och se till att få bort dem genom att ställa helt orimliga krav på deras bokslut. Nej, för oss är inte detta det viktiga. För oss är det helt avgörande att det ska levereras hög kvalitet. Det ska vara mycket skarpa kvalitetskrav på äldreomsorgen och de andra områdena. Dessutom är det individen själv som ska bestämma. Däri ligger den stora skillnaden oss emellan.

Anf. 39 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Man kan fråga alla välfärdsarbetare hur de mår under den period då ni satt vid makten. En utredning, gjord av Stockholms universitet, har tittat på äldreomsorgens arbetsvillkor 2005–2015. En jämförelse mellan Sverige och andra nordiska länder visar på extrema förändringar i Sverige. Antalet hjälptagare ökade per hemtjänstanställd, handlingsutrymmet minskade, man fick springa mer och kände sig mer psykiskt och fysiskt pressad. Den här mätningen gjordes vid ungefär den tid då ni satt vid makten, fram till 2015. Jag tror att detta är ett svar på stora skattesänkningar, för de drabbar alltid dem som är välfärdsarbetare.

När det gäller privata alternativ är vi inte emot alternativet. Vi är emot extrema vinstuttag. Och hur får man vinst inom hemtjänst? Jo, man använder personalen som verktyg, för det är stora skillnader i lön mellan dem som jobbar i kommunal hemtjänst och dem som jobbar i privat hemtjänst. Det är så man cashar hem vinsten.

Jag tror att modesta 7 procent inte kommer att innebära att företagen flyr fältet. Det låter som att alla äldre kommer att sitta hemma och gråta och ingen hemtjänst kommer. Men kommunen finns ju alltid där som en garant.

Ni ställer er alltid på näringslivets sida. Det tror jag knappast kommer att gynna de äldre, Anders. Men titta gärna på utredningen! Den visar, tycker jag, hur man får välfärdsarbetare att gå på knäna genom att just sänka skatten på det sätt som ni gjorde.

Anf. 40 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det är en intressant tes som Karin Rågsjö driver, nämligen att de privata företagen bedriver rovdrift på de anställda, att de tjänar pengar på att nästan med piskan i hand se till att personalen springer fortare och gör mer. Men om det vore så skulle ju sjuktalet vara betydligt högre hos de privata välfärdsföretagen än hos kommuner och landsting, men så är det inte. Dessutom har de privata välfärdsföretagen betydligt lättare att rekrytera personal än vad man har i kommuner och landsting.

Det är ju det tydligaste exemplet på att de privata välfärdsföretagen har förstått att det värdefullaste som man har är personalen. Ser man till att ha personal med hög kompetens och som dessutom är nöjda med jobbet och känner att de har ett stort inflytande, då fungerar verksamheten bättre. Kan man ha högre kvalitet ger det också svarta siffror i slutändan.

Sedan ställde Karin Rågsjö en annan intressant fråga om vårdboendegaranti, att man som äldre, när man har passerat 80–85 år, ska ha rätt att

välja ett annat boende. Vår sinnebild här är ju inte att det handlar om att dessa människor ska in på särskilda boenden, utan vår sinnebild är ju att det måste finnas andra alternativ. Jag tror att trygghetsboende kommer att vara det som man främst efterfrågar i ett läge där man är förhållandevis pigg men känner sig isolerad och orolig i sitt eget boende.

Det kommer nu ett förslag på riksdagens bord som jag välkomnar, nämligen att man ska hitta en mellanform där det finns möjlighet att ha biståndsbedömning utan samma krav på omvårdnad. Det här är en avgörande fråga för oss i Centerpartiet och för oss i Alliansen. När man blir tillräckligt gammal ska man – om man upplever ensamhet, ångest och oro – ha rätten att välja om man vill bo kvar i det egna boendet eller om man föredrar ett annat alternativ.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 14 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor

Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU22
Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor (skr. 2017/18:52)
föredrogs.

Anf. 41 NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Finansiell stabilitet är en frågeställning som för många kan verka svår att genomskåda för att se vad det egentligen betyder, men den är grunden för att hela vår ekonomi ska fungera, för att hushåll ska kunna konsumera och för att företag ska kunna investera – detta för att jobben ska kunna bli fler och för att välfärden ska kunna finansieras. I denna mån är finansiell stabilitet en mycket central fråga för Sveriges riksdag och för hela landet.

Det finns många oroande tecken här, fru talman, på att den finansiella stabiliteten eller motståndskraften i det finansiella systemet ändå i grunden kan vara hotad – även om bankerna står starka – av en mycket dålig politik från den sittande regeringen. Det finns underliggande problem i samhället och stora obalanser som har byggts upp. Det har varit en fördubbling av tillgångspriser på relativt kort tid när det gäller bostäder och aktiemarknaden.

Samtidigt har vi sett en räntenivå som pressats ned till onormalt eller helt okänt låga nivåer. Ingen vet riktigt vad det betyder att ha negativ ränta i en ekonomi. I böcker om nationalekonomi brukar man säga att noll är räntegolvet, räntan kan inte bli lägre.

Nu har vi en situation med negativa räntor samtidigt som bostadspriser skenar och samtidigt som aktievärlden skenar. Vad det i förlängningen betyder vet vi inte riktigt. På så sätt spelar man från den samlade politiken, kanske inte rysk roulette men åtminstone roulette, med stabilitet och trygghet i den svenska ekonomin.

Samtidigt är det en hög byggtakt i ekonomin. Det är bra, för det behövs bostäder, men samtidigt driver det upp skuldnivån väldigt högt. Sveriges hushåll har rekordhög skulder. För detta får vi välförtjänt mycket kritik

från internationella bedömare, och det är bland annat det som betänkandet handlar om.

Vi bygger också upp stor osäkerhet om hur den svenska ekonomin långsiktigt ska fungera. Det gör givetvis hushållen mycket känsliga för justeringar både i räntor och i andra typer av politikåtgärder. Det skapar en exponering och en otrygghet som den här regeringen är helt oförmögen eller ovillig att adressera.

När man tittar framåt ser man också väldigt oroande tecken. Vi vet att vi har en regering som har ett på tok för lågt sparande för att den ska kunna möta de obalanser som finns. Konjunkturinstitutet, Finanspolitiska rådet, Ekonomistyrningsverket och varenda expertmyndighet säger att den här regeringen missköter offentliga finanser. Det är alltså ett otillräckligt sparande i ekonomin för att Sverige ska vara motståndskraftigt när ekonomin vänder nedåt.

Tillsammans med den utveckling som vi har med mycket uppdrivna tillgångspriser, med onaturligt låga räntor, med hög skuldsättning, en finansminister som enligt samtliga expertmyndigheter gravt missköter de offentliga finanserna befinner vi oss helt enkelt i ett exponerat läge.

Fru ålderspresident! Till detta har vi problem med den kommunala ekonomin framöver. Regeringen själv, Konjunkturinstitutet, Sveriges Kommuner och Landsting pekar på att intäkterna inte växer i samma takt som utgifterna. Även detta är ett problem för den finansiella stabiliteten, om vår mest grundläggande välfärdsverksamhet inte längre klarar av att finansiera sig på det sätt som det är tänkt.

Till detta kommer underliggande stora problem i den reala ekonomin: hög arbetslöshet trots hög konjunktur och en stigande jämviktsarbetslöshet. Inte en enda reform från regeringen sänker det som kallas jämviktsarbetslöshet, det vill säga det som långsiktigt och varaktigt förbättrar förutsättningarna för jobb och sysselsättning i Sverige. Också detta är en risk för den finansiella stabiliteten, eller åtminstone möjligheten att klara av att hantera konsekvenserna av finansiella obalanser och finansiell instabilitet.

Till detta har vi en arbetsmarknad som fungerar allt sämre med allt fler lediga jobb, men också med fler arbetslösa särskilt i svaga grupper. Det är en obalans som inte adresseras av regeringens politik, men som i stället riskerar att skapa osäkerhet både i den reala och i den finansiella ekonomin.

Vi har en skola som levererar alltmer ojämnt. Snart 60 procent av dem som är utrikes födda, eller som har utrikes födda föräldrar, klarar inte godkänt i engelska, svenska eller matematik i skolan. Också detta är någonting som till slut behöver hanteras i den ekonomiska politiken och som leder fram till obalanser.

Utlåningen till svenska företag har ökat med ungefär 60 procent. Samtidigt ser man inte någon uppgång i produktivitet eller patentansökningar. Man har alltså exponerat väldigt mycket skuldsättning till svenska företag som inte har omsatts i fler riktiga tillgångar. Vad betyder det för arbetslösheten i en nedgång? Vad betyder det för motståndskraften i svensk tillväxt och i svensk export när konjunkturen viker nedåt, särskilt i ett läge där regeringen är kritiserad från varenda expertmyndighet för att inte ta det ansvar för offentliga finanser som det finanspolitiska ramverket föreskriver – mycket ansvarslost?

Fru ålderspresident! Vi har fler problem som också exponerar oss för finansiell instabilitet. Vi har till exempel inte samma bidrag till bnp-tillväxten från vår nettoexport som Sverige historiskt har haft. John Hassler skrev nyligen en numera mycket omdiskuterad debattartikel om produktivitetens utvecklingen. Sammantaget har vi allvarliga underliggande och långsiktiga problem i svensk ekonomi, som riskerar att leda fram till risker och som gör det mycket angeläget att nu ta tag i den finansiella stabiliteten.

Vi har en svag regering utan handlingskraft. Om det beror på interna konflikter i regeringen eller på att man helt enkelt inte vill komma överens för att man bedömer det som valtaktiskt dåligt är svårt för en utomstående att avgöra. Men en regering som inte genomför en enda strukturreform som på ett enda sätt enligt någon enda bedömare gör svensk ekonomi mer motståndskraftig, mer konkurrenskraftig och mer stabil är ett problem för stabiliteten inte bara i det finansiella systemet utan i hela ekonomin.

Fru ålderspresident! Ett ljus i detta är att man har fått mer motståndskraftiga banker. Det som kallas kärnprimärkapital har i stort sett fördubbats under en tioårsperiod som andel av de riskvägda tillgångarna. Svenska banker ligger ungefär 10 procentenheter över det europeiska genomsnittet. De stresstester som genomförs på svenska banker visar att bankernas del i det finansiella systemet efter de reformer som alliansregeringen genomförde är mer motståndskraftiga. Finansinspektionen, Riksgälden, Riksbanken – de som bedömer och utvärderar detta – visar att det svenska bank-systemet efter alliansregeringens reformer är mer motståndskraftiga.

Men det finns inga åtgärder inom det finansiella systemet som inte har några konsekvenser. Det är därför jag vill yrka bifall till Moderaternas reservation 1. Den pekar på att en bra politik på området måste adressera de negativa konsekvenser som också kommer av finansiella regleringar.

Riksbanken har kommit med en helt ny rapport. Det är ett längre memo som de anställda på Riksbanken skriver. Där kan de lite mer på djupet analysera frågeställningar. De har kollat igenom den svenska skuldsättningen. Man kan i den se en hel del oroväckande tendenser som denna mycket passiva regering över huvud taget inte förhåller sig till.

I rapporten anges att andelen bolånare i 30–40-årsåldern, då man bör etablera sig på bostadsmarknaden, minskar. Vi ser hur skuldsättningen bland dem över 65 år ökar. Vad beror detta på? Hur hänger detta samman? Med ett senare inträde på bostadsmarknaden kommer man givetvis att ha kvar skuldsättning längre upp i åldrarna. Men längre upp i åldrarna har man svårare att påverka sin inkomst genom egen ansträngning. Därmed kan detta bidra till att man får större risk i ekonomin i stället för mindre, eftersom mer av skulderna bärs av personer som har svårare att påverka sina inkomster än vad någon i fullt arbetsför ålder har.

Detta kan också visa på en mycket oroväckande tendens. Föräldrar finansierar nu i större utsträckning sina barns boenden. De gör det antingen genom att öka sin egen belåning eller genom att gå in som garant för barnens skuldsättning.

Detta hotar på allvar den idé vi har i Sverige, att det inte ska spela någon roll varifrån man kommer. Det är vart man är på väg som ska spela roll. I denna utveckling ser vi att det blir tvärtom. Föräldrarnas inkomster och deras finansiella position tenderar i högre grad att påverka yngre människors förutsättningar att etablera sig i yrkeslivet, vuxenlivet och den egna tillvaron. Så bör det inte vara i Sverige.

Moderaterna och den samlade Alliansen har varit skeptiska till att gå vidare med ytterligare fler regleringar. Hur blir det egentligen i ett samhälle där vi beskattar arbetsinkomster med 60–65 procents skatt medan vi beskattar kapitalinkomster med kanske 20, 22 eller 25 procents skatt? Sedan gör vi det omöjligt för människor som inte är födda med pengar att komma över pengar och kapital. Vi riskerar därigenom att på sikt driva fram klyftor och skillnader på ett sätt som inte är bra.

Detta behöver givetvis adresseras med de reformer som vi föreslår. Vi måste värna konkurrensen, vilket vi också tar upp. Jag yrkar för tids vinande dock inte bifall till detta.

I detta betänkande finns en text där IMF uttrycker väldigt skarp kritik mot Sverige på ett antal punkter. Det gäller särskilt hur vår bostadsmarknad fungerar.

Fru ålderspresident! Jag skulle vilja säga att regeringens svar på detta är näst intill raljant. Man väljer helt enkelt att inte ta IMF:s kritik på allvar utan säger att vår bostadsmarknad inte har sådana problem. Det gör man trots att nu varenda internationell bedömare, till exempel OECD, IMF och EU-kommissionen, pekar på att vi har allvarliga problem. Vi har en reformlöshet som leder till en hopplöshet som leder till en bostadslöshet.

Regeringen vill dock inte kännas vid detta, antingen på grund av de mycket svåra interna konflikter som finns i regeringen eller på grund av att socialdemokratin, så som många antar, helt sitter i händerna på Hyresgästföreningen och är helt handlingsförlamad inför de stora utmaningar och problem som finns på svensk bostadsmarknad. Man köper hellre de etablerades röster – de som i dag har bostad – än att tag i problem. Om man löste dem skulle Sverige bli mer produktivt och framgångsrikt i framtiden.

Den passivitet som regeringen uppvisar riskerar återigen att föra in Sverige i mycket svåra problem och stora utmaningar. Det har hänt förut. Jag tänkte avsluta med att varna regeringen för att fortsätta vara så passiv och reformlös som den är på detta område.

Sverige har tidigare lidit mycket av en passiv och reformlös socialdemokrati som inte vågar ta tag i de problem som finns med utlåning och som finns i det finansiella systemet, kring den finansiella motståndskraften och kring finansiella obalanser. Det slutade med att en halv miljon människor förlorade jobbet på ett enda år i början av 90-talet.

En enda gång har socialdemokratin, vågar jag säga, varit rejält självkritisk mot att man inte tog tag i problem i det finansiella systemet. Jag håller här upp en artikel från Aftonbladet. Där står det:

”S tar på sig ansvar för 90-talskrisen. – – – Socialdemokraterna gör avbön. I ett dokument som offentliggörs nästa vecka skriver finansdepartementet att 90-talets ekonomiska kris var den dåvarande s-regeringens fel – inte de borgerligas.

Förre finansministern Kjell-Olof Feldt välkomnar rapporten.

– Den är efterlängtd även om det hade varit bra om analysen kommit tio år tidigare, säger han till Aftonbladets nätupplaga.”

Jag uppmanar denna regering att vara handlingskraftig i stället för att vara efterklok. Man måste sluta vara helt passiv vad gäller reformer på till exempel bostadsområdet, vilket även IMF uppmanar till i skrivelsen.

(Applåder)

Anf. 42 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Fru ålderspresident! I dag debatterar vi finansutskottets betänkande *Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor*. Jag ska ta upp två sverigedemokratiska motioner som på olika sätt berör detta område. Jag börjar med motion 547 *Flyttavgifter för pensionsförsäkringar*.

Fri konkurrens är en förutsättning för en effektiv marknad. Om det finns hinder för eller begränsningar av konkurrensen, vilka de än må vara, är risken att marknaden inte fungerar som den ska, och kostnaden läggs då på konsumenten i form av högre priser. Det är precis vad som har hänt på pensionsförsäkringsmarknaden.

Det har rapporterats i medierna att flertalet livförsäkringsföretag har valt att chockhöja flyttavgifterna för vissa pensionsförsäkringar i syfte att låsa in missnöjda kunder som annars skulle ha flyttat sitt pensionskapital till andra, mer förmånliga alternativ. Det görs i dag inga begränsningar för hur höga flyttavgifter pensionsbolagen kan ta ut, och den möjligheten har man givetvis kapitaliserat – på bekostnad av kunderna.

Konkurrensverket har i rapporten *Flyttavgifter på livförsäkringsmarknaden* analyserat just det här, och deras slutsatser pekar i samma riktning. Verket konstaterar att flyttavgifterna innebär en kostnad för den kund som vill byta försäkring och flytta sitt pensionskapital till ett konkurrerande företag. Vidare har flyttavgifterna för pensionsförsäkringar dessutom höjts av flera livförsäkringsföretag de senaste åren i syfte att aktivt motverka att kunder flyttar.

För att åtgärda problemen föreslås i rapporten ett antal förändringar i försäkringsrörelselagen och försäkringsavtalslagen. Bland annat föreslås att flyttavgiften ska täcka de nödvändigaste administrationskostnaderna, varken mer eller mindre. Man föreslår också en tidsbegränsning för hur länge efter en nyteckning som det ska vara möjligt att ta ut flyttavgifter.

Problembilden är med andra ord tydlig, och den är unison. Det enda som fattas är politisk handling för att komma till rätta med denna anomali på försäkringsmarknaden.

Vad jag förstår har arbetet med den här frågan initierats, och det pågår en beredning på Regeringskansliet som syftar till att underlätta möjligheten att flytta pensionssparande. I ett skriftligt svar har statsrådet Bolund också utlovat regeländringar på området före mandatperiodens slut. Jag väntar därför ivrigt på att riksdagen ska få ta del av förslaget inom en snar framtid.

Fru ålderspresident! Motion 3671 adresserar bostadsproblematiken i glesbygden. I stora delar av glesbygden är det svårt, ibland omöjligt, att få låna till sin bostad på den ordinarie bolånemarknaden. Det kan vara svårt även om den sökande har fast inkomst, är utan betalningsanmärkningar och i övrigt mer än väl skulle klara av sina åtaganden mot banken eller bolåneinstitutet.

Orsakerna kan naturligtvis variera, men risker för långivaren kombinerat med dålig lönsamhet på små bolån nämns ofta. Är det dessutom få eller inga lokala bankkontor i området försvårar det ytterligare, då ingen riktigt känner till den lokala marknaden med normalt relativt få objekt.

Svårigheten att få bolån i glesbygd får en rad negativa följder. Ett problem är att människor med i övrigt sund ekonomi hänvisas till dyra blankolån med orimligt höga lånekostnader som följd. Men det får också negativa följder på hela den lokala bostadsmarknaden. De objekt som kommer ut

till försäljning får färre intresserade spekulanter än de annars skulle ha haft, vilket i sig ger ett lägre försäljningspris. Lägre försäljningspris sänker värdet på omgivande fastigheter, vilket sänker de boendes vilja att investera i underhåll, renoveringar och tillbyggnader. Nybyggnationer är mycket ovanliga i dessa områden.

Sverigedemokraterna ser en lösning på problemet. Staten äger ett bolåneinstitut, SBAB, som av regeringen har ålagts ett avkastningskrav som ligger i nivå med den övriga marknaden och som i stort sett uppträder på samma sätt som de privata konkurrenterna.

Syftet med att staten äger ett bolåneinstitut kan ur den aspekten ifrågasättas. Regeringen bör i stället genom sin styrning av SBAB tillse att SBAB erbjuder privatpersoner bolån i hela Sverige. Eventuella merkostnader för administration och högre risk får bolåneinstitutet kalkylera med och ta betalt för genom bland annat uppläggningsavgifter och räntan.

Regeringen bör se över avkastningskravet på SBAB för att stimulera en fungerande bostadsmarknad även i glesbygd. Självklart ska SBAB i övrigt göra en vanlig kreditvärdering och avstå när personen inte anses kreditvärdig.

Jag yrkar bifall till reservationerna 8 och 12.

Anf. 43 ULLA ANDERSSON (V):

Fru ålderspresident! Apropå den första talarens inlägg om IMF och bostadsmarknaden i Sverige kanske jag skulle ta och passa på att tala om att IMF också vill se ökade investeringsstöd till nybyggnation av hyresrätter. Det är dock något som Moderaterna starkt har avvisat. Tydligt går det bra att hänvisa till IMF emellanåt, men inte andra gånger. Dessutom satt jag själv i det där förhandlingsrummet när det gällde bostadsfrågor, och jag kan väl säga att viljan att komma överens hos Moderaterna och de andra borgerliga partierna inte var särskilt stor. Fick man inte höja folks hyror var man inte heller intresserad av att komma överens. Det kan vara värt att påminna om det efter Niklas Wykmans inlägg.

Fru ålderspresident! Man kan tycka att man ska ha rätten att bestämma över sina egna pengar, och det tror jag att de allra flesta människor instämmer i. Det märkliga är då att bankerna fräntagit oss den möjligheten. I dag har tre av de fyra storbankerna tillsammans endast 25 bankkontor i hela landet där man hanterar kontanter. Lägg därtill att vi också ligger i botten i EU när det gäller tillgången till bankomater. Det är ganska självklart att man lätt ser vilka problem det ställer till med i samhället.

Visst är det bra att kontanthantering minskar. Det leder till en lägre rånrisk och till att transporter av sedlar och mynt kan minska. Men det är också så att antalet kortbedrägerier är väldigt stort. I alla fall misstänker vi det, men vi vet inte riktigt, eftersom bankerna inte tvingas redovisa antalet kortbedrägerier.

Vidare får många småföretag problem med den minskade kontanthantering. Många småföretag ute på landsbygden vittnar om problem med att bli av med sin dagskassa. Jag har själv träffat företagare som vittnar om att de får ligga på dagskassan i flera dagar eftersom det är så dyrt att bli av med den. Men det är också väldigt dyrt att få tag i växel. Jag har träffat företagare som har fått åka över tio mil för att bli av med dagskassan. Ni kan tänka er själva hur det är att jobba hela långa dagen, kanske 12–14

timmar per dag, och sedan sätta sig i bilen och dundra iväg fem mil dit och fem mil hem igen bara för att bli av med den dagskassa man tjänat in.

Dessutom vittnar pensionärsorganisationerna, som vi nog är många i den här kammaren som har uppvaktats av, om de problem deras medlemmar har när de inte kan få använda kontanter. Pensionärsföreningar har problem med att bli av med bingokassan när de haft bingo på äldreboendet. De måste åka väldigt långt för att sätta in pengarna på en bank. Gamla människor sitter på bussen eller i bilen med bingokassan eller intäkterna från lotteriet. Jag har träffat idrottsföreningar som vittnar om problem när de har stått och sålt bingolotter utanför affären. Det är väldigt dyrt att få sätta in sina egna pengar på banken eller få tillgång till dem när man väl ska ta ut dem.

Men jag har också träffat människor som av integritetsskäl faktiskt inte vill använda kort, eftersom de inte vill att deras inköp ska registreras och kunna användas för andra ändamål, till exempel reklam eller annan form av påverkan. Det är trots allt våra egna pengar. När man har satt in sina pengar på banken borde man därmed också få bestämma om man själv ska kunna ta ut dem som kontanter.

Vänsterpartiet har drivit frågan om tillgången till kontanter i många år nu. Jag tror att det är ungefär sju år. Det är väldigt många människor som under de här åren har vittnat om problemen som den minskade kontanthantering har lett till. Vi försökte påverka den borgerliga regeringen under deras tid, men det var väldigt svårt. Till slut gav man Länsstyrelsen i Dalarna i uppdrag att ta fram en årlig rapport där de skulle beskriva vad som hade hänt under året med tillgången till kontanthantering ute på landsbygden. Man avsatte också lite pengar till Post- och telestyrelsen för att kunna stötta lanthandlare. Den här regeringen har ökat den potten, eftersom Vänsterpartiet drev igenom det i budgetförhandlingarna, och det är bra.

Men alla vet vi att det inte är någon lösning på problemet. Bankernas kontanthantering måste regleras. Det är väl där kärnan ligger. Man vågar inte ta striden med bankerna. Men vi i Vänsterpartiet tycker att det behövs en lagändring, där man med tvång ålägger bankerna att upprätthålla en kontanthantering.

Fru ålderspresident! På landsbygden kan kapitalförsörjningen vara problematisk, inte minst för mindre företag. Där fyller de lokala sparbankerna en väldigt viktig funktion. Deras kunskaper om lokalsamhället gör att de kan göra andra ställningstaganden än de stora affärsbankerna. Sparbankernas uppdrag är ju att gynna det lokalsamhälle de verkar i och inte framför allt att ge utdelning till sina ägare, vilket är fallet med de stora sparbankerna. Därför borde fler lokala projekt och fler lokala företag ha fått bra tillgång till kapital där de lokala sparbankerna finns.

Men vi menar också att det är helt orimligt att de lokala bankerna ska konkurrera på samma villkor med de stora jättarna. I dag har de samma regelbörda som de stora affärsbankerna. Detta borde ses över. Vi menar också att de små bankerna borde få bättre möjlighet att bredda sin kapitalbas. Därför borde man tillse statliga kreditgarantier för till exempel uppstart av nya lokala banker. Vänsterpartiet föreslår därför att man ska tillsätta en bankstrukturutredning för att stärka bankkonkurrensen och för att på olika sätt öka de mindre bankernas närvaro på landsbygden.

Statliga SBAB har börjat avveckla sin utlåning i stora delar av landet med motiveringen att de hellre vill vara i storstäderna. Vi menar att en statlig bank bör kunna ta ansvar för hela landet. Annars blir pratet om att vi måste hålla ihop hela landet och ge goda förutsättningar för att kunna bo och leva i hela landet rätt ihåligt från statens sida.

Till sist vill jag ta upp frågan om aggressiv skatteplanering och skatteflykt. Vi menar att de banker som återkommande bidrar till aggressiva skatteupplägg borde få sina tillstånd indragna. Tyvärr verkar vi vara det enda parti som tycker att banker som agerar på det här sättet inte borde fortsätta att ha förtroendet att få upprätthålla bankverksamhet. Men aggressiv skatteplanering är ett brott som begås mot oss alla. Det blir mindre pengar som går till barns cancerbehandling, och någons mormors hemtjänst blir inskränkt. Det minskar förmågan till utveckling i hela samhället. Skatteplanering, skatteflykt och skattesmitning är en brottslighet som drabbar oss alla. Därför måste vi från samhällets och statens sida agera väldigt kraftfullt när så sker; bankers tillstånd bör dras in när de agerar på det sättet. Jag yrkar bifall till reservation 10.

Anf. 44 FREDRIK OLOVSSON (S):

Fru ålderspresident! Att värna den finansiella stabiliteten är en central uppgift för det politiska systemet. Stabila statsfinanser och finansiell stabilitet är avgörande för jobb, trygghet och välfärd. Därför tar vi socialdemokrater oss an de här arbetsuppgifterna i djupaste allvar och med stor kraft.

Under den här mandatperioden har vi återigen vänt stora ärvda underskott i statsfinanserna till robusta överskott. Vi har gett oss i kast med att stärka det finansiella systemet och vidtagit åtgärder som kan bidra till en mer balanserad utveckling på bostadsmarknaden.

I grund och botten handlar de här frågorna om människors möjligheter att långsiktigt och varaktigt lita på att välfärden finns där och att det finns ett arbete att gå till. Om det är någonting vi vet är det att när det inte är ordning och reda i ekonomin och när finansiell stabilitet vänts till sin motsats, instabilitet, då är det jobb, välfärd och trygghet för människor som drabbas.

Vi vet också att arbetet med att säkra finansiell stabilitet inte är över. Men vi har hög beredskap, flera nya verktyg och redskap samt rejäla ekonomiska muskler – med en mycket låg statsskuld som ett bra exempel – som gör att vi har resurser att göra mer när eller om det krävs. Det är att ta ansvar för framtiden.

Fru ålderspresident! Som jag varit tydlig med blir konsekvenserna vid finansiella kriser ofta mycket allvarliga. I Sverige utgörs den kanske främsta sårbarheten i det finansiella systemet av att vi har en stor, koncentrerad banksektor som verkar inom ett litet valutaområde och har en stor andel marknadsfinansiering. När man på det kopplar utvecklingen i hushållens skuldsättning är det tydligt att det här är ett område som kräver vår uppmärksamhet.

Vi har under en mycket lång tid sett bostadspriser och hushållens skuldsättning stiga i en hög takt, en utveckling som innebär att makroekonomiska risker kan byggas upp och att det finns risker för att det på sikt blir skadligt för Sverige. När år lagts till år utan att utvecklingen mattats har kravet på att hantera situationen blivit mer uppenbart. Insatser för ett

ökat bostadsbyggande och högre krav på bankerna är två viktiga strukturella insatser, men vi har också sett ett tydligt behov av att stå upp för en robust amorteringskultur.

För snart två år sedan införde Finansinspektionen därför det första amorteringskravet, och nu i mars förstärktes det ytterligare. Den grundläggande principen om att skulder ska betalas tillbaka bör upprätthållas av det regelverk som den finansiella sektorn lyder under. Likaledes är det rimligt att myndigheterna har möjligheter att ställa krav på att lån med en hög skuldsättningsgrad ska betalas tillbaka snabbare än lån med en låg skuldsättningsgrad. De åtgärder som vidtagits har brett stöd, som framgår i betänkandet, av exempelvis Riksbanken och IMF.

Fru ålderspresident! Under den här mandatperioden har det även uppmärksammats hur det finansiella systemet utnyttjats för att runda de lagar och regler som gäller i Sverige. Det handlar om pengar som tvättats för att dölja kriminell verksamhet eller finansiering av terrorism. Det handlar också om att pengar skyfflats runt mellan företag och i koncerner för att inte beskattas. Så får det inte vara, och så ska det inte gå till. Kriminell verksamhet och terrorism ska bekämpas. Inkomster som är intjänade i Sverige ska beskattas i Sverige. Det är grundläggande för att vårt land ska hålla ihop.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att motverka ett sådant utnyttjande av det finansiella systemet. Vi har lagt fram en ny lag för att förhindra finansiering av terrorism. Vi har stärkt regelverken för att komma åt penningtvätt, och vi har ett omfattande program och arbete på plats för att förhindra skatteflykt. Tillsammans med andra länder både inom EU och i OECD fortsätter arbetet med att stärka välfärdens skattebaser och förhindra läckage, fusk och kriminalitet.

Fru ålderspresident! Vi vet att det inte räcker att vädja till människors skattemoral. Det måste också finnas rejäla verktyg och regelverk på plats.

Ett väl fungerande finansiellt system är förstås inte bara viktigt på någon sorts samhällsnivå. Nästan alla medborgare och småföretagare är dessutom konsumenter av finansiella tjänster och därmed också i sin vardag beroende av att det fungerar väl ur ett konsumentperspektiv.

Men marknaden för finansiella tjänster och rådgivning präglas av informationsasymmetri. En part nämligen banken, försäkringsbolaget, en försäljare eller förmedlare vet vanligtvis mycket mer om tjänsten än den som ska köpa den och kan ha helt andra motiv än konsumentnytta för ögonen. För att förhindra de negativa effekterna som det kan medföra har regeringen prioriterat arbetet med att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Bland annat har regler för investeringsrådgivning och information skärpts.

Att konsumentskyddet är centralt för att värna konkurrensen och den finansiella stabiliteten är uppenbart. De initiativ som tagits från regeringen men också myndigheterna och Europeiska unionen har varit mycket välkomna.

Fru ålderspresident! Frågan om kontanter har nämnts tidigare i debatten. Under de gångna åren har vi sett hur digitaliseringen farit fram allt snabbare inte minst när det handlar om betaltjänster. Bank- och finanssektorn har på många sätt tagit täten i det digitala loppet, men de lämnar också många människor bakom sig.

Av de inkomna motionerna att döma är vi många i den här församlingen, i Sveriges riksdag, som oroar oss över att allt fler får svårt att sköta sin privatekonomi när de analoga alternativen, som de nästan beskrivs i dag, sedlar och mynt, försvinner på olika sätt.

Regeringen har säkerställt att frågan om kontanthanteringen inte hamnar mellan stolarna genom Riksbankskommittén, där flera av ledamöterna i finansutskottet bidrar med arbete. Vi har i uppdrag att utreda frågan. Arbetet i kommittén pågår nu. Jag är övertygad om att vi ska kunna hitta bra lösningar som gör att kontanterna finns kvar och är tillgängliga även framöver.

Avslutningsvis vill jag säga att under den gångna mandatperioden har den socialdemokratiskt ledda regeringen tagit tag i centrala frågor för den finansiella stabiliteten. Vid sidan om att vända stora underskott i statsfinanserna till rejäla överskott och en mycket låg statsskuld har vi vidtagit åtgärder när det gäller makrostabilitetsområdet och hushållens skuldsättning och inte minst bostadsbyggandet. Vi har fler och bättre verktyg för att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas av kriminella och terrorister. Konsumentskyddet på marknaden för finansiella tjänster har stärkts. Utredningar har tillsatts för att ta ett helhetsgrepp om många stora och viktiga frågor som exempelvis EU:s bankunion och den nyss nämnda kontantfrågan.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.
(Applåder)

Anf. 45 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru ålderspresident! Det är givetvis väldigt bra att Fredrik Olovsson och hela socialdemokratin på ett tydligt och konsekvent sätt har tagit på sig skulden för 90-talskrisen: hur den uppkom, hur den drabbade Sverige och hur den politik man bedrev på 70- och 80-talet ledde fram till att en halv miljon människor förlorade jobbet. Att socialdemokratin så tydligt och noggrant har redovisat exakt hur man bär skulden för detta är givetvis viktigt för att man inte ska återfalla i samma typ av problem igen. För det förtjänar givetvis Fredrik Olovsson och hela socialdemokratin beröm. Misstag kan begås, och de ska inte upprepas.

Fru ålderspresident! Det är just på temat att upprepa misstag som jag, många med mig och svenska samhället är oroade. Vi ser nu att vi har en högkonjunktur. Trots högkonjunktur har vi hög arbetslöshet, och trots högkonjunktur har vi låg motståndskraft i svensk ekonomi. Regeringen sparar ungefär bara en tredjedel av det som i stort sett samtliga expertmyndigheter bedömer vore i linje med att följa det finanspolitiska ramverket. Det är en grav misskötsel av svenska offentliga finanser i detta läge.

Detta för mig till min fråga till dig, Fredrik Olovsson. Hur ser du egentligen på regeringens väldigt raljanta svar till IMF när den lyfter det som kanske är svensk ekonomis främsta problem, nämligen bostadsmarknaden? Där beskriver IMF mycket ingående och noggrant de problem som finns och hur det leder till ökade risker, ökad instabilitet och ökade obalanser i ekonomin. IMF pekar tydligt på att hyresmarknaden inte fungerar.

Jag kan tänka mig att Fredrik Olovsson som finansutskottets ordförande kan ha en något oberoende roll gentemot regeringen och kanske kan

ge en bild av varför regeringen är så passiv gentemot denna mycket allvarliga kritik.

Anf. 46 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Den beskrivning som Niklas Wykman gjorde i talarstolen förut och nu är oerhört raljant. Den ska ställas mot bakgrund av att Socialdemokraterna i regeringsställning vid inte mindre än tre tillfällen fått reda upp svåra ekonomiska problem efter Niklas Wykman och hans partikamrater.

Nu senast var Wykman själv anställd i Finansdepartementet när man lämnade över underskott på i storleksordningen 60 miljarder kronor som vi nu har vänt till överskott i ungefär samma härad. Vi har minskat statskulden med 10 procentenheter. Vi är tillbaka till den nivå som statskulden hade i förhållande till bnp som rådde innan svenska folket började experimentera med moderata och borgerliga regeringar. Det är ett mycket gott betyg till oss och ett ganska dåligt till Niklas Wykman.

Vi har dessutom under den här tiden pressat tillbaka arbetslösheten, investerat i välfärden, fått fart på bostadsbyggandet och klarat av den svåraste migrationskris som världen har skådat på decennier. Den har i stor utsträckning gällt det svenska samhället, som har fått ta hand om den. Det har vi gjort med denna styrka.

Det här beskriver Niklas Wykman, som lämnade över hög arbetslöshet och stora underskott i statsfinanserna, som något som skulle vara problematiskt för den regering som jag för det mesta röstar som.

När det handlar om bostadsmarknaden kan man konstatera att det stora problemet har varit ett lågt byggande. Under de år då vi hade en borgerlig regering var byggandet mycket lägre än vad det hade behövt vara i förhållande till den befolkningsökning som vi samtidigt hade. Nu har vi vänt på detta; vi har ett kraftfullt byggande. Vi stimulerar dessutom byggandet på det vis att det riktar sig till de grupper som behöver bostäder mest. Just den delen av politiken vill Niklas Wykman ta bort. Det är högst märkligt.

Anf. 47 NIKLAS WYKMAN (M) replik:

Fru ålderspresident! Jag vill bara återigen berömma Fredrik Olovsson och hela socialdemokratin för att man på ett sådant tydligt sätt har tagit på sig hela ansvaret för 90-talskrisen och för den halva miljon jobb som gick förlorade på grund av misskötseln av politiken. Fredrik Olovsson och Socialdemokraterna har tagit detta så mycket till sitt hjärta att man har skrivit en hel rapport om det på Finansdepartementet. Man har offentliggjort rapporten, och man är i den mycket tydlig med den stora skada man orsakade Sverige.

Fru ålderspresident! Det är dock nu, när lite tid har gått, oklart hur socialdemokratin förhåller sig till de lärdomar man drog när man tog på sig hela skulden för 90-talskrisen. Vi har ju nu högkonjunktur, och vi har ändå hög arbetslöshet. Vi har enligt samtliga bedömare inte en enda reform som sänker jämviktsarbetslösheten och höjer produktiviteten.

Jag noterar, Fredrik Olovsson, att svar på frågan om varför regeringen på inget sätt bemöter IMF:s kritik på bostadsområdet uteblir. Inte några reformer kommer från regeringen som kan antas förbättra den varaktiga bostadsförsörjningen och stabiliteten på bostadsmarknaden. Regeringen

vill inte svara på detta eftersom de inte vill göra någonting åt problemet, kan många tro. Fredrik Olovsson undanröjer inget tvivel på detta område.

En annan fråga, som Fredrik Olovsson kanske kan tänka sig att åtminstone försöka svara på, gäller orättvisor. Nu stänger vi, som till exempel Riksbanken visar, genom kreditrestriktioner ute stora grupper från att kunna etablera sig på bostadsmarknaden. Detta sker samtidigt som man höjer skatten på att arbeta till uppemot ungefär 63 procent. Det gör att de som är födda med pengar nu får väldiga privilegier jämfört med dem som är tvungna att arbeta sig till det. Det skulle många kunna säga är orättfärdigt eller åtminstone problematiskt i ett sammanhållningsperspektiv.

Hur ser Fredrik Olovsson generellt på att ni nu tenderar att övergå till en politik där det verkar spela större roll varifrån man kommer än vart man är på väg och där skuldsättningen skjuts upp högre i åldrarna?

Anf. 48 FREDRIK OLOVSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Det bästa sättet för människor att etablera sig på arbetsmarknaden är att de får ett arbete. Att just unga människor i större utsträckning än tidigare har ett arbete att gå till i dag är den första förutsättningen.

Den andra förutsättningen är att det finns bostäder. Och för att det ska finnas tillräckligt med bostäder måste det byggas bostäder. Den politik som Niklas Wykman står för innebär att man ska dra ned på, och till och med ta bort, investeringsstöden för just bostäder. Då blir det färre bostäder, framför allt färre hyresrätter, för just de grupper som skulle behöva det bäst, nämligen de som just kliver in på arbetsmarknaden.

När man dessutom har sålt ut stora delar av allmännyttan, kanske framför allt i den här regionen, där bostadsbristen också är som svårast, ökar problemet ytterligare. Det är bra om Niklas Wykman i en framtida debatt kan ta på sig ansvaret för att bostadspolitiken ser ut på det sättet och att bostadsbristen är på det viset.

Niklas Wykman påstår att det inte finns några insatser som minskar jämviktsarbetslösheten. Det är inte sant. I den budget som gäller för i år finns ett antal åtgärder som just trycker tillbaka jämviktsarbetslösheten. Det handlar om extratjänster, om Kunskapslyftet och om andra subventionerade anställningar som riktar sig till just de grupper som har svårast att komma in på arbetsmarknaden men som nu kommer in. Det har sådana effekter. Niklas Wykman vet om det, men han väljer att beskriva det på ett helt annat sätt.

För mig är det verkligen viktigt att klyftorna i samhället minskar. Jag ser stora klyftor som ett problem. Jag ser också att de har ökat under lång tid. En av de viktigaste orsakerna är att människor inte har haft något jobb. Det gör vi naturligtvis allt för att människor ska få i större utsträckning, och arbetslösheten sjunker och sysselsättningen ökar. En annan viktig åtgärd är förstås att redan från början se till att investera i skolan. Därför väljer vi stora investeringar i svensk utbildning och skola före sänkta skatter för dem som redan har det bäst.

Anf. 49 PETER PERSSON (S):

Fru ålderspresident! I förra veckan höll Nordea bolagsstämma, och en slaktare från Dalarna uppträdde i talarstolen. Jag skulle inte ha använt

samma ordval som han gjorde, men inriktningen – en stark kritik mot bankernas bristande samhällsansvar – håller jag med om.

Fru ålderspresident! Det ligger en djup symbolik i att det var en slaktare som uttalade kritik när man ser slakten på bankkontor, uttagsautomater och kontantmöjligheter. Bara de senaste fyra åren har 400 kontantautomater stängt. I dag har vi bara 1 600 kvar i hela landet. Privatiseringen av krediterna, överlåtagandet till marknaden från 2004, de fyra storbankerna och Danske Bank har inte lett till någon lycka.

Jag har tillsammans med Erik Ezelius motionerat om att bankerna måste ta ett ansvar. Vi är flera som har motionerat med samma inriktning, och bakgrunden är att vi träffar på många föreningar, idrottsföreningar och pensionärsföreningar, som inte kan sätta in pengar från sina lotterier eller kaffekassor. Vi vet att glesbygden får problem med att kunna hantera ekonomin. Vi hör också från många äldre som känner en otrygghet inte bara inför nätet – detta nya som man kanske inte kommer att vänja sig vid – utan också inför att hantera ett kontantkort.

Nu senast har Försvarsberedningen på ett omfattande sätt gjort en analys av kontanthantering och talar om den fara som kan uppstå för det finansiella systemet om vi inte har kontanter. Vi råds att ha ljus, ficklampa och ett mindre matförråd hemma. Men vad händer om elen slås ut och du inte förfogar över kontanter för att kunna köpa mjölk, bröd och vad man nu behöver?

Jag utgår från att man utifrån Riksbanksutredningen och Fredrik Olovssons tydliga deklARATION kommer att ta sig an denna frågeställning på ett gynnsamt sätt. Vi ser att marknaden på det här området, liksom på andra, inte är kapabel att ta samhällsansvar utan bara räknar vinster. I dag ser vi i Svenska Dagbladet att en stor majoritet, 68 procent, vill att kontanthantering ska fungera.

Jag kommer när jag kör till Skåne nästa gång att stanna på kondiset i Bjärnum, som har den vackra skylten ”Tar ej kort”. Och jag ska njuta av den bullen, fru ålderspresident.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 15 Familjerätt

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU8
Familjerätt
föredrogs.

Anf. 50 CAROLINE SZYBER (KD):

Fru ålderspresident! Morden på Fadime och Pela innebar ett uppvaknande inför ett förtryck som då var någonting som vi i Sverige hade liten eller ingen kunskap om alls. Det hedersrelaterade våldet, där kvinnor som inte underordnar sig vissa bestämmelser bestraffas, är en av de mest extrema former av kvinnoförtryck som finns.

På senare år har det hedersrelaterade våldet uppmärksamrats i medierna och i den dagliga debatten, men vi får inte blunda för att kvinnor i Sverige i dag utsätts för detta avskyvärda övergrepp.

Jag ska berätta lite grann om vad som inkluderas i hedersvåldsbegreppet. Tre områden brukar uppmärksammas: arrangerade äktenskap, könsstympning och våld och trakasserier.

Vad avser arrangerade äktenskap kan det i vissa fall handla om att underåriga flickor gifts bort utan varken samtycke eller möjlighet att förhindra äktenskap.

Det finns inget förmildrande och definitivt inget hedervärt i hedersrelaterat våld. Det är ett förtryck som diskuteras även i andra länder.

Vi kristdemokrater har länge velat kriminalisera barn- och tvångsäktenskap. Jag vill också lyfta vikten av en ökad kunskap. När nu sommarlovet närmar sig om några månader har många skolor inte tillräckliga kunskaper eller resurser. Det är någonting som vi politiker måste ta på allvar. Skolorna har en nyckelroll i att förhindra detta våld. Fortfarande finns det såväl socialtjänstkontor som skolor som ser det här som ett familjeproblem som man bäst löser genom att samla familjen och diskutera det. Då har man definitivt inte förstått problematiken.

Någonting som jag gärna vill lyfta upp här i dag som vi tyvärr också ser är att det saknas kunskap hos många myndigheter. Jag kan bara hoppas att den utredning som nu pågår kommer att ligga till grund för såväl ny lagstiftning för bättre samordning mellan myndigheter, vilken många gånger är bristfällig, som att vi framgent sätter de här unga kvinnorna i centrum och ger dem det stöd som de behöver.

Det bör ändå efter denna inledning sägas att vi har varit naiva i Sverige. Det inkluderar även politiken gällande hedersproblematiken. Än i dag duckar vissa politiker eller stoppar huvudet i sanden när det gäller de här frågorna. Vi ska göra precis tvärtom.

Därför är jag i dag väldigt glad över att vi har två tydliga tillkännagivanden från riksdagen. Jag tänker läsa upp dem så att det blir tydligt vilka medskick vi här från Sveriges riksdag gör till vår regering.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag aldrig ska erkännas i Sverige om någon av parterna var under 18 år när någon av dem kom till Sverige.

Det andra tillkännagivandet är att regeringen snarast möjligt bör utreda en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa att utländska polygama äktenskap inte erkänns i Sverige.

Holland har gått före. De har visat att det går att markera mot barnäktenskap, och jag hoppas att även Sveriges riksdag gör det framöver.

(Applåder)

Anf. 51 HILLEVI LARSSON (S):

Fru ålderspresident! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 4. I övrigt stöder vi förslaget i betänkandet.

När det gäller barnäktenskap är det såklart otroligt viktigt att motverka den företeelsen. Barn ska få vara barn och inte utsättas för äktenskap som är någonting för vuxna.

Det som gör att vi ändå har en reservation här är att det har kommit ett delbetänkande i utredningen som handlar just om barnäktenskap. Förslaget är att man kraftigt ska begränsa, ytterligare, möjligheten till barnäktenskap. Det enda som man flaggar för skulle kunna vara en liten ventil är våra internationella åtaganden, till exempel EU-medborgares rätt till fri rörlighet. Det kan ju vara olika äktenskapsregler i olika EU-länder.

Men detta är alltså ett utredningsförslag. Regeringen har inte tagit ställning, utan vi får se vad remissinstanserna säger. Remisstiden gick ut den 8 mars, och regeringen får noga överväga förslag från utredningen men också remissinstansernas synpunkter. Sedan återkommer vi. Vi vill inte föregripa det här arbetet, men vi vill se väldigt tydligt att vi så långt som det absolut är möjligt begränsar möjligheten till barnäktenskap, för vi är emot den företeelsen.

Nästa reservation som vi har gäller polygama äktenskap, också kallat månggifte. Även här vill vi tydliggöra att vi är emot månggifte. Grunden ska vara att äktenskap är mellan två personer. Man kan se att där månggifte tillämpas innebär det ofta problem ur jämställdhetssynpunkt. Det har hittills förekommit när det gäller män som är gifta med flera kvinnor, och det har blivit ett problem för kvinnorna som har haft en svagare ställning i de samhällena.

När det gäller denna fråga har vi börjat med att fråga Skatteverket vad bakgrunden är till att ungefär 300 personer är registrerade som månggifta i Sverige. Det har visat sig att man nog kan räkna bort en del av de här fallen som misstag. Det har handlat om kvinnor som har varit registrerade som gifta med flera män, och det finns inget land i världen, vad jag vet, som tillåter detta. Man tror att det handlar om att mannen har dött och att detta inte har registrerats eller att kvinnan har skilt sig från mannen och att detta inte heller har erkänts eller registrerats. När kvinnan sedan har gift om sig ser det på papperet ut som att hon har flera män.

Det finns också män som är registrerade som att de har flera fruar. Det finns bevisligen fall där det verkligen är så att mannen är gift med flera kvinnor. Det är ett problem, för det strider mot grunden i vårt svenska samhälle.

Vi vill återkomma närmare när det gäller en utredning om det här. På samma sätt som vi har tillsatt en utredning om att stoppa barnäktenskap behöver också den här frågan utredas för att vi verkligen ska nå målet och göra det på rätt sätt.

Heléne Fritzson som är ansvarig minister har varit väldigt tydlig med att hon är emot polygama äktenskap, inte minst ur jämställdhetssynpunkt, och att regeringen kommer att tillsätta en utredning. Regeringen får återkomma när det gäller de närmare formerna och tidpunkten för den här utredningen, men det är en prioriterad fråga för regeringen.

Med anledning av det här arbetet som pågår tycker vi inte att det behövs ett tillkännagivande, utan regeringen är redan på spåret i den här frågan.

När det gäller övriga frågor pågår det en hel del arbete. Jag kan nämna några saker.

När det gäller tvångsäktenskap, som det finns både reservationer och motioner om här, utreds det. Utredningen ska vara färdig senast den 1 september 2018. Det är samma där, att vi inte vill ha tvångsäktenskap oavsett om det sker med anknytning till Sverige eller har ingåtts i något annat land.

Men vi får vänta och se vad utredningen kommer fram till. Vi vill inte föregripa det arbetet.

När det gäller faderskap för ogifta – det är ju många sambopar som får barn – är det ett problem att pappan registreras först efter barnets födelse. Det har till och med funnits exempel där mamman hamnat i koma och barnet stått utan sin pappa och helt utan föräldrakontakt. Det här är alltså ett stort problem för barnet.

I dag finns det en liten säkerhetsventil om mamman begär det: att via Socialnämnden starta en utredning före barnets födelse. Men det borde ju inte vara ett undantag att detta sker, utan det borde vara huvudregel.

En särskild utredare jobbar med detta utifrån ett tillkännagivande från riksdagen att vi ska ha den ordningen, och vi vill inte föregripa det arbetet. Utredningen ska vara färdig senast den 31 augusti 2018.

När det gäller föräldraskap vid assisterad befruktning har det nu kommit en lagrådsremiss som föreslår att det ska bli lättare för alla föräldrar i både samkönade och olikkönade par att erkännas som föräldrar till barn som fötts efter insemination på sjukhus i andra länder.

När det gäller överförmyndare, gode män och förvaltare jobbar regeringen intensivt med detta och återkommer med förslag.

Även när det gäller registrering av testamenten ska regeringen återkomma.

När det gäller elektroniska dokument i familjerättsliga sammanhang har vi en särskild utredare som jobbar med detta. Också den utredningen ska vara färdig senast den 31 augusti 2018.

Mot bakgrund av det arbete som pågår nöjer jag mig med att yrka bifall till de två reservationerna som jag nämnde i början.
(Applåder)

Anf. 52 CAROLINE SZYBER (KD) replik:

Fru ålderspresident! För några år sedan var jag på Fotografiska museet, som visade utställningen Too Young to Wed. Jag kommer fortfarande ihåg den, för den var otroligt stark. Man blev berörd.

Jag blir verkligen bedrövad av hur det ser ut. Då menar jag inte bara i Sverige, där det kanske handlar om flickor i gymnasieåldern. Här handlar det om barn långt ned mot tioårsåldern. Det är verkligen avskyvärt, och jag skulle verkligen vilja att Sverige var ett föregångsland. Vi måste på olika sätt markera mot det här.

Jag vill lyfta fram Nederländerna, som jag tycker att utredningen tyvärr inte lyfter fram tillräckligt. Det är också ett EU-land, och där har de varit otroligt tydliga med att detta inte alls behöver begränsa EU-medborgarnas rätt till fri rörlighet. Här är det något helt annat vi pratar om, och då tycker jag inte att vi ska ha någon ventil alls.

Jag vill ta upp frågan med Hillevi Larsson. Hon var tydligare än regeringen har varit här tidigare, vilket är positivt. Det känns som om det går framåt. Men jag skulle ändå vilja lyfta fram det mycket stora arbete som har gjorts med barnkonventionen och att den ska bli svensk lag. Varför inte ta barnperspektivet på allvar redan nu? Varför inte ta chansen att markera här?

Anf. 53 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Det är glädjande att barnkonventionen äntligen blir lag. Det behövs för att tydliggöra barnperspektivet. Annars finns det risk att det kommer i skymundan på många områden.

När det gäller barnäktenskap skulle ingen bli gladare än jag om vi sa att vi förbjuder det rakt av – det ska inte finnas ett enda fall av barnäktenskap.

Samtidigt måste man visa respekt mot den utredning som har tillsatts och låta regeringen titta på förslagen. Det gäller utredningens förslag men också remissinstansernas förslag, och det är mycket möjligt att remissinstanserna har negativa synpunkter på utredningen eller kanske alternativa lösningar på de problem som kan uppstå.

Oavsett hur behjärtansvärd frågan är känns det som att om man tillsätter en utredning bör man också ta frågan på allvar och inte föregripa utredningens förslag. Regeringen får så snabbt som möjligt återkomma i denna fråga. Den är prioriterad för regeringen, så jag är övertygad om att man kommer att återkomma.

Genom åren har vi många gånger upplevt att det har tagits ett stort steg framåt men sedan upptäckt att det fortfarande finns en alltför stor ventil kvar. Jag minns när utländska medborgare kunde ta hit någon från ett annat land att gifta sig med, någon så ung som ned mot 15 år. Det ansågs naturligt då. Jag reagerade starkt mot det. Vi fick tack och lov bort denna avart.

Jag upplever ändå att vi tar stora kliv åt rätt håll. Det är jag övertygad om att vi kommer att göra den här gången också.

Anf. 54 CAROLINE SZYBER (KD) replik:

Fru ålderspresident! Jag kan bara hoppas att det tydliga tillkännagivande som nu finns från civilutskottet tas med i det kommande beredningsarbetet hos regeringen och att man verkligen är lyhörd för detta. Det har redan kommit ett delbetänkande, där utredningen inte föreslår det vi vill. Jag tror som sagt att man även från politiskt håll måste vara mycket tydligare med de ståndpunkter man har.

Ska vi tala om tydlighet vill jag säga att när det gällde de polygama äktenskapen kallade vi ministern till utskottet. Vi kallade också ett antal myndigheter, och jag har sällan hört myndighetspersoner vara så tydliga som de var i den föredragningen. De säger själva att de inte har de redskap de behöver. De säger att dagens lagstiftning är bristfällig.

Skatteverket, den myndighet som har hand om det här, är en ren registreringsmyndighet. Man har fått många frågor om hur man gör det här, men man registrerar bara någon annans beslut. Därför tror jag att det är viktigt att den här utredningen tillsätts snarast. För mig som lagstiftare är det naturligt.

Det är ingen enkel frågeställning. Jag är själv jurist och har tittat ganska mycket på den internationella rätten. Det är ingen enkel frågeställning. Därför tror jag att det viktigaste är att man tillsätter en utredning som får titta på frågan och inte bereder just nu, innan man ens har en utredning att bereda.

Jag hoppas verkligen att även det tillkännagivandet tas på största allvar och att regeringen återkommer snarast med det här. Som jag sa tidigare är det en viktig markering, och jag skulle önska att regeringen kunde vara tydligare med att man delar den synen.

Anf. 55 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Vi har ju en feministisk regering, och vi kan se att både barnäktenskap och polygama äktenskap slår särskilt hårt mot flickor. Det förekommer såklart även pojkar, alltså barn, som är gifta. Det förekommer inte att pojkar är gifta med flera kvinnor, men barnäktenskap förekommer bland pojkar. Vi kan dock se att det är vanligare bland flickor. Det är vanligare att pojken är äldre eller vuxen och att flickan är yngre.

Dessutom löper ju flickan risk att bli gravid väldigt tidigt. Pojken riskerar att bli pappa, men det blir en ännu större process för en ung flicka som ska föda barn. Det går ut över hennes självständighet, hennes skolgång, hennes möjlighet att yrkesarbeta och hennes möjlighet att vara barn.

Det är alltså ett stort problem, men även om vi inte kan reglera hur andra länder gör – alltså när det gäller dem som redan är gifta när de kommer hit – kan vi se till att på svensk mark ska svensk lag råda. Vi ska se barnperspektivet men också jämställdhetsperspektivet, och det gäller både barnäktenskap och månggiften.

När det gäller barnäktenskap förutsätter jag att regeringen snabbt återkommer i den frågan. Vi kommer också att ligga på. Jag uppfattar att frågan är prioriterad för Heléne Fritzon.

När det gäller polygama äktenskap tror jag att det bara är en tidsfråga innan vi får höra om utredningen som ska tillsättas, om tidpunkten och formerna för den. Även den frågan är otroligt prioriterad. Det finns dessutom fall där flera flickor har gifts bort med en man. Det är alltså både barnäktenskap och polygama äktenskap på en gång.

I samband med tillträdet av barnkonventionen blir de här frågorna ännu viktigare.

Anf. 56 THOMAS FINNBORG (M):

Fru ålderspresident! I dag debatterar vi betänkandet CU8 *Familjerätt*. Det välkomnar jag eftersom dessa frågor berör många människors liv på ett sätt som få andra politiska frågor gör.

Fungerande familjerättslagar är viktiga för vårt samhälle, särskilt som vi vet hur skört livet är och hur fort det kan förändras.

Mängden människor som i enskilda fall berörs av familjerätten medför ett särskilt behov av regler som är i takt med tiden.

Givetvis känner jag, som alla andra, att det finns utrymme för förbättringar och andra skrivningar i våra förslag. Dessutom skulle jag vilja nämna att jag personligen tycker att vi som är engagerade i olika politiska sakområden ibland missar barnperspektivet. Inte sällan prioriteras process, policy och paragrafer framför vad som är bäst för det berörda barnet.

Fru ålderspresident! Betänkande CU8 omfattar 140 motionsyrkanden, 30 reservationer och 2 tillkännagivanden. Det bekräftar mitt tidigare konstaterande att civilutskottets sakpolitiska frågor är något som verkligen engagerar och berör. Därför tänker jag begränsa mitt anförande till områden som berör månggifte och överförmyndare, fru ålderspresident.

En central del i varje demokrati är valfrihet. Få saker gör mig mer upprörd än livsavgörande beslut som är fattade under hot, tvång eller bedrägliga former. Det är i dagsläget förbjudet att vara gift med fler personer än en, både enligt brottsbalken och äktenskapsbalken, men trots detta går det att registrera månggifte hos Skatteverket. Det finns 307 personer som är

folkbokförda i Sverige och registrerade i månggiftesrelationer. I dessa familjer ingår även 800 barn. Utöver detta finns det ca 500 registreringar av månggiften som inte bedöms vara äkta – allt enligt Skatteverket.

Acceptans för månggiften riskerar att medföra en svåröverblickbar och radikal förändring av äktenskapet som institution. Månggifte är förbjudet av flera skäl, inte minst jämställdhetspolitiska. I synnerhet finns det risk att mycket starka kvinnofientliga krafter gynnas av ojämsställda relationskonstellationer som vinner legitimitet och ökar i utbredning.

Det innebär också att fruar i polygama äktenskap inte vågar protestera eller säga någonting, därför att de är rädda för skam och för att stängas ute från sina familjer och samhället. Vår utgångspunkt är att kvinnor inte ska riskera att mer eller mindre tvingas in i ett äktenskap med flera andra fruar. Och hur påverkas de 800 barn som enligt Skatteverket ingår i dessa polygama äktenskap? Vilken syn kommer de att ha på framtiden? Det handlar även om vårdnadsansvar, underhållsskyldighet och arvsrätt.

Utöver att vi behöver vara tydliga med våra moderna och jämställda värderingar behöver lagstiftningen vara tydlig och rimlig. Det är hög tid att Sverige ger även de osynliga kvinnor och barn som drabbas av olika former av hedersförtryck rätten att bestämma över sina egna liv.

Sverige har en regering som stoltserar med att vara feministisk. Då borde man vara tydlig med vad man vill när det gäller frågor som berör månggifte och barn i tvångsäktenskap. Regeringen har fortfarande inte påbörjat någon utredning av hur vi ska få stopp på polygama äktenskap, trots att det finns ett tillkännagivande och trots att olika myndigheter vill ha tydligare regler.

Fru ålderspresident! Det svenska välfärdssamhället måste fungera för alla. Barn eller människor som är sjuka eller funktionshindrade måste kunna få nödvändigt skydd och stöd. Frågor om gode män och förvaltare handlar i grund och botten om skyddet för de svagaste i samhället. Stat och kommuner har det yttersta ansvaret när man tar över och förvaltar den enskildes ekonomi.

Överförmyndarverksamheten är en del av det mest grundläggande rättsskydd som staten och kommunerna tillhandahåller för de utsatta i samhället. Gode män och förvaltare fyller därför en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde. Det är positivt att så många människor gör fantastiska insatser som gode män, ofta med ideella förtecken, och därmed bidrar till en ökad trygghet för många människor som behöver stöd.

Det stundar en stor utmaning i framtiden. I dag förvaltar de gode männen uppskattningsvis 35 miljarder, och antalet uppdrag ökar hela tiden. Dessvärre finns allvarliga brister i systemet, och de behöver åtgärdas eftersom de gör att enskilda människor far illa. Såväl kvalitetsbrister som missbruk finns.

Alliansen har länge krävt åtgärder för att förbättra överförmyndarverksamheten, och det finns även ett tillkännagivande från 2017. Trots detta har regeringen inte agerat. Riksrevisionen presenterade den 14 december 2017 en granskningsrapport om tillsynen över ställföreträdare och överförmyndare. Granskningens övergripande slutsats är att staten behöver ta ett mycket tydligare ansvar, och detta stämmer i stora delar överens med Alliansens tidigare förslag.

Jag ser fram emot att regeringen nu följer riksdagens beslut och åtgärdar de brister som Riksrevisionen har påpekat.

Anf. 57 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru ålderspresident! Jag tänkte börja med att berätta om Ann.

Ann är en 15-årig flicka som kom till Sverige i september 2014. Hon kom då till ett land som just genomgick ett val – ett val som så småningom också gav oss den regering som fortfarande sitter kvar, trots att den inte har majoritet i riksdagen. Det är en regering som ofta framhåller att den är en feministisk regering. Ann vet dock inget om detta. Hon kom hit för att hennes betydligt äldre make bestämde att de skulle åka till Sverige.

Ann vet inte heller något om de förslag som partierna förde fram i sina motioner under hösten 2014. Det är förslag som handlar om att förhindra barnäktenskap, om att se till barnets bästa och om att lyssna till vad barn själva vill. Ann är inte ett barn som brukar få bestämma. Ann bestämde inte att hon skulle gifta sig eller vem hon skulle gifta sig med. Det var inte heller hennes vilja att åka till det kalla landet i norr. Ann ville bo kvar hemma, men det gick ju inte.

Fru ålderspresident! När vi i riksdagens civilutskott hade vår stora debatt om familjerätt var Ann placerad på ett boende i en kommun någonstans i Sverige – tillsammans med sin make, som hon då var gift med.

Under den debatten, som ägde rum i mars 2015, ifrågasatte Ola Johansson från Centerpartiet varför Sverigedemokraterna har ett förslag om att helt ta bort möjligheten för barn att vara gifta i Sverige. Vi hade ju redan tagit bort den möjligheten, enligt honom. När vi nu står här i riksdagen igen är jag lite extra glad att Ola Johansson nu har förstått att barn kan vara gifta i Sverige. Som jag förstår det är vi även helt eniga om att detta behöver förändras.

Fru ålderspresident! Från det att Ann kom till vårt land och fram till nu har den feministiska regeringen gjort mycket. Många papper med många fina ord har skickats runt, och ännu fler vackra ord har vi hört i dag. Skatter har höjts, och nya skatter har skapats. Statsministern har rest runt i världen och bland annat berättat för den amerikanska presidenten om den dåliga flyktingpolitik som regeringen har ärvt av tidigare regeringar. Nya regler och lagar har skrivits på alla möjliga områden. Regeringen har gjort kraftfulla uttalanden om allt möjligt, från krafttag mot brottsligheten till vilken båtfärg man bör använda.

Hur har då detta påverkat flickan Ann, som kom hit 2014? Den ohållbara flyktingpolitik som Löfven påstår sig ha ärvt kan givetvis ha påverkat Ann utifrån var hon bor och hur många andra som bor på samma boende. Ann har även påverkats av beslut om regler för ersättningar, och Ann påverkades möjligen av reglerna för barnbidrag när hon kom hit. Vet fru ålderspresident om att det i Sverige finns särskilda regler för barnbidrag till gifta flickor? Hur sjukt är inte det?

Jag ställde en fråga till den ansvariga ministern om just dessa speciella regler, och för en gångs skull fick jag ett svar som faktiskt var tydligt. Annika Strandhäll inledde sitt svar med detta: "Låt mig börja med att vara tydlig, problemet är inte att vissa barn får disponera sitt barnbidrag själva medan andra inte får det, problemet är att barn är gifta." Jag kunde faktiskt inte ha sagt det bättre själv: Problemet är att barn är gifta. Men varför gör då regeringen ingenting åt det?

Tydligen har man kunnat ta fram särskilda regler för gifta flickors barnbidrag, men regeringen har inte klarat av att ta fram regler som förhindrar att barn placeras i äktenskap. Nu har regeringspartierna dessutom

reserverat sig mot det tillkännagivande som civilutskottet framför. Man framhåller att regeringen inte vill se något totalförbud mot barnäktenskap. Man säger i sin reservation: ”Situationer kan uppkomma där ett utländskt barnäktenskap bör erkännas för att Sverige ska leva upp till sina internationella åtaganden”, och lite längre ned i texten nämns EU-medborgares rätt till fri rörlighet. Det är tydligt att man här sätter överenskommelser med EU om fri rörlighet över FN:s barnkonvention, som just pekar ut barnäktenskap som något som ska bekämpas.

Jag skulle vilja fråga regeringspartierna om de är stolta över hur regeringen har hanterat frågan om barnäktenskap under den här mandatperioden. Det som den feministiska regeringen har lyckats med är möjligen att förhålla alla åtgärder och begrava hela frågan i en utredning, som kommer att vara klar lagom tills regeringen avgår i samband med valet. Är regeringspartierna stolta över det?

Jag kan konstatera att det nu inte längre spelar någon roll för Ann hur regeringen slutligen beslutar att en eventuell lag ska se ut. Ann fyller nämligen 19 år i år.

Avslutningsvis vill jag be om ursäkt för att jag dragit över lite på tiden, men jag tycker att den här frågan är så viktig att den faktiskt är värd det. Jag vill yrka bifall till reservation 17 om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar och reservation 28 om registrering av testamente. Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bara bifall till dessa två.

I detta anförande instämde Per Klarberg (SD).

Anf. 58 OLA JOHANSSON (C):

Fru ålderspresident! Ingen har väl missat vad det är för dag i dag? Vi ska rocka sockorna. Det har jag gjort, och beviset har jag här i händerna. Jag stoppar ned sockorna igen nu.

Vi rockar sockorna för att uppmärksamma personer som har Downs syndrom och därmed en utvecklingsstörning som kan variera och på ett eller annat sätt göra en beroende av någon som hjälper till i vardagen, fattar viktiga beslut och ser till att man klarar sig framöver. De personer som hjälper till är ofta nära anhöriga, föräldrar eller syskon. De spelar en enorm roll och hjälper till så att personer med funktionshinder med stöd kan fungera i samhället och kanske jobba, sporta och vara aktiva samhällsmedborgare.

Fru ålderspresident! Det är i dag 123 000 svenska medborgare som företräds av en god man eller en förvaltare. Och det är 100 barn varje år som föds med Downs syndrom – barn som kommer att växa upp och bli vuxna och då kommer att vilja leva så självständigt som möjligt.

Det är alltså mycket kärlek den här dagen och alla andra dagar till er som är gode män åt anhöriga eller som är förordnade av kommunens överförmyndare och mot en mycket liten ersättning lägger ned mycket arbete för att hjälpa dem som behöver det allra mest.

Fru ålderspresident! Centerpartiet har en reservation, nr 20, om en översyn av systemet med överförmyndare, gode män och förvaltare, som jag yrkar bifall till i dag. Vi är faktiskt trötta på att regeringen, trots flera tillkännagivanden från riksdagen och ständigt återkommande löften om att en översyn ska ske, inte har gjort något över huvud taget, vare sig med

anledning av den kritik som kommit från oss i Sveriges riksdag om brister i kontroll och uppföljning eller ens med anledning av den kritik som Riksrevisionen gav regeringen den 14 december förra året.

När jag tog upp denna sak i en interpellation till statsrådet Heléne Fritzon var hennes svar att Riksrevisionens kritik bara är en pusselbit och att det inte finns anledning att hasta fram något, inte ens en utredning. Detta ger oss i Centerpartiet anledning att vara tjatiga i dag, när familjerätten ska debatteras.

Vi vill se en översyn av hela systemet, där det ingår att undersöka om delar av det kan professionaliseras. Vi har föreslagit att man börjar med gode män för ensamkommande barn, eftersom det är en grupp med särskilda behov där flera sannolikt kommer att få finnas kvar och bidra i vårt land sedan de blivit myndiga.

Vi vill att en myndighet – inte nödvändigtvis en ny sådan – ska få en samordnande roll. Precis som Riksrevisionen påpekar är detta inget som de sju länsstyrelser som i dag har uppdraget att samordna klarar av att göra för de 230 kommunala överförmyndare som finns i landet.

Fru ålderspresident! Kontrollen måste bli bättre. Gode män som sätter i system att lura sina huvudmän på pengar eller missköter sitt uppdrag och inte tar ansvar för den person som de har åtagit sig att sörja för förstör för alla dem som gör ett fantastiskt jobb till låg ersättning.

Centerpartiet vill höja det så kallade fribeloppet, så att en större del av huvudmännens inkomster kan gå till att ersätta den gode mannen. Det återstår inte så många tillfällen för oss att påpeka detta under den här mandatperioden. Man börjar faktiskt bli ganska trött på att tjata om den klyvning som finns mellan dem som behöver hjälp med assistans eller gode män och den regering som snarare försämrar möjligheterna för de mest utsatta i Sverige.

Fru ålderspresident! Sverige behöver ett nytt ledarskap, och det kommer vi att få efter den 9 september.

Fru ålderspresident! Jag ställer mig också bakom betänkandet i den del som handlar om barnäktenskap och polygama äktenskap, månggifte. För Centerpartiet är det inte acceptabelt att det skulle finnas kvar någon form av ventil som gör det möjligt för någon att i Sverige vara gift med en person som är under 18 år, och detta oavsett omständigheterna.

Detsamma gäller polygama äktenskap. Månggifte ska fortsatt vara kriminellt och förbjudet. Det är i dag 300 personer som av Skatteverket är registrerade som bigamister eller polygamister. Regeringens utredning, som vi har ett tillkännagivande om, har ännu inte tillsatts. Uppenbarligen är det med ett nytt ledarskap som också dessa frågor behöver hanteras efter den 9 september.

Avslutningsvis yrkar jag också bifall till reservation 29 om ändringar i lagen om personnamn. Centerpartiet har ställt sig bakom samtliga förändringar i den nya namnlagen och tycker att det är självklart att en så grundläggande rättighet som den att själv få bestämma vad man ska heta ska stärkas. Desto mer förvånande är det då att det fortfarande inte är möjligt att efter en separation få ett dubbelnamn som bidrar till att stärka banden till de gemensamma barnen. Tvärtom finns det personer som inte får lov att ta den tidigare makens, makans eller det gemensamma barnets förälders efternamn som del av ett dubbelnamn ens med den personens samtycke.

Det är svårt att motivera varför det ska vara så. Därför yrkar jag bifall till allianspartiernas reservation i den delen.

Anf. 59 HAMZA DEMIR (V):

Fru ålderspresident! Systemet med överförmyndare, gode män och förvaltare är en del av samhällets skyddsnät för de i samhället mest utsatta. De personer som på grund av ålder eller sjukdom har behov av god man eller förvaltare måste kunna förlita sig på att ställföreträdaren utför ett fullgott arbete och att tillsynen över förvaltningen är tillräcklig.

Rekryteringsproblem, brist på rättssäkerhet, otillräcklig kontroll, brister i central samordning och stöd, ojämn utbildning och kunskap i landets kommuner är en del av bristerna i det nuvarande systemet. Därför riktade riksdagen, på utskottets förslag, våren 2017 ett tillkännagivande till regeringen om att snarast ta initiativ till en uppföljning av hur lagstiftningen på området fungerar och att i det sammanhanget även överväga andra förbättringar av systemet med gode män och förvaltare.

För att man ska komma till rätta med de brister som finns och säkerställa en hög kvalitet i verksamheten är det nu hög tid för en översyn av hela lagstiftningen när det gäller systemet med god man och överförmyndare. En sådan genomgripande översyn rekommenderas också av Riksrevisionen i dess granskningsrapport från december 2017 om tillsynen över ställföreträdare och överförmyndare.

Det bör tillsättas en utredning med uppdrag att utforma en ny lagstiftning som på ett rättssäkert sätt bättre svarar mot dagens behov och förutsättningar. Utredningen bör överväga om det ska införas ett rent kommunalt ansvar för gode män och förvaltare inom den egna organisationen.

Det bör läggas fram förslag till lagändringar som innebär att det införs ett kommunalt solidariskt skadeståndsansvar för förmögenhetsbrott som en ställföreträdare begått mot huvudmannen inom ramen för sitt uppdrag. För Vänsterpartiet är det en grundläggande utgångspunkt att en enskild som av olika skäl får stöd från samhället inte ska lida ekonomisk skada av detta utan i detta avseende hållas skadefri. Vi anser därför att det rättsliga skyddet behöver förbättras och att det ska införas utökade möjligheter för huvudmannen att erhålla kompensation från kommunen för skada som vållats av ställföreträdaren.

Det bör även läggas fram förslag om att alla ställföreträdare ska genomgå en obligatorisk basutbildning och att överförmyndaren ska ansvara för att de även i övrigt erbjuds den utbildning som behövs för att utföra uppdraget samt förslag om hur utbildning för överförmyndare och överförmyndarnämnder ska organiseras för att säkerställa en högre kompetensnivå hos dessa.

Vänsterpartiet vill se bättre samordning, samarbete och information till ställföreträdare och till dem som kan tänka sig att ta ett uppdrag som ställföreträdare. Det skulle till exempel kunna finnas en telefontjänst eller en digital tjänst dit ställföreträdare skulle kunna vända sig för att få stöd, hjälp och information. Vidare kan ett gemensamt forum för alla lagreglerade frivilliguppdrag förenkla för uppdragstagarna att få stöd och svar på frågor som uppstår under pågående uppdrag, till exempel gällande regelverket.

Fru ålderspresident! Det nuvarande systemet med gode män för ensamkommande barn har stora brister och behöver ses över. Den ibland mycket långa väntetiden innan en god man förordnas är oacceptabel.

Vidare bör antalet uppdrag som en god man ska kunna ha och barnets möjlighet att byta god man om denne inte sköter sitt uppdrag ses över. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att se över systemet med gode män för ensamkommande barn i syfte att införa en maxgräns i fråga om väntetid för att få en god man och att säkerställa en hög kvalitet i utförandet av uppdraget.

Ytterligare en fråga som behöver undersökas närmare är stödet från gode män till barn med särskilda behov. Det kan handla om barn med behov som gör att specialkompetens krävs för att bistå på rätt sätt. Det finns generellt sett ett stort värde i att uppdraget som god man utförs av frivilliga och inte av anställda personer. För barn med särskilda behov kan det dock finnas anledning att utreda möjligheten att införa en modell med professionella gode män. Det viktigaste är att säkerställa att dessa barn får det stöd de behöver och att deras gode män har den kompetens som krävs. Den föreslagna utredningen bör därför även se över systemet i syfte att säkerställa att gode män som förordnas för barn med särskilda behov har rätt kompetens för uppdraget.

Vi står bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men jag yrkar endast bifall till reservation 21.

Anf. 60 ROBERT HANNAH (L):

Fru ålderspresident! Sverige har kommit långt på vägen mot ett mer jämställt samhälle. Vi liberaler har lett kampen för kvinnors rättigheter ända sedan vi kämpade för kvinnors rösträtt för 100 år sedan. Vi kommer att fortsätta att kämpa för fler liberala landvinningar och större frihet för fler att forma sina liv som de själva vill. Vi har mycket kvar att göra.

Den största jämställdhetskampen i dag är kampen mot hedersrelaterat våld och förtryck. Redan 2006 skrev Nyamko Sabuni skriften *Flickorna vi sviker*. Den handlar om de hundratusentals flickor, men även pojkar, som dagligen utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Forskare menar i dag att det är uppemot 240 000 unga i Sverige som tvingas leva med dessa normer.

Fru ålderspresident! Låt mig vara tydlig! I Liberalernas Sverige ska jämställdhet gälla alla, även flickor och kvinnor med utländsk bakgrund. Det ska inte finnas några A-lag och B-lag i detta avseende. Därför kommer jag att prata om en av Liberalernas absolut största hjärtefrågor: barns rätt att få vara barn.

Barn ska inte vara gifta i Sverige – punkt. Vi ska inte ha några undantag. Sverige behöver ett heltäckande skydd mot barnäktenskap. Redan i skriften *Flickorna vi sviker* skrev Nyamko Sabuni om stopp för barnäktenskap. Men fortfarande 2018, tolv år senare, växer flickor upp som barnbrudar i Sverige. År 2018 har vi vuxna män som får barnbidrag för sina egna barnbrudar. År 2018 har vi barn som kliver på bussen och som köper barnbiljetter till sina egna barn. År 2018 har vi barn som har sex med vuxna män, vilket vi accepterar enligt svensk lag. Sveriges politiker har valt att blunda för barnbrudarna i stället för att kämpa för deras rättigheter.

Skyddet för bortgifta barn har successivt stärkts under de senaste åren i Sverige. Även under alliansregeringens tid gjorde vi mycket. Liberalerna har varit ständigt pådrivande i frågan och välkomnar såklart dessa liberala landvinningar. Vi kan inte behålla undantagsbestämmelsen om synnerliga skäl om vi vill kunna se dessa flickor i ögonen. I Nederländerna införde

man ett heltäckande skydd redan 2015. Äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag ska aldrig erkännas om flickan är ett flickebarn när hon kommer till Nederländerna. Samma sak måste gälla i Sverige.

Dagens undantag i lagen om internationella rättsförhållanden har lett till att Sverige har erkänt ett stort antal barnäktenskap. Det rör sig om åtminstone 132 fall, men Migrationsverket säger att mörkertalet troligtvis är mycket stort. När Migrationsverket kom med sin rapport *Är du gift?* gjorde regeringen ingenting. Det tog ett år – och Liberalerna i Sveriges riksdag hotade med att lagstifta i riksdagen tillsammans med övriga i Alliansen – tills regeringen, med svansen mellan benen, tillsatte en utredning. Det är inte acceptabelt att det ska vara på detta sätt.

Nästan alla drabbade är flickor. Det är flickor vars frihet att forma sin framtid kraftigt beskärs, begränsas och i vissa fall helt tillintetgörs. Det är flickor som tvingas ha sex med vuxna män och föda barn. Varje flicka som har drabbats är en skamfläck för alla oss som sitter i denna kammare.

Barn ska få vara barn och inte utsättas för barnäktenskap – det sa Socialdemokraternas Hillevi Larsson i kammaren tidigare i dag. Men Socialdemokraterna och Hillevi Larsson vill samtidigt inte ta ställning för ett totalförbud mot barnäktenskap.

Fru ålderspresident! Dubbelmoral är faktiskt inte dubbelt så bra. Det är bara dubbelmoral. Att inte ta ställning från Socialdemokraternas sida är också att ta ställning.

Den här gången sviker Hillevi Larsson och Socialdemokraterna flickors rättigheter och ställer sig på männens sida, för vuxna mäns rätt att vara gifta med barn. Hillevi Larsson och Socialdemokraterna sviker flickorna.

Fru ålderspresident! Den liberala tanken om varje människas frihet, kraft och integritet är inte historia utan levande värderingar att ta strid för. Det är samma idéer som kommer att bära Sverige in i framtiden, som gör det möjligt för människor att drömma och utvecklas och som gör att Sverige är ett av världens mest respekterade länder. Men om vi ska behålla den respekten måste vi ha ett totalförbud mot barnäktenskap.

(Applåder)

Anf. 61 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Jag hade egentligen inte tänkt begära replik, för vi är i grunden eniga om att vi är emot barnäktenskap. Men jag måste ändå reagera mot talet om dubbelmoral. Det är ändå så att vi har en ordning, både i regeringen och i riksdagen, som är att om man tillsätter en utredning bör man visa respekt för den utredningen.

Det här är en utredning som vi har tillsatt i enighet. Det började med att riksdagen krävde att regeringen gör någonting, och regeringen tillsatte i sin tur den här utredningen, som också har tagit in synpunkter från de politiska partierna. Man bör alltså inte bara visa respekt för utredningen utan också för riksdagens partier i den här frågan.

Remisstiden för utredningen gick ut den 8 mars. Det är alltså väldigt nyligen. Jag tycker också att man bör visa respekt för remissinstanserna som har ansträngt sig för att sätta sig in i utredningsförslaget och komma med synpunkter som kan vara väldigt värdefulla för regeringens arbete.

Ska man börja med den ordningen att man ignorerar vad utredningar kommer med och inte bereder dem i vanlig ordning tror jag att det kan få mycket negativa konsekvenser för riksdagens och regeringens arbete. Det är klart att det är viktigt med snabbhet, men det är också viktigt med noggrannhet och att man ordentligt sätter sig in i de förslag som kommer. Hade det varit så att man inte behövde någon utredning, ja, då kunde ju regeringen ha fattat beslut redan innan. Då behövde man inte tillsätta någon utredning.

Därför tycker jag också att det blir extremt att tala om dubbelmoral när man vill ta till sig utredningens förslag just för att man tycker att frågan och remissinstansernas förslag är så viktiga. Jag lovar dock att regeringen kommer att återkomma så snabbt som möjligt i frågan.

Anf. 62 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru ålderspresident! Låt oss prata om vad som är viktigt: Det viktiga är att vi inte har barn i Sverige som tvingas ha sex med vuxna män och föda deras barn. *Det* är viktigt.

Det som också är viktigt i Sverige är att vi har politiska partier som vågar ha politiska åsikter. Det är politiskt babbel som Hillevi Larsson sysslar med här. Hon hänvisar till utredningar och olika system – det är politiskt babbel.

Socialdemokraterna är ett politiskt parti som ställer upp i politiska val för att genomdriva politik. När Socialdemokraterna inte vill ta ställning mot barnäktenskap är det också att ta ställning, nämligen för de vuxna männen. Det är att ta ställning för att barn ska kunna ha sex med vuxna män och föda barn till vuxna män som de är gifta med.

Det är helt uppenbart att på grund av bristen i lagstiftningen har till exempel gifta flickor i Malmö placerats med sina vuxna män och fött deras barn. Det är oacceptabelt! Det är inte värdigt Sverige att vi har ett system där flickor som är födda i Sverige har ett totalskydd mot barnäktenskap, medan flickor som är födda i andra länder och kommer hit och söker sig till ett liv i frihet sätts i barnäktenskap. Detta tolererar vi.

Jag kräver inte att vi inte ska utredningar. Jag tycker att det är bra att vi har en utredning. Däremot borde den ha tillsatts direkt när Migrationsverket varnade regeringen. Här i riksdagen fick vi från Liberalernas sida tillsammans med Alliansen kämpa i över ett års tid från att ni utlovade en utredning till att den blev tillsatt. Är det acceptabelt? Är det att stå på flickornas sida?

Tvärtom – jag anser att ni sviker flickorna så länge ni inte tar ställning. Det är inte så att regeringen måste ta ställning. Socialdemokraterna som politiskt parti vägrar ta ställning i den här frågan. Sorry – ni sviker flickorna!

Anf. 63 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru ålderspresident! Vi har i flera omgångar skärpt reglerna när det gäller barnäktenskap. Det var en borgerlig regering som lade fram förslag till den lagstiftning som vi har i dag. Då skulle man ju kunna säga att den regeringen svek flickorna, eftersom man lämnade en säkerhetsventil eller tillåter undantag från reglerna.

Vi har ju i enighet gått fram med de här förslagen i flera omgångar. Det är inte så att de borgerliga partierna på något sätt protesterade, utan tvärtom stod de bakom det här förslaget.

Det uppstår nya problem och nya situationer. Utvecklingen går framåt, och värderingar går framåt. Det är någonting positivt, och då tar man ytterligare ett steg.

Utredningsförslaget är inte heller regeringens politik. Regeringen kommer att titta på utredningens förslag och se om man väljer att gå vidare enligt utredningens förslag eller på något annat sätt. Man kanske skärper möjligheten ytterligare, alltså går ett steg vidare utöver vad utredningen har föreslagit men också då med hänsyn tagen till remissinstansernas synpunkter.

Även om den här frågan är väldigt viktig, och det är viktigt att vi går snabbt fram, är det också väldigt viktigt att vi gör det så bra som möjligt. Annars kommer vi återigen att stå i den här kammaren och se att det inte fungerade, och så får vi göra om det från början. Vi måste kunna göra både och: prioritera och snabba upp den här processen men också göra det på ett genomgripande sätt.

I den här frågan är det äktenskap vi vänder oss emot. Vi har ju flickor och pojkar i Sverige i dag, alltså svenska medborgare, som är sambo med varandra, som har sex med varandra, som lever tillsammans och som får barn tillsammans. De ska naturligtvis vara över 15 år, för det är den gräns vi har satt.

Just den här frågan handlar om äktenskap, och vi är eniga om att vi måste stoppa barnäktenskap så snabbt som möjligt.

Anf. 64 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru ålderspresident! Jag tycker att det är beklämmande att stå och jämföra ungdomar som frivilligt har valt att bo tillsammans med flickor som blivit bortgifta i sina hemländer. Det är ju det som har hänt: De blir bortgifta i sina hemländer. Att jämföra dessa situationer är nästan beklagligt, och jag hoppas verkligen inte att det är Socialdemokraternas linje.

Låt mig vara tydlig: Liberalerna och Socialdemokraterna är inte överens. Vi är verkligen inte det. Så länge ni inte tar ställning för ett totalförbud mot barnäktenskap sviker ni flickorna och ställer er på de vuxna människors sida, för deras rätt att få ha sex med flickebarn. Sorry – så är det.

Jag anser inte att regeringen behöver ta ställning i frågan; jag anser att Socialdemokraterna behöver ta ställning i frågan. Man kan inte bedriva politik utan att ha åsikter. Man kan inte sitta och hänvisa till utredningar, dessutom med en regering som definitivt inte har gjort mycket i den här frågan.

Rapporten *Är du gift?* från Migrationsverket kom i början av 2016. Redan då borde ni ha tillsatt en utredning. Det var först 2017, efter att Liberalerna och Alliansen var beredda att lagstifta här i riksdagen, som ni ens gjorde någonting.

Läs vilken tidningsartikel som helst om det här, så står det väldigt tydligt och klart! Ni svek dessa flickor redan då genom att inte tillsätta utredningen i tid, och ni väljer att svika dem nu, för ni vill inte ta ställning i frågan. Ni är dock ett politiskt parti. Våga ta ställning! Våga ta ställning för flickorna!

Anf. 65 MARIA STOCKHAUS (M):

Fru ålderspresident! Jag skulle vilja börja med att hänvisa till barnkonventionen, artikel 1: Varje människa under 18 år är ett barn.

Frågan om barnäktenskap borde vara enkel. Människor som bor i Sverige och är under 18 år ska inte vara gifta. Punkt. Det ska inte finnas någon paragraf eller någon ventil för att kunna godkänna barnäktenskap.

Frågan om barnäktenskap, tvångsäktenskap och även polygama äktenskap är delar av ett mycket större problem, nämligen problemet med hedersförtryck. Det är ett problem som tyvärr har blivit mer omfattande i Sverige.

När Fadime Şahindal talade i riksdagen för 16 år sedan, två månader innan hon blev skjuten av sin pappa, sa hon: Vänd dem inte ryggen! Ni får inte vända oss ryggen. Hon talade om alla invandratjejer som bor i Sverige och som är utsatta för hedersförtryck.

Vi har barn i Sverige i dag som är gifta. Vi har flickor och även pojkar som utsätts för hedersförtryck i Sverige. Vi har vänt dem ryggen. Men nu har vi en chans att vända oss mot dem igen och se problemen med barnäktenskap och göra någonting åt dem.

Jag blev nästan provocerad när Vänsterpartiets riksdagsledamot var uppe i talarstolen och bara pratade om gode män och förmyndare. Det är i och för sig viktiga frågor, men betänkandet handlar i mångt och mycket om just hedersförtryck och hederskultur. Inte med ett enda ord har dessa frågor nämnts, vilket är typiskt för Vänsterpartiet. Partiet har duckat i frågan och förnekat att problemen finns, och därmed har man varit en del av den kultur som har funnits i politiken i Sverige där man har vänt dessa flickor ryggen.

Att gifta bort barn och framför allt unga flickor innebär ofta att de nekas att gå i skolan. Förutom att de är gifta med män som de inte vill vara gifta med – de är barn som inte borde ha sexuellt umgänge med vuxna män – nekas de ibland att gå i skolan. Det innebär att deras framtid är förstörd. De har ingen chans att ta sig ur den situation de befinner sig i eftersom de inte får den kunskap de behöver för att göra det. Många av dem får barn i alldeles för unga år, vilket också innebär fysiska påfrestningar och ger fysiska konsekvenser för dem när de blir vuxna.

Vi har alla anledning att vara självkritiska. Vi borde tidigare ha gjort mycket mer för att komma åt frågan om hedersförtryck i allmänhet, barnäktenskap, tvångsäktenskap och polygama äktenskap. Nu äntligen börjar det hända saker, och vi tar tag i frågor som vi borde ha tagit tag i för länge sedan. Nu har vi en chans att verkligen göra något. Vi har en chans att ta tydlig ställning och markera att i Sverige finns ingen möjlighet till undantag. Barn får inte vara gifta i Sverige oavsett kultur, religion eller varifrån de kommer.

Fru ålderspresident! Det är en viktig del av feministisk utrikespolitik att markera för andra länder att vi tar ställning för dessa frågor i Sverige. Barnkonventionen gäller; man är barn till dess man är 18 – och man ska inte vara gift. Det är tyvärr fortfarande vanligt förekommande i många delar av världen, och det är viktigt att vi markerar att vi absolut inte vill vara en del av detta.

I förslaget från regeringen finns fortfarande en möjlighet kvar att göra undantag om det finns särskilda skäl. Argumentet är just internationella åtaganden. Där tycker jag att vårt största internationella åtagande rimligen

borde vara att ha fokus på barnen och deras rättigheter, det vill säga rätten att slippa giftas bort innan man är vuxen. Vi ska inte fortsätta att göra undantag i Sverige. Vi måste sätta stopp nu! Jag stöder därmed utskottets förslag till beslut under punkt 1.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

§ 16 Ny järnvägstrafiklag

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU12
Ny järnvägstrafiklag (prop. 2017/18:62)
föredrogs.

Anf. 66 PER KLARBERG (SD):

Fru ålderspresident! Efter vad som följer av 5 kap. 1 § i gamla järnvägslagen ska Trafikverket som utgångspunkt ersätta alla personers saksador som orsakas av järnvägsdrift, så kallat strikt ansvar. Detta strikta ansvar medför att Trafikverket normalt betalar ut ersättning för vissa anhöriga till tredje man som avlidit i järnvägstrafik utan att egentligen göra skillnad på om det rör sig om en olycka eller ett självmord. Sådan ersättning brukar enligt uppgift från Trafikverket avse dels ersättning för begravningskostnader, dels ersättning för ideell skada till vissa anhöriga med ett schablonbelopp om ett prisbasbelopp. Detta är bra. Man kan säga att Trafikverket tar på sig ansvaret för att en obehörig befinner sig i spåret och blir påkörd.

Den nya järnvägslagen ger däremot inte, så som den är skriven, någon ersättning för ideell skada för till exempel psykiskt lidande till lokföraren som kör på en person. Här tar plötsligt Trafikverket inte på sig något ansvar för att en obehörig har befunnit sig på spåret.

Lokföraren som mot sin vilja har haft ihjäl en annan människa, vilket alltid är en traumatisk upplevelse som förföljer lokföraren under resten av lokförarens liv, får ingen ersättning alls från Trafikverket. För att få någon ersättning tvingas lokföraren efter ett par månader till en förnedrande utredning med försäkringsbolaget där man ska redogöra för den traumatiska upplevelsen igen.

Försäkringsagenten har ingen utbildning i krishantering. Försäkringsagentens uppgift är att spara pengar åt sitt bolag, men agenten river enbart upp gamla sår hos lokföraren. Om Trafikverket efter ett par månader hade ringt upp en anhörig till den som har tagit livet av sig – en mamma, pappa, änka, änklings eller ett barn – och frågat hur man mår två månader efter att pappa tog livet av sig framför tåget, eller om man kan sova om nätterna, eller om man tänker på det om dagarna, hade det varit acceptabelt? Naturligtvis inte. Lokföraren ska naturligtvis slippa få dessa samtal, precis som anhöriga slipper.

Fru ålderspresident! För många år sedan körde jag ett godståg en söndagsmorgon från Nässjö ned mot Malmö. Plötsligt vid en röd bil är det en gammal dam som ställer sig mitt framför spåret. Hon går mot mig. Mot allt vad jag har lärt mig, att man ska hålla för öronen och blunda, får jag

ögonkontakt med människan. Precis innan jag kör på henne kastar hon sig mot loket, precis som om hon ska stänga det. Hon hamnar under loket. Jag kör över henne med hela godståget och stannar. Jag ringer till tågtrafikledningen. De larmar i sin tur räddningstjänsten. Räddningstjänsten kommer på plats och undersöker tåget och kommer fram till mig och säger: Vi hittar ingenting.

Då börjar jag fundera på rosa elefanter. Jag beskriver att det är en äldre kvinna i 70–75-årsåldern, i en grå jacka, som kastade sig framför loket. Å katten, säger de, det är hon som sitter i bilen bakom tåget. Vi tyckte att det var konstigt att där sitter en kvinna en söndagsmorgon och bara väntar.

De sprang tillbaka, men kvinnan hade kört från platsen.

Jag sitter och väntar på vår kamratstödjure. Vi har en fantastisk kamratstödsorganisation inom järnvägen som tar hand om oss efter en sådan olycka. När de kommer släpps samtidigt tågtrafiken på, och första tåget som kör förbi är sovvagnståget som kommer från Stockholm. Det passerar i 40 kilometer i timmen. Efter ett par minuter ringer tågtrafikledningen upp mig och frågar om kamratstödjure har kommit på plats. Ja, han hade kommit på plats. Då fick vi veta att vi kunde köra till nästa station eftersom där hade skett en ny olycka, sa de.

Vi sätter oss i taxin och åker till nästa station. När vi kommer dit ser jag den röda bilen. När vi kliver ur taxin ser jag kroppen ligga på banvalven. Kvinnan har lagt halsen på rälsen.

Efter två månader ringer försäkringsbolaget upp mig och frågar hur jag mår etcetera. Jag klarade den händelsen ganska bra. Jag övertalade mig själv att kvinnan kanske gjorde detta därför att hon hade cancer eller av någon annan anledning. Hon var trots allt gammal. Jag fick berätta hur jag sov, hur jag upplevde det hela, om jag tänkte på händelsen, bla bla bla och så vidare. Sedan fick jag en ersättning på 3 000 kronor. Det lustiga i sammanhanget, fru ålderspresident, är att min kollega lokföraren som de facto körde ihjäl kvinnan fick en tusenlapp mindre.

För ett par år sedan var det dags igen. Då var det en tjej i 18–20-årsåldern som kastade sig framför tåget när jag kom körande. Samma organisation drog igång igen, polisen kom, räddningstjänsten kom, och kamratstödjure kom på plats. Sedan var det krishantering efter detta.

När jag sedan begav mig hemåt efter debriefingen, samtal och så vidare, fru ålderspresident, ringde jag till min dotter, som då var 20 år gammal. Min dotter svarade: Hej, pappa! Då brast det fullständigt för mig. Jag tänkte att det finns två föräldrar, en mamma och en pappa, som i dag inte har en dotter att ringa till och som svarar: Hej, pappa!

Denna händelse har förföljt mig i princip varje dag. Det går inte en dag utan att jag tänker på detta.

Två månader senare ringer försäkringsbolaget till mig. En käck kvinna presenterar sig och börjar fråga mig: Hur mår du i dag? Tänker du på upplevelsen? Kan du sova om nätterna? Det var en jäkla utfrågning! Det slutade med, fru ålderspresident, att jag faktiskt bad henne att fara åt ett visst ställe nedåt.

Jag menar att det hade varit någon form av erkännande från Trafikverket om samma regler hade gällt för oss lokförare som för de anhöriga.

Fru ålderspresident! Jag pratar här för landets samtliga 3 000 lokförare. Låt oss slippa riva upp gamla sår. Låt oss bara få gå vidare. Vi är lika

mycket drabbade som de anhöriga, och vi bör ha samma rättigheter som de anhöriga har.

Landets lokförare, fru ålderspresident, uppmanar samtliga partier här att stödja vår reservation. Jag yrkar bifall till vår reservation.

(TJÄNSTGÖRANDE ÅLDERSPRESIDENTEN: Ibland kommer verkligheten rakt in i riksdagens plenisal. Vi får fundera mycket på detta.)

I detta anförande instämde Mikael Eskilandersson och Jimmy Ståhl (båda SD).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 18.)

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

§ 17 Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU19

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada (prop. 2017/18:60) föredrogs.

Anf. 67 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru ålderspresident! Förhandlingarna om ett omfattande handels- och investeringsavtal mellan EU och Kanada påbörjades redan 2009. Fem år senare presenterades CETA-avtalet. Förutom att avtalet måste godkännas i EU:s ministerråd och i EU-parlamentet, vilket redan har skett, måste det också godkännas på nationell nivå i alla medlemsstaternas parlament för att avtalet ska gälla i alla delar. I dag är det den debatten vi har i Sveriges riksdag.

Sverige är ett litet exportberoende land. Vår handel med omvärlden är avgörande för vårt välstånd och vår utveckling. Vänsterpartiet har genom åren aktivt stött att Sverige har avvecklat tullar, kvoter och andra formella handelshinder. I dag har redan EU och Sverige avvecklat många av sina tullar och kvoter mot stora ekonomier och viktiga handelspartner.

Därför handlar inte kritiken mot CETA-avtalet om tullar och kvoter utan om att avtalet innebär demokratiska inskränkningar, försämrade sociala rättigheter, svårigheter att reglera välfärden och hinder för åtgärder för miljö och klimat. Avtalet har också kritiserats hårt för bristen på demokratisk insyn i förhandlingsprocessen. Helt i onödan innebär avtalet tyvärr en maktförskjutning till storföretagen då det ger unika möjligheter för dem att stämna Sverige och andra EU-länder.

Vänsterpartiet är varken motståndare till handel eller förespråkare för handelshinder. Vi vill ha en rättvis handelspolitik som inte innebär försämringar för medborgarna i de länder som omfattas. Vi vill ha en handelspolitik som sätter människor, djur och miljö främst och som fokuserar på ökade samhällsvinster, inte på vinster bara för storföretagen. Därför säger vi i dag nej till regeringens förslag om att godkänna CETA-avtalet.

För Sveriges del är Kanada en mycket liten handelspartner. Exporten till Kanada står för 0,8 procent av Sveriges totala export och importen för

0,3 procent av den totala importen. Kanada är på 37:e plats i rangordningen över de länder som Sverige importerar mest ifrån och på 23:e plats över de länder som Sverige exporterar mest till.

Anhängarna till CETA har stora ekonomiska förväntningar på avtalet. Samtidigt visar studier att avtalet kommer att ge förhållandevis små ekonomiska vinster. Det finns även granskningar som visar att det kan bli negativa makroekonomiska effekter, dels på grund av att arbetstillfällena går förlorade, dels för att befintliga ekonomiska klyftor förstärks. Det råder alltså delade meningar om hur stora effekterna av avtalet blir. Det har också visat sig oklart med andra handelsavtal.

Effekterna är extremt komplexa och komplicerade att förutspå, något som har visat sig gång på gång. Det är förvisso inte osannolikt att CETA medför en viss ekonomisk vinning för parterna. Frågan är dock hur stor den blir, vilka som får ta del av den och inte minst om den står i proportion till de risker som avtalet medför.

CETA innehåller, liksom det kritiserade TTIP-avtalet som tidigare planerades mellan EU och USA, ett kapitel om så kallat regleringssamarbete. Syftet med regleringssamarbetet är att undvika befintliga och framtida onödiga hinder för handel och investeringar och undvika onödiga regelskillnader. Med anledning av detta ska ett forum för regelsamarbete upprättas inom CETA som ska utvärdera lagstiftningsinitiativ.

Detta kan låta lovligt, men i praktiken betyder det att en icke politiskt vald församling ska granska politiska förslag i förväg ur ett handelsperspektiv. Även om avtalet innehåller skyddsklausuler som garanterar att ländernas rätt att reglera och lagstifta inte ska begränsas av regleringssamarbetet finns en överhängande risk att det kommer att fungera som en blockerande instans för progressiv lagstiftning, till exempel på miljöområdet. Så har det funkat med amerikanska OIRA, som har stått förebild för förslaget.

Det blir också relevant att fråga sig vem som tillåts definiera vad som utgör ett handelshinder. Ett nationellt stopp för fossila bränslen till förmån för förnybar energi kan antingen betraktas som en akut nödvändighet för planetens överlevnad eller som ett handelshinder, beroende på vem som tillåts bestämma.

En av de mest kontroversiella delarna i CETA är investerarskyddet. Syftet är att garantera att investerare som upplever att en stat brutit mot avtalet ska kunna vända sig till en särskild domstol. Detta innebär att investerare ges rätt att stämma stater, det vill säga Sverige, andra EU-länder och Kanada, om lagstiftning och regleringar kan anses påverka investeringens värde negativt. I klartext kan företag kräva kompensation av stater för utebliven vinst.

Inom ramen för CETA ska en domstol tillsättas bestående av 15 domare. Stämningförfarandet och rättsprocessen sker alltså i denna domstol utanför det nationella rättssystemet.

ICS är en vidareutveckling av ett liknande system som återfinns i många andra handelsavtal och kallas ISDS. ISDS har dock rönt mycket kritik, och mekanismerna i CETA är därför något modifierade men bygger på samma principer.

Genom ISDS skyddas investeraren mot direkt expropriering. I dag har dock ISDS alltmer kommit att utgöra ett skydd mot så kallad indirekt expropriering. Det handlar således inte längre om att skydda tillgångar som

företagen äger utan om att skydda företagens beräknade vinster. Därmed kan företag stämma stater om de anser att nationell lagstiftning hindrar dem och deras möjlighet att göra vinst. ISDS har därigenom blivit ett effektivt sätt att förhindra progressiv lagstiftning och utgör i förlängningen ett direkt hot mot vår demokrati.

Eftersom både EU:s medlemsländer och Kanada har stabila och fungerande rättssystem finns ingen synbar anledning att ta upp tvister i denna typ av nya domstolar. Handelsavtal mellan stater med fungerande juridiska system bör därför inte innehålla ISDS-klausuler eller liknande mekanismer. Dels saknas behovet, dels kringgås det vanliga rättssystemet. Dessutom riskerar demokratiskt fattade beslut att undermineras eller rent av utebli på grund av företagens vinstintressen.

Det finns inte heller några tydliga bevis för att mängden investeringsflöden skulle gynnas tack vare ICS. Fördelarna är med andra ord mycket oklara, men riskerna är desto större. Att politiska beslut flyttas från nationella parlament till en samling jurister är allvarligt, inte minst ur demokratiska aspekter.

En mycket oroande effekt är dessutom att stater själva tycks anpassa sin lagstiftning för att slippa bli stämda.

Ett av de mer kända exemplen är då tobaksbolaget Philip Morris 2011 inledde ett stämningförfarande mot Australien utifrån investeringsavtalet mellan Hongkong och Australien. Anledningen var att landet ville införa neutrala cigarettpaket utan reklam eller bilder i syfte att minska rökningen.

Philip Morris hävdade att lagstiftningen innebar en så kallad indirekt expropriation. Trots att Australien vann efter en utdragen rättsprocess fick stämningen ändå konsekvensen att Nya Zeeland bestämde sig för att avvakta med en liknande lagstiftning tills domen hade fallit.

Även svenska Vattenfalls två stämningar av Tyskland har främst handlat om att stoppa och försämra ny lagstiftning snarare än att få monetär ersättning.

Kritiken liknar på många sätt den som fanns mot TTIP-avtalet. Det har funnits farhågor om hur avtalet skulle kunna leda till att stora multinationella amerikanska företag använder sina resurser för att pressa EU-länder till att motverka fackliga rättigheter och miljökrav och försämra välfärden.

Genom CETA öppnas bakdörren så att även amerikanska dotterbolag med verksamhet i Kanada får möjlighet att stämma europeiska stater. I dag är vart tionde företag i Kanada amerikanskägt.

Hur påverkas Sverige av ICS? Enligt en rapport från FN-organet Unctad har det skett en kraftig ökning av antalet ISDS-fall sedan början av 2000-talet. Nordamerikanska storföretag är överrepresenterade när det gäller att dra stater inför rätta för att säkra beräknade vinster och investeringsvärden.

Ett aktuellt område är gruvsektorn. Sverige är ett relativt attraktivt land för mineralprospektörer, och många kanadensiska bolag bedriver redan verksamhet i Sverige. Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring, inte minst i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning stor påverkan på miljö och omgivning. Mot nya exploateringar står många gånger andra intressen.

I Sverige är ersättningen till stat och fastighetsägare vid eventuell gruv-drift mycket liten i en internationell jämförelse. Den uppgår till endast 2 promille av det beräknade värdet av de mineraler som har brutits. Sveriges gruvnäring har enligt statistik från Världsbanken lägst beskattning av samtliga gruvländer i världen. Den effektiva skattesatsen uppgår, enligt statistiken, till ca 28 procent. I ytterst få länder understiger skattesatsen 40 procent.

Gruvnäringen har varit ett område där många stämningar har skett. Kanadensiska företag är i dag inblandade i utvinningsverksamhet i Spanien, Irland, Finland, Rumänien, Bulgarien och Grekland, och där har de blivit anklagade för att inte ta miljöhänsyn. Många gånger har gruvprojekt genomförts i känsliga naturområden och förstört förutsättningarna för lokalt turistföretagande. Man har inte heller tagit hänsyn till lokalbefolkningen, och gruvornas utsläpp har påverkat det lokala jordbruket.

Det kanadensiska företaget Glamis Gold stämde Kalifornien när staten införde restriktioner om att återställa ett område för deras gruva med hänsyn tagen till ursprungsbefolkningen. Som tur var förlorade företaget just det fallet. Ett annat exempel är det kanadensiska gruvbolaget Gabriel Resources, som stämt Rumänien på mångmiljardbelopp efter att parlamentet av miljöskäl sagt nej till ett kontroversiellt gruvprojekt.

CETA skulle för Sverige innebära en möjlighet för kanadensisk gruv-industri att stämma staten varje gång svenska myndigheter inför miljöre- striktioner eller vill ta hänsyn till lokalbefolkningen och dess näringar.

Vänsterpartiet ser stora behov av en förändrad minerallagstiftning, där större hänsyn tas till de kommuner som berörs, till miljön och till klimatet. Det råder dock stor tveksamhet kring huruvida en sådan förändrad lagstift- ning ligger i linje med åtagandena i CETA. Med avtalet på plats blir det inte heller de nationella parlamenten och domstolarna som ska tolka detta, utan det överlämnas till ICS-domstolen.

Ett annat exempel är frågan om begränsningen av vinster i välfärden. Vänsterpartiet har länge drivit att privata företag inte ska kunna fylla skatt- kistan genom att utarma vår gemensamma välfärd. Stödet för en välfärd utan vinster är stort i Sverige, och så många som 74 procent skulle vilja se ett stopp. Trots oklarheter om hur CETA kan komma att påverka svensk välfärd väljer regeringen att inte ta kritiken på allvar.

Även åtgärder på kommunal nivå kan bli föremål för avtalets investe- ringsskydd. Om man bestämmer sig för att säkra god kvalitet i välfärden kan CETA utgöra en grund för stämning om detta anses påverka bolagets handel och investeringar negativt.

I propositionen skriver regeringen att CETA-avtalet inte medför några negativa statsfinansiella konsekvenser. Detta är ett märkligt antagande med tanke på att Sverige kan bli stämt på mångmiljardbelopp. Den danska regeringen har erkänt att CETA-avtalet kan få statsfinansiella konsekven- ser om man blir stämt som land. Därför borde regeringen utreda de stats- finansiella konsekvenserna av CETA-avtalet och återkomma till riksdagen med en analys.

Det finns olika sätt att lägga upp handelsavtal. Vad gäller de avtal som EU tidigare har ingått används normalt en så kallad positiv förteckning över vilka tjänster som omfattas. Det innebär att man listar en förteckning av de tjänster som ska vara föremål för liberaliseringsåtaganden i enlighet med avtalen. I fallet med CETA ingår EU nu för första gången ett avtal

med motsatt modell, där man använder sig av en negativ förteckning. Då omfattas i stället alla tjänster som inte tydligt är undantagna. Liberaliseringen blir därmed regel.

I Sverige har avregleringen av många viktiga marknader lett till försämrad tillgänglighet och service. Det har gällt till exempel apoteksmarknaden, som har minskat tillgängligheten för läkemedel för flera utsatta grupper. Ett annat exempel är avregleringen av elmarknaden, som har lett till betydligt högre avgifter för kunderna.

Än så länge är det svårt att utvärdera vilka de faktiska skillnaderna blir i praktiken. Men CETA utgör ändå ett trendbrott, och utan vidare analys godkänns denna ordning, vilket kan tyckas olyckligt. Det kan inte uteslutas att förändringen kan påverka det politiska manöverutrymmet i fråga om svenska avregleringar.

CETA innebär också att en avreglering på tjänsteområdet inte kommer att kunna gå tillbaka. Det gäller oavsett vad den politiska majoriteten önskar. Om Sverige till exempel väljer att privatisera nya marknader, till exempel Systembolaget, aktiveras automatiskt en så kallad ratchetklausul, som hindrar ett återinfört monopol, detta oavsett om en sådan privatisering skulle kunna visa sig vara mycket dålig ur folkhälsosynpunkt eller vara en dålig affär. Frågan är alltså bestämd redan på förhand genom avtalet.

Sammanfattningsvis finns det en mängd anledningar att oroas över CETA och vad detta avtal kan komma att få för konsekvenser. För Sveriges del kan det till exempel handla om vår självständighet när det gäller att besluta om viktiga klimatåtgärder, om vår gruvindustri och om privatiseringar och utförsäljningar.

Sverige är beroende av en bra export. Men det får inte ske på bekostnad av viktiga sociala rättigheter eller möjligheter att stoppa klimatförändringarna.

I och med Lissabonfördraget flyttades makten från medlemsstaterna till EU-kommissionen när det gäller att förhandla handelsavtal. Men handelspolitiken är fortfarande en delvis nationell angelägenhet. Det är tydligt att många i Europa är kritiska till CETA-avtalet. CETA har förhandlats utan vidare svensk diskussion eller debatt, detta trots att avtalet innebär omfattande konsekvenser för handel på områden som berör många människor. CETA har förhandlats bakom stängda dörrar, och möjligheterna för folkvalda politiker att påverka har varit små.

Vänsterpartiet vill se en handelspolitik som tar vara på sociala och fackliga rättigheter, som värnar demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter och som bygger på hållbarhet och långsiktighet. CETA-avtalet är inte ett avtal som går i linje med en sådan politik.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om att godkänna CETA-avtalet mellan EU och Kanada.

Fru ålderspresident! För två veckor sedan kom en dom i EU-domstolen där man har klargjort att investeringsavtal av typen BITS inom EU inte är förenliga med EU-lagarna.

EU-domstolens klargörande handlar nu om investeringsdelen i BITS-avtalet mellan Nederländerna och Slovakien. I förlängningen innebär detta att alla 196 bilaterala investeringsavtal mellan länder inom EU måste avskaffas, varav Sverige i dag har åtta.

På EU-domstolens bord ligger också att avgöra om investeringsdelen i CETA-avtalet med Kanada är förenlig med EU-rätten. En del länder har nu meddelat att de kommer att avvakta denna dom innan de går vidare med ratificeringsprocessen av CETA-avtalet. Det är viktigt att komma ihåg att flera av EU-domstolens domar den senaste tiden om handelspolitik har gett kommissionen bakläxa.

Om en medlemsstat ingår ett avtal med tredjeland, trots att medlemsstaten rimligen kan förutse att avtalet strider mot EU-lagstiftningen, agerar medlemsstaten i strid med principen om lojalt samarbete i EU-fördraget. Sverige skulle således agera i strid med EU-fördraget om riksdagen i dag ratificerar CETA-avtalet innan EU-domstolen har gett sitt yttrande.

Därför yrkar jag för Vänsterpartiets räkning att hela betänkandet återförvisas tillbaka till utrikesutskottet för vidare behandling till dess att det är klargjort huruvida CETA-avtalet strider mot EU-rätten. Förslaget om återförvisning ska behandlas innan riksdagen behandlar själva innehållet i betänkandet.

(Applåder)

(TJÄNSTGÖRANDE ÅLDERSPRESIDENTEN: Frågan om återförvisning kommer att prövas i samband med voteringen senare.)

Anf. 68 KRISTER ÖRNFJÄDER (S):

Fru ålderspresident! Jag kan bara konstatera att mitt inlägg kommer att låta lite annorlunda.

I dag ska vi äntligen debattera avtalet om ekonomi och handel, CETA, och det strategiska partnerskapsavtalet mellan EU och Kanada. Jag säger äntligen därför att förhandlingarna om CETA-avtalet har pågått sedan juni 2009, och den slutgiltiga avtalstexten offentliggjordes i februari 2016.

I oktober 2016 undertecknades avtalet, och ett gemensamt tolkningsinstrument antogs. När det gäller partnerskapsavtalet inleddes förhandlingarna i september 2011 och avslutades i september 2014.

Europaparlamentet godkände avtalen i februari 2017, och om jag är rätt underrättad blir vi det åttonde landet av samtliga medlemsländer i EU som tar beslut om detta.

Fru ålderspresident! Jag säger äntligen också därför att vi socialdemokrater är för frihandel och vill att fler länder ska ha samma möjligheter i framtiden.

Eftersom WTO i detta sammanhang tyvärr har svårt att få enighet bakom en del av sina försök att få till gemensamma spelregler inom världshandeln blir det för många en lösning att lösa det mellan länder och regioner i stället. Detta är inget som WTO motsätter sig, men jag kan tycka att det är synd att det blir så, då risken finns att det i slutändan är de som mest skulle behöva övergripande internationella överenskommelser som blir de som står utan avtal. Det är det som vi nu kan se som ett delresultat av i och med vår debatt och senare beslut i denna fråga.

Fru ålderspresident! Vad är det då som vi ska besluta om? När jag säger detta har jag ingen ambition att gå igenom samtliga 1 693 sidor med bilagor som omfattas av detta betänkande. Jag vill dock nämna ett antal punkter i avtalet som får betydelse i framtiden.

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Till att börja med syftar avtalet till att förbättra marknadstillträdet och skapa regler som är tydliga, transparenta och förutsägbara, samtidigt som främjandet av en hållbar utveckling ges en central roll. Det formaliserar möjligheten till samarbete och utbyte.

CETA innehåller bestämmelser om bland annat tull- och handelslättnader, tekniska handelshinder, tjänstehandel, offentlig upphandling, investeringar inklusive skydd för investeringar, handel och hållbar utveckling när det gäller till exempel arbetsvillkor samt handel och miljö.

Det ska stärka den multilaterala styrningen och normerna, och parterna åtar sig bland annat att implementera ILO:s konventioner och globala miljöavtal. Det är ett avtal som ska se till att vi undviker konkurrens som förutsätter sämre villkor, och det ska stärka dialogen och samarbetet inom hållbar utveckling.

Fru ålderspresident! När det gäller partnerskapsavtalet är ursprunget ett ramavtal mellan EG och Kanada från 1976. Därifrån har det utvecklats under åren. De delar av avtalet som faller inom unionens kompetens började tillämpas i april 2017. Avtalet syftar till att stärka de politiska banden avseende utrikespolitik och säkerhetsfrågor genom att dels föra upp samarbetet till strategisk partnerskapsnivå, dels uppgradera samarbetet på ett stort antal politikområden.

I avtalet fastställs formerna för samarbetet och dialogen genom att det upprättas samrådsmekanismer, till exempel en gemensam ministerkommitté, samarbetskommittéer och underkommittéer.

Genom avtalet upprättas samarbeten inom bland annat internationell fred och säkerhet, forskning och innovation, främjande av mänskliga rättigheter, hållbar utveckling, olaglig narkotikahandling, rättsligt samarbete och politisk dialog.

Avslutningsvis, fru ålderspresident, innehåller det allmänna åtaganden om mänskliga rättigheter, demokratiska principer och respekt för rättsstatsprincipen, förhindrande av spridning av massförstörelsevapen samt bekämpning av terrorism och organiserad brottslighet.

Fru ålderspresident! Jag inledde med att säga att vi äntligen har kommit till den stund då vi behandlar detta ärende. Jag hoppas att fru ålderspresidenten håller med om detta efter denna relativt korta redogörelse. Min och Socialdemokraternas åsikt är att världen och världshandeln skulle må bra av fler avtal liknande detta.

Fru ålderspresident! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.
(Applåder)

Anf. 69 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru ålderspresident! Krister, en ökad handel står i grunden inte i motsättning till fackliga rättigheter. Ökad produktivitet och ökade inkomster bidrar till att stärka Sveriges ekonomi. Handelsavtalet CETA innebär dock stora risker och kan leda i direkt motsatt riktning.

CETA-avtalet innehåller flera positiva skrivningar för att garantera fackliga rättigheter. Det poängteras att parterna inte får avvika från sina arbetsrättsliga åtaganden eller försäkra fackliga rättigheter i syfte att uppmuntra handel och investeringar. Det stora problemet är att det saknas en effektiv efterlevnadsmekanism för att så inte ska ske.

Kapitlet om arbetsrätt i CETA saknar delen om tvistlösning mellan länder och ger inga möjligheter till sanktioner om den ena parten bryter mot sina åtaganden. Tanken är att eventuella problem ska lösas genom dialog. Men utan fungerande sanktioner blir löften om att arbetsrätt och fackliga rättigheter inte ska påverkas negativt inte mycket värda. Så skedde till exempel när EU och Sydkorea slöt ett handelsavtal för några år sedan. Risken är snarare att företagen tar tillfället i akt och använder social dumpning som en strategi för att öka sina vinster.

En stor del av kritiken mot CETA har kommit från just fackföreningar runt om i Europa och Kanada. Den tyska paraplyorganisationen DGB, kanadensiska CLC, europeiska ETUC och europeiska EPSU, men också svenska Kommunal och den fackliga sammanslutningen 6F, är bara några fackliga organisationer som har kritiserat bristen på effektiva efterlevnadsmekanismer i avtalet.

Varför vill Krister Örnfjäder undergräva de fackliga rättigheterna och slår dövörat till mot facklig kritik?

Anf. 70 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik:

Herr talman! För mig låter detta väldigt konstigt. Jag har förmånen att vara ordförande för WTO:s parlamentarikerorganisation i världen. Det innebär att jag ett antal gånger per år träffar folk för att diskutera denna fråga. Det är inte detta man talar om där, utan där talar man om problemet med att man inte får övergripande avtal inom ramen för WTO, där man kan bevaka denna typ av frågor och få till system som gäller för alla länder.

Min tolkning av det vi nu diskuterar är att vi löser en del av de problem som du beskriver. Det är nämligen i det avtalslösa samhället som de flesta problem uppstår. Jag påstår att detta avtal är ett försök att komma åt en del av de problem som du beskriver.

Men det som du och jag inte har gemensamt är tolkningen. Jag tycker att detta ändå är bättre än det som inte finns. Om det nu är så att man från Vänsterpartiets sida vill ha med även detta tycker jag att man skulle ha jobbat för att få det som ett tillägg i stället för att förorda ett avslag.

Anf. 71 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Krister Örnfjäder, nu står vi ju här och inte i WTO-förhandlingarna. Jag delar i grunden din syn att det inte är fel om man får fler multilaterala lösningar inom ramen för WTO, men vi vet båda två att det är en ganska svår väg att gå.

Jag tycker inte att detta handlar om tolkning. För mig är Socialdemokraterna precis som Vänsterpartiet en del av den arbetarrörelse som har stått upp för fackliga rättigheter genom historien. Det blir då väldigt förvånande när socialdemokratin säger jo, vi har lyckats få in lite skrivningar och är lite nöjda med det här, och därför kan vi tänka oss att säga ja till detta – när det helt saknas möjligheter till efterlevnad. Man är helt beroende av en dialog med Kanada för att de ska följa avtalet.

Detta avtal har medfört vissa positiva saker. Kanada har skrivit under ILO-konventioner som landet tidigare inte ställt sig bakom. Det är i grunden positivt. Men det finns ingenting i avtalet som gör att man kan följa upp och säkerställa att Kanada följer de konventionerna och de fackliga rättigheter som man vill uppnå.

Skulle företag inom ramen för detta avtal, med Kanadas goda minne, inte följa den typen av lagstiftning har varken Sverige, socialdemokratien eller EU någon möjlighet att påtala detta. Då är man hänvisad till processer i ILO och sådant, och det skulle inte vara ett sätt att faktiskt kunna sätta press. Därför förstår inte jag hur man från socialdemokratiskt håll kan älska detta avtal så mycket som man gör, när det ändå tydligt kan slå tillbaka mot fackliga rättigheter.

Anf. 72 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi för ett cirkelresonemang nu. Vi kommer tillbaka till samma ståndpunkt som vi hade när vi inledde det första meningsutbytet. Det går liksom inte framåt.

För mig är det så här: Vi för denna diskussion framåt. Vi står bakom de fackliga rättigheterna, att de anställda ska ha rättigheter och att arbetsgivare och länder ska ha skyldigheter. Men allt börjar faktiskt med dialog. Det är så det fungerar både på arbetsmarknaden och mellan parlamentarikerna. Man börjar med att tala med varandra, och utifrån detta flyttar man sedan fram sina positioner.

Här flyttar vi fram våra positioner, och jag tycker att vi gör det på en väldig massa områden. Du har nu snävat in dig till denna del, och jag förstår att du gör det. Men för mig handlar dessa två avtal inte bara om detta, även om det är viktigt och man ska ta hänsyn till det.

Jag hävdar att man tar hänsyn till dem och att man har tagit hänsyn till dem. Men man tar hänsyn till så mycket mer som Sverige, Europa och egentligen världen mår bra av. Därför vill jag att detta avtal ska kunna bli ett föredöme för hur andra avtal kan bli. Vi ska tillsammans med Kanada se till att det fungerar, för att det ska bli verklighet i andra delar av världen.

Det var detta som gjorde att jag utgick från min situation när det gäller WTO. Jag ser hur stora behoven är. Jag ser också riskerna med att utvecklade länder och regioner samarbetar mer och mer medan andra riskerar att hamna allt längre efter. Jag vill att de också ska få sådana här avtal. Det arbetar vi för, men vi gör det i alldeles för långsam takt. Vi förhandlar med ett land åt gången, och det rör sig om närmare 200 länder.

Anf. 73 SOTIRIS DELIS (M):

Herr talman! Vi debatterar CETA-avtalet om ekonomi och handel samt ett strategiskt partnerskapsavtal mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater och Kanada.

Låt mig börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet på nästan 1 700 sidor samt hänvisa till Alliansens särskilda yttrande, där vi kritiserar regeringen för en sen hantering av detta ärende.

Vi vet att de gamla grekerna, fenicierna och egyptierna använde sig av handel och utbyte sinsemellan. På detta sätt bevisade människan flera tusen år före vår tid att världen behöver frihandel och färre murar. Frihandeln är därför inte direkt någon nymodighet.

Människor insåg redan på den tiden betydelsen av att dra nytta av en öppen värld, där flödet av varor, kapital och tjänster samt de affärsmässiga och sociala relationerna mellan folken säkerställde fred och stabilitet mellan dem.

Herr talman! Förhandlingarna om ett frihandelsavtal mellan EU och Kanada tog mycket lång tid. De påbörjades 2009 och undertecknades i oktober 2016. EU-parlamentet ratificerade det färdiga handelsavtalet i februari 2017, och därefter startade ratificeringsprocessen för unionens medlemsstater. Avtalet ligger nu på Sveriges riksdags bord för beslut.

Herr talman! Det tog regeringen ett år att överlämna propositionen till riksdagen. För mig är det anmärkningsvärt att Sverige – ett land som vanligen är för handel och handelsavtal, vars nytta bidrar starkt till vårt lands välstånd – har tagit så lång tid på sig att godkänna CETA.

Förmodligen har regeringens agerande att göra med Vänsterns aktiva motstånd mot alla typer av liknande avtal och med dess politik, som de facto vill isolera Sverige från omvärlden. Vi hörde nyligen Vänsterns representant säga att CETA mer eller mindre är bilden av allt ont som kommer att drabba mänskligheten.

Herr talman! Detta är en protektionistisk politik som om den verkställs kommer att medföra allvarliga konsekvenser för vårt lands välstånd och välfärd.

Jag noterar att även Miljöpartiet är splittrat. Det är ett regeringsparti som internt har olika uppfattningar om avtalsinnehållet.

För egen del, herr talman, kan jag konstatera att Vänsterns motstånd och isolationistiska politik tydligt och negativt har påverkat regeringens hantering av detta ärende.

Avslutningsvis vill jag säga att ratificeringen av CETA är viktig också för att detta förhoppningsvis kan påskynda TTIP-avtalet mellan EU och USA, som har gått i stå.

Anf. 74 LORENTZ TOVATT (MP):

Herr talman! Miljöpartiet ser i grunden positivt på att riva onödiga handelshinder mellan stater. Handel mellan länder och investeringar i länder från andra länder skapar inte bara ekonomisk utveckling, välstånd och specialisering utan har också potentialen att skapa goda relationer och, i bästa fall, upprätthålla fred. Därför ser vi positivt på en friare handel inom planetära och sociala gränser.

I dag ska vi diskutera CETA. Miljöpartiet har haft ett skeptiskt förhållningssätt till avtalet. Vi har lyssnat på den kritik som har framförts gällande vissa risker som avtalet har sagts ha vad gäller exempelvis möjligheten för EU:s medlemsstater att skärpa sin miljölagstiftning.

Många frågetecken har också funnits gällande skiljedomsförfarandet och hur det ska ske. Där har vi haft ett lyssnande öra till bland annat miljörörelsen, som har fört fram kritik. Vad gäller just skiljedomsförfarandet väntar nu intressanta tider när detta ska prövas i EU-rätten för att man ska se huruvida det är lagligt.

Samtidigt har det funnits ett starkt stöd för CETA i denna kammare. Därför har Miljöpartiets strategi varit att på djupet analysera avtalets effekter för att få fram svar på de frågor som ställts. Vidare har vi sett till att formuleringarna i fråga om miljö och klimat i regeringens proposition är så skarpa som möjligt.

Därför kommer regeringen till exempel att följa upp avtalets påverkan och effekter när det gäller parternas möjligheter att kunna ställa högre mil-

jökra och att kunna höja ambitionsnivån i klimatpolitiken även i framtiden. Om det framöver visar sig att avtalet får negativ effekt i dessa avseenden är vår åsikt att man bör omförhandla det.

Den fördjupade konsekvensanalys som Miljöpartiet har fått till stånd är intressant och ger en del svar som kan vara värda att nämna. Det är Kommerskollegium som har fått detta uppdrag.

Det är kanske mest intressant att titta på vad som sägs om investerarskyddet. Här har Kommerskollegium kommit fram till att CETA-avtalets bestämmelser om rätt till ersättning vid indirekt expropriation i allt väsentligt inte medför något skydd som går utöver det skydd som redan i dag garanteras investerare som investerar i Sverige.

Investeringskyddet påverkar inte Sveriges möjligheter att bevara monopol och allmännyttiga företag. Om Sverige har tillåtit en investering och sedan inför eller återinför ett monopol kan detta under särskilda förutsättningar ligga till grund för ersättningsskyldighet för staten, på samma sätt som redan i dag föreskrivs i svensk lagstiftning. Om monopolen kan rättfärdigas med det allmännas bästa är dock riskerna för att tvingas betala ersättning mindre.

Kollegiet ansåg att investeringskyddet inte hade någon effekt på Sveriges rätt att reglera inom de områden som har analyserats. Detta är viktigt att komma ihåg. Förtydligandet här är alltså egentligen att CETA bland annat inte kommer att innebära att några svenska lagar behöver ändras.

Utöver detta tycker jag att det är viktigt att understryka att reglerna för vad som räknas som indirekt expropriation är ganska stränga. Det ska till väldigt mycket för att en stat ska bli ersättningsskyldig.

Bland annat finns en rad kriterier som måste uppfyllas. Grundar sig tvisten på en befintlig investering? Var statens åtgärd beständig i tid? Förväntade sig investeraren åtgärden? Hade staten ett ärligt uppsåt? Var statens åtgärd diskriminerande? Var syftet med statens åtgärd ett berättigat offentligt välfärds mål? Om syftet var ett berättigat offentligt välfärds mål, var åtgärden uppenbart överdriven?

Det finns alltså en rad kriterier som gör att det ska mycket till för att en stat ska bli ersättningsskyldig. Detta är viktigt att komma ihåg, och det har gett svar på en del av de invändningar som har kommit.

Man kan förstås välja att förhålla sig skeptisk till Kommerskollegiums slutsatser, men man ska komma ihåg att Kommerskollegium inte är de enda som har landat i den här slutsatsen. Här är en av de viktigaste rösterna den som kommer från Justitiekanslern, som ju faktiskt är statens juridiska ombud: Enligt Justitiekanslerns bedömning motsvarar det investeringskydd som finns i CETA i allt väsentligt det skydd som redan finns i andra internationella avtal och konventioner som Sverige har tillträtt i unionsrätten och i svensk rätt. Det är alltså inte bara Kommerskollegium som landar i denna slutsats.

De här svaren har varit betryggande för oss i Miljöpartiet, för vi har inte velat ha ett avtal som äventyrar EU-rätten eller de demokratiskt fattade beslut som finns i Sverige och som kommer att finnas även i framtiden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 75 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Med ett avtal som har ett så tydligt ensidigt handelsperspektiv som CETA kommer det att bli mycket svårt för länderna att utveckla sin miljö- och klimatlagstiftning. Länder behöver våga gå före för att vi ska nå våra klimatmål, som beslutades i Parisavtalet. I stället riskerar CETA-avtalet att bli en stor bromskloss för ländernas miljö- och klimatarbete.

Det finns exempel på storföretag som använt sig av investerarskydd i handelsavtal för att stämna stater för deras miljöpolitik. I november 2015 beslutade till exempel Obamaadministrationen i USA att stoppa en kanadensisk oljeledning genom USA eftersom den väntades leda till ökade utsläpp av växthusgaser. Företaget som hade planerat bygget, Trans Canada, svarade med att stämna Obamaadministrationen på miljardbelopp med Naftaavtalets investerarskydd som grund. Andra exempel där investerarskyddet använts för att stämna stater för miljölagstiftning är den kanadensiska delstaten Quebecs stopp för miljöskadlig frackning och Ecuadors beslut att stoppa oljeutvinning i mycket känsliga naturområden.

ICS-mekanismen i CETA fungerar på liknande sätt, att storbolag ges möjligheten att överpröva demokratiskt fattade beslut om att skydda natur eller minska utsläppen. Dessutom tillkommer den indirekta påverkan av miljöregleringar och progressiv lagstiftning. Ett exempel är hur Kanada redan nu har tryckt på EU för att mjuka upp klassificeringen av bränsle från kanadensisk tjärsand. Det är alltså en direkt konsekvens av en önskan om ökad handel mellan Kanada och EU, som med stor sannolikhet kommer att leda till större konsumtion av smutsigt bränsle i EU.

Flera aktörer har kritiserat CETA-avtalet för att gruv-, energi och transportsektorerna saknar skrivningar om hållbarhet. Den franska regeringen har begärt ett klimatveto i CETA-avtalet. Man vill se ett förtydligande i avtalet som slår fast att inget företag ska kunna stämna stater för åtgärder som syftar till att hejda den globala uppvärmningen. Något sådant krav har inte hörts från den svenska regeringen.

Varför skulle CETA-avtalet vara bra för miljön, Lorentz Tovatt? Är du inte orolig?

Anf. 76 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Herr talman! Tack, Håkan Svenneling, för frågan!

Som jag nämnde har vi haft och har en oro över de effekter som CETA kommer att få på miljön. Det är just därför som vi haft strategin att få in skarpa skrivningar om miljö- och klimatambitioner i propositionen. Detta har helt enkelt varit vårt fokus liksom att få till en fördjupad analys av effekterna.

Analysen, som jag gick igenom i mitt anförande, har en rad svar på de här frågorna. Det är ändå ganska betryggande vad gäller möjligheten att stämna stater. Det ska som sagt till ganska mycket för att en stat ska bli ersättningsskyldig, och jag nämnde flera av skälen. Men om man tydligt kan hänvisa till det allmännas bästa, vilket naturligtvis klimatfrågan handlar om, blir det helt enkelt svårare att bli stämd.

Många andra handelsavtal har inte kapitel som handlar om hållbar utveckling och miljö, men det har faktiskt CETA. På det sättet kan man se det som ett steg framåt på det området.

Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Det är bra att Lorentz Tovatt är orolig. Men samtidigt står han här i kammaren och talar sig varm för CETA-avtalet. Han nämnde också att han ansåg sig ha lyssnat på miljörelsen och miljörelsens kritik mot avtalet. Men jag kan inte förstå vilken miljörelse det är han har lyssnat på och vilken organisation det är som skulle vara positiv till CETA-avtalet, för alla miljöorganisationer som jag har talat med säger att de är emot avtalet.

Jag kan förstå att Lorentz är så positiv till CETA-avtalet med tanke på att det som miljöpartist är mycket tufft och svårt att vara något annat. Hans kollega Valter Mutt var först emot avtalet när han var utrikespolitisk talesperson, men då fick han inte längre vara talesperson för utrikesfrågor. Men i januari i år hände något speciellt. Valter Mutt fick komma tillbaka som utrikespolitisk talesperson om han inte var emot CETA-avtalet, och så fick det bli. Jag förstår att Valter Mutt inte har anmält sig till den här debatten i riksdagens kammare, och jag sätter en peng på att han kommer att ha kvittat ut sig när det är dags för riksdagens omröstning.

Jag har tänkt mycket på det här och funderat på hur den miljöpartistiska partipiskan egentligen ser ut och vilket medeltida straffinstrument ni har som förebild. Man kan nog räkna med bestraffningar om man sätter sig emot. Därför tycker jag att det är extra bra gjort av de miljöpartister som fortfarande är kritiska till CETA-avtalet för dess negativa effekter på miljön och klimatet. De är värda en eloge, även om Miljöpartiet är långt ifrån den enighet som vi har i Vänsterpartiet.

Jag förstår inte hur Miljöpartiet har kunnat komma till slutsatsen att CETA-avtalet är bra för miljön. Det är riktigt att jämfört med andra handelsavtal finns det i detta avtal steg som är tagna i rätt riktning. Men det finns inför framtiden många oroväckande tecken på att det kommer att bidra till att slå fast fossila bränslen för framtiden och inte uppnå Parisavtalets ambitioner.

Anf. 78 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Herr talman! Tack, Håkan Svenneling, för ordväxlingen! Det är förstås kul att Håkan Svenneling har ett intresse för Miljöpartiets interna liv. Jag kan försäkra att vi inte använder några medeltida bestraffningsåtgärder inom vår grupp.

Jag vill återknyta till själva sakfrågan, som delvis handlar om det här avtalet, och bredda perspektivet lite. Jag tycker också att man ska vara försiktig med att stirra sig alltför blind på just detta medel vad gäller att hantera klimatfrågorna brett. Som jag inledde med att säga tror jag att det är bra att världens länder handlar med varandra i större utsträckning än vad de gör i dag. Och jag tror att ett mer effektivt sätt att hantera klimat- och miljöutmaningar globalt är genom andra avtal, som ju naturligtvis ska vara bindande och påverka handelsavtalen.

Självklart ska det vara skarpa formuleringar i alla handelsavtal, och det är det delvis också i CETA. Exempelvis har den här regeringen varit väldigt betydelsefull när det gäller att sluta globala avtal som hanterar de här globala utmaningarna. Vi har ju slutit Parisavtalet, som är det första globalt bindande klimatavtalet någonsin och som redan har en mycket stark effekt på det globala klimatarbetet.

Det här avtalet hade kunnat vara bättre. Nu är vi här, och det finns mycket annat som man också kan göra för att påverka klimat- och miljöfrågor globalt.

Anf. 79 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Sveriges välstånd har byggts upp av människor som haft idéer, skapat företag, hittat lösningar och handlat med varandra och andra. Det har skapat jobb i företag som växer, vilket skapar förutsättningar för vår svenska välfärd.

Det är ingen tvekan om Centerpartiets ambition att stå upp för öppenhet och frihandel, att stå upp för multilaterala regelverk. Men när vi inte kommer fram den vägen måste vi jobba för goda bilaterala handelsavtal.

Herr talman! På våra bord i dag har vi ett sådant framgångsrikt handelsavtal. Det är ett avtal som upplevs som ganska unikt och framåtsyftande i sitt slag, ett handelsavtal mellan Kanada och EU:s medlemsstater. Jag tycker att det finns skäl att gratulera EU till att ha nått fram till detta handelsavtal.

Det sporrar också för fortsättning, för nya handelsavtal som vi vill se, för nya som knackar på EU:s dörr för att skapa den typen av ordnade relationer. Utan ordnade relationer i handelssystemen kommer det att vara den starkes rätt som talar. Sverige är en liten stat och har behov av ett fungerande regelverk. Det talar vi om i andra sammanhang, och det gäller också här.

Det handlar också om företag, inte minst små företag, som måste kunna göra sig gällande på likvärdiga villkor. Då måste vi ha regler som fungerar och också gäller för det fall att tvister skulle uppkomma.

Det här avtalet kommer också att betyda mycket för EU:s ekonomiska utveckling, för jobb på vår kontinent. Man behöver inte ange exakta siffror, men bedömningen är att handeln skulle öka med 24 procent, vilket också medför fler jobb och större möjligheter på vår kontinent. För Sverige bedöms detta att leda till en än mer ökad handel än så. Det, herr talman, är välkommet.

Detta är också en viktig signal från oss och från oss i den här kammaren i tider när vi ser protektionismen utbreda sig. Man vill bygga murar. Man litat inte på den andre, utan man vill bara fatta egna beslut på sin egen kammare. Då måste vi ha modet att bygga ett fungerande regelverk såsom det som finns i CETA-avtalet.

Herr talman! Det är fascinerande att lyssna till debatten så här långt. Jag skulle kunna tänka mig att jag var på ett valmöte i USA och lyssnade till Trump som drev kravet på att man skulle riva upp handelsavtalen: Vi ska inte ha handelsavtal med Kanada. Nu ser vi att man går den vägen. Vi ser också signaler om vad det leder till när det gäller jobb och utveckling både i USA och i Kanada. Det finns fler av den typen av signaler.

Här är det välkommet att vi tar steg i motsatt riktning och visar att vi tror på handel med ordnade regler och att handel är någonting som gynnar Sverige, svenska arbetare, svenska företag och oss alla för välfärdens skull.

Jag tycker också att det finns skäl att lyfta partnerskapsavtalet. Det är strategiskt och viktigt. Mer av sådant behövs också nu i tider när det är många krafter som vill riva upp den ordning som vi har. Jag vet att det finns krafter också i den här kammaren som vill riva upp den ordning som

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

vi har och som ogillar den liberala demokratin och vill se en illiberal utveckling. Också här är det viktigt med det strategiska partnerskapsavtalet. Det visar att vi bygger gemenskap med andra länder som står upp för våra gemensamma värderingar: respekt för mänskliga rättigheter, demokratiska principer, rättsstaten, fred och säkerhet.

Herr talman! Hade detta varit ett handelsavtal mellan EU och Ryssland skulle jag ha varit mer bekymrad i flera delar. Jag misstänker att argumentationen då inte skulle ha låtit riktigt på samma sätt i den här kammaren – måhända ombytta roller.

Att vi nu arbetar för att nå en överenskommelse är någonting som vi från Centerpartiet välkomnar. Som vi i utskottet skriver stöttar vi signalerna också här när det gäller att följa upp avtalet, miljö- och klimatfrågor och andra delar. Det är ett utvecklingsarbete som vi behöver ta vara på också inför det fortsatta avtalsarbetet. Det tar ju rätt lång tid att nå fram. Det här avtalet började man snickra på 2009, och i dag skriver vi 2018. Det är klart att det tar tid.

Erfarenheterna från det här avtalet är viktiga att ta med i EU:s fortsatta avtalsförhandlingar. Vi vet att det är många som knackar på, och vi välkomnar det för att det ska bli en bättre ordning globalt.

Herr talman! Med detta yrkar jag avslag på förslaget om återförvisning och bifall till utskottets förslag i betänkandet. Jag yrkar alltså bifall till både CETA och det strategiska partnerskapsavtalet.
(Applåder)

Anf. 80 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag har aldrig varit på något valmöte i USA, men jag vill nog påstå att Kerstin Lundgren har fattat ganska mycket fel när det gäller den kritik som jag riktar mot det här handelsavtalet.

Vi är inte emot ett handelsavtal med Kanada. Vi är för att man har ett sådant avtal, och vi är till och med för det strategiska partnerskapsavtalet som vi ska besluta om i dag. Men vi är väldigt tydliga i vår kritik och om varför vi tycker att avtalet är fel. Det gör att det finns väldigt stora skillnader mellan vad Donald Trump säger om handelspolitik och vad jag säger om det.

Kerstin Lundgren å andra sidan är väldigt positiv till avtalet och gissar att det kan öka handeln med 24 procent. Samtidigt vet vi att CETA-avtalet kommer att innebära stora konsekvenser på jordbruksområdet. Det handlar om samarbete om sanitära och fysiosanitära åtgärder, så kallade SPS-åtgärder. Det handlar också om kraftigt höjda tullkvoter på kanadensiskt kött, alltså tillåtelse att exportera mer kött till EU.

I och med avtalet ådrar sig EU att minska tullarna med 93,5 procent på alla jordbruksprodukter. På vissa varor behålls dock tullen, men kvoten ökar betydligt. Både Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har uttryckt oro över hur detta kan påverka Sverige.

Synen på djurskydd och antibiotikaanvändning är ju två faktorer som tydligt skiljer Kanada och EU. I likhet med fallet USA är lagstiftningen i Kanada i hög grad byggd på frivilliga initiativ för djurskydd. Man saknar en nationell djurskyddslagstiftning. Det är tillåtet att använda tillväxthormoner, och den användningen är väldigt utbredd. Antibiotikaanvändningen är hög även för friska djur. Man har också en annan syn på GMO-grödor.

Det kan bli så att länder med bra djurskydd och starka regelverk ställs mot hormonbehandlat kött, vilket skulle kunna pressa den svenska lagstiftningen till sämre djurskydd.

Jag undrar hur Kerstin Lundgren ser på dessa faror med CETA-avtalet för svenskt jordbruk.

Anf. 81 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Vi ägnar oss åt en verksamhet där det finns många faror. Vi kan välja att se det som ett hinder för agerandet framöver. Vi från vår sida ser möjligheter att få med Kanada i en utveckling som liknar den i Europa. Det är ju en del av diskussionerna och en del av det som är viktigt i det breda arbetet med att jobba tillsammans för att skapa förutsättningar för en mer hållbar utveckling, här hos oss men också i Kanada.

Det är en del av att sätta gemensamma normer som påverkar, och det är viktigt i en global miljö att vi kan bygga den här typen av regelverk. Det ger förutsättningar för oss och för Kanada. Det påverkar också andra handelsavtal.

Anf. 82 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Det är bra att Kerstin Lundgren ser möjligheter som uppenbarligen verkar vara stora. Problemet när man tittar på de gemensamma normerna är att man i dag på jordbruksområdet står väldigt långt ifrån varandra i synen på lagstiftningen och på djurskydd. Då blir ändå frågan: Vad är det vi ska kompromissa med när vi i Sverige sedan 80-talet haft beteskrav på att djuren ska gå ute? I Kanada har man hög antibiotikaanvändning även för friska djur. Man använder tillväxthormoner under djurens uppfödning. Frågan för mig blir: Vad är den gemensamma normen däremellan? Det är ju ändå uppenbart att vi står långt ifrån varandra.

När EU nu ändå öppnar för att kanadensiska livsmedelsprodukter kan komma till EU i större utsträckning och när man har en diskussion om att föra vidare GMO-produkter tillsammans med Kanada kan det bli så att man hamnar långt ifrån varandra. Därigenom sätter man press på svensk lagstiftning i en riktning som vi inte vill.

Jag undrar vilken möjlighet Kerstin Lundgren ser framför sig när det gäller att stärka svenskt djurskydd när kanadensarna har en helt annan utveckling.

Anf. 83 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Jag ser stora möjligheter också för EU och för svenskt jordbruk när det gäller kontakterna med Kanada. En marknad öppnas, och det skapar möjligheter för fler att välja alternativa metoder. Detta är viktigt och är en av utgångspunkterna. Vi kan åstadkomma mer om vi gör något tillsammans och har diskussioner. Genom det strategiska partnerskapsavtalet och det gemensamma normpaket som finns i CETA har vi skapat en förutsättning för att kunna jobba gemensamt för att lösa frågor som denna.

Jag är inte rädd för Kanada eller för att öppna EU. Jag vill se färre tullar, inte fler. Jag vill inte gå en väg framåt där man söker lösningar i högre murar, högre tullar och mindre gemensam handel. Vår hållning är snarare tvärtom.

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Anf. 84 SOFIA DAMM (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi ett ekonomiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada.

Europeiska rådet beslutade i april 2009 att ge kommissionen grönt ljus att inleda förhandlingar om ett avtal om ekonomisk integration mellan Kanada och EU. Förhandlingarna inleddes i juni 2009 och pågick i fem år. Därefter fortsatte förhandlingar om investeringskapitlet i avtalet. Den slutliga avtalstexten offentliggjordes den 29 februari 2016. Ett år senare godkände Europaparlamentet CETA-avtalet. I dag, ytterligare ett år senare, har också den svenska regeringen tänkt färdigt och avtalet har landat i den här kammaren.

Miljöpartiets Europaparlamentariker skriver i dag på Svenska Dagbladets debattsida att beslutet borde skjutas på framtiden. Kristdemokraterna delar inte den synen. Avtalet är noga analyserat, och i och med riksdagens votering sänds, precis som utskottet också betonar i betänkandet, en viktig signal om den stora vikt EU:s medlemsstater och EU fäster vid öppenhet och frihandel.

Herr talman! Detta är inte minst viktigt med tanke på den tid vi lever i. Det är en tid då motståndet mot öppenhet och mot frihandel har blossat upp rejält. Enligt Världshandelsorganisationen, WTO, ökar protektionismen i världen och har så gjort under det senaste decenniet. Sverige måste, som världen har utvecklats, våga stå upp för och vara en garant för fri och rättvis handel.

Världen tycks tyvärr ha glömt läxan från 1930-talet då tullarna i USA bidrog till kris i världsekonomin. Inte heller verkar erfarenheterna från 2002, då George W Bush införde ståltullar, ha haft någon inverkan på Trump och andra protektionister. Då kostade varje enskilt jobb som man lyckades rädda inom stålindustrin över 3 miljoner kronor årligen.

Vi ser liknande rörelser här i Europa. Stora protester i bland annat Tyskland och Belgien mot CETA, som vi debatterar i dag, och det planerade TTIP-avtalet med USA har satt fokus på ett ifrågasättande av frihandel även här.

Kristdemokraten Angela Merkel uttryckte det på följande sätt i sitt tal på CDU:s Parteitag i Essen för drygt ett år sedan: "Årligt talat, om ett frihandelsavtal med USA får hundratusentals människor att gå ut på gatorna i Tyskland, medan de grymma bombningarna av Aleppo nästan inte leder till någon offentlig protest alls, då är det något som inte stämmer med de politiska måttstockarna." Dessa ord borde leda till eftertanke även i denna kammare.

Herr talman! Kristdemokraterna välkomnar att vi i dag är i färd med att fatta beslut om det mest omfattade frihandelsavtal som EU hittills har förhandlat fram. Det har tagit tid, och komplexa avtal måste också få ta tid. Men att ett avtal med en likasinnad demokrati såsom Kanada stöter på ett så starkt motstånd väcker ändå en viss oro över vart vi är på väg.

Sverige är ett exportberoende land som gynnas av ökad handel med omvärlden. Frihandel är och ska fortsättningsvis vara en grundstomme i EU:s relation med omvärlden. Detta kan tyckas självklart, men utvecklingen i världen pekar på motsatsen. Förhoppningen är att ratificeringen av CETA även ska påskynda TTIP-avtalet. Utrikeshandel, herr talman, skapar fördjupade relationer länder emellan, vilket ökar förståelse och samhörighet och bidrar därmed också till att förebygga konflikter.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Alternativet att inte ratificera avtalet kommer inte att leda till ökad öppenhet. Det kommer heller inte leda till fler jobb utan hindrar snarare utveckling och riskerar att öka skillnader i regler och standarder mellan EU och dess omvärld. Om EU bygger barriärer mot omvärlden tappar vi konkurrenskraft, och detta skulle skada Sveriges utveckling.
(Applåder)

Anf. 85 Statsrådet ANN LINDE (S):

Herr talman! Sverige och världen behöver mer frihandel, inte mindre. I dessa tider när protektionismens vindar blåser hårdare än på länge är det därför extra roligt att stå här i dag i kammaren och debattera ett modernt och progressivt handelsavtal mellan EU och Kanada, CETA.

Det blir allt viktigare för våra företag att agera med hela världen som marknad. Marknadens förutsättningar har förändrats för både konsumenter och företag, och Sveriges beroende av omvärlden ökar.

Sveriges stora öppenhet mot omvärlden kräver bra handelsvillkor. Studier visar att 90 procent av världens tillväxt kommer att ske utanför Europas gränser inom de närmaste tio åren. Därför är detta avtal mer än välkommet, och det kommer att vara viktigt inte bara för Sverige utan för hela EU:s konkurrenskraft.

Faktum är att detta är ett av de bästa avtal som vi i EU har förhandlat fram. Det handlar dessutom om våra relationer till ett mycket likasinnat land som Sverige redan har mycket goda förbindelser med, nämligen Kanada.

Propositionen rör två avtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada. Det första är det övergripande avtalet om ekonomi och handel, CETA-avtalet. Det andra är det strategiska partnerskapsavtalet, som innehåller allmänna åtaganden och som utvecklar samarbetet och den politiska dialogen med Kanada inom en rad viktiga områden, till exempel internationell fred och säkerhet, främjande av mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och rättsligt samarbete.

Förhandlingarna om CETA inleddes i juni 2009. I oktober 2017 undertecknades avtalet. Delar av avtalet tillämpas provisoriskt sedan den 21 september 2017. Hittills har sju EU-medlemsstater – Lettland, Danmark, Malta, Kroatien, Tjeckien, Estland och Spanien – notifierat EU-kommissionen om att de har ratificerat CETA. Om riksdagen fattar beslut i kammaren i dag eller i morgon kommer Sverige att vara det åttonde landet av EU:s 28 medlemsländer som ställer sig bakom CETA.

CETA är ett modernt och progressivt handels- och investeringsavtal som kommer att fördjupa den ekonomiska relationen och handelsutbytet mellan EU och Kanada. Det är ett modernt avtal. Det tar hänsyn till trender i den internationella handeln, såsom den ökade betydelsen av globala värdekedjor och en växande tjänstehandel. Detta kan ske genom att avtalet är omfattande och inte bara avser tullåttnader utan också tekniska handels hinder, tull- och handelsprocedurer, immaterialrätt, investeringar och investeringskydd och frivilligt regleringssamarbete. Avtalet är progressivt, då det handlar om regler om handel och hållbar utveckling och arbete.

Herr talman! För våra företag är CETA-avtalet välkommet och efterfrågat. Trots att Kanada är världens tionde största ekonomi är landet endast Sveriges 24:e största handelspartner. Här finns potential. CETA-avtalet

kommer att öka handeln. Vi märker av ett ökat intresse från både små och stora företag för att handla med och investera i Kanada. Över 100 kanadensiska dotterbolag sysselsätter 13 000 personer i Sverige.

Det globala konkurrenstrycket ökar samtidigt som det svenska näringslivet blir alltmer sammanflätat i globala värdekedjor och kunskapsnätverk. Det gäller både stora och små företag i städerna såväl som på landsbygden. Detta visar över 2 300 exporterande företag i Sverige som exporterar till Kanada. Ungefär 21 000 jobb skapas i Sverige genom vår export till Kanada i dag.

Sverige och svenska företag har gott anseende i Kanada, och svenska företag visar stort intresse för Kanada som marknad. Avtalet innebär en stor potential för svenska företag, och intresset för Kanada är stort. Antalet företag som registrerats för att kunna dra nytta av de lägre tullarna har mer än tredubblats – från 75 till 260 – sedan avtalet provisoriskt trädde i kraft i september.

Genom avtalet avskaffas alltså tullar på varor, och handelshinder minskar. Detta innebär en helt ny marknadsöppning som gynnar företag, särskilt små företag som inte har råd att anpassa sin produktion till olika marknader. Möjligheterna ökar för svenska företag att vara med i den kanadensiska offentliga upphandlingen.

Herr talman! I min roll som handelsminister träffar jag regelbundet entreprenörer som ser möjligheter, vågar tänka stort och kan ta steget utanför våra gränser för att vara konkurrenskraftiga på internationella marknader. Här är det tydligt att CETA-avtalet kommer att ha omedelbara effekter för svenska exportföretag, stora som små, inom ett flertal branscher.

Ett exempel är Woolpower. Det är ett familjeägt företag under tillväxt med ett hundratal anställda. Företagets export är en förutsättning för att de ska kunna ha kvar all produktion i Östersund. I och med avtalet slopas de 18-procentiga tullarna på deras underkläder och förstärkningskläder, och de blir mer konkurrenskraftiga.

Ett annat exempel är företaget Babybjörn, som tillverkar bärselar för barn och som agerar på världsmarknaden genom att exportera 60 procent av produktionen till över 50 länder. Detta företag sparar 20 procent i tull nu när de kan exportera mer till Kanada.

Men CETA är minst lika viktigt för våra importerande företag och våra konsumenter. Även här finns många exempel. CETA innebär för ett större svenskt lantbrukskooperativ besparingar på 2 miljoner kronor i importtull varje gång de importerar den plastfilm som används till halmbalar. Företaget Garden & Greenhouse i Östergötland importerar glashus och sparar upp till 10 000 kronor per leverans vid import av glashus.

När det gäller hållbar utveckling, miljö och arbete kopplar avtalets bestämmelser ihop det med EU:s övergripande mål för hållbar utveckling och särskilda mål i fråga om arbetskraft, miljö och klimatförändringar.

På det sociala området har parterna kommit överens om att avtalet inte ska leda till sänkta arbetsrättsliga standarder. Man ska i stället arbeta för höjda standarder och aktivt arbeta för att implementera ILO:s regelverk. Alla krav som finns i gällande lagstiftning avseende arbets- och socialskydd fortsätter att gälla. Detta omfattar också regler om strejkrätt och möjligheten att förhandla kollektivavtal. CETA fastställer uttryckligen att lönedumpning förkastas.

När det gäller miljöfrågor i CETA betonas vikten av multilaterala miljöavtal och av ömsesidigt stödande mellan handel, miljöpolitik, regler och åtgärder. Miljölagstiftningen ska inte åsidosättas för att främja handel eller investeringar. Rätten att reglera och även höja skyddet på dessa områden är något som Kanada och EU hela tiden har varit överens om. Detta finns också inskrivet i avtalet. CETA hindrar oss alltså inte från att bedriva en progressiv politik som sätter människor och miljö i första rummet.

Herr talman! Regeringen analyserar om det finns behov av nationella bestämmelser för att genomföra CETA i Sverige. Framför allt kan nationella bestämmelser behöva beslutas inför att CETA-avtalet träder i kraft, vilket sker när Kanada, EU:s alla medlemsstater och EU har ratificerat avtalet. I den mån sådant behövs på låg nivå kommer regeringen att återkomma till riksdagen om detta. Regeringen kommer att följa upp avtalets påverkan och effekter vad gäller parternas möjligheter att ställa högre miljökrav än i dag och höja ambitionsnivån i klimatpolitiken. Vi kommer också att driva på för att civilsamhället involveras, både i framtida förhandlingar och vad gäller implementeringen med mera och avtals ikraftträdande.

Det är som sagt med glädje jag ser att regeringen lägger fram denna proposition i riksdagen. Det har varit en lång väg och ett hårt arbete på vägen. Det har skapat ett mer kraftfullt EU på den globala arenan. CETA tillhör en ny modern generation handelsavtal som syftar till att förbättra marknadstillträdet och skapa regler som är tydliga, transparenta och förutsägbara samtidigt som de främjar en hållbar utveckling där miljö och arbete står i centrum. Detta kommer att stimulera både ny teknik och nya affärsmodeller. Bättre kan det inte vara.

Jag är helt övertygad om att CETA-avtalet kommer att visa resultat. Fler företag kommer att få goda affärsmöjligheter och tillgång till en ny marknad på bra och rättvisa villkor. Det kommer att bana väg för högre tillväxt och fler jobb.

Sverige har en lång tradition av frihandel och öppenhet. Vi vet att det bygger landet starkt. Vi visar också att frihandel, trygghet och hållbar utveckling går hand i hand. Det är det vi kallar den svenska modellen, herr talman.

(Applåder)
(forts. § 19)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU16 Kriminalvårdsfrågor

Punkt 2 (Uppsökande verksamhet)

1. utskottet
2. res. 1 (M, C, L, KD)

Votering:

173 för utskottet

118 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 20 V, 3 -

För res. 1: 70 M, 18 C, 15 L, 15 KD

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 11 (Sociala utfallskontrakt)

1. utskottet
2. res. 9 (KD)

Votering:

276 för utskottet

15 för res. 9

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 33 SD, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 3 -

För res. 9: 15 KD

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 18 (Verkställighet i annat land trots förlängd faktisk strafftid)

1. utskottet
2. res. 14 (SD, -)

Votering:

255 för utskottet

36 för res. 14

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD

För res. 14: 33 SD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 19 (Avtjäna fängelsestraff i hemlandet)

1. utskottet

2. res. 15 (M)

Votering:

221 för utskottet

70 för res. 15

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 15: 70 M

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 20 (Intensivövervakning med elektronisk kontroll)

1. utskottet

2. res. 16 (V)

Votering:

270 för utskottet

20 för res. 16

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 69 M, 33 SD, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 16: 20 V

Frånvarande: 17 S, 14 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Tina Ghasemi (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 23 (Medverkan i behandlingsprogram)

1. utskottet

2. res. 18 (M, C, L, KD)

Votering:

173 för utskottet

118 för res. 18

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 20 V, 3 -

För res. 18: 70 M, 18 C, 15 L, 15 KD

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Tina Ghasemi (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU28 Ökat konsulärt skydd för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU19 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU7 Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling

Punkt 1 (Avanslutning av tandvårdsgivare)

1. utskottet
2. res. (S, MP, V)

Votering:

154 för utskottet

137 för res.

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 M, 33 SD, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res.: 96 S, 21 MP, 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU13 Socialtjänstfrågor

Punkt 1 (Utveckling och förbättring av socialtjänstens arbete)

1. utskottet
2. res. 1 (V)

Votering:

271 för utskottet

20 för res. 1

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 33 SD, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 1: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 2 (Förbättrad tillsyn och granskning)

1. utskottet
2. res. 2 (M, SD, V)

Votering:

149 för utskottet

127 för res. 2

15 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 20 MP, 18 C, 15 L

För res. 2: 70 M, 33 SD, 1 MP, 20 V, 3 -

Avstod: 15 KD

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Karin Svensson Smith (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 3 (Tilläggsdirektiv till utredningen Framtidens socialtjänst)

1. utskottet

2. res. 4 (SD)

Votering:

235 för utskottet

36 för res. 4

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD

För res. 4: 33 SD, 3 -

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 8 (Kompetens och kvalitet inom socialtjänsten)

1. utskottet

2. res. 11 (M)

Votering:

201 för utskottet

70 för res. 11

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 11: 70 M

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 10 (Begränsningar av rätten till bistånd)

1. utskottet

2. res. 13 (M, SD)

Votering:

185 för utskottet

106 för res. 13

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD

För res. 13: 70 M, 33 SD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 11 (Införande av ett bidragstak)

1. utskottet
2. res. 14 (M)

Votering:

220 för utskottet

71 för res. 14

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD, 2 -

För res. 14: 70 M, 1 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Patrick Reslow (-) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 12 (Prestationskrav för försörjningsstöd)

1. utskottet
2. res. 15 (M)

Votering:

205 för utskottet

70 för res. 15

15 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 18 C, 20 V, 14 KD, 3 -

För res. 15: 70 M

Avstod: 15 L

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 2 KD, 2 -

Punkt 20 (Tidiga insatser)

1. utskottet
2. res. 30 (L)

Votering:

258 för utskottet

15 för res. 30

18 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 33 SD, 21 MP, 20 V, 15 KD, 3 -

För res. 30: 15 L

Avstod: 18 C

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 21 (Barn med problematiska hemförhållanden)

1. utskottet

2. res. 32 (L)

Votering:

255 för utskottet

16 för res. 32

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 69 M, 33 SD, 21 MP, 18 C, 15 KD, 3 -

För res. 32: 1 M, 15 L

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 24 (Socialtjänstens yttrande i förundersökningar)

1. utskottet

2. res. 36 (S, MP, V)

Votering:

155 för utskottet

135 för res. 36

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 70 M, 33 SD, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 36: 95 S, 21 MP, 19 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 2 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Rossana Dinamarca (V) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Punkt 26 (Barnets bästa och ekonomiskt bistånd)

1. utskottet

2. res. 37 (V)

Votering:

270 för utskottet

21 för res. 37

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 95 S, 70 M, 33 SD, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 37: 1 S, 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Jonas Gunnarsson (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 32 (När placerade barn far illa eller avlider)

1. utskottet

2. res. 50 (L)

Votering:

220 för utskottet

17 för res. 50

54 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 15 KD

För res. 50: 2 SD, 15 L

Avstod: 31 SD, 20 V, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 47 (Nationell samordning och samarbetet på EU-nivå)

1. utskottet

2. res. 73 (KD)

Votering:

191 för utskottet

15 för res. 73

85 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 18 C, 20 V, 3 -

För res. 73: 15 KD

Avstod: 70 M, 15 L

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU14 Äldrefrågor

Punkt 1 (Äldreomsorgens organisation)

1. utskottet

2. res. 1 (M, SD, L)

Votering:

151 för utskottet

120 för res. 1

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 1 M, 21 MP, 18 C, 15 KD

För res. 1: 69 M, 33 SD, 15 L, 3 -

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 4 (Särskilt boende)

1. utskottet

2. res. 6 (V)

3. res. 7 (KD)

Förberedande votering:

21 för res. 6

15 för res. 7

255 avstod

58 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Ellen Juntti (M) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markrats ha röstat ja.

Huvudvotering:

220 för utskottet

20 för res. 6

50 avstod

59 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 15 L

För res. 6: 20 V

Avstod: 33 SD, 14 KD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 2 KD, 2 -

Punkt 5 (Parboendegarantin)

1. utskottet

2. res. 8 (M, SD)

Votering:

185 för utskottet

106 för res. 8

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD

För res. 8: 70 M, 33 SD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 7 (Förenklad biståndsprövning)

1. utskottet

2. res. 9 (S, MP)

Votering:

154 för utskottet

117 för res. 9

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 M, 33 SD, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 9: 96 S, 21 MP

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 9 (Utbildning och kompetens)

1. utskottet

2. res. 13 (M)

Votering:

165 för utskottet

71 för res. 13

55 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD

För res. 13: 70 M, 1 SD

Avstod: 32 SD, 20 V, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 13 (Nutrition och måltider)

1. utskottet

2. res. 20 (SD)

Votering:

235 för utskottet

36 för res. 20

20 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 15 L, 15 KD

För res. 20: 33 SD, 3 -

Avstod: 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor

Punkt 2 (Makrotillsyn och frågor om hushållens skuldsättning)

1. utskottet

2. res. 1 (M)

Votering:

170 för utskottet

70 för res. 1

51 avstod

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L

För res. 1: 70 M

Avstod: 33 SD, 15 KD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 4 (Struktur och konkurrens på bank- och finansmarknaden)

1. utskottet
  2. res. 8 (SD)
  3. res. 10 (V)
- Förberedande votering:
35 för res. 8
21 för res. 10
235 avstod
58 frånvarande
Kammaren biträdde res. 8.
Huvudvotering:
147 för utskottet
36 för res. 8
108 avstod
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 S, 21 MP, 15 L, 15 KD
För res. 8: 33 SD, 3 -
Avstod: 70 M, 18 C, 20 V
Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 5 (Finansiell rådgivning och flyttavgifter för pensionsförsäkringar)

1. utskottet
  2. res. 12 (SD)
- Votering:
185 för utskottet
36 för res. 12
70 avstod
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD
För res. 12: 33 SD, 3 -
Avstod: 70 M
Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU8 Familjerätt

Punkt 1 (Barnäktenskap)

1. utskottet
  2. res. 1 (S, MP, V)
- Votering:
155 för utskottet
136 för res. 1
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 70 M, 33 SD, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 1: 95 S, 21 MP, 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 3 (Polygama äktenskap)

1. utskottet

2. res. 4 (S, MP, V)

Votering:

156 för utskottet

135 för res. 4

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 70 M, 33 SD, 1 MP, 18 C, 15 L, 15 KD, 3 -

För res. 4: 95 S, 20 MP, 20 V

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Peter Persson (S) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 17 (Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar)

1. utskottet

2. res. 17 (SD)

Votering:

255 för utskottet

36 för res. 17

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD

För res. 17: 33 SD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 19 (Överförmyndare, gode män och förvaltare)

1. utskottet

2. res. 20 (C)

3. res. 21 (V)

Förberedande votering:

20 för res. 20

20 för res. 21

251 avstod

58 frånvarande

Talmanen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Talmanen anmodade Tuve Skånberg (KD) och Magnus Manhammar (S) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Peter Jeppsson (S) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett nej och kammaren hade således antagit res. 21.

Huvudvotering:
217 för utskottet
20 för res. 21
54 avstod
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 15 L, 15 KD
För res. 21: 20 V
Avstod: 33 SD, 18 C, 3 -
Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 26 (Registrering av testamenten)

1. utskottet
2. res. 28 (M, SD, L, KD)
Votering:
155 för utskottet
135 för res. 28
1 avstod
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 S, 21 MP, 18 C, 20 V
För res. 28: 69 M, 33 SD, 15 L, 15 KD, 3 -
Avstod: 1 M
Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Punkt 28 (Ändringar i lagen om personnamn)

1. utskottet
2. res. 29 (M, C, L, KD)
Votering:
173 för utskottet
118 för res. 29
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 96 S, 33 SD, 21 MP, 20 V, 3 -
För res. 29: 70 M, 18 C, 15 L, 15 KD
Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU12 Ny järnvägstrafiklag

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Infrastrukturförvaltarens ansvar för skada som tillfogats tredje man)

1. utskottet

2. res. (SD)

Votering:

255 för utskottet

36 för res.

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 96 S, 70 M, 21 MP, 18 C, 20 V, 15 L, 15 KD

För res.: 33 SD, 3 -

Frånvarande: 17 S, 13 M, 12 SD, 4 MP, 4 C, 1 V, 4 L, 1 KD, 2 -

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

§ 19 (forts. från § 17) **Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada** (forts. UU19)

Anf. 86 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Handelsminister Ann Linde lägger i dag fram en proposition om CETA-avtalet. Jag tycker att det är bra att hon är här och försvarar den och svarar på frågor, då det finns många frågetecken kring propositionen.

På s. 36 i propositionen skriver regeringen: "Avtalen bedöms inte medföra några negativa statsfinansiella konsekvenser." Min fråga är hur det kan komma sig att regeringen kommer till denna slutsats när det finns en stor risk att Sverige som land blir stämt av ett storföretag.

När tullarna sänks kommer också EU:s intäkter att minska. Min fundering är hur dessa intäkter ska kompenseras. Är det svenska skattebetalare som ska stå för dessa kostnader?

Det domstolssystem som inrättas kostar också pengar. Hur ska det betalas? Varför finns det inga beräkningar av Sveriges kostnader redovisade i propositionen? Är det inte uppenbart för handelsminister Linde att CETA-avtalet kommer att ha negativa statsfinansiella effekter?

Herr talman! För två veckor sedan kom EU-domstolens dom om tvistlösningsmekanismen i handelsavtalen mellan Slovakien och Nederländerna som EU-domstolen ansåg stred mot EU-rätten. Domstolen har också tidigare underkänt EU:s handelsavtal med Marocko, då det innefattade illegalt ockuperat territorium i Västsahara, och Singaporeavtalet som innehöll delar som var av nationell kompetens.

Hur vet handelsministern att CETA-avtalet inte strider mot EU-rätten? Hur säker kan du vara på det? Vore det inte bättre om detta utreddes i stället för att avtalet klubbas igenom nu när detta är oklart?

Domstolens beslut om CETA-avtalets tvistlösningsmekanism väntas komma senare i år, och flera länder har beslutat sig för att vänta. Borde inte Sverige göra samma sak?

Anf. 87 Statsrådet ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Det första jag vill säga om frågan om statsfinansiella effekter är att det står om detta i det fakta-pm som regeringen har skickat till riksdagen men som Håkan Svenneling möjligen inte har läst.

Jag vill understryka att det är effekterna på ekonomin i stort som är det viktiga. Där kan vi veta utifrån de andra frihandelsavtalen hur mycket extra tillväxt och hur mycket extra jobb det är. Ett exempel är Sydkoreaavtalet som har gett en ökning på 70 procent i exporten till Sydkorea. Det är alltså obestridligt att de här handelsavtalen ger väldigt stora positiva samhälls-ekonomiska effekter.

Regeringen meddelade som sagt tidigare i sitt fakta-pm till riksdagen om CETA-propositionen att konsekvenser på utgiftssidan i Sveriges budget kommer att beräknas eftersom det blir ett intäktsbortfall i tullavgifter på EU-budgeten. Baserat på den nuvarande svenska finansieringsdelen innebär detta en beräknad årlig ökning av den svenska EU-avgiften med ca 90 miljoner kronor. Det kunde Håkan Svenneling läsa innantill.

När det gäller frågan om eventuella framtida skadestånd om Sverige skulle bryta mot investeringsskyddsreglerna i avtalet har det inte tagits upp i propositionen. Anledningen till det är att regeringen självklart inte har för avsikt att bryta mot de grundläggande rättsprinciper som kommer till uttryck i avtalet. Därför finns det heller ingen grund för att redogöra för negativa statsfinansiella konsekvenser.

Med detta sagt tycker jag inte att frågan om minskade tullintäkter eller risken för skadestånd fångar de ekonomiska aspekterna. Som jag sa precis i början: Det här kommer att få goda positiva effekter för Sveriges ekonomi som helhet.

(Applåder)

Anf. 88 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag tackar statsrådet så mycket för svaret. Det är helt riktigt att jag har missat detta fakta-pm. Det kommer många fakta-pm till riksdagen, och just detta har jag missat.

Det är väl bra att man redovisar de 90 miljoner kronor som tullarna minskar med. Det som kvarstår är frågan om skadestånd vid eventuella processer.

Det är en god ingång från regeringens sida att inte vilja bryta avtal. Det tycker jag i grunden är sunt. Problemet i det här fallet är att många storföretag ändå har ambitionen att stämma Sverige som land för att pressa vår lagstiftning i den riktning man vill. Man är beredd att ibland ta kostnader. Ibland finns det till och med tredje parter som är beredda att ta kostnader eftersom de ser att det finns intäkter att göra på den här typen av stämningar.

Det finns vissa mekanismer i CETA-avtalet som kommer att försvåra den här typen av stämningar, men det är fortfarande så att vi genom det här avtalet på ett helt nytt sätt öppnar upp för stämningar från storföretag mot Sverige som land. Vi vet att Kanada är ett av de länder där flest stämningar sker, och det är därför oron är stor.

I mitt anförande lyfte jag fram att gruvindustrin är ett område där vi troligen kommer att få se stämningar och att de svenska reglerna kring den svenska gruvnäringen behöver utvecklas och förbättras. Men med CETA-

avtalet på plats kommer de förändringarna att bli mycket svåra att genomföra.

Jag noterade också att statsrådet i sitt svar till mig inte svarade på frågan om EU-domstolens beslut. Jag förstår att det här är relativt ny materia för oss alla i och med att det har gått bara två veckor sedan domen kom, men det är ändå uppenbart att den kommer att ha inverkan på både CETA-avtalet och andra handelsavtal som Sverige redan har.

Jag har för avsikt att återkomma till statsrådet med en skriftlig fråga om detta, men det vore ändå intressant att höra vad statsrådet har för åsikt om EU-domstolens dom och dess inverkan. Är allting verkligen utrett? Kan vi verkligen gå till beslut? Vore det inte klokare att återförvisa detta till utrikesutskottet?

(Applåder)

Anf. 89 Statsrådet ANN LINDE (S) replik:

Herr talman! Jag tar den sista frågan först, annars hinner jag inte med.

Regeringen har grundligt utrett frågan om vad domstolen har sagt och kommit fram till att det inte finns grund för den oro som uttrycks i Belgiens begäran. Domen i det fallet, som kallas Achmea, ändrar inte den bedömningen. Det beror på situationen med investeringsskyddsavtal mellan EU-länderna och CETA och den nya domstolen, som kallas ICS. Det skiljer sig på flera sätt men framför allt på en avgörande punkt: I Achmeafallet fann EU-domstolen att det slovakisk-nederländska investeringsskyddsavtalet innebar att en skiljedomstol under avtalet skulle komma att tolka och tillämpa EU-rätten på ett sätt som inte var förenligt med unionsrätten.

I CETA fastslås det att en tribunal under detta avtal inte ska ha behörighet att tolka EU-rätten. Det fastslås vidare att CETA-tribunalen ska vara skyldig att följa den rådgivande tolkningen av EU-rätten.

Investerarskyddet har naturligtvis varit en kontroversiell fråga i debatten. Därför har vi undersökt det så här noga.

Den andra frågan handlade mer om själva investeringsavtalet. Det är en av de frågor som regeringen har utrett allra mest. Det handlar om att investeringsskyddet ska ge en investerare grundläggande skydd mot diskriminering och expropriation.

Det som står i CETA överensstämmer i stort sett med svensk rätt, och det går inte längre. Det är ett skydd som finns redan i dag; det menar både Kommerskollegium och Justitiekanslern. Tvistlösningsmekanismen kan alltså inte underkänna lagar eller demokratiskt fattade beslut.

(Applåder)

Anf. 90 JENS HOLM (V):

Herr talman! Vi debatterar *Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada*.

CETA-avtalet är ju inget enkelt handelsavtal. Hade det varit så att CETA-avtalet hade syftat till att ta bort ett par tullar och tariffer till och göra det ännu lite lättare att handla över Atlanten hade vi i Vänsterpartiet tyckt att det var ett bra förslag.

Men nu är det så att C:et i CETA står för comprehensive. Det är alltså ett allomfattande ekonomiskt avtal mellan EU och Kanada. Man kan säga

att det är ett avtal som har väldigt stora anspråk. Det kommer att omfatta så gott som alla våra politikområden.

Vi har hört i en del tidigare anföranden, till exempel från Miljöpartiets Lorentz Tovatt – som jag nu inte ser i kammaren; det tycker jag är lite konstigt – och från statsrådet Ann Linde, att det finns positiva skrivningar i CETA-avtalet om vikten av ökat politiskt samarbete på till exempel miljöområdet. Det är viktigt.

Det man pratar mindre om är att CETA-avtalet föreskriver ytterligare avregleringar, att det har ambitionen att hela det transatlantiska området ska öppnas upp för offentlig upphandling, att det i kap. 21 står att man ska ha en form av regelsamverkan mellan Kanada och EU och EU:s medlemsländer och inte minst det kontroversiella investerarskyddet som finns inskrivet i avtalet.

Av den anledningen är vi i Vänsterpartiet kritiska till det här avtalet och yrkar avslag på CETA. Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation om det, reservation nr 1.

Jag kommer inte, herr talman, att hinna gå in på all vår kritik mot CETA-avtalet. Mycket har föredömligt tagits upp av den föregående talarren från Vänsterpartiet, Håkan Svenneling, men jag skulle vilja säga några saker om de områden som jag tagit upp.

Jag börjar med investerarskyddet, som man hittar utvecklat främst i kap. 8 i CETA-avtalet. Med ett investerarskydd ska man ge investerare, alltså bolag, garantier för att deras investeringar ska bära frukt. Annars kan man tycka att definitionen av en investering är att någon tar en viss risk för att i framtiden få valuta för den. Men i det investerarskydd som skrivs in det här avtalet skriver man till exempel in att bolagen ska skyddas mot direkt eller indirekt expropriation. Jag tror att det är medvetet formulerat som direkt eller indirekt expropriation – det blir nämligen svårt att exakt definiera vad det är för något.

Man säger också att bolagen ska ha en rättvis och skälig behandling. Det finns ett antal kriterier till för hur man bygger upp investerarskyddet.

Egentligen är det inget nytt med investerarskydd i internationella handels- och investeraravtal. Det finns redan i en mängd andra avtal. Jag tycker kanske att det bästa och mest jämförbara exemplet är Naftaavtalet mellan USA, Kanada och Mexiko, som slöts 1994. Efter Naftaavtalet kan vi se att Kanada har blivit världens troligen mest bolagsstämda land. Amerikanska bolag har tagit varenda chans de fått att stämma kanadensiska lagstiftare, och det gäller i synnerhet på miljöområdet och naturresursområdet.

Håkan Svenneling nämnde tidigare Lone Pine Resources, som stämde Kanada när delstaten Quebec införde ett regionalt förbud mot frackning, det vill säga att spränga upp gas ur berggrunden. Det är en extremt miljöskadlig verksamhet. Som nämndes tidigare har också kanadensiska bolag stämt USA:s statsförvaltning; till exempel har bolaget Transcanada stämt Obamaregeringens beslut att stoppa den stora pipelinen XL, som skulle gå genom USA.

Vi ska också komma ihåg att kanadensiska bolag har lärt sig det här med investerarskydd. De har lärt sig väldigt väl hur investerartribunalerna fungerar, och de drar sig inte för att stämma europeiska länder ifall de kan göra det. Det gjorde till exempel det kanadensiska gruvbolaget Gabriel Resources: Man stämde Rumänien för ett antal år sedan när det rumänska

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

parlamentet sa nej till att Gabriel Resources skulle få öppna en stor guldgruva i västra Rumänien. Jag tror att Rumänien nu till och med har klassat området som naturskyddsområde.

Rumänien har stämts på motsvarande 40 miljarder svenska kronor. 40 miljarder svenska kronor motsvarar hälften av hela Rumäniens budget på hälsoområdet. Det kan man tänka lite på när Rumänien säger sig inte ha råd att ta hand om sina fattiga människor och dessa människor i stället reser till andra länder för att tigga och utföra underbetalda arbeten.

Statsrådet Ann Linde säger att vi med CETA-avtalet får ett helt annat upplägg och en helt annan form av investerarskydd. Jag skulle vilja fråga anhängarna av CETA vad som egentligen är den stora skillnaden med det nya investerarskyddet i det här avtalet. Man får en permanent domstol med 15 domare, men annars är det mesta faktiskt väldigt likt det nuvarande system vi kan se för investerarskydd i andra avtal. Det är ett system som ligger helt och hållet utanför det ordinarie rättssystemet, och man kan stämna på fluffiga och oklara grunder.

Det är också, Lorentz Tovatt med flera, bara bolag som kan stämna stater. Staterna kan inte omvänt stämna bolagen. Jag hörde dig när du talade om de fina skrivningar som finns om miljö och klimat i CETA-avtalet och i det partnerskapsavtal som är kopplat till detta, Lorentz. Det är väldigt fina formuleringar, men vad har de för bärighet egentligen? Kan vi luta oss mot de formuleringarna och omvänt stämna bolag som vi anser uppför sig illa mot miljön med hänvisning till investerarskyddet? Nej, det går inte, utan det är bara bolag som kan stämna stater.

Ann Linde från Socialdemokraterna och Lorentz Tovatt från Miljöpartiet säger att det här investerarskyddet inte går utöver det som finns i våra lagar i dag. Jag skulle vilja vända lite grann på frågan. Vad är det som är fel på våra ordinarie domstolsväsen i dag? Är det inte så att EU, dess medlemsstater och Kanada är rättsstater med fungerande domstolsväsen dit man kan vända sig ifall man som bolag anser sig dåligt behandlad av staten? Ni säger ju i detta avtal att det är otroligt viktigt att lita på kanadensiska myndigheter i andra sammanhang, till exempel när det gäller godkännande av olika saker som ska ut på marknaden. Men just när det kommer till domstolarna ska vi ha ett separat bolagsdomstolssystem. Varför det, Lorentz Tovatt?

Jag skulle också vilja fråga Miljöpartiet och Socialdemokraterna: Tror ni verkligen på fullaste allvar att kanadensiska gruvbolag inte kommer att utnyttja chansen att stämna Sverige ifall vi till exempel förbjuder gruvdrift i vissa områden eller inför en gruvskatt på 10 procent – någonting som bolagen kanske bedömer som en direkt eller indirekt expropriering? Tror ni verkligen på fullaste allvar att investerarskyddet inte kan ha en avkylande effekt på progressiv lagstiftning?

Herr talman! Jag skulle också vilja säga några ord om det så kallade regleringssamarbete som finns inskrivet i artikel 21 i CETA-avtalet. Det kan låta väldigt bra att man ska samarbeta kring framtida regler och lagar, men så som regleringssamarbetet är utformat ska det finnas kommittéer inom ramen för CETA-avtalet som *på förhand* ska granska förslag till nya lagar. De ska granska förslagen ur ett handelsperspektiv. Tror Miljöpartiet och Socialdemokraterna verkligen att det här regleringssamarbetet kommer att användas för att stärka till exempel arbetsrätten, miljöskyddet, välfärden eller andra områden?

Bolagen kommer att ha en självklar plats i dessa regleringssamarbetskommittéer, som ska granska all framtida lagstiftning. Ni som har läst förslaget kan också ta del av både Kemikalieinspektionens och Naturvårdsverkets synpunkter på regleringssamarbetet. Man varnar tydligt för att detta kan försvåra en framtida progressiv lagstiftning. Eller, som de säger i Nordamerika: Det här kommer att handla om paralyzing by analyzing – genom krav på nya analyser och nya rapporter kommer en progressiv lagstiftning att avstanna. I den tid vi lever i behöver vi ju mer progressiv lagstiftning. Vi behöver göra det lättare att lagstifta på till exempel miljörådet – inte svårare.

Vi i Vänsterpartiet ser även många andra skäl till att säga nej till CETA. Håkan Svenneling från Vänsterpartiet tog tidigare upp det faktum att avregleringar är så att säga huvudregeln inom CETA och att det är extremt svårt att återförstatliga något som redan har privatiserats när det finns en så kallad ratchetklausul inskriven i avtalet.

Det är också väldigt olyckligt att skrivningarna kring patent- och immaterialrätt – en väldigt bortglömd fråga i debatten, skulle jag säga – går mycket längre än dagens lagstiftning i EU och Kanada. EU har till exempel varit pådrivande för att man ska förlänga licenstiden för mediciner, vilket kommer att försvåra framtagandet av generiska mediciner. Det är alltså mediciner utan patent, som är billigare för befolkningen.

Det kommer också att vara svårare att ställa progressiva krav i offentlig upphandling då offentlig upphandling ska bli en del av en transatlantisk marknad.

Jag är även orolig för hur vi ska kunna bedriva ett progressivt djurskydd i framtiden. Tidigare i dag lyssnade jag på Djurens Rätts ordförande Camilla Björkbom, som varnade för CETA-avtalet. Det sätter konkurrensen först och förutsätter att handeln med nötkött över gränserna ska tiofaldigas, vilket kommer att vara en press nedåt på progressiv lagstiftning. Det kommer att vara svårt för länder som vill gå före på djurskyddsområdet. Det är Djurens Rätts bedömning av CETA-avtalet.

Herr talman! Varför säger den europeiska och nordamerikanska miljö- rörelsen och fackföreningsrörelsen liksom djurrättsorganisationer i Europa och Kanada nej till CETA? Jag tror att det är så enkelt som att de inte vill ha en tvångströja på progressiv politik. De vill att vi ska kunna gå före på alla dessa viktiga politikområden. Det är därför vi i Vänsterpartiet säger nej till CETA.

Jag vill också passa på att yrka bifall till Håkan Svennelings och Vänsterpartiets förslag om återförvisning av det här ärendet till utskottet. Den dom som kom i EU-domstolen för två veckor sedan är ju helt exceptionell. Den dömer ut investerarskyddet mellan olika EU-länder – samma slags investerarskydd som nu skrivs in i CETA-avtalet. Därför säger vi i Vänsterpartiet: Skicka tillbaka avtalet till utskottet, så att vi får analysera domen närmare!

Jag ber om ursäkt för att jag dragit över tiden, herr talman, men detta är en väldigt viktig fråga.

(Applåder)

Anf. 91 ÅSA ERIKSSON (S):

Herr talman! ”Industriföretagen har länge varit motorn i det svenska näringslivet och en avgörande välståndsskapare för Sverige. Svenska företag har framgångsrikt exporterat högkvalitativa och innovativa produkter över hela världen. Många svenska företag innehar i dag nyckelpositioner i globala värdekedjor och industriella ekosystem.” Så inleder chefskonomen på Business Sweden sin senaste rapport *Tjänsterevolutionen*. Jag tycker att det är en träffsäker beskrivning av läget.

Herr talman! Protektionismen skördar tyvärr framgångar på vissa håll. Ett exempel är förstås president Trumps senaste beslut om att införa nya tullar. OECD har med all önskvärd tydlighet konstaterat att länder som stänger sina marknader förlorar mer i tillväxt än de länder som de slutar att handla med. Då känns det klokt och framåtsyftande att EU i stället går vidare med nya, breda handelsavtal.

För att våra företag ska kunna fortsätta utvecklas och öka sin export behöver vi progressiva och kloka frihandelsavtal. CETA är det bästa frihandelsavtal som EU har förhandlat fram hittills, och jag hoppas att det blir ett viktigt riktmärke i handelspolitiken. Alla framtida handelsavtal bör hålla CETA:s nivå eller vara ännu bättre.

Herr talman! Med tanke på den skepsis som i vissa kretsar finns gentemot frihandelsavtal, även här i riksdagen, känns det tryggt och bra med de utredningar som Kommerskollegium har gjort tillsammans med flera andra myndigheter.

Breda frihandelsavtal ger tydlighet, långsiktighet och förutsägbarhet. Breda frihandelsavtal kräver också att granskas av mångas ögon och med mångas expertkunskap, inte minst från civilsamhällets organisationer. Den kunskapen finns med i den utredning som gjorts, och det är viktiga erfarenheter att ta med sig i arbetet med kommande handelsavtal.

Allianspartiernas kritik om att det har tagit för lång tid att få CETA till riksdagen anser jag därför helt obefogad. Det är viktigt att ta oron på allvar, att låta många instanser få komma med synpunkter och att analysera vilka konsekvenser avtalet kan få. Allt annat vore ansvarslöst.

Med stöd av den här rapporten, med remissvar och analyser, kan vi nu med fog säga att CETA inte kommer att tvinga oss att privatisera välfärden, företag kommer inte att kunna stämna svenska staten för utebliven vinst och vi behöver inte försämra vår lagstiftning gällande djur-, miljö- eller hälsoskydd. Tack, Kommerskollegium, för det!

Men det är viktigt att följa upp att CETA inte får sådana effekter att det hindrar parterna från att i framtiden verka för ännu högre miljökrav eller ännu högre ambitionsnivå i klimatpolitiken. Därför kommer avtalets effekter att analyseras, och det är bra.

Vi har redan 60 investeringsskyddsavtal. De har inte gjort att vi inte har kunnat skärpa miljölagstiftningen. Det är den svenska riksdagen som bestämmer vilka regler och lagar som ska gälla i Sverige.

Däremot kan CETA, liksom andra progressiva frihandelsavtal, bidra till att Sverige i högre utsträckning når målen i Agenda 2030. Vi kommer aldrig att klara hållbarhetsmålen där om vi inte hjälper den privata sektorn på traven med att göra sin del. Därför är de golv som finns i CETA-avtalet av största vikt för att åstadkomma en bättre utveckling inom alla hållbarhetsdimensioner.

Jag vill ge Håkan Svenneling rätt på en punkt, nämligen att det inte med säkerhet går att säga hur många nya jobb som kommer att skapas när CETA har trätt i kraft i alla delar. Men precis som statsrådet Linde sa vet vi att handeln alltid ökar efter ett nytt frihandelsavtal. Vi vet att detta redan har skett med exporten till Kanada, och vi vet att ökad export leder till fler jobb. Vi behöver fler jobb och ökad sysselsättning i Sverige för att kunna trygga välfärden ännu mer.

Herr talman! Tidigare i veckan besökte jag ett stålföretag i Fagersta. Där var vd:n väldigt orolig över de nya amerikanska ståltullarna och vad de skulle komma att innebära för deras försäljning i USA. Men när han fick höra om CETA, som ska beslutas här i morgon, såg han genast en möjlighet att utöka sin marknad i Kanada i stället. Jag tror att det finns många exempel på verksamheter runt om i Sverige som kommer att gynnas av CETA.

Att hävda att CETA skulle inskränka demokratiska beslut eller att det nu kommer att vara storföretag som styr är helt felaktigt. Kommerskollegium har analyserat detta mycket ingående, i enlighet med regeringsuppdraget, och bedömer att CETA i allt väsentligt inte medför något utökat investeringsskydd utöver det som redan i dag ges till investerare, precis som statsrådet Linde tidigare har sagt. Denna slutsats delas av Justitiekanslern, som ju är Sveriges expertmyndighet när det gäller skadestånd mot staten.

Herr talman! Vi har säkert läst och hört inlägg av kritiker som påstår att den begränsning av vinster i välfärden som vi socialdemokrater föreslår skulle bryta mot CETA-avtalets artiklar om rättvis och skälig behandling. Låt mig vara tydlig: Det finns inget i avtalet som ger företag rätt att stämma stater för utebliven vinst. Hotet mot vinstbegränsning är allianspartiernas och Sverigedemokraternas politik, inte CETA.

Kommerskollegium bedömde att CETA:s bestämmelser inte påverkar Sveriges möjlighet att bevara monopol eller allmännyttiga företag.

Herr talman! Handel bidrar till tillväxt, ökat välstånd och fattigdomsbekämpning. Handel bidrar till mer samarbete och fred. Handel bidrar till kompetenshöjning, specialisering och stolthet.

Jag tycker att det är synd att människor som i vanliga fall vurmar för dessa goda värden talar och skriver onyanserat och i vissa fall helt osant om vad CETA innebär och kommer att få för konsekvenser. Vi har, som tur är, superprofessionella myndigheter som på alla upptänkliga sätt har analyserat, diskuterat och utrett vilka konsekvenser det här avtalet kommer att få. Det är för mig obegripligt att man inte har tilltro till våra främsta experter på området och inte lyssnar på det som Justitiekanslern anför.

Visst kan vi önska ännu mer av framtida frihandelsavtal. Det gör jag. Men låt mig återknyta till min inledning: Företag som växer och utvecklas är en förutsättning för att vi ska kunna öka sysselsättningen ytterligare och kunna gå vidare och stärka vår gemensamma välfärd. Företagen är också en viktig sektor för att öka hållbarheten i samhället, ur alla dimensioner. Båda dessa delar kommer att underlättas av CETA-avtalet. Därför yrkar jag bifall till utrikesutskottets förslag och avslag på alla reservationer.

(Applåder)

Anf. 92 JENS HOLM (V) replik:

Herr talman! Jag skulle främst vilja ställa två frågor till Åsa Eriksson, Socialdemokraterna.

Åsa Eriksson säger att det investerarskydd som finns i dag inom CETA inte går utöver svensk lagstiftning i dag. Men vi kan titta på exempel från omvärlden. Då ser vi att när man skriver in investerarskydd kommer det också att användas. Poängen är att vi i dag inte har något investerarskydd i fråga om Kanada. Men Kanada fick det i fråga om USA 1994 och har sedan dess blivit stämt 35 gånger. Man har blivit världens mest stämde industristat. Jag måste fråga Åsa Eriksson och Socialdemokraterna: Vad är det för fel på det ordinarie rättsväsendet? Varför ska ni bygga upp ett parallellrättsväsen för bolagen? Varför får inte arbetare, miljöorganisationer och andra stämma bolagen? Varför är det bara bolagen som ska få stämma?

Min andra fråga rör de förlängda licenstiderna för läkemedel, som enligt kanadensiska forskare kommer att leda till att läkemedel kommer att vara inlåsta i patent i ytterligare 383 dagar och kosta många hundra miljoner dollar extra för kanadensiska skattebetalare. Problemet kommer att vara precis detsamma för oss i Europa. Varför är ni för att det ska vara förlängda licenstider för läkemedel?

Jag noterar, fru talman, att Åsa Eriksson får sträcka sig till Business Sweden för att hitta stöd för CETA, men det kanske är det som Socialdemokraterna vill. Ni kanske inte vill att vi ska kunna gå före på miljöområdet eller skapa ordning och reda inom välfärden med återreglering på vissa områden. Vad vill Socialdemokraterna egentligen?

Anf. 93 ÅSA ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Jens Holm, för att jag får fortsätta att prata om detta, som ligger mig så varmt om hjärtat! Nej, jag behöver inte vända mig till Business Sweden för att få stöd för CETA. Det handlar om att ge en bild av hur viktigt svenskt företagande är för Sveriges utveckling, svensk välfärd och svenskt välstånd. Det är jätteviktigt.

När det gäller investeringsskyddet är det precis som jag sa tidigare, och som statsrådet sa: att det i allt väsentligt är precis som det investerarskydd som vi redan har i dag. Jag ser ingen som helst anledning till att vi inte skulle ha det. Vi ska ge samma villkor till kanadensiska företag som till svenska företag eller andra företag som investerar i Sverige. Jag kan inte se att vi ska göra någon skillnad. Det är det som detta handlar om.

Sedan gällde det varför stater inte får stämma företag. Jag tror att det var det Jens Holm sa, fru talman.

(JENS HOLM (V): Organisationer.)

Det handlar om att ge företagen förutsägbarhet i vad som kommer att gälla om man ska göra en stor investering. Det tycker jag är fullt rimligt.

Vi andra får följa den vanliga lagstiftningen. Vi har lagar och regler. Vi har en massa lagar som vi bestämmer här i Sveriges riksdag. De gäller för samtliga. Bryter man mot dem blir det på det vanliga sättet. Om ett brott begås får man hantera det därefter.

När det gäller patentskyddet och den förlängda licenstiden kan jag inte svara. Detta vet jag inte.

Anf. 94 JENS HOLM (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att Åsa Eriksson sa någonting väldigt intressant: För oss andra gäller den vanliga lagstiftningen.

För oss andra, för vanligt folk, för fackföreningar, för miljöorganisationer och för regeringar gäller den vanliga lagstiftningen. Men för bolagen ska man införa specialtribunaler, där de kan stämna stater som går före på miljöområdet och som går före på välfärdsområdet. Varför, Åsa Eriksson, vill Socialdemokraterna ha speciella bolagsdomstolar? Varför fungerar inte det ordinarie rättsväsendet? Är inte Sverige, EU:s medlemsländer och Kanada rättsstater?

Jag noterar hur det är i flera andra handelsavtal som EU förhandlar om just nu, till exempel Mercosuravtalet med Mercosurländerna Brasilien, Uruguay, Argentina och så vidare. Jag tror även att det är fallet när det gäller Australien och Nya Zeeland och de avtal man förhandlar med dem. Där finns det inget investerarskydd inskrivet, för de länderna vill inte ha något investerarskydd. Och vet du vad, Åsa Eriksson, det går alldeles utmärkt att skapa handelsavtal med de länderna utan investerarskydd. Därför måste jag fråga igen: Varför ska bolagen ha speciella investerartribunaler som bara de får använda sig av? Svara på det!

Anf. 95 ÅSA ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Det gör jag mer än gärna. Det handlar om att företag ska våga investera i vårt land och att svenska företag ska våga investera i Kanada. Om vi dramatiskt skulle ändra vår lagstiftning så att vi totalt uttraderar värdet av en gjord investering med mer än 90 procent och det inte är för allmänhetens bästa tycker jag att företag ska få stämna staten – ja. Det är precis det som detta investerarskydd handlar om. Men så länge vi kan visa att de regelförändringar som vi vill göra är för allmänhetens bästa och att de inte är så omfattande att man uttraderar mer än 90 procent av värdet finns det inget som gör att företaget kan stämna staten. Men det handlar om att ge företagen förutsägbarhet. Ska de göra stora investeringar, vilket vi vill att företag ska göra med tanke på vår tillväxt, måste vi också ge förutsägbarhet och en transparens om vad som gäller.

Ja, Sverige är en rättsstat. Här kan man lita på de lagar och regler som vi stiftar och det rättsväsen som vi har. Men det måste ändå finnas en förutsägbarhet för företagen. Man måste veta vad som händer om lagstiftaren skulle vara en annan i morgon.

(Applåder)

Anf. 96 HANS ROTHENBERG (M):

Fru talman! Hösten för fem år sedan skulle Sveriges riksdag godkänna frihandelsavtalet mellan EU och Sydkorea. Det var ett avtal som i efterhand visat sig öppna upp handel och nya möjligheter för de 29 berörda länderna. Det var ett avtal som när det skulle sanktioneras inte väckte nämnvärd uppmärksamhet. När det var dags för debatt här i kammaren var talarlistan kort. I denna talarstol stod jag ensam i debatten med endast talmannen som åhörare. Om det berodde på ointresse eller på att frågan var så självklar att den inte behövde diskuteras får andra svara på. Tiderna förändras dock.

I dag diskuterar vi handelsavtalet mellan EU och Kanada. Kanada är en av de fredligaste och vänligaste nationerna på denna jord. Men helt plötsligt har det här med handelsavtal blivit väldigt intressant. Talarlistan är välfylld. Låt oss därför sätta in detta handelsavtal i ett bredare sammanhang. Låt oss blicka några år bakåt i tiden.

Fru talman! Inför slutfasen av president Obamas sista ämbetsstid gjorde såväl EU som USA stora ansträngningar att försöka hinna slutföra förhandlingarna om frihandelsavtalet TTIP mellan EU och USA. Men det var inte helt problemfritt på någondera sidan. Vid horisonten såg man risken att en protektionistisk president skulle komma att styra USA. Det var en profetia som visade sig bli sann. På den europeiska kontinenten var hindren av en helt annan karaktär. Den samlade europeiska vänstern, väl påhejad av doktrinära gröna krafter, såg allt annat än möjligheter i att handeln skulle öppna upp sig utmed Nordatlantens båda kuster. Det mesta kring TTIP som gick att svartmåla beströks av denna vänster med yvigt breda penseldrag.

Skrämseltaktiken plockades fram, där företag som stämmer stater, djurskydd som tillintetgörs och antibiotikaspäckat kött var några dramaturgiskt välarrangerade hotbilder som målades upp. Allt det goda som handel och marknadsekonomi byggt västvärldens välfärd med skulle svartmålas och tillintetgöras. Vänstertaktiken lyckades när frihandelsavtalet aldrig kunde skrivas under i tid.

När det nu är dags för Sverige att sanktionera CETA-avtalet mellan Kanada och EU ylar återigen de vänstergröna krafterna om all världens fasor som ska drabba oss ifall avtalet träder i kraft. Återigen målar man upp att det för mindre företag så nödvändiga investeringsskyddet skulle vara ett hot mot demokratin, och antibiotikakortet ligger alltid redo att plockas fram.

Det enda vänsterkrafterna inte bryr sig om är att ta ansvar för konsekvenserna av sin skrämselfpropaganda. Konsekvenserna drabbar nämligen i slutändan vanliga medborgare i alla berörda länder – medborgare som går miste om nya arbetstillfällen och varor som blir billigare.

Skrämselfpropagandan mot TTIP lyckades inte fullt ut övertyga Europas folk men gjorde väl så stor skada. Förhandlingarna mellan EU och USA drog ut på tiden allteftersom nya påstådda hotbilder skulle utredas, eller som någon sa här tidigare i debatten: paralyzing by analyzing.

Om och om igen, gång efter annan, skulle det utredas och fördröjas. Till slut rann tiden ut, och in i Vita huset flyttade en protektionist som verkligen inte gillar frihandel, en protektionist som nu är i full färd med att driva ett handelskrig mellan de parter som, om allt gått väl, skulle ha slutit det frihandelsavtal som gett 900 miljoner människor ökad handel, lägre priser och fler jobb. Tack för det, vänstern! Det hade även resten av världen mått bra av, men i stället fick världen ett potentiellt handelskrig som hade kunnat undvikas.

Fru talman! Ansvaret vilar tungt på denna vänsters och de doktrinära gröna krafternas axlar. Må därför inte denna historia upprepas när det gäller CETA-avtalet mellan EU och Kanada! Nu mer än någonsin behöver världen öppenhet, förståelse och tolerans. Då måste världens goda krafter kunna ta ytterligare steg framåt i fredligt och utvecklande samarbete.

Handelsavtalet CETA mellan EU och Kanada undertecknades i oktober 2016. I februari 2017 godkände Europaparlamentet avtalet. Det här avtalet är viktigt för Sverige och för svenska företag, och det ligger därför i svenskt intresse att avtalet genomförs så snabbt som möjligt.

Vi moderater menar att Sverige som en stark förespråkare för frihandel och handelsavtal redan borde ha godkänt avtalet. Då hade den viktiga politiska signalen om öppenhet och frihandel och att Sverige skulle ta tåten i denna process som avtalet innebär blivit ännu kraftfullare, något som behövs i tider av tilltagande protektionism.

Vänstern och även delar av Miljöpartiet har av blandade skäl velat dra ut på denna process. Med nya uppdrag till Kommerskollegium har man lyckats fördröja möjligheterna för Sveriges riksdag att i tid godkänna det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada och EU. När argumenten inte biter blir förhållning och fördröjning arbetsmetoder.

Fru talman! Vi moderater anser att regeringen borde ha stått emot denna agenda och kunnat lämna en proposition om CETA till riksdagen mycket tidigare. Men nu står vi här, och det är gott så. Tack för att ni inte har fördröjt detta ännu längre!

Detta frihandelsavtal behövs nämligen så väl när det råder brist på tillit i världen. Den bristen på tillit har format en skepsis mot de värden som bygger och har byggt vår välfärd. Det är därför vi ser brexit, och det är därför vi ser tveksamheter mellan USA och Stilla-havsområdet när det gäller deras handelsavtal.

CETA-avtalet är i grunden ett av de mest moderna och framåtsträvande frihandelsavtal som har förhandlats fram. Det stärker banden över Atlanten än mer. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget att riksdagen ska godkänna det övergripande avtalet om ekonomi och handel, CETA, mellan Kanada å ena sidan och Europeiska unionen och dess medlemsstater å andra sidan.

(Applåder)

Anf. 97 JENS HOLM (V) replik:

Fru talman! Jag debatterade för några veckor sedan med en sann liberal. Han har arbetat på Timbro, och han har såvitt jag vet också arbetat på Moderaternas riksdagskansli. Han heter Mattias Svensson och har skrivit flera böcker. Vi kom in just på de här internationella avtalen som Hans Rothenberg insisterar på att kalla för handelsavtal, fast han vet att de är mycket mer omfattande än avtal som bara syftar till att ta bort lite tullar och tariffer.

Mattias Svensson sa något intressant. Han sa att det här investerarskyddet slår ut marknadskrafterna och snarare monopoliserar marknader till ett fåtal storföretag när de får möjlighet att stämma stater.

Jag tycker att han har helt rätt i det: Man skapar ett parallellt rättssystem som är helt designat för företag som har mångmiljonbudgetar för advokatkostnader.

Hans Rothenberg pratar om förståelse och tolerans, något som vi i Vänsterpartiet också tycker är viktigt: Är det inte så att vad detta bygger på är förståelse och tolerans, helt enkelt förtroende och tillit? Då borde vi väl kunna ha rätt mycket tillit till våra nuvarande rättssystem. Vad är det för fel på domstolarna i Kanada, i Bryssel och i Stockholm, Hans Rothenberg?

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Jag skulle också vilja fråga Hans Rothenberg om de förlängda licens-tiderna för läkemedel, som är någonting som EU unikt har förhandlat fram. Kanada var in i det sista motståndare till det. Det kommer att kosta europeer många hundra miljoner kronor extra när vi inte kan använda generiska läkemedel så som vi har kunnat göra tidigare. Varför är Moderaterna för det här?

Anf. 98 HANS ROTHENBERG (M) replik:

Fru talman! Svenska och kanadensiska företag ska vara väldigt glada att investerarskydd finns med i det här avtalet. Jens Holm säger, precis som så många andra vänsterpartister, att storföretagen är hotet. Men det är inte bara storföretag som investerar. Notera att det finns både små och medelstora företag som inte har de musklerna, som inte har arméer av egna advokater och jurister att sätta in! De måste självklart känna trygghet när de investerar i ett annat land.

Investerarskydd är ingenting som är nytt för detta avtal. Det finns hundratals handelsavtal där investerarskyddet finns. Det hette ISDS tidigare. Nu är det en ny variant som heter ICS. Jag kan väl säga att vi moderater har varit fundersamma över om den nya varianten är någonting som är bättre. Men om vi hade hållit fast vid ISDS och sagt nej till CETA på grund av att det har kommit en annan tvistlösningsmekanism vore det att göra det bästa till det godas fiende. Därför ställer vi absolut upp på det här.

Det handlar inte om parallella rättssystem utan om kompletterande rättssystem. Svensk lag och kanadensisk lag gäller likväl. Investerarskyddet är ingenting som slår ut nationell lagstiftning. Om ett företag likt BT Kemi i Teckomatorp på 70-talet skulle förstöra marken på grund av sin egen produktion är det andra nationella lagar som träder i kraft. Jens Holm och andra behöver nog inte vara rädda för att så icke skulle ske om olyckan är framme.

Anf. 99 JENS HOLM (V) replik:

Fru talman! Nu är det så att man har utvärderat vilka som i störst utsträckning använder investerarskyddet i olika avtal. Det är storbolagen. Kommerskollegium gjorde en rapport för ett tag sedan där man frågade svenska bolag om investerarskydd var viktigt för deras verksamhet. Nej, det var det inte, var svaret. Inte alls viktigt. Det är helt andra saker som är viktiga när man gör investeringar, till exempel utbildningsnivån på befolkningen i det land där man investerar, att det råder lag och ordning, att det finns en lokal marknad som kan köpa ens produkter och så vidare.

Det är sådana saker som är viktiga, inte att man ska bygga upp direktördomstolar där tvister kanske kommer att avgöras i Washington. Vilka har råd att resa dit och vara där i flera veckor med advokater?

Det är ju så, Hans Rothenberg, att när EU förhandlar om andra frihandelsavtal som nu ligger på bordet, till exempel Mercosuravtalet, Australienavtalet och Nya Zeeland-avtalet, finns det inga investerarskydd där, utan det går alldeles utmärkt att sluta mer klassiska frihandelsavtal med dessa länder. Varför ska bolagen ha ett separat skydd just i det här avtalet, Hans Rothenberg?

Hans Rothenberg svarade inte på frågan om förlängda licenstider. Det är alltså så att läkemedel väldigt ofta är belagda med patent, men när patenten löper ut kan man göra kopior av dessa läkemedel. Man kan göra generiska mediciner som sänker priset kanske med faktor 100, och då blir det tillgängligt för folket på ett annat sätt.

Nu har EU i CETA förhandlat fram ännu längre licenstider. De stora läkemedelsbolagen kommer att tjäna ännu mer pengar, men det är vi som kommer att betala priset. Varför, Hans Rothenberg?

Anf. 100 HANS ROTHENBERG (M) replik:

Fru talman! Där kom det igen: storbolagen. Det är alltid storbolagen som är de farliga och onda krafterna. Jag trodde att det var arbetslöshet, miljöförstöring, naturkatastrofer, brottslighet, kriminalitet, sjukdomar och epidemier som var hotet mot mänskligheten – inte storbolagen.

Jag ber att få säga som min kollega Åsa Eriksson i fråga om licenstider: Jag kan inte svara på det fullt ut. Men någonstans kan man konstatera att om det är något som regeringen ska analysera efteråt och utvärdera är det en sådan fråga. Jag tycker fortfarande inte att det finns detaljer som gör det värt att slå sönder ett frihandelsavtal mellan EU och Kanada.

Jag skulle vilja ge ett exempel på hur det kan fungera när man tvistlöser. Det finns en ö mellan Kanada och Grönland. Den heter passande nog Hans Island. Danmark och Kanada har i ett antal decennier tvistat om ön. När patrullbåtar åker dit sätter de upp en flagga på ön. Danskarna ställer dit en flaska akvavit och sätter dit en flagga och markerar att det är deras ö. Efter ett tag kommer den kanadensiska patrullbåten och sätter dit en flagga och en flaska kanadensisk whisky. Det är ett handelskrig som fungerar mellan civiliserade länder.

Det här är något som borde fungera som en symbol för tvistlösningsmekanismen för Jens Holm och Håkan Svenneling, för den samlade avgrundsvänstern som hela tiden ser mörkrets krafter i handelsavtalen. Jag kan bara säga, Jens Holm: Låt oss utvärdera avtalet om tio år. Jag är säker på att du inte kommer att ha så rätt som du tror.

Anf. 101 CARL SCHLYTER (MP):

Fru talman! Det här är ett komplicerat ärende, men mitt inlägg kan också bli lite komplicerat. Det är mycket vi behöver ta upp.

Det finns ett par saker som alla är överens om som ärendet egentligen inte handlar om, nämligen att Sverige är en nation som har byggt mycket av sitt välstånd på handel, att kvoterna mellan Sverige och Kanada till stora delar har spelat ut sin funktion och att ingen av oss vill ta bort statens möjligheter att reglera för miljö, folkhälsa och så vidare.

Men sedan läser man avtalet. Det är då saker börjar bli komplicerade. Varför sluter vi avtal med andra länder? Vi behöver handel, men vi behöver inte satsa all vår kraft på att öka handeln på bekostnad av att underlätta för myndigheter att hjälpa till i arbetet mot klimatförändringar eller sociala klyftor eller att tillhandahålla vård, skola och omsorg. Det är här konflikterna börjar.

Innan man köper något ska man kanske kolla vad man får. Vad får vi? I bästa fall, i det mest optimistiska scenariot, kan det bli en permanent engångseffekt på bnp på 0,03 procent. Värdet spelar en större roll. I bästa fall

försvåras inte miljöbeslut och skydd av hälsa och folkhälsa och så vidare, men mest sannolikt blir det så.

Sedan undrar man vilken handel vi kan främja. Jo, det är tjänsterna. Tullarna är inte en så stor del av avtalet. Det är inte de som har de ekonomiska effekterna, utan det är tjänsterna. Det är där detaljerna ligger.

Men sedan finns även frågan om vissa produkter. Vill vi verkligen öka exporten till Kanada av maskiner för att utvinna tjärsand eller effektivare skogsmaskiner som kan hugga ned ännu mer urskog? Vill vi verkligen sälja pepparkakor och köpa brownies i stället för att byta recept? Är det logiskt? Är det viktigt när vi nu försöker bekämpa klimatförändringarna?

Vi är glada över att vi minskar utsläppen, men orsaken är att vi inte räknar in transporterens utsläpp. Vill vi verkligen öka transportererna och öka utsläppen? Men båda länderna kan säga att utsläppen sjunker i den nationella statistiken.

Att jaga tillväxt och ökad handel av likvärdiga produkter – halva jordens handel sker med likvärdiga produkter – är relativt meningslöst. Den halva som handlar om olika produkter kan vara meningsfull. Det här avtalet innebär för dem som vill ha tillväxt i bästa fall 0,03 procent i engångseffekt.

Men vad kostar avtalet? Jo, det kostar så här många sidor, som den proposition jag håller i mina händer, i detaljreglering. Det är en detaljreglering som inte reglerar hur företag ska sköta sig utan hur stater, regioner, kommuner ska sköta sig. Det är en enorm detaljreglering. Det är inte frihandel, utan det är omreglerad handel. Regelbördan läggs på våra kommunanställda i stället för på de företag som vill handla, som ibland måste anpassa sig efter nationella regler utformade efter nationella demokratiska procedurer.

Om man ska köpa avtalet, få så lite fördelar men så mycket nackdelar, blir det som att köpa en bil för att få rattmuffen gratis. Det är inte värt priset.

Folk säger att det kommer att bli lägre priser. Men hur? Om 4 miljarder total export ökar en aning, kommer det att påverka priserna i hela EU? Hur blir det med de saker vi faktiskt handlar? Det enda vi säkert kan säga är, som statsrådet sa – hon har nu gått från kammaren – att det kommer att bli 90 miljoner kronor i höjd EU-avgift på grund av minskade tullinkomster. Det kan vi säkert säga. Vi kan säkert säga att det kommer att kosta en halv miljon euro att betala Sveriges del i nya domstolen. Det kan vi säkert säga. Resten är spekulationer.

Vad ska vi göra? Jo, vi ska underlätta varandras handel genom att öppna tjänstesektorn. Det är tråkigt att det inte framgår i propositionen vad som faktiskt händer. För dem som är ambitiösa nog att faktiskt läsa avtalet är det inte alltid så lätt att se vad som händer.

Låt oss läsa artikel 9.7. Tidigare artiklar handlar om marknadstillträde och marknadsöppning. Sedan finns möjlighet att göra förbehåll. I artikel 9.7, 1 c, framgår att dessa artiklar inte är tillämpliga på: ”En ändring av en oförenlig åtgärd som avses i led a i den mån som ändringen inte minskar åtgärdens förenlighet, så som den var omedelbart före ändringen, med artiklarna 9.3, 9.5 och 9.6.” Det är det som är standstill and ratchet clauses. Men det står inte i avtalet. Det får man tänka ut själv med sin kunskap om hur andra handelsavtal fungerar och hur marknadstillträde fungerar.

Men den lilla meningen i det tjocka avtalet är den stora skillnaden mot tidigare avtal. Det är första gången som vi utgår från en annan logik, också i artikel 9, nämligen att vi öppnar alla tjänstesektorer, och sedan kan vi göra undantag. Det är nytt, och det borde vi ha diskuterat och utrett tydligare. I alla andra tidigare avtal har man med flit öppnat vissa sektorer.

Sedan kan man göra undantag i två olika bilagor. Det har vi gjort på en del områden. Men undantagen är inte heltäckande. Till exempel har EU gjort ett undantag för hälsa som inte är heltäckande.

Låt oss titta på Kommerskollegiums analys av denna fråga. Jag tycker egentligen att de på det hela taget har gjort en bra analys. Det finns mycket bra och läsvärd information, men man ska inte glömma Kommerskollegiums huvuduppdrag.

Enligt 1 § i instruktionen ska Kommerskollegium verka för följande: ”Kommerskollegium ska verka för frihandel, fri rörlighet på EU:s inre marknad samt utgå ifrån det samlade svenska ekonomiska intresset mot bakgrund av regeringens övergripande mål för tillväxt och sysselsättning. Myndigheten ska även beakta näringslivets och konsumenternas intressen. Därtill ska myndigheten beakta utvecklingsländernas perspektiv och integrering i handelssystemet.”

Frihandel, tillväxt, sysselsättning – det är där som fokuset ligger. Hållbarhet och miljö finns med på deras uppdrag, men det är inte huvudfokus.

Det hade varit önskvärt att myndigheter med dessa fokus hade fått göra egna oberoende utredningar. Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket svarar att det finns problem när man tittar närmare på avtalet. Det hade varit önskvärt att de hade fått tid på sig att göra en mer ordentlig analys.

Det är rimligt att riksdagen får information om kostnaderna för att genomföra beslut. Kommerskollegium har inte utrett kostnaden för alla kommuner, landsting och stat och myndigheter att analysera om varje beslut som de genomför är i enlighet med regelverket om legitima krav.

Det är sant som många säger här, att vi får lagstifta för en bättre miljö och för arbetsrätt, men bara om det sker med hjälp av legitima krav och om det är förenligt med regelverket internationellt. Ska vi göra det måste vi ha kunnigt folk överallt. Jag vet inte om Sorsele kommun har en handelsexpert som kan jämföra alla deras kommunala beslut mot internationell handelsrätt och dess jurisprudens. Jag tror inte det. Jag tror knappt att någon svensk kommun har det. Det blir många dyra konsulttimmar. Varför räknas inte de in i analysen?

Sedan säger man att det enligt Kommerskollegium inte är några problem. Men är det så? I rapporten på s. 2 står det att i vissa delar finns det behov av fördjupad analys. Ja, det är sant. Varför gör ni inte det innan ni fattar beslut?

Dessutom är det här med investeringsskyddet en intressant punkt. Jag läser vidare i Kommerskollegiums rapport:

”Det är vidare oklart var sätet kan placeras och vilka konsekvenser detta kan få för processen. Genom att den gemensamma investeringskommittén bland annat ges rätt att utse skiljemän, tolka avtalet och göra tillägg till artikel 8.10 har Sveriges de facto överlämnat viss beslutandemakt jämfört med Sveriges övriga investeringsskyddsavtal.” Nej, det stämmer inte heller som en del påstår, att det här är likadant som de andra.

Är de undantag som vi försöker göra vattentäta, som det har påståtts här i debatten? Så här skriver Kommerskollegium:

”Ett exempel är Systembolaget som i dag har monopol för detaljhandel av alkoholhaltiga drycker. Skulle Sverige avveckla det statliga monopolet och öppna marknaden för utländska aktörer kan Sverige enligt nuvarande åtaganden i ett senare skede inte återinföra det statliga monopolet.”

Det har sagts att det har funnits avtal av den här typen många gånger tidigare. Men det är första gången någonsin som man har en omvänd logik. Logiken är att allt ska öppnas upp. Om man nu inte såg några hot har jag svårt att förstå varför ministern gör en deklaration.

Avtalet säger att vi har en negativlista, det vill säga att man har marknadstillträde i normen. Vi har standstill- och ratchetklausuler som gör att det blir mycket svårt att ta tillbaka verksamheter. Varför gör man då en deklaration som säger att man vill ha kvar den rätten? Det uppstår en direkt konflikt med texten i avtalet. Och vem tolkar den? Jo, det gör skiljedomarna i den tvistlösning som finns.

Även om Sverige har kommit ihåg att göra ett undantag och därmed har möjlighet att återreglera en sektor – om vi har kommit ihåg att göra ett undantag – är det undantaget inte skyddat från tvistlösningen. Även om vi skulle till exempel begränsa vinster i välfärden finns det en risk för att det kan hamna inför en stämning. Så det stämmer inte. Till och med Kommerskollegium skriver i sin rapport att det finns en sådan möjlighet, att det inte finns något garanterat skydd mot en sådan stämning.

Om man läser det som står om tjänsterna har Kommerskollegium bekräftat det som tidigare finns med i studier. Avtalets investeringsskydd är fullt tillämpligt oavsett undantag. Sverige kan således stämmas vid en återreglering av till exempel välfärd hos befintliga undantag för sektorn gällande öppenhet. Det betyder att såväl förbud mot vinster i välfärden som avskaffande av privata investerare inom skolsektorn kan leda till stämningar från företag som definieras som kanadensiska investerare.

En svaghet i Kommerskollegiums analys är att de inte utförligare analyserar EU:s undantag på hälsoområdet i bilaga 2 – bilaga 2 är den bilaga som det normalt sett finns bättre täckning på. Därmed tillskrivs hälso- och sjukvårdssektorn undantag som den inte nödvändigtvis åtnjuter.

Kommerskollegium hävdar även att tillräckliga undantag finns för att återreglera järnvägssektorn, vilket är högst oklart, och det strider mot det faktum att Sverige till exempel har lagt in ett explicit undantag för Arlanda Express i avtalet. Samma resonemang gäller för kollektivtrafiken. Därmed är Kommerskollegiums analys på dessa punkter motsägelsefull.

Jordbruksverkets och Kommerskollegiums bedömning är att de tullkvoter för nöt- och fläskkött som ges via CETA inte kommer att påverka svenskt djurskydd eller jordbruk. Analysen kan kritiseras på två grunder, dels i antagandet om att svenska konsumenter premierat svenskt kött på bekostnad av billigare utländskt kött inte är testat i en lågkonjunktur, dels behandlas CETA som ett isolerat avtal i stället för att vägas samman med kommande avtal, till exempel Mercosur och USA, om det blir av, där billigt kött under liknande produktionsformer ges tullkvoter på EU:s marknad.

Det finns en berättigad farhåga att detta billiga kött riskerar att snedvrida konkurrensen och därmed leda till ett internt tryck på svenska standarder. Vi har redan det trycket jämfört med EU. Ska vi förvärra det trycket genom avtalet med Kanada? Nej, säger jag.

Dessutom finns det ett annat problem här. Våra avtal med Kanada och de tullfria kvoterna bygger på att de uppfyller våra minimikrav. Men avtalet träffas ju med den federala myndigheten, men i Kanada är kontrollen decentraliserad till den regionala nivån. Det betyder att vi inte kommer att ha särskilt stora möjligheter att säkerställa att det kött som kommer är i enlighet med avtalet.

Nu vill jag ta upp investeringsskyddet. Varför ha ett investeringsskydd? Det kan man verkligen fråga sig. USA:s handelsdepartement har topprankat Sverige globalt när det gäller ett tryggt och bra klimat för investeringar. Vi har ingenting att tjäna på att stärka investeringsskyddet för kanadensiska bolag. De har redan en konkurrensfrihet att förlägga verksamheten i Sverige. Om de väljer Europa är det smart att förlägga den i Sverige. Vi tjänar ingenting på det här.

Dessutom finns det en ologisk koppling här. Om vi säger att vi med det här avtalet ska lita på varandras myndigheter och kontroller, varför inte lita på varandras domstolar? Det är fullkomligt ologiskt. Alla investerare har ett skydd i Sverige i dag i svenska domstolar. Riksdag och regering fattar beslut om lagarna. Svenska domstolar tolkar dem, och vi kan lita på att de är neutrala.

Hans Rothenberg! Jag förstår inte riktigt varför du inte kan vara äkta marknadsliberal här. Varför ska du bli statskapitalist? Varför kan du inte lita på att marknaden sköter det här? Varför kan inte företag som är oroliga för regulativa risker när de investerar köpa en försäkring mot regulativa risker och lita på att marknaden värderar det här? Varför ska stater införa domstolar med skiljemän som ska tolka detta åt oss? Varför inte lita på marknaden som en äkta moderat? Det hade jag önskat se från Moderaterna. Moderaternas partipolitik är här fullkomligt ologisk. Om man tror på marknaden ska marknaden lösa detta. Det ska inte stater göra med statskapitalism.

När vi då har dessa domstolar, varför ska de täcka alla sektorer, även dem där vi har skaffat oss undantag? Det är också ologiskt. Om staterna är överens med Kanada om att man ska skydda vissa områden, varför täcks dessa områden av tvistlösningsmekanismen? Varför täcks vård, skola, omsorg, järnvägar och systembolag av tvistlösningsmekanismen? Varför går vi med på att det ska finnas domare utanför vår kontroll, som enligt Kommerskollegium är en utökning av jurisdiktionen och minskad kompetens för Sverige? Varför går vi med på det? Det undrar jag.

Sedan säger man att det är jättebra, att det är nya texter och svårare att stämna. Kraven på att kunna vinna är högre. Bevisbördan är omvänd. Den nya tvistlösningsmekanismen är modern och progressiv. Det är sant att öppenheten har ökat något. Det är sant att det finns lite möjligheter för tredjepartsinlagor, och det är en förbättring. Men det är inte särskilt progressivt.

Det finns två olika sätt att se logiken i hur man får ersättning för indirekt expropriering, det vill säga att företag stämmer stater för att få pengar. Den traditionella effekten är sole effect. Jag vet inte ens vad det heter på svenska; jag har aldrig läst någon svensk avhandling på det här området.

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Med sole effect tittar man på vad som har hänt med företaget. Har det gjort några förluster ska staten betala.

Det finns också det modernare konceptet police powers. Då tar man hänsyn, vilket avtalet med Kanada gör, till om man har haft ett vällovligt syfte att reglera någonting. I sådana fall kan man göra regleringar och slippa undan skadestånd, om man har tur.

Detta ska dock ingen svensk domstol tolka, utan det gör skiljedomstolen. Hur skiljedomstolen ska tolka detta vet ingen. Om detta råder en osäkerhet som till och med Kommerskollegium erkänner i sin rapport. Ingen vet alltså i dag om eller kan säkert säga att vi inte kommer att bli stämde eller förlora. Vad vi vet säkert från tidigare handelsavtal är att det får en regulativ avkylningseffekt.

Jag ser att fru talmannen tycker att jag talar länge. Jag begärde 40 minuters talartid, men då sas att traditionen är 12, så jag förvarnade fru talmannen om att det kanske kommer att bli uppemot 40 minuter ändå. Vi får se om jag kan vara lite snabbare.

Låt mig återgå till ämnet. Det finns alltså en möjlighet att företagen kan förlora. Men vad vi har sett är att syftet med stämningar i allt högre grad är att uppnå det som vi har sett från tidigare handelsavtal och erfarenheter därifrån: Man vill få till en regulativ avkylningseffekt. Den innebär att länder skulle vilja göra saker men vågar inte av rädsla för att bli stämde.

Vi kan se det i exemplet med Philip Morris, som stämde Australien när landet ville ha neutrala cigarettpaket utan varumärken och reklam. Företaget visste nog från början att det skulle förlora, men syftet var inte att vinna. Syftet var att skrämma Nya Zeeland, Irland och England, som ville införa liknande lagstiftning. Denna lagstiftning blev dock försenad på grund av den pågående rättsprocessen.

Det hjälper alltså inte att texter säger att det finns en minskad risk att förlora rättsprocesser. Syftet har i allt högre grad övergått till att skrämma stater och få en regulativ avkylningseffekt.

Det finns forskning som visar vilka effekterna skulle bli om syftet inte längre är att vinna utan att skrämma stater. Det kan bland annat göra att företagen vinner en lägre andel av processerna, att de i högre grad offentliggör sina skadeståndskrav och att det blir en lägre grad förlikningar. Alla dessa tre indikatorer skulle tala för att företagen okynnesstämmer oss länder.

Detta är precis vad vi har sett. Antalet förlikningar minskar, antalet vinster för företagen minskar och antalet publicerade höga skadestånd ökar. Syftet är skrämstaktik. Varför ska vi öppna upp för skrämstaktik när de har fullgoda svenska och kanadensiska domstolar att gå till?

Låt mig läsa direkt från Kommerskollegiums rapport: ”Eftersom social välfärd och hälsoskiktet inte är undantagna från kapitel 8” – alltså investeringsskyddskapitlet – ”finns det ingen garanti för att Sverige inte kan hamna i en tvist på dessa områden.” De som säger något annat har fel.

Jag vill även säga något om miljö och folkhälsa och investeringsskyddet. Det är ingen slump att de kapitel som handlar om arbetarskydd, folkhälsa och miljö är undantagna från tvistlösningsmekanismerna. Det betyder att om stater vill stämna stater – den möjligheten finns nämligen också – finns ett undantag för dessa tre områden.

Om avtalet hade haft som syfte att nå målen om högt miljöskydd, högt hälsoskydd och högt arbetarskydd skulle dessa områden omfattas av möjligheten att stämma varandra. Det skulle ha funnits en efterlevnadsmekanism för att skydda miljön och folkhälsan, men det gör det inte. Detta visar att avtalets fokus är att gynna företagens intressen på bekostnad av staternas.

Det är inte så konstigt. När EU-kommissionen skulle utarbeta CETA- och TTIP-avtalen var 93 procent av de inbjudna representanter för större och medelstora företag och 3 procent var representanter för folkrörelser. Därför har avtalen utformats så här.

Jag håller med Jens Holm om att det också finns problem med upphovsrättskapitlet. Det gäller exempelvis hur man bedömer och beräknar skadestånd. Det kan få orimliga konsekvenser för en stackars förälder som har laddat upp en populär Youtubevideo där barnen dansar till en känd artist. Föräldern kan behöva betala enorma skadestånd för detta. Vi hinner dock inte riktigt gå in på dessa detaljer.

Jag blir förvånad när folk påstår att det här ger fler jobb. Varifrån kommer det? Vilket vetenskapligt underlag finns för det? Jag har inte sett en enda rapport som vetenskapligt visar hur det skulle kunna ge fler jobb. Varifrån kommer egentligen det? Jag vill gärna att någon hänvisar till en källa, för jag har aldrig sett en sådan.

Tillsammans med några andra har jag skrivit en motion i frågan. I motionen krävde vi att det här skulle utredas vidare för att avtalet innehåller så pass nya mekanismer. Det gäller till exempel den negativa listan med marknadstillträde liksom ratchet clause och standstill clause, som hindrar oss från att återreglera verksamheter som vi vill återreglera utan att behöva betala skadestånd.

Det regulativa samarbetet, som tidigare har tagits upp här i kammaren, är också ett problem. Syftet med det regulativa samarbetet är att främja handel och att undanröja handelshinder. Vi här säger att vi har likvärdiga standarder med Kanada och att vi ska lita på varandras lagstiftningar och regler.

När avtalet skrevs med USA var det även tillämpligt för Kanada. Det är dock i USA som bilindustrin finns. Man tog då krocktester som exempel. Man tyckte att det var onödigt att krocktesta i både USA och EU.

Ett universitet undersökte emellertid vad som skulle hända om vi tillämpar amerikanska krocktester i Europa och europeiska i USA. Det visade sig då att på grund av vägkonstruktion, hastighetsbegränsningar, hur man utformar rondeller och så vidare krockar man på olika sätt. Föga förvånande var de amerikanska krocktesterna bättre på att förutsäga krockar i USA och de europeiska var bättre på krockar i EU. Om vi skulle lita på varandras tester skulle flera hundra fler dö i trafiken varje år och flera tusentals skulle skadas. Till och med det paradexempel man hade för att vi ska regelsamverka visade sig alltså vara ett mycket dåligt exempel.

För att se vad dessa regelförenklningar redan har lett till kan vi titta på bränslekvalitetsdirektivet. Där har vi redan sett effekter i och med att USA och Kanada hotade oss ifall vi ville gå vidare med det. Samma sak gäller regelverk om kloning. Där har redan hotet om avtalen hindrat EU från att gå vidare med den lagstiftning som vi hade velat ha.

Ett annat bra exempel är gruvnäringen. Sverige har väldigt förmånliga gruvregler, men det skyddar oss inte från hot om vi skulle göra något åt dessa regler. Även om vi bara skulle försöka anpassa oss efter andra länders standarder finns det en risk att värdet på investeringar försvagas eller helt elimineras.

Om vi exempelvis skulle införa en rejäl gruvskatt, som kan vara nödvändig för att bevara resurser till framtida generationer, eller bevara Vätterns vatten eller andra intressen i samhället, såsom samernas rätt till mark, finns det ständigt en risk för stämningar. Vi måste utforma det exakt enligt regelverket för hur man ska göra legitima krav för att skydda folkhälsa och miljö. Och hur många kommunala eller statliga tjänstemän är experter på handelsrätt och kan all jurisprudence från de senaste 20 åren för hur man exakt ska utforma detta?

Detta leder till regelavkylning, vilket är precis vad dessa avtal hotar att medföra.

Vi har haft väldigt få debatter i Sverige om handelsavtal. Jag var med vid en demonstration mot CETA i dag. Eftersom det är så få som har fått sina röster hörda i processen vill jag läsa upp delar av de tal som människor från folkrörelser höll under manifestationen.

Jag börjar med Andrea Söderblom-Tay, ordförande i Jordens Vänner. Så här sa hon:

Jag hade skrivit ett tal som jag skulle ha hållit här i dag, men i morse när jag var på väg till jobbet läste jag en artikel som fick mig att känna att jag inte orkar hålla det där talet. Det var ännu en artikel som berättade om att klimatmålen antagligen inte går att nå. Det var ingenting nytt för mig. Jag har läst det hundra gånger förut. Men varje gång känner jag samma sak. Jag blir ledsen och arg, för det skulle inte behöva vara så här. Vi skulle kunna fatta beslut redan i dag om att stänga alla oljefält och kolgruvor och förbjuda fossila bränslen. Varför görs inte det? Vi väljer politiker för att de ska ta ansvar för samhället och våra gemensamma intressen. Vilket intresse kan vara större än intresset av en framtid med goda levnadsförhållanden? Om klimatförändringarna inte hejdas kommer vi inte att få den framtiden, utan en framtid vi knappt kan eller vill föreställa oss.

Problemet är att även om det är vi som väljer politikerna som sitter i riksdagen arbetar de flesta av dem inte för oss medborgare. Det blir smärtsamt tydligt när det gäller CETA. CETA är ett avtal designat för stora företag, inte för oss. Jag orkar inte stå här en gång till och räkna upp alla problem med CETA. Kort sagt finns det väldigt många. CETA är ett avtal som kommer att både försämra våra möjligheter att säkra folkets tillgång till välfärden i framtiden och äventyra våra möjligheter att nå klimatmålen.

Men vad som kanske är det värsta av allt är att avtalet visar att vi har politiker som prioriterar helt fel saker. Ett handelsavtal räddar inte livet på någon. Det eliminerar inga utsläpp. Det enda syftet är att handeln och den ekonomiska tillväxten ska öka. Med CETA är det egentligen ännu värre. Beräkningar visar att det kanske inte ens kommer att öka tillväxten. CETA är ett avtal som egentligen mest handlar om att ge stora företag makt över oss, vilket exempelvis yttrar sig i de investeringsdomstolar som ingår i avtalet. Där ska företag få möjlighet att stämma stater för demokratiskt fattade beslut.

Mitt under brinnande klimatkris har vi alltså styrande politiker som ser som sin främsta uppgift att stoppa mer pengar i bolagsägarnas fickor. Vissa av dem gör det nog för att de inte vet bättre, men vi vet också att många gör det för att nya uppdrag väntar i dessa bolag när mandatperioden är slut.

Vi står inför ett val i höst där regeringsduglighet anses vara ett viktigt argument för att rösta på det ena eller andra partiet. Jag tycker att omröstningen om CETA är ett ypperligt tillfälle att se hur regeringsdugliga partierna och politikerna är. Regeringsduglig kan man bara vara om man förmår att se bortom kapitalintressen och prioritera att lösa de högst verkliga utmaningar vi står inför: klimathot och andra miljöproblem samt växande ojämlikhet. Jag säger som de aktivister som lade sig utanför EU-parlamentet inför omröstningen om CETA där och tvingade parlamentarikerna att kliva över dem för att komma in: Att godkänna CETA är som att trampa på medborgarna.

Men oavsett vilka dumma beslut politikerna i det här huset fattar kommer vi i Jordens Vänner aldrig att sluta kämpa för en politik som sätter medborgarnas intressen framför storföretagens.

På samma demonstration talade även Camilla Björkbom, ordförande för Djurens Rätt. Hon sa så här:

Hur djur behandlas är en viktig fråga för EU:s medborgare. Hur djur behandlas är en viktig fråga för Sveriges medborgare. Faktum är att djurskydd rankas högt i EU:s opinionsmätningar. Särskilt högt rankas djurskydd av svenskar.

Ändå riskerar EU och Sverige att översvämmas av billigt kött från Kanada. Det är kött som producerats med så dåligt djurskydd att det skulle kunna vara olagligt att behandla djur på det sättet inom EU.

Handeln med kött förväntas öka med CETA. För första gången minskar nu köttkonsumtionen i Sverige. Att sluta ett avtal som ökar handeln med kött när vi måste äta mindre kött är inte ansvarsfullt.

Ökad handel med kött leder till fler djurfabriker. Djurfabriker, med många djur trångt inomhus, är den främsta orsaken till djurplågeri på planeten. Djurfabriker har också allvarliga konsekvenser för klimatet och de vilda djur som trängs undan av foderodlingar. I Kanada får grisar hållas bakom gallergrindar där de inte kan röra sig. De kan inte ens ligga ned bekvämt.

En mening i CETA som jag särskilt fastnade för är den här: Kanada får obegränsad tullfri tillgång till levande djur.

De långa djurtransporterna, särskilt de till sjöss, måste minska, inte öka. Djur är inte okänsliga varor. I och med investeringsskyddet och de svaga skrivningarna om djurskydd i CETA kan det bli svårare att förbättra för djuren i EU. I stället för att fler kor får komma ut på bete kan det bli färre kor på bete. I stället för minskad köttkonsumtion kan det bli ökad köttkonsumtion.

Tre saker ska vi komma ihåg: CETA försämrar djurskyddet. CETA ökar handeln med billigt kött. CETA gör att det kan bli svårt att förbättra för djuren i Europa.

En annan väg är möjlig. Ett nytt frihandelsavtal med Kanada skulle kunna ha skrivningar som ligger i linje med EU:s grundfördrag, där djur erkänns som kännande varelser. En modernare skrivning finns i avtalet med Mexiko. Ett nytt frihandelsavtal skulle kunna ställa bindande krav på djurskydd i ett eget djurskyddskapitel.

Sverige har ambitionen att arbeta för bättre djurskydd i andra länder. Därför är det i Sveriges intresse att vi agerar för att det blir bra skrivningar om djurskydd i handelsavtalen. Därför uppmanar Djurens Rätt riksdagen att avvisa det nuvarande avtalet. Djur är kännande varelser, inte okänsliga varor.

Nästa organisation var Skiftet, som representerades av Robin Zachari. Hans organisation har samlat in 17 000 namn mot CETA. Han vill att ni ska veta det, och därför säger jag det här i dag. Han önskar att riksdagen lyssnade på dessa namn och att vi åtminstone inte fattar beslut nu, när rättsläget är så oklart.

Rättsläget *är* oklart. EU-domstolen har sagt att ISDS-mekanismer i bilaterala EU-interna avtal strider mot EU-rätten. EU-domstolens resonemang är att hela EU:s funktion och byggnad bygger på rättslig stadga. Att lämna över makt till institutioner utanför EU-systemet är ett hot mot EU:s inre stadga. Flera av de resonemang som EU-domstolen har är tillämpbara även på CETA. EU-domstolen har också av Belgien fått uppdraget att granska CETA och se om det är i enlighet med EU:s fördrag.

Att Sveriges riksdag i det läget skulle ratificera avtalet i morgon vore direkt felaktigt. Enligt vissa professorer i EU-rätt, till exempel Christina Eckes i Amsterdam, och universitetslektor Marja-Liisa Öberg i Örebro borde vi vänta, då det kan vara i strid med EU-fördragen och anses bryta mot lojalitetsplikten att gå vidare med ett avtal när EU-domstolen har kommit med sådan kritik. Vad vi gör skulle kunna bryta mot EU-rätten. Jag tycker att vi gott kan vänta. Under tiden kan vi börja samarbeta med Macron för att klimatsäkra avtalet. Under tiden kan vi också själva utreda vad detta kostar Sveriges kommuner, landsting och myndigheter.

Nu åter till röster från andra! Då har vi Fältbiologerna och Leo Rudberg. Jag förkortar hans tal något, för det var ganska långt.

Vi förenas här i dag som följd av vår gemensamma strävan efter radikal samhällsförbättring. Vi har olika utgångspunkter – partipolitiska och icke partipolitiska – och olika ideologier, men vi förenas av detta: Vi vet att en annan värld är möjlig, vi kämpar för att förverkliga den och vi tänker aldrig låta några storföretag med storhetsvansinne stå i vägen för våra visioner.

All offentlig makt utgår från folket. Så fastslås grunden för vår demokrati i regeringsformen. Det vi alla gör i våra folkrörelser och partier är att förverkliga denna demokratiska grundprincip. Vår kollektiva kamp är ett uttryck för mänsklighetens ständiga vilja att skapa sitt samhälle tillsammans, att förbättra livsvillkoren för oss själva, våra medmänniskor och våra medarter och att lämna en bättre värld till dem som kommer efter oss.

Nu hotas grunden för vår demokrati. Ett fullhandelsavtal med en krånglig förkortning, CETA, utgör en genuin fara för våra chanser till demokratiskt inflytande. Storföretagen ska inte bara som i dag ges ett enormt övertag genom sina enorma ekonomiska resurser för lobbning. Deras makt över den politiska processen ska dessutom lagstadgas genom särskilda företagsmöten och direktörsdomstolar.

Nu klipper jag ganska rejält i Leo Rudbergs tal. Han fortsätter:

Men inte ens tillväxtens mest fanatiska anhängare borde kunna försvara ett avtal som CETA. Avtalets påverkan på tillväxten beräknas till 0,03 procent. För att uppnå denna närmast försumbara förändring av bnp ska vi alltså riskera vår demokrati. Så billigt säljer Alliansen, SD och regeringen ut sina demokratiska principer. Det är skandalöst.

Vissa av CETA:s försvarare menar att kritiken är överdriven och att CETA:s speciella typ av direktörsdomstolar är mycket mer demokratiska än tidigare direktörsdomstolar. Denna uppfattning är tyvärr naiv och verklighetsfrånvärd. Handelsministern själv har på flera direkta frågor i riksdagen inte kunnat garantera att CETA inte kommer att försämra för progressiv politik för klimatet och arbetarrätt.

Vad gäller direktörsdomstolarna generellt har kritiken bara vuxit. Så sent som häromveckan kom en stor seger.

Här kan jag sluta läsa, för han berättar om det som jag nyss nämnde.

Även Naturskyddsföreningen, Skydda Skogen och flera andra miljöorganisationer, också miljöorganisationer i Europa, liksom progressiva partier som de gröna i Kanada och de gröna i Europa, är emot det här avtalet av välgrundade skäl. Miljöpartiets egen kongress har sagt att vi inte ska stödja avtal med den här typen av investeringsklausuler, som riskerar att hota miljö och folkhälsa. Vi ska inte stödja avtal som försvarar för detta.

Jag tror att vi alla här delar viljan att ha avtal om handel som gynnar samhället. Men någon gång blir priset för högt och vinsten för låg. CETA är ett väldigt typiskt exempel på när priset är för högt och vinsten för låg. Till sådana avtal bör vi säga nej tack.

Jag önskar att vi kunde visa en vilja att ta reda på vad avtalet kostar svenska kommuner, landsting och myndigheter genom att återremittera det till utskottet. Vi kunde i lugn och ro invänta EU-domstolens utslag och under tiden ta reda på mer om kostnader och konsekvenser och sedan återkomma med ett beslut. Det kanske kan vara en omförhandling av de bitar som till exempel Macron vill förändra som klimatsäkrar avtalet. Det vore ett ansvarsfullt beslut som inte blockerar handeln men reglerar handeln.

Handeln ska tjäna våra behov. Vi ska inte tjäna handelns behov. Det här avtalet ger möjligheten att stämna alla som hotar handelns behov. Men de som vill försvara arbetarnas behov, miljöns behov, djurens behov och medborgarnas behov görs utan verktyg. Det är inte längre ett frihandelsavtal. Det är ett maktförskjutningsavtal. Den typen av avtal är inte moderna eller progressiva.

Det är nyliberalismens sista suck att till varje pris klamra sig fast vid en gammal, förlegad utvecklingsmodell. Den tjänade möjligtvis i en viss tid ett syfte. Mänsklighetens utmaningar historiskt har alltid varit att kunna tillverka tillräckligt med mat och husrum och ha ett bord ställa maten på.

Men den moderna utmaningen är inte längre det. Vi kan tillverka mer produkter än vad någon i västvärlden någonsin skulle behöva. Den nya utmaningen är att göra det inom det planetära systemets gränser. Den nya utmaningen är att fördela det vi producerar rättvist. För de behoven är det här avtalet fullkomligt värdelöst.

Det fortsätter på en gammaldags maktomfördelning där makt tas från folket och ges till dem som har pengar. Makt tas från den lokala nivån och flyttas upp till centrala skiljedomstolar bortom staternas räckvidd. Det är en maktförskjutning som inte tjänar behoven som vi behöver lösa i dag.

Därför är det inte ett modernt och progressivt avtal. Det är nyliberalismens sista suck. Man gömmer saker djupt inne i avtalets artikel 9.7 som påverkar våra möjligheter att reglera vinster i välfärden. Det kan göra det dyrt och svårt. Det påverkar våra beslut att skydda miljön. Javisst, vi får, men vi kanske får betala för det. Javisst, vi får, men vi får mycket svårare att motivera det.

Vi ska inte utvidga en förlegad doktrin. Vi ska ha moderna avtal. Titta på de nya avtalsmodeller som miljörelsen i Europa har skrivit. Titta på de nya modeller som Miljöpartiets grupp i EU-parlamentet har utvecklat. Där har ni lösningen på en modern rättvis handel som underställs behovet av att skydda planeten och miljön. Där blir handeln ett bidrag till kampen för att lösa moderna utmaningar och inte ett krav i sig.

Den sortens handelsavtal röstar jag för. Men i brist på det yrkar jag bifall till återremissen och bifall till avslagsyrkandet. Det här avtalet uppfyller inte de krav jag ställer på ett handelsavtal.
(Applåder)

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag vill upplysa ledamoten om att den anmälda talartiden har överskridits med över 200 procent.)

Anf. 102 JENS HOLM (V) replik:

Fru talman! Det är jättesynd att handelsminister Ann Linde har gått härifrån. Det hade varit intressant med repliker på henne och ifall hon hade kommenterat det som Carl Schlyter sa. Man kan tycka att Carl Schlyter pratar länge. Men det var ändå en sammanfattning av avtalet som är på 1 150 sidor. Så ser det ut i den proposition som regeringen har lagt fram.

Carl Schlyter sa många intressanta saker. Jag och Carl Schlyter var ledamöter av EU-parlamentet samtidigt. Vi förhandlade om EU:s kemikalielag. Ett av förslagen i CETA är att man ska ha ett tillståndsförfarande och ha regelsamverkan. Men man har olika lagstiftningsförfaranden i Nordamerika och Europa. I till exempel Nordamerika finns det i varken USA eller Kanada några federala djurskyddslagar. Det har till exempel vi.

Vad gäller kemikaliefrågorna är Kemikalieinspektionen en myndighet som har uttryckt en hel del kritik mot CETA-avtalet. I EU är kemikalielagen Reach utformad så att man lägger bevisbördan på industrin, de som sätter ut kemikalierna på marknaden. Vi kan diskutera hur väl det fungerar, men så är det i varje fall tänkt. Men i både USA och Kanada ligger bevisbördan på myndigheterna. Det är upp till myndigheterna att bevisa att en kemikalie är farlig.

Där tänker jag att det är två helt olika lagstiftningstraditioner som krockar med varandra. Eftersom du inte hann med att beröra den krocken vill jag veta vad du anser om det, Carl Schlyter. Jag skulle också vilja veta vad du anser om ditt eget partis förslag om att i framtiden utvärdera CETA och i efterhand korrigera eventuella fel. Det var någonting som togs upp av till exempel Lorentz Tovatt.

Anf. 103 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Jag ville begära 40 minuters talartid, men man sa: Så gör man inte. Jag förvarnade i god tid att jag skulle tala i 40 minuter, så jag hoppas att jag inte ställt till alltför stora besvär.

Du chansar på att jag kan den här frågan, Jens Holm, och det gör jag faktiskt. Det är som du säger. Här måste företag bevisa för myndigheterna, och där måste myndigheterna bevisa för företagen.

Det finns en annan aspekt som gör att det inte är total anarki hos dem. Det är att möjligheterna för gruppstämmningar och extremt stora skadestånd är stora. Att det inte är total förlust på kemikalieområdet där beror på möjligheterna till masstämmningar och extremt dyra processer i de nationella

domstolarna. Det är den reglering som håller tillbaka så att företag inte gör vad som helst där.

Nu blir det problematiskt om vi ska ha produkter godkända med deras verktyg, med bristande kontroll, och sedan komma till en europeisk lagstiftningsmiljö där vi inte har samma verktyg att ta dem till domstol till samma kostnader för företagen. Här kan det uppstå en obalans.

Teoretiskt sett ska importerade produkter följa Reach. Men där vet vi båda två att det finns ett kryphål för farliga ämnen i en koncentration under 0,1 procent till exempel. Här finns en allvarlig oro för att krocken i olika lagstiftningssystem kan försämra det totala skyddet.

Sedan ställde du frågan om mitt parti. Jag tycker att det är jättebra att man vill omförhandla i efterhand om det uppstår problem som man inte hade förväntat sig. Jag förväntar mig att problemen uppstår och en omförhandling.

En omförhandling är ingen som helst garanti för att det kommer att gå bra. Men jag tycker att själva kravet är fullt legitimt.

Anf. 104 JENS HOLM (V) replik:

Fru talman! Vad gäller att omförhandla behöver man förhålla sig till det som redan finns. I min värld vore det mycket bättre att man säger nej nu. Man skickar tillbaka avtalet för att det finns sådana uppenbara risker att det blir svårare att lagstifta på miljöområdet. Det är ett hot mot att reglera inom välfärdsområdet.

När vi ser att djurskyddsorganisationer, miljöskyddsorganisationer och fackliga organisationer opponerar sig mot CETA vore det en bättre strategi att inte säga ja nu. När man ska utvärdera när avtalet redan finns på plats, tror inte du, Carl Schlyter, att risken är uppenbar att man bara kan förändra lite på marginalen? Det finns en del småsaker som man kan justera. Men själva grundstrukturen i avtalet med regelsamverkan, investerarskyddet och hela tanken om att lagarna och regleringarna ska närma sig varandra kommer ändå att ligga kvar.

Anf. 105 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Det är sant som Jens säger. Jag håller helt och hållet med. Det är klart att det är bättre att säga nej till ett avtal innan det träder i kraft om man inte tycker att det är bra eller har stor oro för vad det kan innebära än att i efterhand inom ramen för det avtalet försöka justera det. Det är självklart ett mycket bättre alternativ.

Miljöpartiets inställning är så här. Vår kongress har fattat beslut om att vi gärna vill sitta i regering och göra mycket nytta där. Vi har också fattat beslut om att vi inte ska godkänna avtal som riskerar att försvåra miljöarbetet eller som innehåller den typen av tvistlösningsmekanismer.

Det är två beslut som lite grann står i konflikt med varandra eftersom regeringen och riksdagens majoritet vill rösta ja till avtalet. Då har Miljöpartiet valt att acceptera avtalet nu och att göra det bästa möjliga i en eventuell omförhandling.

Jag personligen representerar den andra delen av kongressens beslut, nämligen att säga nej till avtal av den här sorten. Då kan alla medlemmar i Miljöpartiet känna sig representerade här i riksdagen. Jag tycker att man aldrig ska överdriva skillnader i hur man gör här i riksdagen, utan jag

tycker att det är väldigt sunt att så många människor som möjligt kan känna sig representerade av ledamöter här i Sveriges riksdag.

Jag tycker inte att hundra procents röstlojalitet med partigruppen gynnar demokratin eller folks förtroende för demokratin. Alla måste kunna följa en lojalitet med sina partikongresser. Man ska kunna följa en lojalitet med sina partigrupper, och man ska följa lojaliteten med varför man engagerade sig politiskt. Man ska också kunna följa lojaliteten med sina medborgare. Att det ibland uppstår olika tolkningar av vilken lojalitet som är tyngst är bara nyttigt. Det visar att politiker inte är robotar, att politiker inte är algoritmer och att politiker kan tänka och agera.

Jag tycker att det är sunt om det är högt i tak i riksdagen så att fler ledamöter kan visa varför folk har röstat på dem och att det finns möjlighet att få sina åsikter i riksdagen representerade av så många ledamöter som möjligt. Det tror jag bara är bra för demokratin.

Anf. 106 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Tack så mycket för ditt anförande, Carl Schlyter! Det var långt och intressant, och du har uppenbarligen gjort en noggrann analys av CETA-avtalet och dess konsekvenser.

Jag vill uppehålla mig vid frågeställningen kring hur det kommer sig att dina partikamrater har kommit till en annan slutsats. Vad tror du att det beror på? Jag tippar att din noggranna analys är någonting som du har delgett dina partikamrater. Vad gör att man ändå landar i slutsatsen att man är för avtalet trots alla dessa negativa konsekvenser? Du var själv inne på att er kongress tydligt har sagt att man inte vill se avtal med den här typen av tvistlösningsmekanismer och att man inte vill se avtal som så tydligt riskerar att försämra för miljön. Vad är det då som gör att en majoritet – en stor majoritet – av Miljöpartiets riksdagsledamöter trots allt detta kommer till slutsatsen att de i morgon kommer att rösta för avtalet?

Den slutgiltiga frågan gäller det som bestäms på er kongress. När det gäller Vänsterpartiets kongress är det så att när man bestämmer saker på kongressen bugar vi snällt i riksdagsgruppen och gör exakt som kongressen säger. Men i Miljöpartiets fall verkar det finnas viss svängmån från kongressens beslut fram till att man bestämmer vad man som parti tycker.

Den stora frågan man ställer sig är: När bestämde sig Miljöpartiet för att vara för CETA-avtalet? När kunde man komma fram till den slutsatsen, och på vilken grund gjorde man det? När överprövade man, så att säga, kongressens beslut?

Anf. 107 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Det är lite roligt att vi ska diskutera Miljöpartiets interna demokratiska procedurer här, men jag kan försöka att göra det efter förmåga. Egentligen skulle Håkan Svenneling kanske ha begärt replik på Lorentz Tovatt, som representerar partiet. Jag representerar ju en minoritetsåsikt i denna fråga.

Om man ska försöka tolka Miljöpartiets beslut är det så att vi har valt att sitta i regering. Vi får inte alltid som vi vill; det är nog allmänt bekant. Men vi får igenom andra saker.

Det är svårt att tolka ett avslag, för det är egentligen ett icke-beslut. De beslut jag läste upp var det som var bifallet. Ett förslag som avslogs var att vi skulle riskera regeringsmakten för att stoppa CETA – att behöva lämna regeringen för den här frågans skull. Den typen av att-satser blev inte godkända.

Då är frågan: Kan man rösta emot ett förslag från regeringen som har garanterat stöd i kammaren och ändå sitta kvar i regeringen? Ja, det tycker jag. Jag tycker om maktdelning. Vi talar jämt och ständigt om regeringsduglighet. Men när ska vi tala om riksdagsduglighet här? Jag tycker att det vore bra med en ökad självständighet mellan riksdag och regering och till och med inom partierna däremellan. Det skulle öka dynamiken, och det skulle ge regeringen möjlighet att oftare kunna uppdatera sina förslag efter förslag även från sina egna partier.

Jag ser gärna en utveckling där ett regeringspartis politik inte nödvändigtvis alltid i alla lägen ska vara hundra procentigt representerad i riksdagen av partiets ledamöter. Jag tror att det är bra om partiernas ledamöter ibland kan få välja lojaliteten med kongressens avsikter snarare än lojaliteten med regeringens genomdrivna politik.

Men en majoritet har valt att försvara regeringens politik, för det är det som är traditionen. Alla här vet att regeringspartier följer regeringens politik även om en del har betänkligheter kring hur den ser ut. Jag tycker att det vore hälsosamt för Sverige och för demokratin om vi hade högre i tak och om det inte var så dramatiskt om ledamöter kunde följa sina partikongressers beslut i riksdagen i stället för att alltid följa regeringens.

Anf. 108 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag begärde replik på Lorentz Tovatt tidigare och ställde framför allt frågan varför han tycker att avtalet är så bra för miljön när det finns så tydliga brister. Han förde då en argumentation för varför det var bra, som egentligen inte höll. Men det är ändå den linje han har valt som talesperson i de här frågorna för Miljöpartiet.

Det är bra att vi landar i något slags tydlighet här. För Miljöpartiet handlar det ändå någonstans om makten framför allt. Det är det de andra ledamöterna för Miljöpartiet har landat i: Man vill sitta kvar i regering, och då är det mer värt än till exempel handelsavtal som kanske kan skada miljön. Jag tycker att det är viktigt att detta kommer fram.

Jag kan tycka att diskussionen om när man ska lämna regeringen och så vidare är någonting som man får ta internt i partierna. Det är ingenting som jag tänker ha synpunkter på. Det ställs ofta den typen av krav på politiska partier; man ska hänga upp sig på enskilda frågor kopplade till hårda krav.

Jag är inte säker på att jag delar din analys av maktdelning och så vidare, Carl Schlyter, men en sak håller jag med om: Det du säger om att riksdagens ledamöter måste vara drivande gentemot regeringen oavsett om man tillhör samma parti eller samma typ av politiskt block. Det är någonting vi kanske ser lite för sällan i den här riksdagen. Man säger på olika sätt att man inte riktigt håller med om regeringens politik, men man kan inte ens ställa en skriftlig fråga eller en interpellation eller säga ifrån. Jag delar alltså denna grund, även om jag tror att det är klokt att vi i Sverige har den typ av partidemokrati som vi har.

Anf. 109 CARL SCHLYTER (MP) replik:

Fru talman! Om jag ska försvara majoriteten i gruppens omröstning kan jag säga att en bidragande orsak också kan vara att om man väljer att ta en strid ska det vara en strid som man har möjlighet att vinna. Jag tror att majoriteten gjorde bedömningen att majoriteten här i kammaren är så kompakt att om man ska lämna regeringen vill man göra det på grund av en fråga där det spelar någon roll för utgången av riksdagens röstningsresultat. Jag tror att det är en bidragande orsak till att majoriteten valde att göra som de gjorde här. Det är som sagt svårt för mig att uttrycka andras åsikter, men om jag ska försöka att presentera partimajoritetens överväganden tror jag att de har resonerat så.

Jag tror dock att det är bra för demokratin om människor får göra det man har lovat före valet även om man tillhör ett parti och en regering som gör någonting annat efteråt i en kompromiss. Vi tänker oss att vi till exempel skulle vilja ha ett totalt vargjaktsförbud i Sverige och att vi skulle vinna denna fråga i regeringen. Det kanske då finns någon socialdemokrat i något län som alltid har gått till val på att döda alla vargar och att bli av med den där otäcka och ohyggliga vargen som vi ska utrota. Det vore totalt förödande för denna persons väljare om han eller hon tryckte på ja-knappen för att rädda vargen. Jag tycker att denna person ska få uttrycka sin avvikande åsikt, för vi vinner omröstningen ändå. Det påverkar inte riksdagens beslut, och det påverkar inte den kompromiss som regeringen har gjort. Men väljarna i regionen känner att ledamoten representerar dem före och efter valet.

Jag tror att en blind partiloyalitet med hundra procents lika röstetal skadar förtroendet för politiken i stort. Jag är den som har avvikit mest av alla i hela riksdagen från min partilinje, och jag ligger fortfarande på över 99 procents lojalitet med partilinjen. Jag tror att man måste gå till Nordkorea för att inte kunna acceptera ens detta.

Anf. 110 ANNIKA LILLEMETS (MP):

Fru talman! Grundfrågan är: Vad är nyttan och syftet med CETA? Vilka problem ska avtalet egentligen lösa? Vem tjänar på det, och vem betalar?

Carl Schlyter – och flera här, ska sägas – har på ett förtjänstfullt sätt svarat på mycket av allt detta. Och varför denna brådska att fatta beslut när vi inte ens vet om avtalets tvistlösningsmekanismer är lagliga enligt EUrätten?

Vi riksdagsledamöter är folkvalda. Vi representerar svenska folket, inte transnationella, stora företag. Som folkvalda har vi ansvar för att tänka själva och ta till oss ny information, även när den kommer lite sent, som domen från EU-domstolen som det har talats om här, om olagligheten i tvistlösningsmekanismen i avtalet mellan Slovakien och Nederländerna.

Vi har också ansvar för att skilja på stora och små frågor, på beslut som är lätta att ändra om omständigheterna ändras och på andra beslut som är omöjliga eller i alla fall väldigt svåra att ändra. CETA är en stor, genomgripande fråga med väldiga konsekvenser på många områden som ju väl har belysts i debatten här i dag. När avtalet väl är ingånget lär det vara mycket svårt att ta sig ur det eller för den delen omförhandla det.

Vi har en skyldighet som riksdagsledamöter att göra en maktanalys när det gäller så här stora frågor, och vi ska också kräva fullgott beslutsunderlag. I det ingår naturligtvis grundliga konsekvensanalyser av vad ett så här komplicerat avtal kan tänkas innebära, och där brister det faktiskt.

Kommerskollegium har gjort sitt uppdrag. De hade kort tid på sig, men de frågade också till exempel Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket om hur de såg på avtalet och vad det skulle kunna få för konsekvenser. De hade inte tid att göra de riktigt grundliga analyserna, och det tycker jag att de borde ha fått göra.

Detsamma gäller den nya informationen som nu kom från EU-domstolen som alltså för ett par veckor sedan meddelade att skiljedoms klausulen i investeringsavtalet mellan Nederländerna och Slovakien strider mot EU-rätten därför att de här domstolarna opererar helt utanför den nationella och europeiska rättsordningen och därigenom begränsar de nationella och europeiska domstolarnas befogenheter.

EU-domstolen fann också att förflyttningen av tvister från den europeiska rättsordningen till dessa skiljedomsstolar i sig utgör ett hot mot den europeiska rättsordningen.

Den här informationen har vi alla fått av Christina Eckes, professor i EU-rätt vid universitetet i Amsterdam, och Marja-Liisa Öberg vid Örebro universitet. De är experter på området, och de råder oss riksdagsledamöter att avvakta EU-domstolens utlåtande innan vi beslutar om ratificering av CETA.

Utlåtandet vi ska vänta på är alltså det som Belgien har frågat EU-domstolen om, alltså om det snarlika skiljedomsförfarandet i CETA strider mot EU-rätten eller ej. Det här kan ju ta lite tid, men det är bara bra, för då hinner vi faktiskt få till konsekvensanalyserna. Vi hinner en massa saker som kan vara viktiga.

Det är inte heller någon ko på isen. Det är inte så att det inte handlas och investeras mellan Kanada och EU, för det gör det ju.

Det här är lite lustigt egentligen. De som förespråkar att Sverige ska ratificera CETA och att det är väldigt bråttom kommer med dubbla budskap. Dels är det oerhört viktigt – jättejätte viktigt – att få det här på plats snabbt, dels är det nästan ingen skillnad från hur det är nu. Hur ska ni ha det egentligen?

Varför ska vi till exempel ha specialdomstolar som ger företag rätt att stämma stater utanför de nationella rättssystemen när det redan finns nationella rättssystem som fungerar? Om det stämmer att CETA:s mekanism just inte tillför någonting nytt som handelsministern sa – det var synd att hon gick, för det hade varit intressant att höra henne utveckla det här lite mer – vad ska vi då ha de här nya mekanismerna till? Jag förstår faktiskt inte. Det sägs att de inte ska vara så farliga, men lägg ned då. Låt bli att införa dem. Jag förstår inte.

Det talas också om att avtalet skulle öka handeln och att det skulle ge fördelar i form av billigare varor och fler jobb, men även de som är väldigt optimistiska bedömer att effekterna skulle bli små.

Man kan också undra, som flera har varit inne på här: Till vilket pris? Varför är just handel i sig, ständigt ökad handel med långa transporter över Atlanten i det här fallet och med likvärdiga varor som vi också har fått höra här – hälften av handeln i världen är med likvärdiga varor – viktigare

än miljö, hälsa, fackliga rättigheter, djurskydd och till och med demokratin? Det är jättekonstigt. Handel är ett medel för att vi ska få det bättre. Handel är inte ett mål i sig. Är vi inte ense om det?

Det är bara när det gäller handel och handelshinder som det finns sanktionsmöjligheter, skarpa skrivningar, specialdomstolar och möjlighet att stämna för företagen men inte för staterna, som flera har sagt här, men det finns inga liknande sanktionsmöjligheter om man vill skydda miljö, klimat, fackliga rättigheter och andra viktiga värden i fungerande samhällen. Det här är, som Carl Schlyter sa, omodernt. Det är inte progressivt. Det är ett feltänk. Handel är ett medel, inte ett mål.

Det blir som sagt stora kostnader på kort och lång sikt av ett sådant här avtal. Vi har redan fått en föraning om hur det kan komma att bli vad gäller de kanske inte direkt pengasatta värdena, men det är klart att det blir en kostnad på lång sikt, i form av EU:s bränsle kvalitetsdirektiv som antogs 2014. Det hade syftet att minska utsläppen från drivmedel bland annat genom märkning av mer klimatskadliga bränslen men röstades ned i EU-parlamentet efter press från Kanada för att det skulle äventyra CETA. Detta gjorde att det blev lättare att exportera den väldigt klimatskadliga tjärsanden till EU.

Mycket är som sagt väldigt oklart och tolkningsbart i CETA, till exempel det här med legitima skäl att lagstifta för att skydda miljö och hälsa. Vad är legitimt? Vem avgör det? Det är inte självklart på något sätt.

Här har vi naturligtvis förklaringen till vad investerarskyddet har för funktion och syfte. Bara möjligheten för företag att kunna stämna stater om de lagstiftar till skydd för andra värden än handel kommer att lägga sig som en våt filt över lagstiftningen och över viljan att lagstifta. Det är klart att man censurerar sig själv när man vet att det kan komma enorma skadeståndskrav.

Det har varit uppe i debatten men jag vill upprepa att Kanada är en stor gruvnation och att Sverige har en lagstiftning som är extremt förmånlig för gruvbolag om de vill driva verksamhet i vårt land. Rumänien blev stämt på en summa som motsvarade halva landets sjukvårdsbudget av ett kanadensiskt gruvbolag för att deras gruvprojekt stoppades av miljöskäl.

Det viktigaste är inte om företagen vinner eller ej. Bara hotet om stämning och risken att tvingas att betala enorma skadestånd räcker väldigt långt.

Vad skulle hända om Sveriges riksdag skulle vilja skärpa kraven för att driva gruvor och ta större hänsyn till miljö, dricksvatten, Vättern, Norra Kärr-gruvan, lokalbefolkningen, rennäringen eller om man skulle höja de försumbara, löjligt låga, mineralavgifterna? Vad skulle hända? Det är väldigt mycket som står på spel. Vi skulle ta stora risker. För vad? För att storbolag ska tjäna mer pengar. Det är inte vår uppgift som riksdagsledamöter.

Sverige borde ansluta sig till Frankrikes linje. De förespråkar ett klimatveto i CETA, och de utreder och avvaktar med att ratificera CETA. Det är klokt, och där skulle vi kunna hänga på och bli starkare tillsammans med en progressiv kraft i det här fallet.

Jag frågar igen: Vad tillför avtalet? Vem tillför det någonting? Och vem betalar? Ni borde alla ställa er de frågorna innan ni röstar ja. Vi har ett ansvar som individer och som valda ledamöter i den här församlingen.

CETA handlar till väldigt liten del om frihandel. Det finns inte mycket tullar mellan EU och Kanada, och att ta bort de som finns är jättebra men kräver inte det här omfattande avtalet, för det handlar om regelsamverkan och om investeringsskydd.

Effekten av att gå in i det här avtalet blir att ännu mer makt förskjuts till redan mäktiga storföretag och bort från demokratins arenor. Varför ska riksdagen, som representerar folket, besluta om att bara ge bort så mycket makt till redan mäktiga intressen som inte styrs demokratiskt och som faktiskt finns för att generera vinst till ägare, oftast aktieägare?

Om vi väntar in EU-domstolens avgörande om avtalet ens i alla delar är lagligt enligt EU-rätten får vi dessutom tid för den breda demokratiska process som hittills inte skett. Jag har redan sagt att myndigheter som Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket skulle få tid att göra utförliga konsekvensanalyser. Inte minst skulle civilsamhället, folk i allmänhet, kunna vara med och få en chans att sätta sig in i och ta ställning till det som angår och påverkar oss alla på så många sätt.

Hur kan man säga sig vara bekymrad över den minskade tilltron till demokratin och framväxten av populistiska partier och auktoritära regimer och samtidigt rösta igenom ett systemförändrande beslut som CETA utan rejäl offentlig debatt, utan att seriöst ha bjudit in allmänhet och civilsamhälle att delta? Vi har chansen. Det kan göras. Det är inga konstigheter.

Det är alltså inte bara onödigt utan ansvarslöst, skulle jag vilja säga, att hetsa igenom ett beslut innan vi vet vad EU-domstolen kommer fram till om tvistlösningsmekanismen ICS. Om domstolen meddelar att ICS strider mot EU-rätten uppstår ju en minst sagt knepig juridisk situation om Sverige har sagt ja. Det kan som sagt undvikas. Låt oss vänta med att fatta beslut! Vi både kan och bör vänta in domen – och använda väntetiden väl, tycker jag.

Mot bakgrund av allt detta kan jag inte se att rösta ja till CETA i dag som annat än ett slags demokratiskt självskadebeteende, och det tycker jag inte att vi ska ägna oss åt.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 1, som föreslår avslag på propositionen, och även bifall till yrkandet att återförvisa ärendet till utskottet.

Anf. 111 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är strongt av Annika Lillemets att tala mot CETA-avtalet i dag och rösta mot det i morgon.

För några år sedan var Annika talesperson för Miljöpartiet i handelsfrågor, ett uppdrag som hon fick lämna bland annat för att hon var starkt kritisk till CETA-avtalet. Jag har många gånger i denna kammare tagit replik på Annika och då varit väldigt hård i min kritik och satt hård press på henne, bland annat i fråga om CETA-avtalet och andra handelsavtal med den här typen av tvistlösningsmekanism. Jag vet att det har kostat på.

Om jag har förstått saken rätt, Annika, kommer du efter valet att lämna riksdagen. Jag tycker att du är ett exempel på att man ibland får betala ett ganska högt politiskt pris för vad man tror på.

I dagens replik tänker jag vara väldigt snäll, och jag tänker ge dig all den respekt du förtjänar för ditt engagemang mot CETA-avtalet. Tack, Annika!

Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada

Anf. 112 ANNIKA LILLEMETS (MP) replik:

Fru talman! Då får jag tacka! Det är så att jag blir lite tårögd.

Det är ju inte alltid man är så snäll i politiken, men det är viktigt att kunna vara hård i sak men vänlig mot personer. Det är också så jag har uppfattat våra debatter genom tiderna. Tack, Håkan Svenneling!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

*Vissa frågor om
Försvarets
personal*

§ 20 Vissa frågor om Försvarets personal

Försvaretsutskottets betänkande 2017/18:FöU8
Vissa frågor om Försvarets personal
föredrogs.

Anf. 113 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Som det brukade heta i *Monty Pythons flygande cirkus* en gång i tiden: ”Och nu över till någonting helt annat”, nämligen personalförsörjningsfrågorna i Försvaretsmakten. Jag kan redan inledningsvis utlova att jag kommer att underskriva min anmälda talartid.

Det är ett stort antal motioner som utskottet har behandlat i detta betänkande, och det finns många reservationer. Jag vill yrka bifall till reservation 6, som bland annat gäller vikten av att regeringen vidtar åtgärder för att stimulera rekryteringen av yrkesofficerare och kanske särskilt reservofficerare.

Reservofficerare var en yrkeskår som förr i tiden var ganska mångtalig. Det var då personer som hade gått på officershögskola men som bara tjänstgjorde i försvaret vid behov. I övrigt var reservofficerarna, de flesta av dem män, ute i det civila samhället och hade vanliga arbeten både i det privata näringslivet och i den offentliga sektorn.

Reservofficerarna representerade en särskild tillgång, tror jag, för Försvaretsmakten och gör så än i dag fast i mindre omfattning. De verkade som ambassadörer för vårt militära försvar ute i samhället. De var väldigt kostnadseffektiva eftersom de bara uppbar lön under den tid de tjänstgjorde. De kom också med nya, friska civila perspektiv in i myndigheten, och på det sättet tror jag att de vitaliserade det militära försvaret. Det är viktigt att vi kan vidmakthålla reservofficerarna också för framtiden.

Det är också viktigt att regeringen vidtar åtgärder för att komma till rätta med de rekryteringssvårigheter vi har när det gäller yrkesofficerare. De senaste åren har ett stort antal platser på det så kallade officersprogrammet stått tomma.

Fru talman! Jag tänkte använda huvuddelen av min talartid till ett förslag som ligger mig mycket varmt om hjärtat. Det gäller beslutspunkt 10, Medalj för särskilt berömvärda internationella insatser.

År 2007 tillsattes en veteransoldatutredning som skulle ta fram en veteranpolitik för Sveriges vidkommande. Det handlade om att stödja de veteraner som har deltagit i skarpa insatser utomlands – Balkan, Afghanistan, Libanon, Nordafrika med flera – men också om att stötta deras anhöriga.

Inom ramen för den utredning som tillsattes 2007 och som lämnade sitt slutbetänkande 2008 föreslogs bland annat att det för att hedra våra veteraner skulle instiftas en särskild medalj för berömvärda internationella insatser.

Något år efter det att utredningen föreslog detta kom den dåvarande regeringen till riksdagen och berättade inom ramen för en mer sammanhållen proposition om veteranpolitiken att man avsåg att införa denna medalj.

Därefter gav regeringen ett uppdrag till Statens försvarshistoriska museer att utforma medaljen och föreslå ett reglemente för hur och i vilka situationer den skulle kunna delas ut. Statens försvarshistoriska museer tog fram ett förslag som också visade hur medaljerna borde se ut.

Efter detta, efter mars 2011, hände ingenting i den här frågan. Det har inte tagits några initiativ, vare sig av den dåvarande eller den nuvarande regeringen.

Därför är det för mig mycket betydelsefullt att i dag i kammaren kunna säga att det är ett helt enigt försvarsutskott som nu ger regeringen till känna att den här medaljen till slut ska instiftas, tio år efter det att förslaget lämnades. Det är en styrka, fru talman, och det är inget mindre än vad jag menar att vi är skyldiga de veteraner – både militära och civila – som än i dag gör hjältemodiga insatser på svenska statens uppdrag, långt borta från sina hem och ofta under mycket riskabla omständigheter.

Jag hoppas, fru talman, att jag ska vara närvarande i politiken den dag då ett antal i mitt tycke viktiga personer kan komma att tilldelas denna medalj. Om jag börjar på den militära sidan hade jag gärna sett att översten av första graden Ulf Henricsson, chef för BA01, hade fått den. På den civila sidan anser jag att det finns flera värdiga företrädare, till exempel Zaida Catalán och Anders Kompass, som har gjort hjältemodiga insatser på det civila området.

Anf. 114 JAN R ANDERSSON (M):

Fru talman! När vi nu står i den förmodligen sista debatt som berör personalförsörjning i Försvarsmakten är det kanske läge att fundera på vilket bokslut den här regeringen lämnar efter sig. Vill man göra ett väldigt kortfattat bokslut skulle man egentligen kunna säga två ord som sammanfattar den personalpolitik som har förts inom Försvarsmakten, och de orden är ”återinförd värnplikt”.

När man tittar på våra utbildnings- och krigsförbandsorganisationer i dag kan man se att det finns väldigt många luckor. Det saknas för många soldater, sjömän och officerare, och jag kan inte se att vi med de många hålen i våra krigsorganisationer är på rätt väg. Jag tror också att den enkla sanningen är att Försvarsmakten måste bli en bättre arbetsgivare om den ska bli framgångsrik i rekrytering och i att behålla personal. Den måste bli en attraktiv arbetsgivare som har en modern syn.

Vi från Moderaterna och Alliansen har under mandatperioden lagt fram flera förslag som har nekats i utskottet. Vi har också hela tiden pekat på att det är viktigt att man kontinuerligt jobbar med frågan om attraktivitet, men det kanske var så att alla andra förslag försvann när frågan om återinförd värnplikt kom på bordet.

I utskottet har vi dock fått exempelvis ett tillkännagivande om att det ska utvecklas incitament för soldater och sjömän att fortsätta sin anställning genom till exempel utbildningspremier eller andra åtgärder. Det har varit intressant att se hur regeringen har hanterat den frågan.

Regeringen har implementerat tillkännagivandet genom att säga att de personer som nu med plikt genomgår grund- och befattningsutbildning ska få en premie efter den avslutade pliktutbildningen. Det vi tyckte skulle vara en premie för att människor skulle fortsätta att arbeta inom Försvaretsmakten blev alltså genom den rödgröna regeringen ett bidrag för att sluta i Försvaretsmakten. Det vi trodde skulle vara en möjlighet att få människor att stanna kvar i försvaret blev en muckarpeng som man får när man går hem från regementet.

Det är klart att man kan fråga sig hur detta bidrar till att behålla personal. Man kan också fråga sig om det egentligen är en satsning, för de pengar som nu delas ut efter att någon har gått klart sin utbildning är egentligen den lön personen hade under både rekryt- och befattningsutbildningstid. Den har nu skjutits upp och betalas ut ett antal månader senare. Jag har svårt att se att det skulle vara en satsning, men det visar väl på regeringens handfallenhet i de här frågorna.

Fru talman! Jag kan inte undgå att få intrycket att regeringen genom att återinföra värnplikten trodde att alla problem med rekrytering därmed skulle vara lösta. Det verkar inte som att man har funderat speciellt mycket på hur försvaret ser ut. Trots att delar av vårt försvar i dag är ett värnpliktsförsvar består nämligen huvuddelen av försvaret av personer som har kontrakt och är anställda av Försvaretsmakten; det är en mindre del som utgörs av pliktiga eller T-soldater, som ska kallas vid händelse av antingen övning eller skarp situation. Då måste man förstå att personalpolitiken är viktig.

Jag tycker att Aurora 17, den övning som genomfördes för en ganska kort tid sedan, visade på en problematik med att ha ett stort värnpliktsförsvar: När man kallade in 1 000 soldater som var pliktiga kom ungefär hälften. Det är klart att man då missar många möjligheter att både utbilda och träna – men också att i en skarp situation faktiskt få användning för de personer man har utbildat, många gånger kvalificerat.

Fru talman! Nyligen informerades utskottet om de problem som har funnits med Rekryteringsmyndigheten. Det har handlat om att hinna mönstra alla som antingen genom plikt eller frivillighet skulle antas till militär utbildning.

Då regeringen inte hade informerat Rekryteringsmyndigheten om att ett antal tusen fler personer skulle komma att söka till polisutbildningen via samma myndighet fick myndigheten helt enkelt sätta lapp på luckan. Man fick stänga verksamheten och stoppa personer från att faktiskt söka till Försvaretsmakten. Genom regeringens handhavande missade därmed hundratals personer att komma till Försvaretsmakten, som så väl behöver dessa personer i en tid då rekrytering är ett problem. Det ansvaret faller givetvis också på regeringen.

Vi är i dag i en tid då bristen på arbetskraft är stor inom alla sektorer. I ett sådant läge kan man tänka sig att en regering och en försvarsmakt borde göra allt för att förbättra sitt erbjudande till de personer som vill lägga tid och kunskaper på att göra försvaret bättre, men många av de åtgärder vi har föreslagit – eller egentligen alla – har faktiskt avslagits. Låt mig bara nämna några.

Möjligheten till bostad är många gånger en begränsning för den som vill söka och göra militär utbildning under en tid. I andra sektorer inom staten finns i dag möjligheten att driva bostäder för uthyrning till folk som jobbar inom myndigheten, men inom Försvaretsmakten finns inte den möjligheten. Givetvis bör en sådan möjlighet införas även inom Försvaretsmakten.

Jag har också från min erfarenhet inom Försvaretsmakten sett att de personer som är de bästa soldaterna i fält kanske inte alltid är de som är bäst i skolbänken. Jag tror därför att Försvaretsmakten i dag missar att få en stor grupp yngre människor att söka till Försvaretsmakten, eftersom de krav av akademisk karaktär som ställs är för stora. Jag tror givetvis att man ska ha de kunskaper man behöver när man lämnar Försvaretsmakten, men ge då möjligheten att ha en ingång där det går att läsa upp betyg. Det handlar om att bredda den bas som faktiskt skulle kunna göra nytta i det svenska försvaret.

Incitamentssystemet har jag varit inne på. Det handlar inte bara om ersättningar och pengar, utan det handlar också om möjligheter att validera utbildningar och faktiskt få praktisk nytta av sin militära utbildning den dag man går över till det civila. Frågan om maximal anställningstid är också något som i många meningar begränsar möjligheten att kvarhålla personal som är både duktig och kompetent – och som behövs.

Det finns även en fråga vi inom Moderaterna har drivit, nämligen att vi i många delar av Sverige ser att förhållandet till Försvaretsmakten är svagt. Försvaretsmakten kanske inte har funnits på de platserna i landet, och då kan det behövas speciella insatser i form av mobila rekryterings- och mönstringskontor. Även detta har man dock sagt nej till.

Fru talman! Ordförande Widman var inne på frågan om vår veteranpolitik. Jag kan väl tycka att man för att vara en regering som sätter stor stolthet i deltagandet i internationella insatser tar förvånansvärt lättvindigt på våra utlandsveteraners status vid hemkommande. Det har gjorts ett omfattande arbete, och det finns en utredning som har många förslag. Tyvärr har dock resultatet av regeringens politik enbart blivit en lightprodukt, vilket jag beklagar. Vi moderater tycker att de män och kvinnor som i Sveriges namn utför stora insatser i främmande länder förtjänar det bästa mottagandet vid hemkomst.

Fru talman! Avslutningsvis: Överbefälhavaren presenterade nyligen de budgetförutsättningar som gäller för de kommande åren. Redan nästa år kommer neddragningar att behöva göras i övningsverksamheten, vilket är att beklaga. Det han också konstaterade var att försvaret under de kommande tre åren behöver 10 miljarder till för att kunna genomföra de försvarsbeslut som alla vi här i någon mening har ställt oss bakom.

När det gäller ekonomin får man ändå säga att de fyra allianspartierna har varit tydliga i riktningen och ambitionen att anslaget till försvaret måste höjas. Frågan kan verkligen dras till sin spets, för vi är just nu i en situation där vi ser att vi antingen måste fortsätta att genomföra de satsningar vi har gjort eller säga att det gäller att backa igen.

Man kan också notera att det inom socialdemokratin de senaste dagarna har varit en rad utspel från olika ministrar vad gäller olika typer av vallöften. Samtidigt får man konstatera att det har varit tyst från Försvaretsdepartementet. Därför vill jag fråga socialdemokraterna i denna kammare: Kommer ni att ge försvaret de pengar det behöver för att kunna genomföra

det beslutade försvarsbeslutet, eller ska ni meddela försvaret och dess anställda att de ska börja planera för nedskärningar? Jag tror att det är en viktig fråga, och jag tror att det är många som vill ha svar på den.

Fru talman! Moderaterna har undertecknat 10 av de 18 reservationer som finns i detta ärende. Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservationerna 6 och 14.

Anf. 115 MIKAEL JANSSON (SD):

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2.

Personalförsörjningen har gjort helt om. Varför, fru talman, har personalförsörjningen gjort helt om? Jo, därför att systemet med ett renodlat anställt försvar inte fungerade tillräckligt bra.

Låt oss minnas hur det var för sju år sedan här i kammaren. När SD var ett nytt parti föreslog vi att utbildningen av värnpliktiga skulle återupptas. Då blev vi hänade för detta. Det anställda försvaret var tillgängligt och användbart, sas det.

Det är sant – de svenska förbanden håller hög kvalitet. Ett anställt förband är bättre än ett värnpliktsförband på de flesta avgörande punkter. Problemen med anställda förband är att de är dyra och därför inte kan vara så många.

Dagens enda brigad, med målet att brigaderna ska bli två, är otillräcklig. Vi skulle om vi blev angripna vara tvungna till vanskliga och omfattande transporter. Om transportererna till stridszonen skulle lyckas är risken ändå att vi skulle ha tappat den gynnade rollen som försvarande förband och snarare skulle få den attackerandes roll att återta mark där en angripare säkrat terräng.

Vi måste ha fler brigader, så att vi är fredsgrupperade i de områden där en angripare kan försöka att etablera sig. SD har föreslagit åtta armébrigader och tre amfibiebrigader, bestående av drygt två tredjedelar värnpliktiga.

För att öka antalet utbildade värnpliktiga föreslår vi, till att börja med, att 8 600 utbildas årligen. Vi föreslår mönstring av alla unga män och frivillig mönstring för unga kvinnor. Alla bör genomgå en tredagarskurs i uniform i samband med mönstringen för att skapa delaktighet.

Enligt enträgna önskemål från Norrbotten bör ett rekryteringskontor öppnas i Norrland för att stimulera rekryteringen i de norra delarna av Sverige. Fler kvinnor bör attraheras till försvaret genom kampanjer, inte genom kvotering.

Den brigadskiss vi använder är den som Stellan Bojerud tog fram åt oss när han var med i vår riksdagsgrupp. I den är första bataljonen, brigadstaben, brigadluftvärnet och brigadspaningen helt anställd. Det gör att varje brigad i vårt system är direkt tillgänglig och lättare att mobilisera.

I sin perspektivstudie skissar Försvarmakten på ett svenskt försvar 2035 med fem armébrigader och sex amfibiebataljoner.

Fru talman! Nu har Försvarmakten talat om vad man behöver. Nu måste det kostnadsberäknas och försvarsanslaget höjas därefter. Alliansens partier vill successivt höja försvarsanslaget till 2 procent av bnp. SD vill höja det till 2,5 procent.

Det finns en majoritet i frågan om att möjliggöra en upprustning på riktigt. Regeringen måste sluta bromsa upprustningen av försvaret. Försvarsfrågan kan inte stå och stampa längre.

Utbildningen av värnpliktiga har minst två ytterligare positiva effekter. De som gjort värnplikten utgör en personalpool ur vilken fler kan välja att ta anställning i försvaret. Värnpliktsutbildningen gynnar alltså starkt rekryteringen av kontrakterade soldater. En annan orsak till att utbildning av värnpliktiga är positiv är folkförankringen av försvaret. Med endast ett anställt försvar blir lätt de anställda soldaterna och officerarna de enda som ska lösa totalförsvarsuppgiften. För ett uthålligt försvar krävs dock att större delen av folket och helst hela folket känner sig delaktiga.

Värnpliktsutbildningen gör att de som utbildas och deras släktingar och vänner börjar känna delaktighet. Plikt är bra. Vi ska inte se plikten som kompletterande utan som en huvudfunktion i vår militära förmågeproduktion.

Fru talman! Försvaret har svårt att fylla kadrarna med kontraktssoldater. GSS/K, de kontinuerligt kontrakterade soldaterna, har haft en tendens att inte fullgöra alla år i sina kontrakt. De måste då ersättas med nya kontrakterade.

GSS/T, de tidvis tjänstgörande soldaterna, har haft för låg närvaro på övningar. Detta är inte att undra på när man ser villkoren. T-soldaterna måste be sina arbetsgivare om tillstånd för att delta på övningar. Jämför detta med värnpliktiga förr, som enkelt kunde visa upp en tvingande inkallelseorder för arbetsgivaren!

K-soldaterna har dåliga villkor. Det gör kanske inte så mycket de första anställningsåren, men förr eller senare är det dags för etablering i samhället med familjebildning och annat. Då är det kämpigt med dåliga anställningsvillkor. Vi föreslår bland annat att tre åtgärder som skulle kunna förbättra villkoren ska utredas, nämligen

1. möjligheten för kontrakterade gruppbefäl, soldater och sjömän att bo kvar på logementen mot en låg hyra även efter provanställningstiden
2. möjligheten att få tillgång till billig och nyttig lagad frukost, lunch och middag
3. möjligheten att få subventionerade hemresor.

Vi stöder Allan Widmans utmärkta motion om införandet av en medalj för särskilt berömvärda internationella insatser. Denna medalj ska ha en hög status, som man exemplifierar detta i Veteranutredningen.

Det är viktigt att visa veteranerna den respekt de är värda. Få är beredda att offra så mycket för det gemensamma goda som veteraner har gjort. Men det bör inte stanna vid medaljer. Man bör också utreda positiv särbehandling för veteraner, som skattelättnader eller avgiftsfrihet. Vidare bör veterandagen vara sista söndagen i maj och inte ett fixt datum. Då är det lättare att delta, inte minst för dem som har lång väg att resa.

Anf. 116 PETER HELANDER (C):

Fru talman! Medlemmarna i försvarsutskottet har förstås bra koll på hur det ser ut med personal i försvaret, men det gäller kanske inte alla som lyssnar.

*Vissa frågor om
Försvarsmaktens
personal*

I Försvaretsmakten arbetar dagligen ungefär 20 000 personer. Försvaretsmaktens personal i dag indelas i kontinuerligt tjänstgörande personal, som är anställd av Försvaretsmakten, och tidvis tjänstgörande personal, som har en annan arbetsgivare i grunden. Förutom anställd personal finns också kvinnor och män som har tecknat tjänstgöringsavtal med Försvaretsmakten. Detta sker framför allt inom Hemvärnet. Den kontinuerligt tjänstgörande personalen utgörs av omkring 9 000 yrkesofficerare, 5 300 soldater och sjömän samt cirka 5 400 civila arbetstagare.

Vårt system med tidvis tjänstgörande personal och personal med tjänstgöringsavtal – alltså personer som inte har Försvaretsmakten som huvudsaklig arbetsgivare – är unikt för oss i Sverige. Den tidvis tjänstgörande personalen utgörs av ungefär 6 500 reservofficerare och 4 300 soldater och sjömän. Hemvärnet beräknades vid årsskiftet uppgå till 21 700 kvinnor och män. Totalt har vi alltså 50 000 personer i Försvaretsmakten. Sverige kan alltså ställa 50 000 soldater på fötter.

Vi kan jämföra oss med våra nordiska grannar, vilket kanske inte blir helt rättvist eftersom vi har lite olika system. Norge har 45 000 personer i sitt försvar, och Danmark har 63 000 personer, men man ska då också komma ihåg att de är Natoländer som i händelse av ofred kan få hjälp av andra Natoländer. Finland är, precis som vi själva, inte med i Nato. Finland kan ställa upp med 253 000 personer i sitt försvar.

Att Sverige har ett lågt antal personer i Försvaretsmakten innebär förstås en viss sårbarhet. Det är uppenbart att man inte nog kan understryka vikten av att Försvaretsmakten har en bra rekrytering och kan behålla och utveckla personal med rätt kompetens. Vi har inte råd att ha för stora luckor i en så låg numerär.

Fru talman! Jag och Centerpartiet stöder Försvaretsmaktens arbete med personalförsörjning och att Försvaretsmakten fokuserar på att säkerställa utbildning och bemanning av organisationen för att öka krigsförbandens duglighet och användbarhet och också bygga upp förmågan. Det är glädjande att utbildningen av officerare under 2017 har gått enligt plan. Man har uppnått målen, och det kan man glädjas över. Men problemet är att det är ännu fler som går i pension. Totalsumman blir negativ.

Man kan titta på antalet inryckande till militär grundutbildning och på antalet hel- och deltidstjänstgörande soldater och sjömän. Man har inte nått årets målsättningar. Detta måste Försvaretsmakten jobba mycket hårdare med. Försvaretsmakten bör också öka antalet kvinnor inom de militära personalkategorierna.

Sommaren 2017, alltså förra året, avslutades den första militära grundutbildningen. En stor del av de rekryterna – 90 procent av kvinnorna och 89 procent av männen – valde att fortsätta sitt engagemang inom Försvaretsmakten.

Till den militära grundutbildningen med start under 2017, som slutförs i år, ryckte sammantaget 2 230 rekryter in. Målsättningen var 3 500 rekryter. Jan R Andersson har pratat om vad det berodde på. Prövningskapacitet saknades hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, trots att man vidtog åtgärder. Sedan var det många individer som valde att inte ta sina tilldelade platser.

Fru talman! Personalbrist kombinerad med en försämrad säkerhetspolitisk situation i vårt närområde, även i delar av vårt närområde i Europa, gör att vi måste följa utvecklingen noga. Allvaret i att ha ett försvar med stora hål i organisationen kan inte nog understrykas.

Fru talman! Det var med anledning av detta som Centerpartiet förra året ställde sig bakom att man skulle återinföra skyldigheten att mönstra och genomföra grundutbildning med värnplikt.

I grunden vill vi förstås se en värnplikt som baseras på frivillighet och där motivation och goda incitament ska locka individer till försvaret. I första hand vill vi se att försvarets personalförsörjning tillgodoses genom frivillighet, men med plikt då omvärldsläget och rekryteringsbehovet gör det nödvändigt. Men den återinförda plikten får inte leda till att Försvarmakten helt bortser från god arbetsmiljö och viljan hos den enskilda soldaten. Det är nämligen en förutsättning för att man ska kunna behålla personalen på längre sikt. Det var därför oroväckande att höra att Rekryteringsmyndigheten inte hade haft tillräckligt många provningsplatser för dem som frivilligt sökt sig till grundutbildningen – de måste få en chans att mönstra.

Officersförsörjningen har varit en akilleshäla i hela Försvarets personalförsörjning. Det påverkar också möjligheten att utbilda soldater i nästa skede. Får vi en bättre officersförsörjning kan vi också utbilda fler soldater. Det är viktigt att utbildningsplatserna fylls och att incitamentsstrukturen blir bättre. Det i sin tur kräver att Försvarmakten är en attraktiv arbetsgivare och att många fler än i dag väljer att bli soldater. Det perspektivet får inte glömmas bort när plikten har återinförts.

Detta med attraktivitet kan inte nog understrykas. Jag är själv gammal officer och reservofficer. Varför slutade jag i försvaret? Det har inte med arbetet att göra, för det var otroligt stimulerande och fantastiskt trevligt. Men det blir också en livssituation där man ska flytta runt i landet. Det finns alltid en arbetsgivare som kan erbjuda högre lön. Det finns många parametrar som försvaret måste jobba med för att kunna behålla sina anställda.

Antalet kontraktsanställda ökar. Det har Centerpartiet drivit på, och det kommer vi att fortsätta att driva på. Vi vill förstås att det ska finnas en lokal förbands- och utbildningsstruktur som möjliggör att man rekryterar personal lokalt. Det är bra för folkförankringen. Det är också bra för försvarsförmågan.

Herr talman! Jag och Centerpartiet anser att de soldater och officerare – och även civilanställda, som Allan Widman tog upp när det gällde medaljutdelning – som genomför utlandsmissioner ska mötas med stor respekt. Det är viktigt att de får ett ordentligt omhändertagande efter missionen. Det gäller inte bara dem som åker iväg på missioner. Familjer och nära anhöriga till dem som är på missioner har ofta ett stort ansvar hemma. Vi kan alla förstå vilken oro de kan känna när de har en nära anhörig som är på en mission utomlands. Vi vill stödja landets veteraner och deras anhöriga. Det gäller såväl militära som civila. Vi tror också att det i längden kommer att påverka personalförsörjningen på ett positivt sätt.

Sist men inte minst: Vi får inte glömma bort de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen. De frivilliga försvarsorganisationerna har en lång historia av att utbilda frivilliga förstärkningsresurser för både krisberedskapens och Försvarets behov. Hemvärnet är en

del av Försvarets insatsorganisation och utgör nästan hälften av Försvarets personal. Här finns det en resurs som vi verkligen kan och behöver utveckla när vi ska utveckla svensk försvarsförmåga.

Centerpartiet vill se en större och tydligare roll för civilsamhället och frivilliga försvarsorganisationer i händelse av kris och krig. Det är också viktigt att de involveras i den övningsverksamhet som genomförs. Frivilligas engagemang i försvaret är viktigt för försvaret av landet, inte minst nu när totalförsvaret åter ska byggas upp. Försvaret behöver bli närvarande i folks medvetande, och människor måste känna och veta att de kan bidra. Folkförankringen är en av våra viktigaste försvarsförmågor.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservation 6 och reservation 13 i detta betänkande.

Anf. 117 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Herr talman! Vi debatterar nu vissa frågor om Försvarets personal. Jag tänkte uppehålla mig vid vår reservation nr 5, som handlar om ett mer jämställt försvar.

För Vänsterpartiet är den militära alliansfriheten central. Det är genom en självständig utrikespolitik och en internationell trovärdighet som vi har möjlighet att bygga säkerhet tillsammans med andra.

En trovärdig svensk militär alliansfrihet innebär också ett behov av ett svenskt försvar med stark folklig förankring, som har kapacitet att upprätthålla kontroll över svenskt territorium såväl som att möta de olika säkerhetshot som vi står inför och kunna bidra i internationella insatser för att värna fred och säkerhet.

Vi välkomnar därför beslutet att återinföra värnplikten. Det är utmärkt att både män och kvinnor kallas till mönstring. Det är ett viktigt steg för ett mer jämställt och ett mer folkligt förankrat svenskt försvar. Även om den nya värnplikten sker i relativt liten skala är det ett viktigt steg åt rätt håll. På sikt vill vi utveckla värnplikten ytterligare, och det ska vara möjligt att göra både militär tjänstgöring och civil tjänstgöring.

Att försvaret utgörs av människor med olika bakgrunder och erfarenheter är ytterst en fråga om demokrati. Det är egentligen nu som värnplikten verkligen blir allmän eftersom både män och kvinnor ges möjlighet att mönstra. Andelen män respektive andelen kvinnor som gör värnplikt bör nog följas och utvärderas så att vi uppnår en jämn könsfördelning. Det är dock nödvändigt att stärka arbetet för att öka jämställdheten inom försvaret. Vårt samhälle består av hälften kvinnor, och det måste också återspeglas i Försvarets makten.

Militären stod för det sista manliga yrkesmonopolet i Sverige. Det var först 1989 som kvinnor blev tillåtna att lönearbeta inom försvaret. Inom den tidigare värnplikten kallades enbart män till mönstring, och det dröjde till 1994 innan kvinnor tilläts göra värnplikt utan att de samtidigt avsåg att genomföra officersutbildningen.

Även om Sverige var först i världen med att tillåta kvinnor att arbeta på samtliga militära befattningar lever många föreställningar om manligt och kvinnligt kvar. Kvinnor sågs, och ses i viss mån, som en del av den nation som ska skyddas. Trots det har kvinnor under lång tid varit engagerade i försvaret på olika vis, bland annat genom stödorganisationer som lottakåren, den största kvinnoorganisation som Sverige någonsin haft.

I dag består Försvarets personal till ca 87 procent av män. Bland officerare och specialofficerare är andelen 94,5 procent, och bland gruppbefäl, soldater och sjömän är den ca 88 procent. Bland civilt anställda är fördelningen något mer jämn, även om män med sina 62 procent även där utgör en majoritet. Ökningen av antalet anställda kvinnor går alltför långsamt. Den stora andelen män innebär ett demokratiskt underskott. Sverige har i dag en skevare könsfördelning i försvaret än många västländer.

Försvarets egen handlingsplan för jämställdhetsintegrering gäller under perioden 2015–2018. Den saknar dock tillräckliga mätbara kvantitativa och kvalitativa mål. För att man ska uppnå kraven på delaktighet i resolution 1325 måste Försvarets genusarbete intensifieras.

Vänsterpartiet vill se en försvarsmakt där kvinnor och män är jämlika och där kvinnor representeras i lika hög utsträckning som män, oavsett befattning. När dagens nyfödda fyller 18 år och kallas till mönstring ska de mötas av en jämställd försvarsmakt.

Försvarets bör uppdras att återkomma med en plan för hur man ska uppnå en jämn könsfördelning på organisationens olika nivåer till senast 2035. Försvarets bör också uppdras att genomföra en årlig jämställdhetskartläggning.

I november 2017 kom Försvarets svar på metoo genom uppropet #givaktochbitihop, som 1 730 kvinnor som är eller har varit verksamma inom Försvarets har skrivit under. De försvarsanställda vittnar om allt från kränkande kommentarer och mobbning till våldtäkter och menar att det råder en tystnadskultur inom Försvarets där anmälningar inte tas på allvar.

En kvinnlig officer berättar bland annat om en händelse då hon kom in i det gemensamma fikarummet en eftermiddag, ett fikarum som de dessutom delade tillsammans med civilanställda kvinnor. Där satt män i alla soffor – det var helt fullsatt – och de spelade upp en porrfilm under tiden som de drack kaffe. När kvinnan protesterade blev hon hånad och tvingades lämna rummet.

Det här är bara ett i raden av exempel på kränkande och diskriminerande behandling och långt ifrån det värsta exemplet. Försvarets är fortfarande i alltför stor utsträckning en organisation av män, för män.

Det är väsentligt att kvinnor blir tagna på allvar och att ett fungerande system för anmälningar upprättas inom Försvarets. Det är glädjande att ÖB uttryckt att det ska vara nolltolerans mot sexuella trakasserier inom Försvarets. Nu gäller det att leva upp till denna vision i praktiken.

En mer jämställd representation inom Försvarets är också viktig för att utveckla en freds- och säkerhetspolitik på feministisk grund, något som Vänsterpartiet vill se. Säkerhetspolitik är inte könsneutral. Kvinnor och barn är de som drabbas hårdast i en konflikt.

Utan ett genusperspektiv är risken överhängande att man kommer att utgå från mäns erfarenheter och upplevelser i säkerhetspolitiken. Säkerhetspolitik måste därför inkludera ett tydligt genusperspektiv om den ska omfatta hela befolkningen och vara långsiktig och framgångsrik.

Det är viktigt att Sverige agerar både nationellt och internationellt för att förbättra arbetet med FN:s resolutioner 1325 och 1820. Förutom ökad andel kvinnor i fredsfrämjande insatser måste det finnas ett genusperspektiv på de internationella insatserna. Anställda inom internationella insatser

har till exempel vid upprepade tillfällen begått sexuella övergrepp mot kvinnor och flickor.

Meddelarfriheten måste gälla även för anställda inom Försvaretsmakten som påtalar missförhållanden gällande sexuellt våld, oavsett om de arbetar i Sverige eller internationellt.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 118 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation 14!

I kväll debatterar vi betänkandet *Vissa frågor om Försvaretsmakten personal*. Det är av yttersta vikt. Vi ser en allt tuffare omvärld, och före jul var vi sju partier i Försvaretsberedningen överens om att ett angrepp på Sverige inte kan uteslutas.

Därför måste vi se om vårt hus, och då ser vi att vi har en alltför liten försvarsmakt. Vi behöver ha en större armé. Den behöver fördubblas, och det kommer att ta tid. Kristdemokraterna gör en uppskattning att vi behöver ha fyra brigader, men det är någonting som kan vara helt färdigt kanske omkring 2030. Det behövs även särskilda förstärkningar för Stockholm och Gotland. Ska det här fungera, herr talman, måste vi ha god ordning på Försvaretsmakten personalförsörjning.

Precis som har sagts här tidigare har vi stora utmaningar. Förra året skulle det ha rekryterats 4 000 soldater och sjömän. Det visade sig när året var slut att vi bara kom en bit över 2 000. Så har det varit år efter år, och det gör att det går väldigt långsamt med uppfyllnaden. När det gäller heltidsanställda ligger vi ganska bra till, men med de deltidsanställda fungerar det inte alls på det sätt som det var tänkt.

Jag lät riksdagens utredningstjänst titta på det här för en tid sedan, och med den takt som Försvaretsmakten har haft under de senaste åren skulle vi någonstans 2040 eller så ha fullt uppfyllda förband. Var och en förstår att det är helt orimligt.

Jag lät även riksdagens utredningstjänst jämföra Sverige och andra länder. Det visade sig då att Sverige är det enda landet som inte har någon form av premie, belöning eller bonus när man stannar kvar och gör det som man har sagt. Jag är övertygad om att detta har bidragit till att vi har haft så många som slutat i förtid. De har alltså stannat betydligt kortare tid än stipulerat, och då är vi lite grann tillbaka vid det som var själva grundtanken med att ha anställd personal, nämligen att de värnpliktiga slutar när de är som bäst.

Det system vi har haft har dock inte alls fungerat, och därför har Kristdemokraterna under en längre tid propagerat för att vi ska ha det som i Norge, där det finns anställd personal men där man också kompletterar med värnpliktiga.

Det är så enkelt som så att en försvarsmakt består av uppfyllda förband, materiel och övningar. I och med att förbanden inte är uppfyllda har officerare och soldater inte kunnat öva på ett riktigt sätt. Vi har haft brister i vår materiel, och det har hela tiden sparats på övningar. Det här är förödande för ett lands försvarsförmåga, och det måste bli en förändring.

Därför är det positivt att värnplikten har återaktiverats. Det är helt nödvändigt att vi får en situation liknande den i Norge, där vi kan fylla upp med värnpliktiga där det inte lyckas på annat sätt med deltids- och heltidsanställda. Det är också någonting som är helt nödvändigt när vi ska bygga

upp de brigader som jag nämnde inledningsvis. Det är någonting som Kristdemokraterna anser ska ske med värnpliktiga.

Herr talman! Att vi tar hand om våra soldater är väldigt viktigt. Försvarsmakten skulle behöva få samma möjlighet som våra högskolor och universitet har när det gäller att kunna erbjuda studentlägenheter. Soldaterna får väldigt låg ersättning, även de heltidsanställda. För att få det att fungera skulle Försvarsmakten kunna använda enklare bostäder och på det viset hjälpa till så att den enskilde soldaten kan vara kvar.

Så har vi frågan om veteranpolitiken. Den har utskottets ordförande Allan Widman gjort en alldeles utmärkt redogörelse för, och det gäller också det tillkännagivande som utskottet har gjort gällande att regeringen borde införa en speciell belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser. Utskottets ordförande har också nämnt ett par personer vid namn som skulle få den, och jag instämmer till fullo i detta.

Det har ju skett en del förbättringar när det gäller veteranpolitiken, och det är väldigt bra. Sverige har varit engagerat i internationella insatser sedan 1948. Vi har alltså under lång tid haft soldater som har riskerat livet för andra människors fred och frihet och som gör det till denna dag, men vi har inte varit tillräckligt bra på att ta hand om dem när de kommit hem och när de har ådragit sig skador. Vi har inte alls levt upp till och fullgjort vår plikt mot dem.

Nu har det alltså skett en del förbättringar. Det finns en Försvarsmaktens medalj för sårade i strid respektive förtjänstmedalj. Vi har veteranmonumentet. Vi instiftade veterandagen, och det är bra och viktigt. Det var hög tid att den blev till. Nu finns också något som Kristdemokraterna har talat sig varma för i fem års tid, nämligen ett veterancentrum. Detta inrättades 2017, och det är glädjande.

Vi behöver dock göra mer för att tillräckligt bra ta hand om dem som har varit ute, och jag tror, herr talman, att det är helt nödvändigt när det gäller Försvarsmaktens möjlighet att attrahera ungdomar. Det gäller också veteranpolitiken.

Med dessa ord yrkar jag återigen bifall till reservation 14.

Anf. 119 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Herr talman! Personalen utgör hela grunden i Försvarsmakten. Utan personal finns faktiskt ingen försvarsmakt.

Sedan vi stod här förra året har pliktsystemet kommit igång. De som är födda år 1999 har fått fylla i beredskapsunderlaget, och utifrån det har de mest motiverade och mest lämpade personerna kallats till mönstring. Nu är det dags för dem födda år 2000 att göra samma sak. Genom den återinförda plikten har vi nu fått ett mer flexibelt och robust system. I sommar ska Försvarsmakten dessutom på uppdrag av regeringen redovisa förutskattningarna att utöka antalet utbildningsplatser till 5 000 om året.

Men det är inte bara den återinförda plikten som är viktig att uppmärksamma från året som har gått, herr talman. I höstas talade miljontals kvinnor världen över om de strukturer som vi kvinnor möts av och tvingas förhålla oss till, inte minst på arbetsplatsen. I Sverige såg vi hur sektor efter sektor gjorde uppror med vittnesbeskrivningar, erfarenheter och upplevelser från respektive sektor. Budskapet var tydligt: Nu får det vara nog.

Som Lotta Johnsson Fornarve tidigare nämnde hette upproret bland försvarsmaktsanställda #givakt och bitihop. Det visade på stora problem ute i verksamheten. Det är oacceptabelt att utifrån sitt kön inte känna sig tryggt på sin arbetsplats, att bli ifrågasatt och sämre behandlad. De maktstrukturer som upproret pekat på måste tas på största allvar och kräver aktiv handling. När vi här i dag diskuterar Försvarets personalförsörjning, hur den kan stärkas, attrahera fler och få fler anställda att stanna, är det här ett perspektiv vi måste ha med oss. Patriarkala maktstrukturer har ingenting i Försvaretsmakten att göra.

Försvaretsmakts uppdrag är att skydda vår frihet och vår rätt att leva som vi själva väljer. Det ställer stora krav på Försvaretsmakten. Försvaretsmakten som myndighet måste leva upp till de värden och värderingar som den har till uppdrag att skydda.

Jag vill därför passa på att rikta ett stort tack till alla er som genom att skriva under upproret och berätta om era erfarenheter har lyft upp frågan på bordet och visat vilka utmaningar vi har att jobba med. Det är ett stort och viktigt arbete som vi har framför oss. Kvinnors plats i Försvaretsmakten ska vara självklara.

Herr talman! Vi behöver ta ytterligare steg för en jämställd försvarsmakt. I dag är det alldeles för få kvinnor som ser Försvaretsmakten som ett alternativ för dem. Det blir inte minst tydligt i beredskapsunderlaget. Att så många färre kvinnor än män har kallats till mönstring det här första året handlar till stor del om det klart mindre intresset bland kvinnliga 18-åringar än bland manliga. Det är också därför bra och viktigt att Rekryteringsmyndigheten granskat beredskapsunderlaget utifrån ett genusperspektiv. Det är ett steg i rätt riktning för att säkerställa att inte fel signaler sänds ut och för att undvika onödiga hinder som grundar sig i gamla strukturer.

Försvaretsmakten behöver bli mer attraktiv för fler. Den återaktiverade plikten kan förhoppningsvis med tiden skapa ett ökat intresse i fler grupper. Även om plikten skapar flexibilitet och långsiktighet i systemet löser den inte allt. Vi kan inte plikta in anställd personal. Det är därför som motivation och frivillighet är viktigt.

Vår vilja att fler ska söka anställning i Försvaretsmakten får dock *inte* få oss från politikens sida att försöka få till lägre krav på dem som genomgår grundutbildningen. Det är viktigt att den som börjar en utbildning i Försvaretsmakten har relevant kunskap, precis som det är för alla andra utbildningar. Det är Försvaretsmakten själv som bedömer vilken kunskap den som genomför utbildningen ska ha. De akademiska krav som i dag ställs för att göra grundutbildningen som sjöman och soldat är godkänt i gymnasieskolans grundkurser i matematik, svenska och engelska. Det är kompetens som kan tänkas vara viktig för att utföra ens uppgift. Att urholka behörighetskraven riskerar att urholka utbildningen.

Herr talman! Tidigare i debatten hörde vi Moderaternas företrädare klaga på att vi har ökat ambitionerna för såväl polisen som Försvaretsmakten. Moderaterna valde att under sin tid som ansvariga för Försvaretsdepartementet lägga ned värnpliktsystemet. Vid sina år vid makten valde de dessutom att inte ta ansvar för det skriande behovet av nya poliser. När den S-ledda regeringen nu behöver ta tag i de utmaningar som den tidigare regeringen har lämnat efter sig hör vi igen hur Moderaterna är kritiska.

Hur man kan vara kritisk till ökade ambitioner när det kommer till antalet utbildade poliser och utbildade i Försvarsmakten går över mitt förstånd.

Det var den tidigare alliansregeringen som valde att göra värnplikten vilande, vilket innebär att organisationen har försvunnit. Nu har den börjat byggas upp på nytt. Kritiken gällande den påfrestning som det innebär för Försvarsmakten och Rekryteringsmyndigheten bör därför snarare riktas mot allianspartierna.

Herr talman! Tyvärr kan jag konstatera att inte alla partier tar frågan om Försvarsmaktens personalförsörjning på allvar. Sverigedemokraterna hanterar frågan precis lika oseriöst som alltid. Som vanligt kan vi i deras budgetmotion läsa både förslag om att mönstring ska vara obligatorisk för kvinnor och förslag om att mönstring ska vara frivillig för kvinnor. Nytt för i år är att Sverigedemokraterna har en egen rubrik om just kvinnlig värnplikt, där det står att den enda rimliga ordningen är att kvinnor som gör värnplikten ska lyda under samma regler som män. Samtidigt menar de i ett annat stycke, i samma motion, att utbildningen ska vara frivillig för kvinnor, vilket alltså skulle innebära andra regler för kvinnor än för män. De dubbla budskapen går också att hitta i de reservationer som Sverigedemokraterna har lämnat till detta betänkande.

Som vanligt visar däremot Sverigedemokraterna på den oseriösa förmågan att tycka allt och ingenting. Det är beklagligt hur ett riksdagsparti kan hantera en så viktig fråga som Försvarsmaktens personalförsörjning så oseriöst.

Herr talman! Försvarspolitik är på största allvar. Varje dag bidrar soldater, sjömän och annan personal till att skapa säkerhet runt om i världen. De gör det genom att själva utsätta sig för stora risker och verka i tuffa miljöer. Det är vår uppgift att se till att de har det bästa möjliga stödet på plats, och det är vår uppgift att se till att de får det bästa möjliga stödet när de kommer hem.

På ett imponerande sätt bidrar de varje dag, dygnet runt, till att skapa stabilitet i landet de verkar i. De, tillsammans med alla andra som är iväg på internationella insatser, förtjänar att få allt det stöd som de och deras anhöriga behöver. Därför är veteranpolitiken så viktig.

År 2017 inrättades formellt ett veterancentrum hos Försvarsmakten med ansvar för att driva, utveckla och implementera myndigheternas veteran- och anhörigarbete. På veterandagen den 29 maj kommer det i år för första gången att vara allmän flaggdag. Det är viktigt för att uppmärksamma de insatser som våra veteraner har gjort för Sverige. Det är insatser som de förtjänar respekt för. Det är ytterligare ett viktigt steg för att skapa bättre villkor och bemötande.

I Sverige är det tyvärr långt ifrån alla veteraner som vill berätta att de är just veteraner på grund av de fördomar som finns. Det är oerhört tråkigt och något som vi från politikens sida måste göra allt för att ändra. Därför är den nya flaggdagen särskilt viktig.

Jag gläds åt att vi över blockgränsen är överens om hur viktiga veteranfrågorna är och att de måste fortsätta att utvecklas. Med det sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 120 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag vill först reda ut det här med polisfrågan. När alliansregeringen tillträdde 2006 och hamnade i regeringsställning skapade vi under några år 4 000 nya polistjänster i Sverige. Det är förmodligen ett rekord, inte bara i Sverige, och den ökning av poliser som vi genomförde under vår tid är någonting som vi är stolta över.

Under den tid som Socialdemokraterna nu har styrt – drygt tre år – är det faktiskt färre poliser än under vår tid. Många poliser slutar. De är missnöjda och söker andra tjänster.

Det arv som vi fick ta över var en stängd polisutbildning. Då försöker Alexandra Völker skylla på att jag inte ville se nya poliser i Sverige. Det är ett väldigt märkligt sätt att skylla ifrån sig.

Sanningen är ju att Rekryteringsmyndigheten fick i uppdrag att pröva inte bara nya soldater som skulle antas utan även ett antal tusen studerande som sökte till Polishögskolan. Då måste det ändå ha ringt en klocka i Regeringskansliet. Om tusentals nya människor ska provas måste man fråga sig: Kommer Rekryteringsmyndigheten att klara av det här? Åtminstone borde man meddela Rekryteringsmyndigheten att det kommer tusentals nya, så att den förbereder sig på det. Varför berättade ni inte för Rekryteringsmyndigheten att det skulle bli en stor anstormning av nya provande, Alexandra Völker? Varför berättade ni inte det för den myndighet som hade det ansvaret?

Den andra frågan var den som jag ställde i mitt anförande, och den är viktig när man träffar folk som jobbar inom Försvaretsmakten och som sitter och funderar nu. Den urholkning som har skett av försvarsbudgeten, som motsvarar 7–8 miljarder, innebär ju att försvaret måste spara på andra utgifter. Redan nästa år kan man se att övningsverksamheten kommer att minska. Därför är frågan viktig för alla försvarsanställda: Kommer ni att skjuta till pengar så att man klarar att genomföra beslutet, eller kommer ni att säga att man ska börja lägga ned?

Anf. 121 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! För att man ska kunna anställa fler poliser måste det också finnas fler utbildade poliser. Det var ju ett av skälen till att den nuvarande regeringen valde att utöka antalet platser på polisutbildningen. Det är klart att ett utökat antal platser ställer krav på dem som har ansvar för att pröva de sökande. Det är ingenting som är konstigt, och det är klart att Rekryteringsmyndigheten fick information om det.

Det faktum att vi nu har återinfört plikten har också ställt stora krav, och det har Rekryteringsmyndigheten förberett sig på. Men det gick snabbt, absolut, därför att det var tvunget att gå snabbt. Vi var tvungna att göra någonting åt det ohållbara personalförsörjningssystem som alliansregeringen lämnade efter sig. Vi behövde göra någonting åt att det konstant fanns tomma utbildningsplatser, precis som också Centerpartiet tidigare har redogjort för.

Någonting var alltså tvunget att göras, och den processen gick väldigt snabbt utifrån en mycket välgrundad utredning som också Rekryteringsmyndigheten ingick i.

Att det innebär en prövning för Rekryteringsmyndighetens verksamhet så här i början är olyckligt, men det är svårt att komma ifrån. Det betyder inte att den verksamheten inte är prioriterad. Som sagt är detta en konsekvens av att den här organisationen inte har funnits på flera år på grund av att alliansregeringen valde att lägga den vilande. Vi har valt att bygga upp den igen.

När det kommer till ekonomiska resurser tror jag att Jan R Andersson förstår och mycket väl vet att jag tyvärr inte kan stå här i dag och uttala mig om vilka ekonomiska resurser som Försvarsmakten kommer att få under de närmaste åren. Det är ett arbete som pågår i Regeringskansliet och också inom själva försvarsgruppen, där Moderaterna ingår.

Däremot kan vi tydligt se att det har skett ganska mycket sedan vi fick en socialdemokratisk försvarsminister. För första gången har vi vänt trenden inom Försvarsmakten. Jag tycker kanske inte att vi just nu behöver vara som mest oroliga.

Anf. 122 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Låt mig inledningsvis konstatera att det som Alexandra Völker kallar ett haveri var ju en organisation som trots allt producerade fler soldater än vad som producerades förra året. I en sådan situation tycker jag att man ska vara lite ödmjuk inför vilket arv som man lämnar efter sig. Förra året utbildades 2 000 soldater när målet var 4 000. Ni missade halva målet, Alexandra Völker. Det är faktiskt ingenting att vara stolt över.

Jag ska inte säga att vi i alliansregeringen gjorde allting rätt, men vi lyckades ändå bättre än vad ni har gjort. Det tycker jag att vi ska ha i minne.

Jag vill komma tillbaka till frågan om Rekryteringsmyndigheten. Det är klart att man bör veta att den har en central roll om antalet personer ska ökas. Du fick själv information från Rekryteringsmyndigheten som sa att den hade två månader på sig att möta den ökade mängden av ärenden. Den hade ingen möjlighet att klara det. Dessutom hade den under samma tid genomfört en omorganisation och minskat från tre till två kontor. Det är klart att det då var omöjligt för Rekryteringsmyndigheten att klara sitt uppdrag. Det tycker jag inte att du på något sätt kan skylla på oppositionen.

Det måste vara en regerings uppdrag att se till att detta funkar, men det misslyckades. Det ansvaret faller på den regering som du företräder. Det är inget tvivel om det.

Det finns en fråga som de flesta vill ha svar på. Regeringsföreträdare är ute varje dag och lovar pengar till olika projekt, varför har försvarsmministern inte varit ute än? Jag lovar dig att finns det någon fråga som anställda inom Försvarsmakten och i försvarets ledning vill ha svar på är det: Ska vi fortsätta att satsa, eller ska vi börja med neddragningar? Det är viktigt att vi får ett sådant besked, och det snart.

Anf. 123 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Jag vill upplysningsvis börja med att informera ledamoten Jan R Andersson om att den organisation som fanns förra året och de siffror som Jan R Andersson hänvisar till är just den organisation som alliansregeringen genomförde. Absolut, jag håller med om att det var stora problem. Det var ett stort antal tomma platser på utbildningen förra året.

Det var, som sagt, ingenting nytt. Om vi ska vara helt ärliga, Jan R Andersson, är det precis så som det har sett ut under de senaste åren.

Visst gick det snabbt, och det var en påfrestning för Rekryteringsmyndigheten. Men slutprodukten av att vi fick till en förändring är att vi i år för första gången kommer att ha alla platser på utbildningen besatta. Det tycker jag är en positiv konsekvens och någonting som vi absolut ska vara stolta över, och det är ingenting som jag skäms över.

Dessutom ska man ha med sig att när Rekryteringsmyndigheten gick från tre till två kontor var det inte för att man skar ned på verksamheten, utan det var precis tvärtom. Man ville ha en mer robust verksamhet som skulle kunna klara av en växande verksamhet. Det var ju därför som man genomförde omorganisationen. Man skapade inte ett mindre kontor, utan man såg att man behövde två kontor som var större för att kunna hantera all den prövningsverksamhet som man skulle utföra. Man skapade ett nytt kontor med en större dimension därför att det blev ett alltför stort tryck på Stockholm.

Jag tycker att vi ska vara noga med vad som är rätt och riktigt i det här sammanhanget.

Anf. 124 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Jag brukar inte exercera försvarshistoria i kammaren, men det är ändå viktigt för mig att säga att jag tror att båda politiska blocken i Sverige nog har delaktighet i ansvaret för sakernas tillstånd. Mellan 1994 och 2006 lade de socialdemokratiska regeringarna ned 35 regementen och flygflottiljer här i Sverige. Man nära nog tog bort en tredjedel av försvarsanslaget.

När man nu säger att trenden har vänt är det, herr talman, en sanning med modifikation. Försvarsanslaget som andel av bnp fortsätter att sjunka och kommer att sjunka med ytterligare 0,1 procent under återstoden av den här mandatperioden.

Bara för en vecka sedan meddelade överbefälhavaren att om han ska kunna leverera det som Sveriges riksdag beställde 2015 behöver han under kommande tre år ytterligare 18 miljarder. Det är långt kvar till ett trendbrott.

När det gäller plikten får man lätt intrycket att den avskaffades här i kammaren med fyra rösters övervikt på våren 2010. Så var det inte. Plikten var under effektivt avskaffande i mer än 20 års tid. På 90-talet upphörde man med repetitionsutbildningar. Man upphörde med utbildning av plutonsbefäl och kompanibefäl. De sista åren var vi nere på några enstaka tusen som kallades in. Den vanligaste värnpliktskategorin då var skydds-soldater, som inte innebar någon vidare militär utbildning.

I försvarsbeslutet 2004 uttalades att plikten så långt möjligt skulle vara frivillig. I Försvarsberedningen satt Håkan Juholt och sa: "Ja, plikten kan nu avskaffas." Detta var ett misstag, men alla var med om det.

Anf. 125 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Jag instämmer med Allan Widman i att alla måste ta sitt ansvar. Det var just min poäng tidigare. Under dagens debatt har vi fått höra alliansföreträdare fransäga sig precis allt ansvar för konsekvenserna av den organisation som de själva införde. Jag tycker ändå att vi ska ha ordning och reda när vi beskriver hur saker och ting har gått till.

När värnplikssystemet blev vilande fanns det absolut ett behov av ett nytt personalförsörjningssystem. Jag tycker dock att det var olyckligt att man valde att göra på det sätt som man gjorde. Detta uttryckte även ledamoten Widman. Man valde att göra detta, trots en tydlig splittring i riksdagen. Det var dessutom ett system som uppenbarligen inte har hållit över tid. Vi har behövt göra något åt det.

I dag är vi dock överens om att detta behövde ta en ny riktning och att vi behövde återaktivera plikten.

Anf. 126 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Jag har vid flera interpellationsdebatter under de senaste åren försökt förmå regeringen att gå snabbt fram med återaktiveringen av plikten. Det hindrar inte att en tidigare partiledare – Håkan Juholt – satt i Försvarsberedningen och sa att vi bör göra den frivillig. De representanter som Socialdemokraterna hade i Pliktutredningen var av precis samma uppfattning.

Det var i precis det avgörande ögonblicket i kammaren som ett oppositionsparti naturligtvis ville skilja ut sig från majoriteten. Det kan jag förstå.

Vad som gjorde mig lite mer upprörd var när Alexandra Völker försökte inlemma veteranpolitiken som en av socialdemokratins bedrifter. Hon nämner två förändringar som har skett i närtid. Den ena gäller att veterandagen den 29 maj ska bli flaggdag i år, 2018, för första gången. Detta skedde efter att riksdagen gjorde ett tillkännagivande till regeringen att så bör ske. Först då kom ett sådant förslag.

Samma sak gäller för Veterancentrum för våra veteraner på Karlberg. Det kom fram först efter ett tillkännagivande i utskottet och i Sveriges riksdag.

Jag är glad över att det finns en stor enighet om det veteranförslag som diskuteras i här i dag. Alexandra Völker bör dock betänka att Socialdemokraterna sa nej här i kammaren 2010 till varje form av veteranpolitik.

Anf. 127 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om veteraner tycker jag att det är positivt att vi ändå är överens om detta, vilket jag sa i mitt anförande. Jag är positiv till att oppositionen har drivit på i frågan och visat på dess vikt, inte minst vad gäller flaggdagen. Senast för ett år sedan gav jag er en elege för det under utskottets debatt här i kammaren. Det här är inget jag förnekar.

Om rätt ska vara rätt påpekade vi regeringspartier redan innan tillkännagivandet gjordes om att inrätta ett veterancentrum att frågan var på gång. Redan då hade regeringen gett Försvarsmakten i uppdrag att göra en sondering om hur ett veterancentrum skulle se ut. Vi ska väl ändå hålla oss till fakta även i denna fråga.

Anf. 128 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! I mitt anförande berörde jag de problem som Försvarsmakten har med rekrytering. Det halkar efter, och enligt den takt som Försvarsmakten har haft för att rekrytera och behålla särskilt de deltidsanställda soldaterna skulle förbanden bli helt fyllda först år 2042.

Jag nämnde också att Sverige märker ut sig. Andra jämförbara länder har premier och olika andra sätt för att belöna dem som stannar den tid som de har lovat. Jag vill ställa en fråga. Hur ser Socialdemokraterna på att införa premier och belöningar när personer stannar kvar under den tid de har lovat?

Och hur ser Socialdemokraterna på bostäder av studentlägenhetskaraktär, sådana som universiteten kan erbjuda?

Vi har tidigare nämnt förslaget att militärtjänstgöring skulle kunna betraktas som meriterande vid rekrytering till offentlig sektor och vid antagning till svenska universitet och högskolor. Det skulle vara ett sätt att öka incitamenten. Jag tror att Alexandra kan se sig själv i spegeln och försöka hitta drivkrafter. I och med att det har gått så dåligt undrar jag hur Socialdemokraterna ser på de förslag som jag har nämnt.

Anf. 129 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Som jag har sagt tidigare är vi överens om att det personalförjningssystem som vi har haft inte har fungerat. Det här systemet går vi nu ifrån och går i stället mot ett mer robust och flexibelt system.

Jag tror att vi behöver se över många saker. Det som Mikael Oscarsson har lyft fram här är absolut exempel på sådant som man kan se över för att göra Försvarsmakten till en mer attraktiv arbetsgivare. Jag tror dock att det även finns annat. Man får inte bli förblindad i fråga om premier och annat. Jag tycker att även arbetsvillkoren är viktiga för dem som arbetar inom Försvarsmakten.

Det är minst lika viktigt att tala om de strukturer som finns inom Försvarsmakten. Detta har jag inte hört någon av alliansföreträdarna tala om. Detta är frågor som är minst lika viktiga att fundera över när det gäller vilka vi vill attrahera till Försvarsmakten och hur vi får människor att stanna där.

Frågan om bostäder är intressant. Jag har själv funderat mycket på detta. Det finns inget som förhindrar det här. I Stockholm finns en stiftelse som har byggt bostäder som är reserverade för soldater och anställda på förbanden. Inte minst ute i Kungsängen finns sådana bostäder ganska nära regementet. Detta är ett väldigt värdefullt tillskott för att attrahera fler och ge fler möjlighet att arbeta där.

Det finns alltså mycket att fundera på.

Anf. 130 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack för svaren! Jag får intrycket att Alexandra Völker å ena sidan kan tänka sig att öppna upp för det här. Å andra sidan säger hon att man inte ska stirra sig blind på detta.

Är det ändå inte noterbart att Sverige är det enda land som inte har premier och bonusar? Kan det inte ge en indikation om att det här är en del av problemet? Det finns för få drivkrafter.

Om vi tar det här med bostäder också: Hur tror Alexandra Völker att det ska gå till i verkligheten med den låga lön som man har? Hur ska man få tag på en lägenhet i till exempel Kungsängen? Visst, det finns en stiftelse, men är inte detta något som Försvarsmakten borde få möjlighet att göra över hela landet?

Det här behöver växlas in i konkreta förslag, och det hastar med tanke på att det går så dåligt med rekryteringen. Om vi inte har fulla förband ger det ingen effekt. Det här är allvarligt.

Jag vill ge Alexandra Völker en chans att svara på en fråga som hon fick av en kollega tidigare och som handlade om budgeten. Det har kommit väldigt allvarliga signaler från Försvarmakten om att den måste få tillskott. De närmaste åren handlar det om 8 miljarder, och det tredje året behövs ytterligare 10 miljarder. Annars blir det väldigt kännbara neddragningar av övningarna. Man kan ta in färre soldater. Man skjuter ytterligare på investeringar.

Hur ser Socialdemokraterna på detta? Är det inte rimligt att betala för det ni har varit med och beställt?

Anf. 131 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Som jag nämnde tidigare finns det bostäder ute i Kungängen, precis som Mikael Oscarsson nämner. Jag tycker att det är ett väldigt positivt exempel. Han nämner också studentbostäder som ett föregångsexempel. Man ska komma ihåg att även många av studentbostäderna drivs av privata aktörer, stiftelser och studentorganisationer. Stiftelsen som finns här i Stockholm är ju en väldigt viktig sådan. Jag tycker att det absolut är ett positivt exempel som man kan fundera på hur man kan sprida till resten av landet, för vi vet absolut att bostäder är ett stort hinder.

Vad gäller budgetunderlaget får jag väl svara precis det som jag svarade tidigare. Den frågan bereds såklart inom Regeringskansliet. Det är framför allt till dem som budgetunderlaget lämnas för beredning inför höstens budget. Det är väl också en fråga som är aktuell för den försvarsgrupp som Kristdemokraterna har valt att lämna. Jag tror att Mikael Oscarsson är ganska medveten om att jag personligen inte kommer att kunna stå här och ge några svar på exakt hur ekonomin ska se ut, utan det får snarare vara en fråga för Försvarsdepartementet. Men jag har fullt förtroende för att vår försvarsminister tar frågan om Försvarets operativa förmåga på allra största allvar.

Anf. 132 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Herr talman! Völker talar om att det finns en motsättning i Sverigedemokraternas försvarspolitik angående värnplikten. Det vill jag motbevisa. Vi menar att mönstring ska vara obligatorisk för unga män och frivillig för unga kvinnor. Det är en sak. Kraven på dem som väljs ut att göra värnplikten ska dock vara lika. Krigets villkor är lika. Då måste också de värnpliktiga ha likadana villkor oavsett vilket kön man tillhör. Där finns ingen motsägelse.

Völker slår på trumman för att Socialdemokraterna gjort mycket bra för att stärka försvarsförmågan. Jag kan skriva under på att Peter Hultqvist, som nu är försvarsminister och som satt i förra Försvärsberedningen, gjorde mycket bra. Det är en väldigt bra försvarsminister. Han har brutit en trend. På den tiden hade allianspartierna en mycket svag försvarspolitik och motsatte sig varje ökning av försvarsanslaget. Då lyckades Peter Hultqvist få igenom att upprustningstakten skulle vara 1 miljard kronor per år. Det är bättre än noll kronor per år.

Men nu har vi kommit till nästa fas. Nu ska upprustningen ske på riktigt. Vi måste tillföra mycket större pengar, vilket allianspartierna och vi nu säger. Regeringen är dock en broms. Vi kan se att andelen av bnp som går till försvaret har minskat under Löfven, inte ökat. Tycker Völker att 1 miljard kronor per år, inflationsskyddat, räcker till för att upprusta? Måste det inte tillföras mer pengar?

Anf. 133 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Jag är glad att ledamoten Mikael Jansson begärde replik för att reda ut det här med vad Sverigedemokraterna tycker och inte tycker.

I det betänkande vi behandlar här i dag finns det ett antal reservationer. I reservation nr 2 från Sverigedemokraterna, Värnplikt och bemanning, punkt 1, kan vi läsa ordagrant: ”Samtliga unga män och kvinnor bör mönstra fysiskt på en mönstringsplats. – – Den fortsatta utbildningen bör vara frivillig för kvinnor.” Mikael Jansson sa tidigare i talarstolen att mönstringen bör vara frivillig för kvinnor, om jag förstod det rätt.

Om vi går vidare till reservation 9 från Sverigedemokraterna, Rekrytering, punkt 6, kan vi i ställningstagandet läsa: ”Kvinnor har tillfört Försvaretsmakten mycket och bör lyda under samma regler som män eftersom fienden inte frågar om kön först.” Om det ska vara samma regler som för män betyder det att utbildningen inte ska vara frivillig för kvinnor, om det inte är så att man har ändrat åsikt om huruvida den ska vara frivillig för män eller inte.

Jag har svårt att förstå hur de här reservationsyrkandena inte skulle gå emot varandra.

Anf. 134 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Herr talman! Vår politik har alltid varit att värnplikten ska vara frivillig för kvinnor och att mönstring ska vara obligatorisk för unga män. Om det står fel i reservationen kan jag inte svara på, för jag har inte texten framför mig, men vår politik är solklar i den delen.

Völker talar mycket om armén och om att armén ska stärkas och fyllas med personal. Vi sverigedemokrater talar om åtta armébrigader. Kristdemokraterna skissar på en modell med fyra. Försvaretsmakten skissar i sin perspektivstudie för 2035 på fem brigader. Men jag har aldrig hört en socialdemokrat i modern tid tala om att det skulle krävas mer än dagens två brigader. Egentligen har vi en brigad, men vi siktar på två. Därför frågar jag Völker: Är det så att Socialdemokraterna anser att det räcker med två brigader i armén och att det är tillräckligt för att bygga ett invasionsförsvaret?

Anf. 135 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik:

Herr talman! Återigen hör vi hur Sverigedemokraterna förklarar att de inte har betänkandet framför sig och därför inte kan svara på vad som står där. Det är intressant, eftersom vi hade en i stort sett identisk debatt redan förra året. Jag påtalade då denna felaktighet, som vi kom fram till, i Sverigedemokraternas budgetmotion. Då kan jag inte låta bli att tycka att det är något anmärkningsvärt att man från Sverigedemokraternas sida låter detta fel, som man kallar det, stå kvar ytterligare ett år. Jag tycker att det är en rent oseriös hantering av personalförslagsfrågorna.

Det här är en av de absolut viktigaste frågorna för hela Försvaretsmakten. Att man inte ens har intresse nog att korrläsa de reservationer som vi sedan ska rösta om här i kammaren och komma fram till vad man faktiskt står för tycker jag är en rent oseriös och pinsam hantering av en så viktig fråga.

Anf. 136 ANDERS SCHRÖDER (MP):

Herr talman! Låt mig först instämma i Lotta Johnsson Fornarves och Alexandra Völkers inledningsanföranden, som lyfte fram vikten av att jobba med jämställdhet inom Försvaretsmakten. Försvaretsmakten är en del av samhället, och samhället är genomsyrat av patriarkala strukturer. Jag känner mig ändå positiv såtillvida att vi nu har en könsneutral värnplikt. Jag är också positiv till det tydliga ställningstagande som har kommit från ÖB kring hur Försvaretsmakten ska hantera de här frågorna. Däremot blev jag lite mer orolig när jag den 8 mars läste på Försvaretsmaktens Facebooksida, där de tydligt kommunicerade vikten av att jobba med en bredare rekrytering. Det kom horder av kommentarer som markerade sitt avståndstagande mot Försvaretsmakten just för att man försöker driva på i en positiv riktning, så det finns fortfarande mycket att göra.

Nåväl! Frågorna om Försvaretsmaktens personal, som kammaren nu diskuterar, hör till nyckelfrågorna för att säkra en väl fungerande försvarsmakt de kommande åren. När Försvaretsmakten nu ställer om, stärker sin operativa förmåga och återtar förmågor som vi tidigare prioriterat bort krävs det kunniga anställda för att detta ska lyckas. Försvaretsmaktens personalförsörjning har under ett antal år varit ansträngd, vilket kan kopplas till att värnplikten lades vilande 2010. Vi miljöpartister var i grunden positiva till att försörja Försvaretsmakten helt på frivillig väg. Tyvärr har facit visat att vi inte lyckades få ihop tillräckligt många som ville göra militär grundutbildning frivilligt. För att säkra Försvaretsmaktens behov av personal har vi därför stått bakom linjen att nu återinföra plikten, men med den nya inriktning som tydligt betonar att uttagningen till grundutbildningen ska bygga på den enskildes intresse, motivation och vilja.

Utredningen om försvarets personalförsörjning, som banade vägen för den nyintroducerade plikten, trycker på en rad åtgärder för att stärka incitamenten för att söka sig frivilligt till Försvaretsmakten och för att bättre nå ut till unga som kan tänkas vara intresserade. Det är viktigt att Försvaretsmakten även fortsättningsvis arbetar med att locka fler unga att frivilligt söka sig till grundutbildningen, för det är de som är intresserade och motiverade som mest sannolikt kan tänka sig att därefter ta anställning. Inte minst nu när Försvaretsmakten förväntas växa är det nödvändigt att organisationen är en bra arbetsgivare som det är attraktivt att arbeta för. Dessutom har vi ett ansvar mot våra unga att inte använda pliktinstrumentet mer än nödvändigt.

Utifrån detta vill jag också betona min skepsis inför att använda plikten som en uppfostringsanstalt eller ett integrationsprojekt. Försvaretsmakten ska naturligtvis jobba med att spegla hela samhället. Men pliktinstrumentet är ett kraftfullt verktyg och en makt som staten utövar över sina medborgare, och det bör därför användas med varsamhet. Därför bör dess användning motiveras endast av att säkra Sveriges säkerhet.

Att människor från olika bakgrunder möts är viktigt, men det är inte Försvarets uppgift att fylla den rollen. Det är dessutom inte möjligt för försvaret att fylla den rollen i en tid där bara en mindre del av Sveriges unga genomgår militär grundutbildning. En återgång till plikt för stora delar av eller hela årskullar är inte ekonomiskt görbart, och det är inget som Försvaret efterfrågar heller.

Eftersom plikten ska användas med varsamhet är jag också nöjd med den skrivning som Förvarsberedningen enades om vad gäller grundutbildning med civilplikt. Där konstaterar beredningen att en grundutbildning med civilplikt endast bör övervägas om det står klart att behoven inte kan hanteras med andra verktyg.

Herr talman! Det svenska försvaret växer, och jag vet att ledningen arbetar aktivt med personalfrågorna. Att rekrytera nya talanger, att behålla gamla och att säkra en god arbetsmiljö från den kontorsbundna till den utlandstjänstgörande är en viktig utmaning som vi kommer att få anledning att fortsätta att följa.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)

§ 21 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2017/18:193 Kompletterande bestämmelser om etisk granskning till EU-förordningen om kliniska läkemedelsprövningar

2017/18:194 Fler nyanlända ska uppnå behörighet till gymnasieskolan och kvaliteten i förskola och fritidshem ska stärkas

2017/18:195 Läsa, skriva, räkna – en garanti för tidiga stödinsatser

2017/18:197 Fler bygglovsbefriade åtgärder

2017/18:198 Förlängd klampning

2017/18:204 Fler vägar till kunskap – en högskola för livslångt lärande

Skrivelse

2017/18:189 Riksrevisionens rapport om väg- och järnvägsinvesteringar i Sverige

Redogörelse

2017/18:ER1 Från Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling

EU-dokument

COM(2018) 137 Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 168/2013 vad gäller tillämpningen av Euro 5-steget på typgodkännande av två- och trehjuliga fordon och fyrhjulingar

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för följande propositioner skulle förlängas till och med *onsdagen den 11 april*:
2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap
2017/18:164 En kommunal kulturskola för framtiden – en strategi för de statliga insatserna
2017/18:174 En mer heltäckande terrorismlagstiftning
2017/18:177 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet
2017/18:179 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop
2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter
2017/18:190 Reformerade stöd till personer med funktionsnedsättning

§ 23 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 20 mars

2017/18:442 Påföljder för unga kriminella
av *Erik Slottnér* (KD)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 20 mars

2017/18:1060 Veteraner och psykisk ohälsa
av *Lena Asplund* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)
2017/18:1061 Slöjtvånget i Iran
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Margot Wallström (S)
2017/18:1062 Förbudet mot handhållen kommunikationsutrustning
av *Karin Svensson Smith* (MP)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)
2017/18:1063 Unga Örnar i offentlig verksamhet
av *Lars Beckman* (M)
till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)
2017/18:1064 Marknaden för vård online-företag
av *Niklas Karlsson* (S)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

§ 25 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 20 mars

2017/18:972 Äganderätt och skog

av *Åsa Coenraads* (M)

till miljöminister *Karolina Skog* (MP)

den 21 mars

2017/18:1000 Försörjningsplikten inom polygama äktenskap

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:984 Sälmask längs Skånekusten

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till statsrådet *Sven-Erik Bucht* (S)

2017/18:991 Digitaliseringen

av *Ann-Britt Åsebol* (M)

till statsrådet *Peter Eriksson* (MP)

2017/18:994 Trafikregler för cykling

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:998 Barn och cykling

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:989 Nationella mål för cykling

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:1007 Relevanta kunskaper för verksamhetsområdet

av *Hans Wallmark* (M)

till försvarsminister *Peter Hultqvist* (S)

2017/18:1015 Unga ensamkommande

av *Jan Ericson* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:1009 Utvisning av utländska studenter

av *Marta Obminska* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:1011 Ökning av andelen enskilda vägar

av *Betty Malmberg* (M)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:1013 Underhåll av vägar

av *Per Åsling* (C)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:1022 Regeringens inställning till illegal nedladdning

av *Cecilia Magnusson* (M)

till kultur- och demokratiminister *Alice Bah Kuhnke* (MP)

2017/18:1016 Immaterialrättsbrott

av *Jörgen Warborn* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

2017/18:1020 Förlängd tid för däckbyten

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:1019 Praxis gällande arbetstillstånd

av *Johan Forssell* (M)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

2017/18:1027 Tilläggsavgifter på giltig biljett i kollektivtrafik

av *Nina Lundström* (L)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

Prot. 2017/18:88

21 mars

---

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 20.02.

Sammanträdet leddes

av tredje vice talmannen från dess början till och med § 12 anf. 24 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 13 anf. 29 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 41 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Beatrice Ask därefter till och med § 17 anf. 69 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 19 anf. 92 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 20 anf. 116 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Avsägelse	1
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 4 Anmälan om faktapromemoria	2
§ 5 Anmälan om granskningsrapport.....	2
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott.....	2
§ 7 Ärenden för bordläggning	3
§ 8 Kriminalvårdsfrågor	3
Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU16.....	3
Anf. 1 PETTER LÖBERG (S)	3
Anf. 2 ELLEN JUNTTI (M)	6
Anf. 3 PETTER LÖBERG (S) replik.....	8
Anf. 4 ELLEN JUNTTI (M) replik	8
Anf. 5 PETTER LÖBERG (S) replik.....	8
Anf. 6 ELLEN JUNTTI (M) replik	9
Anf. 7 MATS PERTOFT (MP).....	9
Anf. 8 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	11
Anf. 9 MATS PERTOFT (MP) replik.....	11
Anf. 10 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	11
Anf. 11 MATS PERTOFT (MP) replik.....	12
Anf. 12 JOHAN HEDIN (C).....	12
Anf. 13 LINDA SNECKER (V)	14
Anf. 14 ROGER HADDAD (L).....	15
Anf. 15 ANDREAS CARLSON (KD).....	17
Anf. 16 PATRICK RESLOW (-)	18
(Beslut fattades under § 18.)	20
§ 9 Ökat konsulärt skydd för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar.....	21
Justitieutskottets betänkande 2017/18:JuU28.....	21
(Beslut fattades under § 18.)	21
§ 10 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.....	21
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU19	21
(Beslut fattades under § 18.)	21
§ 11 Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling.....	21
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU7	21
Anf. 17 LENNART AXELSSON (S)	21
Anf. 18 JAN LINDHOLM (MP).....	22
Anf. 19 KARIN RÅGSJÖ (V)	23
Anf. 20 AMIR ADAN (M)	24
Anf. 21 CHRISTINA ÖSTBERG (SD)	26
(Beslut fattades under § 18.)	27
§ 12 Socialtjänstfrågor	27
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU13	27
Anf. 22 YASMINE LARSSON (S)	27
Anf. 23 ANN-BRITT ÅSEBOL (M)	29

Anf. 24	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)	31
Anf. 25	JAN LINDHOLM (MP)	33
Anf. 26	MAJ KARLSSON (V)	34
Anf. 27	CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L)	36
Anf. 28	PENILLA GUNTHER (KD)	40
	(Beslut fattades under § 18.)	41
§ 13	Äldre frågor	42
	Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU14	42
Anf. 29	CATHARINA BRÅKENHJELM (S)	42
Anf. 30	KATARINA BRÄNNSTRÖM (M)	43
Anf. 31	PER RAMHORN (SD)	45
Anf. 32	JAN LINDHOLM (MP)	47
Anf. 33	KARIN RÅGSJÖ (V)	48
Anf. 34	BARBRO WESTERHOLM (L)	50
Anf. 35	PENILLA GUNTHER (KD)	51
Anf. 36	ANDERS W JONSSON (C)	52
Anf. 37	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	54
Anf. 38	ANDERS W JONSSON (C) replik	54
Anf. 39	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	55
Anf. 40	ANDERS W JONSSON (C) replik	55
	(Beslut fattades under § 18.)	56
§ 14	Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor	56
	Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU22	56
Anf. 41	NIKLAS WYKMAN (M)	56
Anf. 42	DENNIS DIOUKAREV (SD)	60
Anf. 43	ULLA ANDERSSON (V)	61
Anf. 44	FREDRIK OLOVSSON (S)	63
Anf. 45	NIKLAS WYKMAN (M) replik	65
Anf. 46	FREDRIK OLOVSSON (S) replik	66
Anf. 47	NIKLAS WYKMAN (M) replik	66
Anf. 48	FREDRIK OLOVSSON (S) replik	67
Anf. 49	PETER PERSSON (S)	67
	(Beslut fattades under § 18.)	68
§ 15	Familjerätt	68
	Civilutskottets betänkande 2017/18:CU8	68
Anf. 50	CAROLINE SZYBER (KD)	68
Anf. 51	HILLEVI LARSSON (S)	69
Anf. 52	CAROLINE SZYBER (KD) replik	71
Anf. 53	HILLEVI LARSSON (S) replik	72
Anf. 54	CAROLINE SZYBER (KD) replik	72
Anf. 55	HILLEVI LARSSON (S) replik	73
Anf. 56	THOMAS FINNBORG (M)	73
Anf. 57	MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	75
Anf. 58	OLA JOHANSSON (C)	76
Anf. 59	HAMZA DEMIR (V)	78
Anf. 60	ROBERT HANNAH (L)	79
Anf. 61	HILLEVI LARSSON (S) replik	80
Anf. 62	ROBERT HANNAH (L) replik	81
Anf. 63	HILLEVI LARSSON (S) replik	81
Anf. 64	ROBERT HANNAH (L) replik	82

Anf. 65 MARIA STOCKHAUS (M)	83
(Beslut fattades under § 18.)	84
§ 16 Ny järnvägstrafiklag	84
Civilutskottets betänkande 2017/18:CU12.....	84
Anf. 66 PER KLARBERG (SD)	84
(Beslut fattades under § 18.)	86
§ 17 Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada.....	86
Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU19.....	86
Anf. 67 HÅKAN SVENNELING (V)	86
Anf. 68 KRISTER ÖRNFJÄDER (S)	91
Anf. 69 HÅKAN SVENNELING (V) replik	92
Anf. 70 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik.....	93
Anf. 71 HÅKAN SVENNELING (V) replik	93
Anf. 72 KRISTER ÖRNFJÄDER (S) replik.....	94
Anf. 73 SOTIRIS DELIS (M).....	94
Anf. 74 LORENTZ TOVATT (MP)	95
Anf. 75 HÅKAN SVENNELING (V) replik	97
Anf. 76 LORENTZ TOVATT (MP) replik	97
Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik	98
Anf. 78 LORENTZ TOVATT (MP) replik	98
Anf. 79 KERSTIN LUNDGREN (C).....	99
Anf. 80 HÅKAN SVENNELING (V) replik	100
Anf. 81 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	101
Anf. 82 HÅKAN SVENNELING (V) replik	101
Anf. 83 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	101
Anf. 84 SOFIA DAMM (KD).....	102
Anf. 85 Statsrådet ANN LINDE (S)	103
(forts. § 19).....	105
Ajournering.....	105
Återupptaget sammanträde.....	105
§ 18 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	106
JuU16 Kriminalvårdsfrågor.....	106
JuU28 Ökat konsulärt skydd för unionsmedborgare och deras familjemedlemmar	108
SoU19 Statlig ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall	108
SoU7 Riksrevisionens rapport om överutnyttjande av tandvårdsstödet till följd av överbehandling	108
SoU13 Socialtjänstfrågor	108
SoU14 Äldreåldrefrågor.....	112
FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor.....	114
CU8 Familjerätt.....	115
CU12 Ny järnvägstrafiklag	117
§ 19 (forts. från § 17) Avtal om ekonomi och handel (CETA) samt strategiskt partnerskapsavtal mellan EU och dess medlemsstater och Kanada (forts. UU19)	118
Anf. 86 HÅKAN SVENNELING (V) replik	118

Anf. 87	Statsrådet ANN LINDE (S) replik	119
Anf. 88	HÅKAN SVENNELING (V) replik	119
Anf. 89	Statsrådet ANN LINDE (S) replik	120
Anf. 90	JENS HOLM (V)	120
Anf. 91	ÅSA ERIKSSON (S).....	124
Anf. 92	JENS HOLM (V) replik	126
Anf. 93	ÅSA ERIKSSON (S) replik	126
Anf. 94	JENS HOLM (V) replik	127
Anf. 95	ÅSA ERIKSSON (S) replik	127
Anf. 96	HANS ROTHENBERG (M).....	127
Anf. 97	JENS HOLM (V) replik	129
Anf. 98	HANS ROTHENBERG (M) replik.....	130
Anf. 99	JENS HOLM (V) replik	130
Anf. 100	HANS ROTHENBERG (M) replik.....	131
Anf. 101	CARL SCHLYTER (MP)	131
Anf. 102	JENS HOLM (V) replik	142
Anf. 103	CARL SCHLYTER (MP) replik	142
Anf. 104	JENS HOLM (V) replik	143
Anf. 105	CARL SCHLYTER (MP) replik	143
Anf. 106	HÅKAN SVENNELING (V) replik.....	144
Anf. 107	CARL SCHLYTER (MP) replik	144
Anf. 108	HÅKAN SVENNELING (V) replik.....	145
Anf. 109	CARL SCHLYTER (MP) replik	146
Anf. 110	ANNIKA LILLEMETS (MP)	146
Anf. 111	HÅKAN SVENNELING (V) replik.....	149
Anf. 112	ANNIKA LILLEMETS (MP) replik.....	150
	(Beslut skulle fattas den 22 mars.).....	150
§ 20	Vissa frågor om Försvarsmaktens personal	150
	Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU8.....	150
Anf. 113	ALLAN WIDMAN (L).....	150
Anf. 114	JAN R ANDERSSON (M).....	151
Anf. 115	MIKAEL JANSSON (SD)	154
Anf. 116	PETER HELANDER (C).....	155
Anf. 117	LOTTA JOHNSON FORNARVE (V).....	158
Anf. 118	MIKAEL OSCARSSON (KD).....	160
Anf. 119	ALEXANDRA VÖLKER (S)	161
Anf. 120	JAN R ANDERSSON (M) replik.....	164
Anf. 121	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	164
Anf. 122	JAN R ANDERSSON (M) replik.....	165
Anf. 123	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	165
Anf. 124	ALLAN WIDMAN (L) replik.....	166
Anf. 125	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	166
Anf. 126	ALLAN WIDMAN (L) replik.....	167
Anf. 127	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	167
Anf. 128	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	167
Anf. 129	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	168
Anf. 130	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	168
Anf. 131	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	169
Anf. 132	MIKAEL JANSSON (SD) replik.....	169
Anf. 133	ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	170
Anf. 134	MIKAEL JANSSON (SD) replik.....	170

Anf. 135 ALEXANDRA VÖLKER (S) replik.....	170
Anf. 136 ANDERS SCHRÖDER (MP)	171
(Beslut skulle fattas den 22 mars.)	172
§ 21 Bordläggning.....	172
§ 22 Beslut om förlängd motionstid	173
§ 23 Anmälan om interpellation	173
§ 24 Anmälan om frågor för skriftliga svar	173
§ 25 Anmälan om skriftliga svar på frågor	174
§ 26 Kammaren åtskildes kl. 20.02.	175